August Strindberg.

SAMLADE SKRIFTER

AV

AUGUST STRINDBERG

24

TJUGOFJÄRDE DELEN

I HAVSBANDET

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

I HAVSBANDET

AV

AUGUST STRINDBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1921

FÖRSTA KAPITLET.

En skötöka låg en majafton för bidevind ute på Gåsstensfjärden. Rökarna med sina i skärgården okända tre pyramider började blåna, och på den klara himmeln bildade sig moln, när solen tog till att sjunka; det skvalpade redan utanför uddarna, och obehagliga ryckningar i råseglet antydde, att landvinden snart skulle bryta sig mot nyväckta luftdrag ovanifrån, utifrån, bakifrån.

Vid rodret satt tulluppsyningsmannen på Österskären, en kämpe i svart, långt helskägg, och tycktes då och då byta ögonkast med de två vaktmästarne, som sutto föröver och av vilka den ena skötte klostången, som höll det stora råseglet i vinden.

Emellanåt kastade rorsmannen en undersökande blick på den lilla herren, som satt hopkrupen vid masten och syntes rädd och frusen och då och då drog schalen hårdare om magen och underlivet.

Tullkarlen måtte ha funnit honom löjeväckande, ty han vände sig titt och ofta i lä för att med tobakssaliven liksom spotta bort ett hotande skratt.

Den lilla herren var klädd i en bäverfärgad vårrock, under vilken ett par vida benkläder av mossgrön trikå framstucko, öppnande sig nertill över ett par krokodilchagrinkängor med svarta knapprader på skaft av brunt kläde. Av underdräkten syntes nästan

intet, men om halsen hade han virad en crème-färgad foulard, och hans händer voro väl skyddade av ett par laxfärgade glacé-handskar med tre knappar och av vilka den högras skaft var omslutet av ett tjockt guldarmband, ciselerat i form av en orm, som bet sig i stjärten. Under handskarne syntes upphöjningar på fingren såsom av ringar. Ansiktet, så mycket som kunde ses, var magert och likblekt, och ett par små svarta, tunna mustascher, friserade uppåt i ändarna, förhöjde blekheten och gav något exotiskt åt uttrycket. Hatten var skjuten bakåt och lät en svart, jämnklippt lugg synas som en bit av en kalott.

Det som mest och outtröttligt syntes fånga rorsmannens uppmärksamhet var armbandet, mustascherna och luggen.

Under den långa färden från Dalarö hade han, som var en stor humorist, sökt inleda muntra samtal med fiskeri-intendenten, vilken han fått i uppdrag att segla ut till stationen vid Österskären, men den unge doktorn hade visat en sårande oemottaglighet för de närgångna kvickheterna, varav tullkarlen stadgat sin mening om att »instruktören» var högfärdig.

Emellertid friskade vinden när de släppte Hansten i lovart, och det livsfarliga seglet började leva. Intendenten, som suttit med ett av flottans sjökort i handen och gjort anteckningar efter de frågor han då och då framkastat, stoppade nu kortet i fickan och vände sig mot rorsmannen med en stämma, som mera liknade en kvinnas än en mans.

— Var så god och segla litet försiktigare!

— Är instruktören rädd? svarade rorsmannen gäckande.

— Ja, jag är rädd om mitt liv, för det håller jag på, svarade intendenten.

— Inte på andras? tillrättavisade rorsmannen igen.

— Åtminstone inte så mycket som på mitt eget, replikerade intendenten. Och segla är en farlig sysselsättning, i synnerhet med råsegel.

— Såå! Då har herrn seglat mycket med råsegel förr?

— Aldrig i mitt liv! Men jag kan ju se var vinden anbringar kraften, kan räkna ut hur stort motstånd båtens tyngd kan göra och förstår mycket väl bedöma, när seglet slår back.

— Nå, sitt till rors själv då! halvsnäste tullkarlen.

— Neej! Där är er plats; jag åker inte på kuskbocken, när jag reser i kronans ärenden.

— Kan väl inte segla, förståss.

— Om jag inte kan det, så är det visst mycket lätt att lära, efter som varannan skolpojke kan det och varenda tullvaktmästare kan det, alltså ingen skam för mig att inte kunna det! Segla nu försiktigt bara, för jag vill inte bli våt och vill ogärna förstöra mina handskar.

Det var besked, och tullkarlen, som ändock var högsta hönset på Österskären, kände sig något avsatt. Efter en rörelse på roret fylldes seglet igen, båten tog god gång och höll ut på skäret, vars vita tullstuga lyste bjärt i solnedgångens påljus.

Inre skärgården tonade av, och man kände att man lämnade allt huld och skydd, när man skulle ut på det stora vattnet, som nu gränslöst öppnade sig och åt öster mörkt hotande. Det fanns ingen utsikt

att kunna krypa dit i lä för holmar eller skär, ingen möjlighet i händelse av storm att lägga upp och reva; ut, mitt i fördärvet måste man och över det svarta svalget, ut till det lilla skäret, som icke såg större ut än en boj kastad i havet. Intendenten, vilken, såsom antytt, höll starkt på sitt enda liv och var nog intelligent att kunna beräkna sin obetydliga motståndskraft mot en övermäktig naturs omätliga krafter, kände det kusligt. Han var alltför klarsynt vid sina trettiosex år för att överskatta rorsmannens insikter och mod, och han såg icke alls med tillförsikt på dennes bruna anlete och helskägg, han trodde icke, att en muskulös arm rådde på en vind, som blåste med tusentals skålpunds tryck mot en vinglande segelyta, och han genomskådade detta slags mod, som endast var grundat på bristfälligt omdöme. Vilken dumhet, tänkte han, att riskera sitt liv i en liten öppen båt, då det fanns däckade farkoster och ångbåtar. Vilken otrolig enfald att hissa ett så stort segel på en granmast, som böjde sig likt en sprättbåge, när vinden tog starkt i. Lävantet hängde slappt, förstaget likaledes, och hela vindpressen låg på lovartsvant, som till på köpet såg murket ut. Att överlämna sig åt en så oviss slump som några hamptågors större eller mindre kohesion ville han ej, och därför vände han sig vid nästa vindstöt till vaktmästaren, som satt vid fallet, och med en kort men genomträngande röst befallde han: — ta ner seglet!

Vaktmästaren tittade akteröver för att vänta rorsmannens order, men intendentens befallning upprepades ögonblickligen och med sådant eftertryck, att seglet sjönk.

Nu började uppsyningsmannen akteröver att skrika:

— Vem fan kommenderar manövern i min båt?

— Jag! svarade intendenten.

Och därpå vände han sig till vaktmästarne med en ny order:

— Stick ut årorna!

Årorna stuckos ut, och båten vräkte några tag, ty uppsyningsmannen hade i vredesmod lämnat roret med beskedet:

— Ja, då må han sitta själv till rors!

Intendenten hade genast tagit platsen akteröver, och rorkulten låg under hans arm, innan uppsyningsmannen hunnit svära slut.

Glacéhandsken sprack genast i tumändans sömmar, men båten gjorde jämn gång, allt under det uppsyningsmannen satt med löjet i skägget och en åra färdig att läggas ut för att ge kurs åt båten. Men intendenten hade ingen uppmärksamhet att skänka åt den tvivlande sjökarlen, utan stirrade endast uppmärksamt åt vindsidan; kunde snart skilja på dyningen med dess många meter långa dalgång, på vindvågen med dess korta vattenfall, och sedan han med en hastig blick akteröver mätt ut avdriften och i kölvattnet avmärkt strömsättningen, hade han alldeles klart för sig den kurs han måste hålla för att icke drivas förbi Österskären.

Uppsyningsmannen, som länge sökt att få möta de svarta, brinnande blickarna för att de skulle märka hans löje, tröttnade snart, ty det såg ut som om dessa ögon icke ville ta emot något från honom, som om de ville hålla sig rena från beröringen med något som kunde störa eller smutsa, och efter en stunds

tiggeri blev uppsyningsmannen nedslagen och tankspridd samt tog sig till att observera manövern.

Solen hade nu kommit ner i horisonten, och sjöarna bröto sig, purpursvarta nere vid foten, djupt gröna på branterna, och när kammarna reste sig som högst, lyste det gräsgrönt, och skummet sprutade och fräste i solen rött, champagnefärgat, och båten med manskap låg nere i skymning, medan ett ögonblick uppe på vågryggen de fyra ansiktena lystes upp för att strax därpå slockna.

Men icke alla sjöar bröto, utan somliga endast gungade fram och vaggade sakta på farkosten, lyfte den och sög den framåt. Det föreföll dock såsom om den lille rorsmannen kunde på avstånd bedöma när en brottsjö skulle komma, och med en lätt tryckning på rorkulten höll han då stånd, föll undan eller smög emellan den fruktansvärda gröna väggen, som hotande sprang fram och ville slå sitt valv över båten.

Saken var den, att faran verkligen ökats genom seglets nertagande, ty den drivande kraften hade minskats, och seglets lyftande förmåga måste man umbära, och därför började uppsyningsmannens förvåning över den otroligt fina manövreringen att bytas i beundran.

Han såg på det bleka ansiktets växlande uttryck och de svarta ögonens rörelser, att därinnanför skedde kalkyler av mera kombinerad art, och sedan han för att icke förefalla överflödig stuckit ut sin åra, ansåg han tiden vara inne att giva sitt erkännande godvilligt, innan det frånvreds honom.

— Den har varit på sjön förr, han!

Intendenten, som dels var strängt upptagen, dels icke ville komma i något slags kontakt för att ej i ett

överraskat ögonblicks svaghet bli narrad av det skenbart överlägsna i kämpens yttre, svarade ingenting.

Hans högra handske hade rämnat utefter hela tumroten, och armbandet hade glidit ner. När nu brasorna uppe på vågkammarna slocknat och skymningen föll, tog han med vänstra handen fram en enkellorgnett och kastade in i högra ögat, rörde hastigt huvudet åt flera streck såsom om han tog landkänningar där intet land var att se; därpå kastade han en stänkfråga föröver:

— Ni har ingen fyr på Österskären?

— Nej, gunås så visst, svarade uppsyningsmannen.

— Ha vi några grynnor då?

— Rent vatten.

— Men känning på Landsorts och Sandhamns fyrar?

— Obetydligt på Sandhamn, men mera på Landsort, svarade uppsyningsmannen.

— Sitt nu stilla på era platser, så gå vi rätt, slutade intendenten, vilken tycktes ha tagit ett bestick på de tre karlarnes huvuden och några okända fasta punkter i fjärran.

Molnen hade skockat sig, och majskymningens ställe intogs av ett halvt mörker. Det var som att gunga fram i någon tunn men ogenomtränglig materia, utan ljus, och sjöarne reste sig numera endast som mörkare skuggor mot luftens halvskugga, stucko huvudena under båten, togo den på ryggen och döko upp på andra sidan, där de kavlades ut flata. Men att nu skilja vän från fiende blev svårare och beräkningarne osäkrare. Två åror voro ute på läsidan och en på lovart, och med anbringandet av mer eller

mindre kraft i rätta ögonblicket skulle båten hållas flott.

Intendenten, som snart icke såg mer än de båda fyrarna i norr och söder, måste nu ersätta ögat med örat, men innan han kunde vänja sig av vågens dånande, suckande och fräsande skilja på en brottsjö eller en vindvåg, hade redan vatten kommit i båten, så att han måste rädda sina fina kängor genom att sätta dem upp på betten.

Snart hade han dock studerat sjöarnes harmonilära, och han hörde till och med på tempot av svallet, när faran nalkades, han kände på högra örats trumhinna, när vinden tryckte hårdare och hotade riva upp vattnet högre, det var såsom om han improviserat nautiska och meteorologiska instrument av sina känsliga sinnen, till vilka ledningarne stodo öppna från hans stora hjärnbatteri, som doldes av den lilla löjliga hatten och den svarta hundluggen.

Karlarne, som ett ögonblick vid vattnets inträngande mumlat upproriska ord, hade tystnat när de kände huru båten ilade fram, och vid varje kommandoord: lovart eller lä, visste de på vilken sida de skulle ta i.

Intendenten hade tagit sin pejling på de två fyrarne och begagnat lorgnettens fyrkantiga glas som distansmätare, men svårigheten att hålla kursen låg däri, att intet ljus syntes från stugufönstren på skäret, av den orsak, att husen blivit lagda i lä om bergknallarne. När nu den farliga färden pågått en timme eller mer, började en mörk förhöjning märkas i horisonten förut. Rorsmannen, som icke ville genom inhämtandet av tvivelaktiga råd störa sina intuitioner, på vilka han litade mera, höll tyst ner på

det han antog vara skäret eller någon av dess kobbar, tröstande sig med att uppnåendet av ett fast föremål, vad det än kunde vara, alltid vore bättre än detta svävande mellan luft och vatten. Men den mörka väggen nalkades med en hastighet som var större än båtens fart, så att misstankar började vakna hos intendenten, att allt icke var rätt ställt med kosan. För att få visshet om vad det kunde vara och på samma gång ge en signal i händelse det mörka föremålet skulle vara ett fartyg, som försummat hissa lanternor, tog han upp sin ask med stormtändare, strök hela bunten mot plånet och höll dem upp i luften ett ögonblick, varpå han slungade dem så, att de lyste upp några meter omkring båten. Ljuset hade endast en sekund genomträngt mörkret, men den tavla, som likt en trollyktas uppenbarat sig, stannade ännu flera sekunder inför intendentens ögon. Och han såg en drivis uppkrängd på ett grund, mot vilket en sjö bröt sig som ett grottvalv över en jättekörtel av kalkspat; och han såg en svärm alfåglar och havstrutar lyfta och drunkna i mörkret, ur vilket endast hördes ett mångstämmigt skri. Åsynen av brottsjön hade verkat på intendenten som anblicken av den kista, i vilken den dödsdömdes delade kropp skall ligga, och han kände i föreställningens ögonblick den dubbla dödsfasan av köld och kvävning, men ångesten, som förlamade hans muskulatur, väckte däremot alla själslivets dolda krafter, så att han på en bråkdels sekund kunde utföra en säker uppskattning av farans storlek, uträkna de enda medlen att undkomma och därpå utropa kommandoordet s t o p p!

Karlarne, som suttit med ryggen åt brottet och icke märkt detsamma, vilade på årorna; båten sögs

in mot brottsjön, som kunde ha en höjd av tre fyra meter, vågen bröt sig högt över farkosten som en grön kupol av buteljglas, gick ner på andra sidan med hela sin vattenmassa, och ökan liksom spyddes ut på andra sidan, visserligen halv med vatten och passagerarne till hälften kvävda av det förfärliga lufttrycket. Tre anskrin såsom av marridna sovande hördes på en gång, men från den fjärde, rorsmannen, förnams ingenting. Han gjorde endast en gest med handen åt skäret till, där nu ett ljus på några kabellängder i lä syntes glindra, och så sjönk han ner mot akterstäven och blev liggande.

Ökan upphörde att gunga, ty man hade kommit i smult vatten, roddarna sutto ännu som rusiga och doppade årorna som icke behövdes, då båten sakta drevs in i hamn av påvinden.

— Vad har ni i båten, gott folk? hälsade en gammal fiskare, sedan han sagt ut ett i blåsten bortsopat god afton!

— Det ska föreställa en fiskeri-instruktör! viskade tulluppsyningsmannen, när han drog upp ökan bakom en sjöbod.

— Jaså, det är en sån där, som ska snoka på noten! Nå, den ska komma att må efter som han är sjuk till, menade fiskaren Öman, som tycktes vara preses för skärets fattiga och fåtaliga befolkning.

Uppsyningsmannen väntade att intendenten skulle ge tecken till att landstiga, men när ingen rörelse förspordes från det lilla knytet, som låg i akterstäven, klev han orolig ner i båten, fattade med sina båda armar under den hopfallna kroppen och bar honom i land.

— Är han slut? frågade Öman icke utan en viss ton av förhoppning.

— Inte är det mycket med honom, svarade uppsyningsmannen och bar sin våta börda upp till stugan.

Det låg något av jätten och Tummeliten i denna syn, när den storväxte uppsyningsmannen inträdde i sin broders kök, där svägerskan stod vid spisen. Och när han lade ner den lilla kroppen på en soffa, lyste ett drag av medlidande med den svagare ur det stora skägget under den låga pannan.

— Si här ha vi fiskeri-inspektören, Mari, hälsade han därpå sin svägerska och tog henne om livet. Hjälp oss nu att få något torrt på honom och något vått i honom, så får han komma på sitt rum!

Intendenten gjorde en ömklig och löjlig figur, där han låg på den hårda träsoffan. Den uppstående vita skjortkragen snodde sig som en smutsig trasa om halsen; alla högra handens fingrar stucko ut ur den spruckna handsken, över vilken de uppmjukade manschetterna hängde ner fastklibbade av den lösta stärkelsen; de små kängorna av krokodilskinn hade förlorat all glans och form, och det var med största möda tullmannen och hans svägerska kunde draga dem av foten.

När värdfolket slutligen berövat haveristen de mesta kläderna och kastat filtar över honom, buro de fram kokt mjölk och brännvin. Sedan de ruskat på var sin arm av den sjuke, reste uppsyningsmannen den lilla kroppen mot sin arm och hällde mjölken sakta i den under ett par slutna ögon gapande munnen. Men när så svägerskan skulle hälla supen efteråt, tycktes lukten verka som ett häftigt gift på intendenten. Med en gest av handen slog han tillbaka

glaset, öppnade därpå ögonen, och klarvaken som om han just slutat en stärkande sömn, frågade han efter sitt rum.

Det var naturligtvis inte i ordning, men det skulle bli om en timme, bara nu han ville ligga stilla här och vänta.

Och nu låg intendenten där och fördrev en odräglig timme med att låta ögonen flyga över den tråkiga stugans inredning och bebyggare. Det var statens boställslägenhet åt uppsyningsmannen vid den lilla tullavdelningen på Österskären. Allt var tilltaget knappt, anordnat såsom tak över huvudet. De vita, otapetserade väggarna voro abstrakta såsom kronans begrepp, fyra vita rektanglar som inneslöto ett rum, vilket täcktes av en vit rektangel. Opersonligt, hårt som ett hotellrum, vilket icke är ämnat att bebos, endast att logeras i. Att sätta upp tapeter åt sina efterträdare eller åt kronan hade varken denna uppsyningsman eller hans föregångare haft hjärta till. Men mitt i denna döda vithet stodo mörka möbler av dåligt fabriksarbete, men halvmodernt snitt. Ett runt matbord av kvistig furu struket med valnötsbets och fullt med vita tallriksringar; stolar av samma ämne och snitt med höga ryggar och gungande på tre fötter i sänder; en utdragssoffa gjord såsom färdiggjorda manskläder av minsta möjliga virke till billigaste pris. Allt var oändamålsenligt; ingenting tycktes kunna uppfylla sin bestämmelse att inbjuda till vila eller bekvämlighet och var därför oskönt, oaktat de pålimmade papiermaché-ornamenten.

När uppsyningsmannen satte sin breda stuts på stolens rotting och lutade sin väldiga rygg mot stödet, åtföljdes manövern av ett störande knakande i möbeln

och en vresig uppmaning från svägerskan att vara aktsam om andras saker, varpå uppsyningsmannen svarade med en närgången klappning åtföljd av ett ögonkast, som icke lämnade några tvivel om arten av de bådas förbindelse.

Den beklämning, som hela rummet framkallat hos intendenten, ökades vid upptäckten av denna disharmoni. Som naturforskare hade han icke de gängse begreppen om tillåtet och otillåtet, men däremot en starkt utpräglad instinkt av det ändamålsenliga i vissa naturens lagbundna ordningar, och han led invärtes, när han såg naturens bud överträdda. Detta var för honom som om han på sitt laboratorium skulle ha funnit en sådan syra, som sedan världens skapelse endast brukade förena sig med en bas, nu emot sin natur bilda förening med två.

Det rörde om i hans föreställningar om utveckling från allmän beblandelse till engifte, och han kände sig tillbaka i urtid bland vilda mänskohjordar, som levde korall-liv med masstillvaro, innan urval och variering hunnit stadga individuell personlig existens och nerstamning.

Och när han såg en tvåårig flicka med för stort huvud och fiskögon gå omkring i rummet med kattfjät, som om hon var rädd att synas, märkte han straxt att den tvivelaktiga börden kastat tvedräktsfrö, verkat upplösande, störande, och han kunde lätt räkna ut, att den stund måste komma, då det levande vittnet skulle få umgälla alla ett farligt vittnes ofrivilliga skulder.

Under dessa hans tankar öppnades dörren, och mannen i huset trädde in.

Det var uppsyningsmannens broder, som stannat tills vidare i den underordnade befattningen som vaktmästare. Han var kroppsligen ändå bättre utrustad än uppsyningsmannen, men han hade ett blont, öppet, vänsällt och förtroendefullt utseende.

Sedan han hälsat ett glatt god afton, slog han sig ner vid bordet bredvid brodern, tog upp barnet i sitt knä och kysste det.

— Vi ha fått främmande! upplyste uppsyningsmannen och visade åt soffan där intendenten låg. Fiskeri-instruktören, som ska bo här ovanpå.

— Såå men, är det han? svarade Vestman och reste sig för att gå fram och hälsa.

Med barnet på armen nalkades han soffan, och alldenstund han var värd på stället, då brodern såsom ogift endast var inackorderad hos honom, ansåg han sig böra bedja sin gäst välkommen.

— Vi ha det enkelt härute, tillade han efter några välönskningsord, men min gumma är inte alldeles så bortkommen i matlagning, för hon har tjänat i bättre hus förr, innan hon kom och blev gift med mig för tre år sedan, men efter att vi fick ungen här, så har hon fått litet annat att tänka på — jaja, barn får man när man hjälps åt — det vill säga — inte för att jag behöver någon hjälp, som man säger!

Intendenten förvånades över den tvära vändningen den långa satsen tog, och han frågade sig själv om den mannen visste något eller om han ännu bara kände på sig, att något var i olag. Själv hade han ju på tio minuter sett hur allt stod till — hur var det då möjligt, att den som var intresserad i frågan icke sett något på ett par års tid?

Han betogs av vämjelse över alltsammans och

vände sig åt väggen för att blunda och med egna syner av angenämare natur fördriva den återstående halvtimmen.

Men han kunde icke ännu göra sig döv, utan han hörde mot sin vilja ett samtal, som nyss varit livligt, knaggla sig fram som om orden utmätits med tumstock innan de gåvos ut, och när det uppstod tystnad, fylldes den av mannen, vilken liksom avskydde tystnaden, fruktade höra något han ej ville höra och icke kunde bli lugn förrän hans egen ordström berusade honom.

När slutligen timman var ute och intet besked hördes av om rummet, reste sig intendenten och frågade, om det var färdigt ännu.

Jo, menade värdinnan, det var nog färdigt på visst sätt, men...

Intendenten anhöll i en befallande ton att genast bli förd på sitt rum, erinrande i valda ordalag, att han icke kommit hit för att bo inne, att han icke gästade någon, utan reste i kronans bestämda ärenden och att han endast begärde vad han hade rätt till — och det skulle han ha, på grund av det memorial, som från Civildepartementet genom Generaltullstyrelsen ingått till kungliga Tullkammaren i Dalarö.

Därmed var saken ställd på sin rätta ända, och med ett ljus i näven följde Vestman den stränge herren en trappa upp i en frontispiskammare, där ingenting i anordningen kunde förklara den begärda timmens uppskov.

Det var ett ganska stort rum med lika vita väggar som nere i stugan, och det stora fönstret öppnade sig mitt på långväggen som ett svart hål, ur vilket

mörker strömmade in i rummet, utan att hindras av några gardiner.

En säng stod där bäddad, enkel som om den endast vore en upphöjning av golvet för att förekomma golvdrag; ett bord, två stolar, en kommod. Intendenten kastade en blick av förtvivlan omkring sig, när han, som var van att få ögat mättat av intryck, endast såg dessa spridda förnödenhetsartiklar utplanterade i tomrummet, där talgljuset stred sin kamp med mörkret och där det stora fönstret tycktes förtära varje ljusstråle, som alstrades av den brinnande talgen.

Han kände sig så bortkommen som om han efter en halv mansålders kamp uppåt mot förfining, god ställning, lyx, ramlat ner i fattigdom, flyttats ner i en lägre klass, som om hans skönhets- och vishetsälskande sinne satts i fängelse, berövats dess näring, kommit på en straffanstalt. Dessa nakna väggar voro medeltidens klostercell, där askesen i bild, där tomheten i miljön jäktade den hungrande fantasien att gnaga sig själv, framkalla ljusare eller mörkare syner endast för att komma ut ur intet. Det vita, det formlösa, det färglösa intet i väggarnes kalkstrykning tvingade fram en bilddrift, som vildens grotta eller lövhydda aldrig frammanat, som skogen med dess alltid växlande färger och rörliga konturer gjort oumbärlig, en drift, som icke slätten, icke heden med luftens rika färgspel eller det aldrig tröttande havet pressat fram.

Han kände på en gång en jäsande lust att i ett ögonblick stryka väggarne fulla med soliga landskap av palmer och papegojor, spänna en persisk matta över taket, lägga hudar av djur på de som en

kontorsbok linjerade golvtiljorna, ställa hörnsoffor i vråarne med små bord framför, hissa opp en taklampa över ett runt bord med tidskrifter och böcker på, resa ett pianino mot en kortvägg och kläda den långa väggen med bokhyllor; och borta i soffhörnet sätta en liten kvinnofigur, sak samma vilken! — Liksom ljuset på bordet stred sin kamp mot mörkret, arbetade hans fantasi på rummets inredning, men så släppte den taget, allt försvann, och den rysliga omgivningen skrämde honom i säng, varpå han släckte ljuset och drog täcket över huvudet.

Vinden ristade hela frontispisen, vattenkaraffinen skallrade mot dricksglaset, luftdraget gick genom rummet från fönstret till dörren och rörde stundom hans hårtestar, som torkat ur av sjövinden, så att han tyckte att någon strök med sin hand över hans huvud, och mellan vindstötarne såsom pukslagen i orkestern slå de stora brottsjöarne dovt mot de urholkade klipporna ute på skärets södra udde. Och när han slutligen vant sig vid vindens och vågens enformiga ljud, hörde han strax innan han somnade huru en mansröst i stugan inunder förestavade aftonbönen för ett barn.

ANDRA KAPITLET.

När intendenten efter en tung dödssömn, framkallad av föregående dagens ansträngningar och av den starka havsluften, vaknade om morgonen och såg upp över täcket, märkte han först en obegriplig tystnad och iakttog, att örat uppfångade småljud, som han eljes icke brukade lägga märke till. Han hörde varje liten rörelse i lakanet, när det höjde sig efter hans andhämtning, han hörde hårstrånas gnidning mot kuddvaret, pulsarnes slag i halsådern, den rankiga sängens upprepande av hjärtslaget i mycket liten skala. Han hörde tystnaden, ty vinden hade lagt sig helt och hållet, och endast dyningens bultande mot den sammanpressade luften i strändernas håligheter återkom en gång var halv minut. Ifrån sängen, som stod mitt emot fönstret, såg han i den nedre rutan såsom en blå halv jalusi, något blåare än luften, och den rörde sig emot honom sakta som om den ville komma in genom fönstret, översvämma rummet. Han visste, att det var havet, men det såg så litet ut och det reste sig som en lodrät vägg i stället för att sträcka ut sig som en vågrät yta, ty de långa dyningarne, fullt solbelysta, gåvo inga skuggor, av vilka ögat kunde bilda en perspektivisk bild.

Han steg upp, tog något kläder på sig och öppnade fönstret. Den råa, fuktiga luften inne i kammaren rusade ut, och ifrån havet kom en varm drivhusluft, värmd av den strålande majsolen sedan flera timmar tillbaka. Nedanför fönstret såg han endast sönderrivna stenhällar, i vilkas skrevor lågo små dammiga snödrivor och bredvid vilka blommade små vita rågblommor, väl skyddade i mossbäddar, och fattiga styvmorsblommor, blekgula som av svält och blågredelina som av köld, hissande sitt fattiga lands fattiga färger vid första vårsol. Längre ned kröp ljungen och kråkriset, tittande ner över branterna, nedanför vilka låg ett upplag av vit sand, som havet pulveriserat, och i vilken sandhavrans spridda stånd voro nerstuckna; så kom tångbältet som ett mörkt skärp eller en skoning på den vita sanden; längst upp nästan bensvart av fjorårstången med instuckna snäckor, barr, riskvistar, fiskben, och åt sjösidan såpbrun av de sista färska tångbålarne, som krusiga och knottriga bildade sniljor utåt garneringen. Och innanför på sandtrottoaren låg en skate av en tall, avbarkad, flådd, sandskurad, tvättad av vattnet, polerad av vinden, blekt av solen, liknande bröstkorgen av ett skeletterat mammutdjur. Och runt omkring detsamma ett helt osteologiskt museum av dylika skelett eller fragment av desamma.

Där låg en uppkastad prickstång, som visat segelleden i åratal och med sin tjocka underända såg ut som lårpipan med ledskålen av en giraff; där en hel enbuske som karkassen av en dränkt katt med den vita, smala roten utsträckt som svanspiskan.

Utanför stranden lågo rev och klippor, vilka ena ögonblicket glänste våta i solskenet, andra ögonblicket

dränktes av dyningarne, som med en duns gingo över eller, om de ej hade tillräcklig kraft, krossades, reste sig och vräkte ett vattenfall av skum rätt upp i luften.

Därutanför låg havet blankt; där kom man ut på stora flacket, som fiskaren kallade det, och nu i morgonstunden sträckte sig havet som en blå duk, utan rynkor, men gungande som en flagg. Den skulle ha tröttat, den stora runda ytan, om icke en röd boj legat ankrad utanför revet och med sin mönjefläck suttit som lacksigill på ett brev, lysande upp i en enformig yta.

Detta var havet, visserligen ingen nyhet för intendenten Borg, som sett åtskilliga kanter av världen, men det var det ödsliga havet och liksom sett i ett mellan-fyra-ögon. Det skrämde icke som skogen med dess dunkla gömmor, utan det verkade lugnt som ett öppet, stort, blått, trofast öga. Allt kunde överses på en gång, inga bakhåll, inga skrymslor! Det smickrade åskådaren, när han såg denna cirkel omkring sig, i vilken han själv alltid förblev medelpunkten, vilken plats han än intog. Den stora vattenytan var såsom en förkroppsligad utstrålning från betraktaren, existerade endast i och med betraktaren, vilken, så länge han stod på land, kände sig intim med denna nu ofarliga makt, överlägsen över dess ofantliga kraftmedel, för vilka han nu var oåtkomlig. När han erinrade de livsfaror han aftonen förut utstått, den ångest, den vrede han genomgått i kampen mot en brutal fiende, som han dock lyckats överlista, log han ädelmodigt mot den besegrade och slagne, som endast varit ett blint verktyg i vindarnas tjänst och nu sträckte ut sig för att återtaga sin vila i solskenet.

*

Detta var Österskär, det klassiska, därför att det har sin gamla historia, levat länge, blomstrat och förfallit; det gamla Österskär, som i medeltiden var ett stort fiskläge, där den viktiga artikeln strömming upptogs, och för vilket en egen skråstadga var utfärdad och ännu är uppbevarad. Strömmingen har i Uppsverige och Norrland haft samma uppgift som sillen för Västkusten och Norge och är icke annat än en sill, anpassad efter och produkt av Östersjöns små förhållanden. Eftersökt i de tider, då sillen varit sällsynt och dyr, mindre eftersökt, då sillen varit ymnig, har den långa tider varit mellersta Sveriges vinterföda, och detta så grundligt, att man ännu bevarar i en visa de av drottning Kristina innarrade fransmännens klagomål över det eviga kakebrödet och den oändliga stremlingen. För en mansålder sedan utgjorde ännu de stora jordägarne sin stat till statfolket i sill, men när så sillfisket avtog, förvandlades naturaprestationen sill i salt strömming. Priset steg och fisket, som dessförinnan bedrivits måttligt och till husbehov, antog nu spekulationens häftigare natur. Österskärsgrynnorna, de rikaste i Södermanlands skärgård, började anlitas i stor skala; fisken oroades i sin lektid, skötarnes maskor blevo allt mindre, och den naturliga följden blev den, att fisket avtog, icke kanske så mycket av att fisken utöddes utan mera måhända därav, att den flydde de vanliga lekplatserna och gav sig ut på djupen, där ännu ingen fiskare varit så rådig att söka upp den flyende fienden.

Länge bråkade de lärde med sina undersökningar om orsaken till strömmingsfiskets avtagande, tills Lantbruksakademien tog initiativet att medelst till-

sättande av kunniga fiskeri-intendenter både utröna orsakerna till missförhållandet och söka vinna botemedlen mot detsamma.

Detta var nu intendenten Borgs närmaste bestämmelse på Österskären för den stundande sommaren. Platsen var icke en av de livligare, ty skäret ligger icke vid något av huvudinloppen till Stockholm. Söderifrån gå de stora fartygen vanligen in genom Landsort, förbi Dalarö och Vaxholm; österifrån, och vid vissa vindar även söderifrån, söker sjöfarten sig in genom Sandhamn—Vaxholm; och från Norrland med Finland intränger kofferdisten genom Furusund—Vaxholm.

Österskärsleden är en nödfallsutväg, mest uppsökt av estländare, som i regeln komma från sydost, och av andra som av vind, ström eller storm ligga över Landsort och under Sandhamn. Därför är platsen endast besatt med en tredje klassens tullstation under en uppsyningsman och en liten lotsavdelning under Dalarö.

Där är världens ända; tyst, stilla, övergiven, utom under fisketiden höst och vår, och kommer en enda speljakt under en högsommardag ditut, hälsas den som en uppenbarelse från en ljusare, gladare värld. Men fiskeri-intendenten Borg, som kommit i andra ärenden, för att »snoka», som folket kallade det, hälsades däremot med en påfallande köld, vilken haft sina första yttringar i föregående aftons likgiltighet och nu tog sitt uttryck i ett miserabelt och kallt kaffe, som bars upp på hans kammare.

Begåvad med ett ytterst känsligt smaksinne, hade han tillika genom sträng övning förvärvat förmågan att tillbakatryckta obehagliga förnimmelser. Därför sväljde

han drycken utan att blinka och steg därpå ner för att bese ängden och hälsa på folket.

När han gick förbi tullkarlens kök, blev det tyst, och innevånarne tycktes vilja göra sig osynliga, stängde dörrar och avbröto samtal för att ej röjas.

Med det obehagliga intrycket av att vara ovälkommen fortsatte han sin promenad ut på skäret och kom ner till hamnen. Där låg en samling små stugor av den mest enkla konstruktion, likasom travade av sammanplockade stenflisor, med litet murbruk här och var påsmetat; skorstenen ensam reste sig av tegel över spismuren; i ett hörn var en brädbod tillskarvad; i ett annat endast ett lider av bangar och ris för att härbärgera grisarne, som fördes hit ut på gödning under fisktiden. Fönstren syntes tagna ur skeppsvrak, och taket var täckt med allt som hade utsträckning i några dimensioner och kunde suga opp regn eller låta det rinna av; tång, sandhavra, mossa, torv, jord. Det var härbärgena, som nu stodo öde och av vilka vart och ett eljes plägade hysa ett tjugotal sovande, när det stora fiskafänget pågick och då varje koja var en lönnkrog.

Utanför den ansenligaste av dessa kåkar stod skärets storman, fiskaren Öman, och raskade ur flundernät med ett spö. Som han icke på något sätt kunde räkna sig som underhavande under en fiskeri-intendent, men likaväl förnam en känsla av tryck från dennes närvaro, reste han borst och beredde sig på skarpa svar.

— Fiskar det bra? hälsade intendenten.

— Ännu inte, men det skall väl bära till nu, när regeringen kommer med, svarade Öman någorlunda ohövligt.

— Var har ni strömmingsgrynnorna liggande? frågade intendenten ånyo, lämnande regeringen åt sitt öde.

— Ja, si det trodde vi, att instruktören visste bättre än vi, efter som han har betalt för att lära oss, menade Öman.

— Ser du, ni vet bara var grynnorna ligger, men jag vet var strömmingarna står, och det är ett strå vassare, det.

— Jaså, raljerade Öman, vi ska ta i sjön, så få vi fisk! — Ja, så där är det, man är aldrig för gammal för att lära.

Hustrun kom ut ur kojan och öppnade ett livligt samtal med sin man, så att intendenten icke fann inbringande söka återknyta underhandlingarna med den fientliga fiskaren, utan ställde sina steg vidare framåt hamnen.

Där sutto några lotsar på bryggan och ökade ivern i det slappa småpratet de hade emellan sig och syntes icke benägna att vilja hälsa.

Han ville icke vända om, utan fortsatte framåt stranden; men nu tog straxt den bebodda delen slut och det nakna skäret låg där öde, utan ett träd, utan en buske, ty allt vad av eld förtäras kunde var uppbränt. Han gick utmed vattnet, stundom i fin mjuk sand, stundom på stenar, och när han gått en timme, alltjämt dragande åt höger, befann han sig på det ställe där han börjat, och han erfor det som om han vore instängd. Det lilla skärets bergshöjd tryckte honom och havets kretsformiga horisont klämde honom. Den gamla känslan av att icke få rum nog överföll honom, och han klättrade upp för bergknallarne tills han kom upp på den högsta platån,

vilken kunde vara kanske femtio fot högre än havsytan. Där lade han sig på rygg och såg uppåt i rymden. Nu när ögat icke kunde uppfånga något, varken av landet eller havet, utan han endast såg den blåa kupan över sig, då kände han sig fri, isolerad som en kosmisk flisa, svävande i etern, endast lydande tyngdlag och gravitation. Han var fullkomligt ensam på jordkulan, föreföll det honom, och jorden var endast ett fordon, på vilket han åkte genom jordbanan, och han hörde i vindens svaga sus endast det luftdrag, som planetens fart genom etern måste framkalla, och i vågens dån förnam han det skvalp som vätskan måste råka i, när den stora vattenbehållaren rullade ikring sin axel. All påminnelse om medmänniskor, samhälle, lag, sed hade blåst bort, när han icke såg ett enda kroppsligt fragment av den jord, vid vilken han var bunden, och han lät sina tankar löpa som lössläppta kalvar, kesande över alla stängsel, alla hänsyn; och därmed berusade han sig ända till bedövning såsom Indiens navelskådare, vilken glömde både himmel och jord under betraktandet av en likgiltig ytterdel av självet.

Intendenten Borg var ingen naturdyrkare, lika litet som indiern dyrkade naveln, tvärtom hyste han, såsom självmedveten och stående högst i den telluriska skapelsekedjan, en viss ringaktning för de lägre existensformerna, och han förstod mycket väl, att den självmedvetna andens frambringelser voro delvis mycket finurligare än den omedvetna naturens och framför allt förmånligare för människan, som skapat sina skapelser med fästat avesende på den nytta och skönhet de kunde äga för skaparen. Men ur naturen hämtade han råmaterialet till sina verk, och

fastän man kunde frambringa både ljus och luft med maskin, så föredrog han solens oöverträffliga etervibrationer och atmosfärens outtömliga syrekälla. Han älskade däremot naturen såsom en medhjälpare och såsom en underlägsen, den där skulle tjäna honom; och det roade honom att kunna narra denna mäktiga fiende att ställa sina krafter till hans förfogande.

Emellertid, efter att ha legat en obestämd tid och känt den absoluta ensamhetens stora ro, frihet från inflytelser, från tryck, reste han sig och gick ner för att söka sitt rum.

När han trädde in i den halvtomma kammaren, som återgav genljudet av hans steg, kände han sig infångad, och de vita kvadrater och rektanglar, som inneslöto det rum, där han skulle dväljas, påminde om människohänder, men lågt stående människors, som endast rörde sig med den oorganiska naturens enkla former. Han var innesluten i en kristall, en hexaeder eller dylikt, och de räta linjerna, de likastora ytorna likasom rutade in hans tankar, linjerade upp hans själ, förenklade den från det organiska livets frihet i former, återförde hans hjärnas rika urskogsvegetation av växlande förnimmelser till naturens första barnsliga försök att ordna.

Sedan han ropat på pigan, lät han bära in sina kistor och skred genast till rummets förvandling.

Hans första omsorg var att reglera ljusets inträde medelst ett par tunga, köttfärgade persiska gardiner, som genast stämde rummet i en mjukare ton. Därpå slog han upp ett stort matbords tvenne skivor, och tomrummet på det stora vita golvet fylldes genast. Men den vita bordsytan störde ännu, och han dolde

den med en vaxduk i en enda varm, mossgrön ton, som harmonierade med gardinerna och gav lugn. Därnäst reste han sina bokhyllor mot den värsta väggen, som därav visserligen ännu icke förbättrades, ty den randades endast in i kolumner som en så kallad lathund, och den vita rappningen skrek ännu mer mot det valnötsfärgade trävirket, men han ville först skissera det hela, innan han gav sig in på detaljerna.

På en spik i taket hängde han sina sänggardiner, och därmed hade det kommit liksom ett rum i rummet, och sovplatsen var avskild från det övriga arbetsgemaket såsom uppslagen under ett tält.

De långa, vita golvtiljorna med deras parallella, svarta springor, där smuts från skodonen, damm från möbler och kläder, tobaksaska, skurvatten och viskans avfall bildade drivbänkar för svampar och gömställen för trämaskar, skylde han med här och var utkastade mattstumpar av olika färger och mönster, vilka flöto som grönskande, blomstrande öar på det stora, vita flacket.

När nu det kommit färg och värme i tomrummet, gick han över till finarbetet. Här hade han först att skapa en härd, ett arbetets altare, som skulle bli centrum, kring vilket allt skulle gruppera sig och utstråla ifrån. Därför började han att ställa upp sin stora lampa på skrivbordet. Den var två fot hög och höjde sig som ett fyrtorn över den gröna bordsduken; dess målade porslinsfot med arabesker och blommor muntert färgspel och erinrade med sin ornamentik om och djur, som icke liknade vanliga sådana, gav ett människoandens makt att våldföra naturens fixerade, enahanda former. Här hade målaren förvandlat en

styv spåmanstistel till en slingerväxt, tvingat en hare att sträcka ut sig som en krokodil och med bössan mellan framtassarnes tigerklor sikta efter en jägare med rävhuvud.

Omkring och under lampan placerade han mikroskopet, dioptern, vågen, djuploden och pejlstockarne, vilkas fernissade mässing strålade ett varmt solgult ljus omkring sig.

Bläckhornet, en stor glaskub, slipad i facetter, gav det svagblå ljuset av vatten eller is; pennskaften av piggsvinstaggar gåvo en anstrykning av animaliskt liv med deras obestämda, feta toner; lackstängernas skrikande cinnober, pennaskarnes brokiga vinjetter, saxens kalla stålglans, cigarrkoppens lack och guld, pappersknivens brons, alla dessa massor av småsaker till nytta och skönhet fyllde snart det stora bordet med en myckenhet av fläckar, vid vilka ögat dröjde ett ögonblick för att få ett intryck, ett minne, en ingivelse, så att det alltid höll sig i verksamhet och aldrig tröttnade.

Nu gällde det att fylla hålen i bokhyllorna och blåsa en levande anda i tomrummen mellan de mörka brädena. Och snart stodo där rad vid rad den brokigaste samling av uppslagsverk och handböcker, ur vilka ägaren kunde hämta upplysningar om allt som hänt i förfluten och närvarande tid. Encyclopedier, som likt en lufttelegraf svarade vid en tryckning på den rätta bokstaven, läroböcker i historia, filosofi, arkeologi och naturvetenskaperna, resor i alla jordens länder med kartor, till och med Bædekers alla handböcker, så att ägaren kunde sitta och planera den kortaste och billigaste färden till den och den orten, bestämma hotellet och veta hur mycket han skulle ge

i drickspengar. Men som alla dessa verk ägde förgängelsens oundvikliga frö i sig, hade han bemannat en särskild hylla med en observationskår av facktidskrifter, i vilka han genast erhöll rapport om varje det minsta framsteg, varje om än aldrig så obetydlig upptäckt. Och till sist en hel samling dyrkar till allt tidens vetande i de bibliografiska notiserna, förlagskatalogerna och bokhandelstidningarna, så att han instängd i sitt rum visste precis huru högt eller lågt barometern stod inom alla de vetenskaper, som rörde honom.

När han nu betraktade väggen med bokhyllan, syntes det honom som om rummet nu först var bebott av levande väsen. Dessa böcker gjorde intryck av individer, ty det fanns icke två arbeten av samma yttre, utan den ena kom som Bædeker i scharlakansrött och guld lik den som en måndagsmorgon lämnar sorgen bakom sig och reser ifrån alltsammans, andra högtidliga, svartklädda i en hel procession som Encyclopædia Britannica eller alla de häftades ljusa, glada, lätta sommarrockar, den laxröda Revue des deux Mondes, den citrongula Contemporaine, den vassgröna Forthnightly, den gräsgröna Morgenländische. Och från ryggarne hälsade stora namn såsom från bekanta, vilka han hade hos sig inne i rummet, och här hade han det bästa av dem, mer än de kunde ge en resande, som kom på visit att störa deras middagssömn eller frukostmåltid.

Med skrivbordets och bokhyllans iordningställande kände han sig återställd efter resans störande inflytande, hans själ återvann sin styrka, sedan han fått sina verktyg tillgängliga, dessa instrument och böcker, vilka vuxit fast på hans tillvaro såsom nya

sinnen, andra organ, starkare och finare än dem, naturen givit honom i fädernearv.

Det tillfälliga anfallet av fruktan, som framkallats av isolering, ensamhet och instängning med fiender — ty så betraktade han med skäl skärkarlarne — gav vika för det lugn, som installeringen måste medföra, och nu satte han sig som en väl rustad general att lägga planer till kampanjen, sedan högkvarteret var uppslaget.

TREDJE KAPITLET.

Vinden hade gått nordostlig om natten och drivisen hade dragit ner från Åland, när intendenten gick i ökstocken för att göra förberedande undersökningar om havsbottnens beskaffenhet, vattnets djup, havsfloran och havsfaunan.

Lotsen, vilken medfördes som roddare, blev snart trött på att meddela upplysningar, då han såg, att intendenten medelst ett sjökort, lod och åtskilliga andra instrumenter tog reda på saker, som han aldrig tänkt på. Var grunden lågo, det visste lotsen, och på vilka grund man skulle sätta strömmingsskötarne, det visste han också. Men intendenten var icke nöjd med det, utan han draggade på olika djup och fick upp småkräk och växtslem, som han trodde, att strömmingen levde av; han hissade ner lod till bottnen och fick upp prov på leror, sand, slam, mylla och grus, som han sorterade och numrerade och lade i små glas med påskrifter.

Och slutligen tog han fram en stor kikare, som liknade en ropare, och tittade ner i sjön. Det hade lotsen aldrig drömt om, att man kunde kika i vattnet, och i sin förvåning bad han att få lägga ögat till glaset och skåda ner i det fördolda.

Intendenten, som å ena sidan icke ville spela trollkarl, å andra icke hade lust att söka genom förhastade utredningar av just det, som skulle utredas, ingiva alltför höga förhoppningar om resultaten, inskränkte sig till att bevilja lotsens anhållan och därefter avgiva några populära förklaringar till de levande tavlor, som upprullade sig nere i djupet.

— Ser ni blåstången uppe på grynnan? började intendenten sin föreläsning. Ser ni, att den är såpgul först, att den blir leverbrun längre ner och slutligen röd vid botten? Det är det avtagande ljusets skuld!

Han rodde några årtag från grundet alltjämt i lä om skäret, så att han gick fri från isen.

— Vad ser ni nu? frågade han igen den på magen liggande karlen.

— Oj Jessuss! Nej jag tror det är strömming! Och de står så tätt, så tätt som korten i leken.

— Ser ni nu, att strömmingen inte bara går på grynnan. Och förstår ni nu, att man skulle kunna fiska den på djupet, och tror ni nu, när jag säger, att man aldrig borde fiska den på grundet, där han endast går opp för att lägga sin rom, som där träffas av solvärmen bättre än på det djupa vattnet!

Intendenten rodde vidare, tills han såg vattnet bli grågrönt i följd av bottnens leriga beskaffenhet.

— Vad ser ni nu? upptog han, medan årorna vilade.

— Jag tror min själ, det är orm på sjöbotten! Det är rent av ormstjärtar, som sticka opp ur gyttjan — och där sitter huvena.

— Det är ål, min gosse! upplyste intendenten.

Lotsen såg klentrogen ut, ty ål i havet hade han

aldrig hört talas om, men intendenten ville icke ge ut sina bästa kort i förhand och icke heller slösa krafter på långrandiga förklaringar över oklara saker. Därför lämnade han årorna och återtog sin kikare, läggande sig över båtkanten att observera.

Han tycktes söka något med ovanlig iver, söka något som måste finnas där på de och de grunderna, men som han naturligtvis ej där sett förr, då han ej undersökt vattnet.

De rodde omkring i två timmars tid efter intendentens anvisning. Stundtals släppte denne ner sin bottenskrapa ömsom med lodet, och efter varje prov lade han sig framstupa med sin kikare. Hans bleka ansikte föll ihop av ansträngningen, och ögonen sjönko in i huvudet. Handen, som höll tuben, darrade, och armen tycktes stel som en stör av domning. Den kalla, fuktiga vinden, som gått igenom lotsens stortröja, syntes icke bita på den späda figuren, som endast var svept i en halvknäppt vårrock. Hans ögon tårades av sjövinden och bemödandet att se skarpt ner i det halvt ogenomträngliga elementet, dessa tre fjärdedelar av jordytan, om vars liv den sista fjärdedelen visste i allmänhet så litet och gissade så mycket.

Genom sin sjökikare, som han icke uppfunnit utan efter hörsagor upptagit från brobyggare och arbetare vid undervattenssprängningar, såg han ner i den lägre värld, ur vilken den stora övervattensskapelsen utvecklat sig. Tångskogen, som nyss skridit över gränsen från oorganiskt liv till organiskt, vajade för den kalla bottenströmmen, liknande nyss löpnad äggvita, som lånat sin gestalt av havsskvalpet, erinrande om vattnets växtformer, när det fryser på fönsterrutan, utbredde sig därnere i stora parker med

gyllene löv, där havsbottnens innevånare släpade sig på sina bukar, sökte mörkret och kölden, döljande sin skam över att ha blivit efter på den långa vandringen mot solen och luften. Längst ner i leran vilar flundran, till hälften nergrävd i dyn, lat, orörlig, utan uppfinningsförmåga att låta en simblåsa utveckla sig till lyftning, väntande in en lycklig slump, som leder rovet förbi nosen utan någon drift att tumma måfåt till sin fördel, och som av bara lättja vridit sig, sträckt sig, så att ögonen av bekvämlighetsskäl kommit att stanna på högra sidan om det skruvade huvet.

Tånglaken har redan satt ut ett par åror föröver, men är akterlastad och påminner om de första försöken att bygga båt, visar mellan tångens heraldiska lövverk sitt arkitektoniska stenhuvud med en kroats knävelborrar och lyfter sig ett ögonblick ur gruset för att straxt därpå sjunka ner igen i slammet.

Stenbiten med sina sju ryggar går med kölen i vädret, en ofantlig näsa, hela fisken, som bara luktar efter mat och honor, lyser ett ögonblick opp det blågröna vattnet med sin rosafärgade buk, spridande en svag morgonrodnad omkring sig nere i dunklet, men slår sig snart fast igen med sin sugskiva på en sten för att avvakta utgången av de millioner år, som skola bringa förlossning åt de efterblivna på utvecklingens ändlösa bana.

Den rysliga ulken eller skrabben, det kroppvordna raseriet, med ilskan uttryckt i ansiktets piggar, vars simlemmar blivit klor, mera för att tortera än anfalla och försvara, ligger njutningslysten på sidan och smeker sin egen kropp med den slemmiga stjärten.

Men högre upp, i det ljusare och varmare vattnet, går den vackra men djupsinniga abborren, Österhavets

kanske mest utmärkande fisk. Välbyggd och stadig, men ännu något klumpig som en kosterbåt, bär han Östersjöns egendomliga blågröna färg och nordiskt lynne; lite filosof och lite sjörövare; en sällskaplig enstöring, en ytlig, som gärna söker djupen och stundom når dem, en lättjefull, excentrisk, som långa stunder står och stirrar på strandstenarne, tills han vaknar och skjuter fram som en pil, tyrann mot sina egna, men snart tam, återvänder gärna till samma plats och hyser sju inälvsmaskar.

Och så havets örn, Östersjöfiskarnes konung, den smäckert byggda kuttertacklade gäddan, som älskar solen och, som den starkaste, icke behöver sky de ljusa färgerna, som står med näsan i vattenytan och sover med solen i ögonen, drömmande om blomsterängarne och björkhagarne därovan, dit han aldrig kan komma, om den tunna blå kupan, som välver sig över hans våta värld, där han skulle kvävas och där fåglarne dock simma så lätt med sina håriga bröstfenor.

Båten hade kommit in ibland isflottarne, och över tångparkerna på botten tågade isflakens skuggor som strömoln. Intendenten, som sökt i flera timmar, men ej funnit vad han ville, lyfte nu kikaren ur vattnet, torkade den och lade den ifrån sig.

Därpå föll han ner på akterbetten, höll handen för ögonen, såsom om han ville vila dem från intryck, och tycktes försjunken i sömn några minuter, varefter han gav lotsen ett tecken att ro vidare.

Intendenten, som hela förmiddagen haft sin uppmärksamhet på djupet, tycktes nu först varsebliva den storartade tavla, som utrullade sig på havsytan. Ultramarinblått bredde sig vattensegmentet framför

båten ett stycke väg framåt, tills drivisen vidtog och visade ett fullkomligt arktiskt landskap. Öar, bukter, vikar, sund tecknades som på en karta, och där isen ridit upp på reven, hade bergshöjder bildat sig genom att det ena blocket pressat ner det andra och det efterföljande klivit upp på det föregående. Och över kobbarne hade likaledes isen travat sig upp, slagit valv och bildat grottor, byggt upp torn, kyrkoruiner, kassematter, bastioner, och det förtrollande i dessa former låg däri, att de tycktes danade av en ofantlig människohand, ty de hade icke dessa den omedvetna naturens slumpaktiga former, utan väckte minnen om mänsklig uppfinning under förgångna historiska perioder. Där hade blocken travat sig som cyklopmurar, ordnat sig terrassformigt som det assyrisk-grekiska templet; här hade vågen genom upprepade slag grävt sig ett romaniskt tunnvalv, frätt fram en rundbåge, som satt sig till en arabisk hästskobåge, ur vilken solstrålar och vågstänk hackat ut stalaktiter och biceller; här hade hela vågräckan ur en redan staplad mur ätit ut en linje med valv till en romersk vattenledning; där stodo grundmurarne till ett medeltidsslott, bärande spåren av nerramlade spetsbågar, vimperger, fialer.

Detta gungande mellan tankeförbindelser av arktiskt landskap och historierad arkitektur försatte betraktaren i en egendomligt simmig stämning, ur vilken han rycktes genom det bullrande liv, som de strövande fågelskarorna förde runt omkring på de flytande isöarna och på det rena, blåa vattnet.

I skaror om hundra sinom hundra flöto ejdrarne, som här togo vila, medan de väntade öppet vatten åt Norrland; de obetydliga, rostbruna honorna om-

ringade av de praktfulla hanarne, som flöto högt med de snövita ryggarna, stundom lyftande sig till en kort flykt, då de läto se de sotsvarta bukarna; lommarne i mindre skaror visade sina gråverksbukar, sina reptilhalsar och, när de fällde, de schackspelsrutade vingspeglarna; de livliga alfåglarnes legioner i svart och vitt, simmande, dykande, sträckande; grisslornas och havspapegojornas små band; de dystra, kolsvarta svärtornas strövkårer, stickande av mot skrakarnes, prackarnas mera lysande följen med panascher i nacken; och över hela den dykande, småflaxande fågelhären, som levde amfibieliv, svävade måsarne och trutarne, som redan utvalt luften till sitt element, endast begagnande vattnet till fiskplats och badställe.

Insmugen i denna idoga arbetsvärld satt en ensam kråka halvgömd på skäret och med sin låga panna, sin misstänkta färg, sina tjuvlater, sin brottslingstyp, sin hela vattenskygga, smutsiga anstrykning utgjorde föremålet för de strävsammes hat, vilka kände boplundraren, äggsugaren.

Och från hela denna bevingade värld, vars strupar kunde försätta atmosfärisk luft i dallring, ovanför huvena på de stumma nere i vattnet, hördes en samklang av ljud: från reptilens första, svaga försök att yttra vreden genom väsning ända upp till musiken från människans harmoniska tonverktyg. Där fräste åden som en huggorm, när gudungen ville bita henne i nacken och trampa ner henne under vattnet, där koakkade skraken som en groda, tärnorna skriade, måsarna kraxade, trutarne hävde barnskrik, ejdrarne korrade som hankattor i brunsttid, men över alla, högst och därför skönast, ljudade alfåglarnes underbara musik, ty sång var den ännu icke. En oren

treklang i dur, klingande som vallhjonets lur, och hur och när den föll in, stämmande med de andres tre toner till ett ofullständigt ackord, en kanon för jakthorn utan slut och början, reminiscenser från mänsklighetens barnaår, från herdens och jägarens första tider.

Det var icke med poetens drömfantasi med de dunkla och därför oroande känslorna och orediga förnimmelserna betraktaren njöt av det stora skådespelet, utan det var med forskarens, den vakne tänkarens lugna blickar han överskådade sammanhanget i denna skenbara oreda, och det var endast genom sitt hopade väldiga material av minnen, han kunde sätta alla dessa åskådade föremål i förbindelse med varandra. Och när han sökte orsaken till det väldiga intryck, särskilt denna natur utövade, och han fann svaren, erfor han den omätliga glädjen, som den högst utvecklade i skapelsens kedja måste erfara, då slöjorna lyftas över det fördolda, denna sällhet, som åtföljt allt skapat på den oändliga färden mot klarhet och som kanske utgjort den drivande kraften framåt mot vetande ifrån drömmande, en salighet, som måste likna en supponerad, medveten skapares, som vetat vad han gjort.

Detta landskap återförde honom till urtid, då jorden stod under vatten och de högsta bergstopparna började höja sig över ytan; skären behöllo ju ännu urformationens karaktär med grundberget direkt uppe i ljuset.

Men nere i vattnet, samtidigt med att avsvalningsperiodens alger redan infunnit sig, simmade primärtidens fiskar och bland dem den äldsta avkomlingen, sillen, under det på skären ännu växte sten-

kolstidens ormbunkar och lummer. Längre inåt fastland, först på de större holmarne, skulle man träffa sekundärtidens barrträd och reptiler och ändå djupare in tertiärtidens lövträd och däggdjur. Men här ute i urformationen syntes naturens nyckfullhet ha hoppat över lagringstiderna, kastat skälarne och uttrarne ner i urtiden, vräkt in istiden i dag på morgonen mitt i kvartärperioden liksom matjord på urberget, och själv satt han som en representant för den historiska tiden och ostörd av det skenbara virrvarret njutande dessa levande bilder av skapelsen och förhöjande njutningen genom att känna sig i stort taget som den högsta i denna kedja.

Detta var hemligheten i detta landskaps tjusningsförmåga, att den och endast den återgav en historierad skapelse med uteslutningar och förkortningar, där man på några timmar kunde färdas genom jordens bildningsserier och stanna framme vid sig själv, där man kunde uppfriska sig med en återtagning av förnimmelser, som ledde tanken tillbaka på ursprunget, vila sig i förflutna stadier, låta den tröttande spänningen i att vinna högre grader på kulturskalan slappas av, liksom återfalla i en hälsosam dvala och känna sig ett med naturen. Det var sådana ögonblick, han begagnade som ersättning för de flydda religiösa njutningarna, då tanken på himlen endast var en utbytt form av driften framåt och odödlighetskänslan en förklädd yttring av aningen om materiens oförstörbarhet.

Huru lugnt att känna sig hemma här på jorden, som han i sin barndom fått skildrad som jämmerdalen, vilken endast skulle genomvandras på väg till det okända; huru fast och förtröstansfullt att ha fått vet-

skap om det förut obekanta, att ha fått blicka in i, genomskåda Guds hittills hemliga rådslag, som de kallades, alla de företeelser, vilka ansetts ogenomträngliga, därför att de dittills icke kunnat genomträngas. Nu hade man kommit fram till klarhet om människans ursprung och ändamål, men i stället för att tröttna och slå sig i ro såsom den ena kulturnationen efter den andra, när de tänkt sig fördärvade, så hade det nu levande släktet tagit sitt parti, funnit sig i att vara det högsta djuret och gripit sig an att på ett förnuftigt sätt förverkliga himlatankarne här nere, och därför var tiden, som gick, den bästa och största av alla tider, som fört mänskorna fram längre, än århundraden förr hade hunnit göra.

Efter denna stund av andaktsövning i umgänget med tankarne om sitt ursprung och sin bestämmelse lät intendenten sina erinringar löpa igenom sin personliga utvecklingshistoria, så långt tillbaka han kunde spåra den, för att likasom söka sig fram till sitt själv och kunna i de förflutna stadierna läsa sitt sannolika öde.

Han såg sin far, den avlidne fortifikationsmajoren med den oavgjorda typen från århundradets början, blandad som ett konglomerat och hopkittad av flisor, avfall från föregående perioder, hopplockade på måfå efter den stora eruptionen vid förra århundradets utgång. Troende intet, emedan han sett allt förgås, allt återupptagas, alla statsformer prövade, hälsade med jubel vid mottagandet, kasserade inom några år, framburna igen såsom nya och ånyo hälsade som universalupptäckter, hade han till sist stannat vid det bestående såsom det enda påtagliga, det måtte nu ha tillkommit av en ledande vilja, vilket var osannolikt,

eller av ett slumpkomplex, vilket var tämligen säkert, men farligt att säga. Genom universitetsstudier hade fadren kommit in på unghegelianernas panteism, vilken var en fintlig vändning av saken, som då sattes på sin spets, och individerna blevo det enda verkliga och Gud blev inbegreppet av det personliga i mänskligheten. Denna levande föreställning om människans intima samband med naturen, i det hon själv stod som högsta ledet i världsprocessens kedja, skapade en elitkår av personligheter, vilka i det tysta föraktade de politiska svärmarnes upprepade försök att ställa sig utom de styrande naturlagarne och söka på konstgjord väg tota till nya världsordningar genom filosofiska system och riksdagsbeslut. Obemärkta gingo de sin väg framåt, oanvändbara av höga och låga. Upptill sågo de medelmåttor genom naturligt urval samlas kring den medelmåttige monarken, nedtill träffade de okunnighet, lättrogenhet, förblindelse och mitt emellan, hos borgareklassen, sådana avgjorda handelsintressen, att de som själva icke voro handlande icke kunde arbeta tillsammans med dem. Som de voro dugliga, kloka och redbara män, befordrades de vid tillfällen, men som de ej kunde ansluta sig till något parti och ej hade lust att göra enskild gagnlös opposition, då de icke voro nog talrika att bilda hjord och de tillika såsom starka individualister ej ville gå efter någon skällko, förblevo de tämligen tysta, buro sitt missnöje gömt under storkors och kraschan, logo som augurer, när de råkades vid rådsbordet eller i riddarhussalen, och läto världen ha sin gång.

Fadren tillhörde en visserligen icke urgammal adelssläkt, som genom borgerliga förtjänster vid upphjälpandet av bergshanteringen och icke genom

tvetydiga krigarbragder, vunna med hjälp av naturslumpar eller fiendens felsteg, blivit belönad med adelssköld och ganska måttliga privilegier, såsom att bära adelsuniform och lönlöst deltaga med en fjärdedel i det tunga regeringsbestyret. Han räknade sig således till förtjänstadeln, och medvetandet om att ha utgått från talangfulla förfäder verkade som en sporre ända ner i den då levande representanten. Rättmätigt, genom förfäders begåvning och arbete förvärvade egodelar satte honom också i tillfälle att utbilda sig i sitt yrke. Han blev en framstående topograf, hade deltagit i Götakanals byggande och i de första järnvägsanläggningarne. Detta sysslande med ett helt konungarike, som han blev van att, på kartblad utbredda över ett skrivbord, betrakta uppifrån, överskåda i ett ögonblick, förlänade under hand hans sinne en vana att se sakerna i stort. Där satt han och med en linjal öppnade en kommunikationsled, som skulle ändra hela landskaps fysionomi, lägga igen gamla städer, skapa nya, förändra varuprisen, leta fram nya produktionskällor. Kartan skulle ändras, de gamla vattenvägarne glömmas och de svarta, räta linjerna, som angåvo de nya vagnvägarna, bli de bestämmande; höjderna skulle bli lika fruktbara som dalarna och kampen om floderna upphöra; gränserna mellan riken och land icke mer märkas.

Det följde en stark känsla av makt med detta handskande med länders och folks öden, och fadren kunde icke undgå att så småningom angripas av den makten åtföljande benägenheten att överskatta sitt jag. Allting började hägra i fågelperspektiv; länderna blevo kartor och mänskorna tennsoldater; när topografen på några veckor lät verkställa en nivellering

av en höjd, som årtusenden skulle behövt att denudera, kände han något av skapare i sig; lät han spränga tunnlar, flytta sandåsar ut i sjöar, grunda opp träsk, undgick han icke förnimmelsen av att ha tagit jordkulans nydaning om händer, kastande de lagbundna geologiska formationerna huller om buller, och därvid svällde hans personlighetskänsla otroligt.

Härtill kom hans ställning som officer med en hel menighet av subordinerade, dem han endast meddelade sig med befallningsvis och vilka sålunda blevo betraktade som tjänstgörande muskler åt hans viljande stora hjärna.

Med militärens fysiska mod och beslutsamhet, den lärdes grundlighet, tänkarens besinningsfullhet, den ekonomiskt oberoendes lugn och den hederliga mannens värdighet och självaktning företedde han en typ av högsta ordning, där skönhet och klokhet ingått en förening, som gav en måttfull, harmonisk personlighet till resultat.

Av denna fader erhöll sonen både en förebild och en lärare, då modren tidigt avlidit. För att spara sonen missräkningarnes bittra stunder och ogillande hela den gängse uppfostringsmetoden, som med sagböcker och skrämhistorier uppfostrade barnen till barn i stället för till män, öppnade han genast hela förlåten till livets tempel och invigde den unge i livets svåra konst. Lärde honom det intima sammanhanget mellan människan och den övriga skapelsen, där visserligen människan på sin planet stod högst, men ändock fortfor att stå mitt i, själv kunnande i viss mån modifiera verkningarne av naturkrafterna, men ändock förblev regerad av dem, alltså en förnuftig naturdyrkan, om med natur menas allt existe-

rande och med dyrkan ett erkännande av avhängigheten av rådande naturlagar. Därigenom borttog han kristendomens stormansmani, fruktan för det okända, döden och Gud, och danade en klok, på sina handlingar vaksam man och för sina gärningars följder ansvarig personlighet. Regulatorn för människans lägre drifter fann han i det organ, som just genom sin fullkomligare daning skilde människan från djuren, eller stora hjärnan. Omdömet, grundat på allsidigt vetande, skulle styra och, när så behövdes, undertrycka de lägre drifterna för att hålla typen högt uppe. Näring och fortplantning voro de lägsta drifterna, därför att de ägdes gemensamt med växterna; känslorna, såsom djurens lägre tankerudiment kallades, måste, emedan de voro lokaliserade i blodkärl, ryggmärg och andra lägre organ, ovillkorligen subordinera under stora hjärnan hos en människa av den högre typen, och de individer, som icke kunde reglera sina låga drifter, utan tänkte med ryggmärgen, voro lägre former. Därför varnade den gamle mot tron på ungdomlig hänförelse och entusiasm, som lika lätt kunde föra till brott som till dygd. Men detta uteslöt icke stora allmännyttiga passioner, vilka icke hörde till känslorna, utan voro väldiga yttringar av viljan till gott. Allt vad ungdomen kunde prestera vore komplett värdelöst, då det i regel saknade ursprunglighet och endast vore de äldre föregångarnes rena tankar, som den följande ungdomen upptagit som sina och med stora åthävor ville kolportera. Originalitet kunde nämligen endast uppstå, när hjärnan vore mogen, likasom verklig fortplantning med åtföljande uppfostran av avkomman endast kunde äga rum, när mannen var manbar och ägde förmågan att skaffa existens-

medel åt barns uppfostran. Och ett säkert tecken på den omogna hjärnans oförmåga att döma vore den konstanta Grössenwahn, i vilken ungdom och kvinnor levde. Ungdomen hade framtiden för sig, brukade man säga, men det var så bristfälligt, det påståendet, emedan mandomen visade mindre dödlighetsprocent än ungdomen, och det okvicka svaret, att ungdomen, om den är ett fel, dock går bort med åren, kullkastade ju icke regeln, att ungdomen nu var ett lyte, en brist, alltså ett fel, vars existens ju medgavs genom erkännandet, att det kunde gå bort, då ju det som aldrig fanns, icke kunde gå bort. Alla ungdomens angrepp på det bestående voro hysteriska utbrott av den svages oförmåga att bära tryck, vittnande om lika liten klokhet som getingens att angripa människan och gå en säker undergång till mötes. Ett gott bevis på de unges brist på omdöme och slutledning framhöll han i förhållandet med boken Robinson, vilken var skriven i tydlig avsikt att förklena naturtillståndet och isolerat liv och ändock i ett århundrade regelbundet missuppfattats av ungdomen såsom en lovsång över vildlivet, vilket just i boken framställes som ett straff för den fåvitske ynglingen, vilken missbrukat kulturens håvor som en vilde. Och detta lilla drag visade tillika, vilken lägre ontologisk form ynglingen var, röjande sig i hans sympati för indianer och andra rudimentära efterblivare, alldeles som känslorna, vilka skulle en gång läggas igen såsom sköldkörteln, vilken fallit ur bruket hos människan, men dock ännu kvarsatt på sin gamla plats.

När sonen icke kunde vederlägga dessa beska sanningar med förnuftsskäl, förklarande, att hans känslor, ja, hans heligaste känslor, uppreste sig mot

denna torra lära, förklarade fadren honom vara en geting, som ännu tänkte med ganglier. Och han varnade honom för fantasiens utsvävningar, eller slutledningar på otillräcklig grund, av brist på stort material, icke att förväxla med vetenskaplig snabbslutning, som kunde ur skenbart få premisser, vilka föreföllo få, emedan mellanleden blivit glömda, draga nya resultat, där likasom genom en kemisk förening tvenne äldre föreställningar ingingo i varandra och bildade en ny tanke. Ontogenien hade ju visat, hur mänskofostret genomlevde alla äldre stadier från amœben genom grodan fram till antropomorfen, hur kunde ungdomen då betvivla, att mänskoanden hos barnet måste genomgå mänskans historia genom djuret och vilden framåt, så länge kroppen växte, och att således mannen stod långt högre än ynglingen! Särskilt varnade han för att låta omdömet grumlas av den lägsta av drifterna, könsdriften, vilken genom sin styrka så länge förblindat det sunda förnuftet, att upplysta män ännu lågo under den vidskepelsen, att kvinnan, som dock endast var en intermediär form mellan mannen och barnet, vilket framgick av fosterhistorien, där mannen under ett stadium var kvinna, men kvinnan aldrig man, att kvinnan var en lika hög typ som mannen, ja, enligt någras mening en högre. Att varna den unge för könsimpulsernas övermakt var det samma, som att kasta skugga på kvinnan, och sonen började snart göra vad fadren kallade gangliеslut, gående ut på att överstlöjtnanten var kvinnohatare. Och hur kunde han annat, då han alltjämt hörde berättelser om hur den och den satt bort sin framtid på fruntimmershistorier, hur stora begåvningar ödslat sin talang under prokreationsarbetet,

offrat lycka och verksamhet för hustru, som varit otrogen, och barn, som dött före mogen ålder. Fortplantningen vore endast för mindre andar, de större skulle leva i sina verk och så vidare.

Under en sådan ledning växte sonen upp. Han var född ett ovanligt spätt barn, men med en harmoniskt utvecklad kropp, han hade fint danade sinnen, snabb och säker uppfattning, skärande förstånd och en adel i tänkesättet, som yttrade sig i undseende och tillgänglighet mot människorna. Han förstod tidigt att ordna sitt liv, undertrycka växt- och djurdrifterna, och sedan han samlat ett stort material av iakttagelser och vetande, började han bearbeta detsamma. Hans hjärna visade sig snart äga förmågan av fruktsamhet, att av ett par bekanta kunna finna det sökta okända, att av gamla tankar kunna frambringa nya, med ett ord, ägde förmågan av vad man kallar originalitet. Han var en blivande nydanare och ägde gåvan att genomskåda sammanhanget i det oordnade, upptäcka den osynliga kraften bakom företeelserna, men även de dolda, så ytterst sammansatta motiven till människors handlingar. Därför betraktades han med misstänksamhet av kamrater i skolan, och lärarne kände i honom en tyst kritik över vad de meddelade såsom orubbliga sakförhållanden.

Hans ankomst till universitetet inföll samtidigt med de stora folkrörelser, som ägde rum omkring parlamentsreformen. Borg, som mycket väl insåg det bristfälliga i fyrståndsrepresentation, då staten bestod av minst tjugo stånd med olika intressen och olika förmåga att kunna bedöma så invecklade problem som folkstyrelsens, kunde å andra sidan icke vara med att återgå till hordens eller stammens organisa-

tion, där alla hade lika mycket eller lika litet att säga; han insåg genast, att denna förenkling av styrelsesättet, där »mängden skulle göra't», icke var en efter tidens fordran lämpad reform, helst han nyss sett den allmänna rösträtten i Frankrike frambringa en kejsare och en skenrepresentation av advokater, köpmän och militärer, från vilken sålunda arbetare, jordbrukare, lärde och vetenskapsmän voro uteslutna, alltså endast tre godtyckligt av kejsaren valda stånd voro representerade. Han hade däremot uträknat, att en utvecklad ståndsrepresentation med proportionell representationsrätt, noga avvägd efter klassintressen och med hänsyn tagen till de högsta intressena eller de vises högre rätt att äga övervikten, emedan de mera befordrade framåtskridandet än de fåvitske, vore den riktigare. Detta hade ju redan kammarsystemets författare anat, då de insett nödvändigheten av frågornas behandling i utskott och vissa frågors utredning av tillfälliga utskott, ja, av kommittéer med fackmän. För att nu få folkförsamlingen fullständig, så att alla intressen blevo bevakade, alla synpunkter anlagda och alla upplysningar om rikets tillstånd tillgängliga, skulle varje folkklass från den högsta till den lägsta välja delegerade i förhållande till dels sin mängd, dels sin vikt för hela landets förkovran. Med utstrykande av hovstaten, som jämte monarken skulle sortera under utrikesdepartementet, dit den hörde, då monarken endast finge representera nationen gentemot utländska makter, så fick han sin rådgivande, men icke lagstiftande fackriksdag så uppbyggd. Första klassen: Jordägare med arrendatorer, torpare, inspektorer, rättare o. s. v. Andra klassen: Idkare av bergverks- och bruksrörelse med fabrikörer

och arbetare. Tredje klassen: Handlande, sjömän, med hotellvärdar, bärare, åkare samt bank-, tull-, post-, järnvägs-, telegraf- och lotspersonal. Fjärde klassen: Civile och militäre ämbetsmän, präster med betjäning, vaktmästare och gemenskap. Femte klassen: Lärde, lärare, litteratörer och artister. Sjätte klassen: Läkare, apotekare, fattigvårdstjänstemän. Sjunde klassen: Husägare, kapitalister, räntetagare.

I huru stor proportion det skulle väljas ur varje klass vore en fråga, som ej kunde lösas på fri hand, utan därvid måste skicklige, i statskonsten kunnige män pröva sig fram och därför representationsförordningen endast och alltid vara provisorisk. Över denna rådgivande församling skulle sitta en konselj av fackmän i statsvetenskap, för det svåra kallet enkom utbildade, så att den svåraste av alla konster icke komme att utövas av fuskare och tilltagsna amatörer, såsom hittills skett, och skulle statsmännens tillträde till ämbetet föregås av en noga undersökning om deras föregående liv, deras enskilda ekonomiska och sociala förhållanden. Detta senare skulle sporra ungdomen till en självuppfostran och en uppmärksamhet på sitt låtande och görande, som skulle dana en stam av utmärkta män, utan att å andra sidan enbar så kallad fläckfri vandel eller negativa dygder utan begåvning kunde som hittills bliva en genväg till befordran. Detta skulle bli den nya adeln, som finge efterträda den gamla tjänste-, militär- och hovadeln, och genom att densamma endast gjorde sig själv genom naturligt urval av de bästa, vore den en garanti för att landet bleve styrt på bästa sätt. Riksdagen bleve därigenom, då den endast fick rösta en opinion, icke beslut, ett stort undersökningsmaterial och icke någon

legionärarmé, som mutades eller tummades att öva röstvåld.

Den unge mannen var dock redan för klok att yttra dessa sina meningar, och i tider, då adelsman var liktydig med urartad, överbliven, utlevad, och massorna stormade fram så blint, att industriarbetarne blevo de som arbetade mest i händerna på sina blivande klassfiender bönderna, kunde en klok man endast le och vänta. Och han väntade, tills han fick se fyrståndsrepresentationen efterträdd av enståndsrepresentationen, då riket dädanefter representerades av förra bondeståndet ensamt. Emellertid hade denna historiska tilldragelse haft ett mycket stort inflytande på den unges tankeriktning och hela utveckling. Han hade därvid insett, i vilken förfärlig oreda tankemekanismen hos flertalet befann sig, och när han läste ståndsprotokollen och lade märke till de mest inflytelserika och lysande talares anföranden, iakttog han, huru det han kallade ganglieresonemanget, framkallandet av blodkärlskontraktioner och hjärtkongestioner, utövade det största inflytandet på allmänna opinionen. Det föreföll honom understundom, som om det alls icke gällde fäderneslandet eller framåtskridandet utan förslagsställarnes triumf att få sin vilja igenom medelst felslut, de grövsta blundrar mot logik, det grymmaste vanställande av fakta. För honom väcktes genom iakttagelse den stora misstanken, att allting gällde en kamp om makten, om njutningen att med sin hjärna få sätta de andras hjärnor i samklang, att få så sina tankefrön i andras hjärnbarkar, där de skulle växa parasitiskt som mistlar, under det att moderstammen stolt skulle axla sig i tanken att snyltarne däruppe i kronan ändå

bara voro snyltare. Detta var underlaget under hans äregirighet, och för att tillfredsställa denna skaffade han sig vetande och erfarenheter genom studier, resor och umgänge med kunniga och frejdade män. Och mitt i detta evigt rörliga kaos av stridiga krafter och intressen, sökte han ankarplatsen för sin tillvaro, medelpunkten i den krets, som verkligheten slog omkring honom, i sig själv. I stället för att såsom de svage kristne fingera en stödjepunkt utom sig i Gud tog han det förhandenvarande påtagliga i sitt eget själv och sökte skapa sin person till en fullkomlig typ av människa, vars vandel och gärningar icke skulle kränka någons rätt, viss, att frukterna av ett väl ansat träd icke kunde underlåta att bliva andra till nytta och hugnad. Allt det förvirrade, bakvända, han såg i deras strävan, som sade sig leva för andra, men i grunden endast levde på andra, på andras tacksamhet, andras opinion, andras erkännande, undvek han, gående sin väg rakt framåt, viss, att ett enda stort och starkt individ skulle ofrivilligt gagna mer än dessa massor av tanklösa, vilkas numerär stod i omvänt förhållande till deras gagn.

Och med denna sättning av sig själv framtvingade han en norm för sitt leverne, som ledde honom till en hög grad av sedlighet, då han i stället för att lämna uppgörelsen åt ett ovisst kommande, själv ställde sin vandel så, att han icke hade något ouppgjort, icke sköt skulden ifrån sig på en oskyldigt lidande Kristus, utan i medveten självansvarighet icke begick några handlingar, som kunde väcka hans behov av en syndabock.

Därmed lärde han sig endast lita på sig själv, aldrig taga råd, alltid överväga en handlings sannolika

följder. Men detta hindrade icke, att han i likhet med sin generation, som föddes och uppföddes under ångans och elektricitetens tidevarv, då livsverksamheten ökade fart, blev lidande av nervositet. Och hur skulle den annat, som måste ödelägga millioner gamla hjärnceller, magasinerande föråldrade intryck, som måste varje ögonblick, då han skulle bilda ett omdöme, noga skräda bort förlegade axiomer, vilka ville tränga sig fram som premisser. Det var ett helt nybyggnadsarbete, som vållade dessa oordningar i nervsystemet, vilka man enbart velat tillskriva förfädrens alkoholism och sexuella utsvävningar, men vilket sjukliga symptom var en yttring av ökad vitalitet, åtföljd av ytterlig känslighet, såsom kräftans, då hon byter skal, eller fågelns, då han ruggar. Det var nydaningen av ett släkte eller åtminstone av en varietet människa, som därför föreföll de gamle såsom sjuk eller osund, därför att den stod i utbildning, något som var dem motbjudande att erkänna, då de själva ville vara normen och kallade sig sunda, ehuru de voro stadda i upplösningstillstånd.

Denna nervkänslighet hos den uppväxande ynglingen ökades genom återhållsamhet i mat och dryck och könslivets stränga disciplinering, ty han fann det förnedrande att genom jästa drycker försätta sig i den vanvettiges och vildens ostyrbara tillstånd, och hans själ var för mycket förnäm, att han skulle vilja leka en ögonblicklig förbindelse med en prostituée. Men därmed följde även en sinnenas tilltagande skärpa och en känslighet för obehagliga intryck, som stundom förskaffade honom olust, där andra med råare sinnen skulle ha njutit.

Sålunda blev han nerstämd för många timmar,

när hans morgonkaffe icke höll nog styrka; en illa målad biljardboll och en solkig kö förmådde honom att vända om och söka annan lokal; ett illa torkat glas väckte hans äckel, och han kände lukten av mänskor på en tidning, som en annan läst; han kunde på en främmande möbel se människoflott avsatt på polityren och öppnade alltid fönstret, när en piga varit inne och städat. Men var han ute och reste och nöden tvang, då kunde han liksom stänga av alla ledningar från sinnesverktygen till uppfattningen, och han gjorde sig hård mot alla olustförnimmelser.

När han emellertid vid universitetet fullbordat sina studier i naturvetenskap, den minst förödmjukande av alla, emedan åsikter spelade mindre roll än samling av material, erhöll han en assistentbefattning vid vetenskapsakademien.

Han hade sökt sig dit i avsikt att få överblicka alla naturens riken, samlade och ordnade på ett enda ställe, och möjligen däri läsa ut det stora sammanhanget, om det fanns något, eller den universella oredan, som sannolikt var där. Men hans avsikter blevo snart uppdagade, helst han icke länge kunde undgå faran att låta locka ur sig ett förslag till omordning av fåglarne efter helt andra grunder än de gällande. Förmännen, som naturligtvis icke ville sjunka ner till materialsamlare åt en ung man och ju icke gärna sågo, att de blevo föråldrade med deras verk, fattade en instinktlik avoghet mot genomskådaren. Första motvärnet mot inträngaren gjordes genom att sätta honom till detaljarbeten av underordnad vikt och för hans skönhetssinne motbjudande. Han måste sålunda i sex månader byta sprit på fisksamlingen. Först fick han uppkastningar av den vidriga

lukten, men när han övervunnit de obehagliga förnimmelserna, vände han sig med raseri till studiet av fiskarne, och som han arbetade fort, hade han inom det halva årets utgång grundligt tagit reda på hela det stora materialet. Han hade då stått vintern över i ett kallt, smutsigt och halvmörkt kök, luktat dålig sprit, frusit om händerna och ådragit sig en svårbotlig blåskatarr.

Därpå sattes han till att skriva etiketter på algerna. Som han icke erhållit någon undervisning i skönskrift vid universitetet och av naturen hade en svag, ostadig hand, kasserades lapparna, och han fick ett sken av oduglighet över sig. — Han kunde ju icke en gång skriva. — Men på två månader, under vilka han besökte ett skrivinstitut och om aftnarne satt hemma över skrivbok och förskrift, förvärvade han sig en vacker och läslig stil, och därunder inhämtade han fullständigare kännedom om algerna, än han förut innehaft, utom att han på köpet lärt den ovärderliga konsten att skriva. Förmännen, som trodde, att han skulle rata det underordnade arbetet, sågo snart vad slags hud han bar och hur han förstod att begagna alla motigheter till sin fördel, ökande sitt vetande, böjande smidigt undan för slagen, skakande av sig skurarne.

Men hans tilltagande skrivkunnighet skulle bli en ny källa till förödmjukelser, ty nu sattes han att skriva rent ämbetshandlingar och brev, sjunkande så småningom till en renskrivares tarvliga roll, som man trodde. Dock utan att klaga tog han sysslan, och samtidigt med att han fick lära främmande språk, kom han i tillfälle att få inblick i alla stormännens hemligheter, som de trodde vara värdelösa i hans

hand. Sålunda råkade han få se periodens vetenskapliga stridsfrågor behandlade korrespondensvis, upptäckte vägarne till de lärda samfundens hemliga sammankomster, fick känna de underjordiska gångarne till utmärkelserna och tillfällena att göra sina forskningar fruktbärande. Han var således oåtkomlig, och där man trodde sig ha trampat ner honom, reste han just huvudet igen.

Det var i hans dubbla egenskap av adelsman och självtänkare, han råkade ut för isolering. Hans namn klingade icke vetenskapligt, hans sätt att kläda sig fint och modernt ansågs som bevis på ovetenskapligt sinne hos dem som mindes Berzelii trasiga byxor, hans tåliga, skenbara undergivenhet togs som underlägsenhet, och alla hans funderingar över naturvetenskap som poetiska utgjutelser. För att nu, sedan man ångrat sig över att ha släppt in honom bakom förlåten, trycka ner honom igen, hittade man på att sätta ett nytt arbete för honom, som blivit ratat av varje nykommen och därför även kallades prövostenen eller förargelseklippan. Det hade nämligen uppe på vinden samlats en bottenrest av bergarter och mineral, hopkomna dels genom gåvor och testamenten, dels genom världsomseglingar och expeditioner; och alldenstund de flesta blivit utrangerade som dupletter, den tiden geologien ännu befann sig i sin linda, måste de ånyo med det stigande vetandet genomsökas och därför sorteras. De hade fått sin plats i ett vindskontor under takplåtarne och lågo i en enda stor hög och betydligt inmängda med dam och spindelväv. Borg, som nu måste stå lutad under de upphettade takplåtarna och inandas dammet, höllo på att rygga, men då han andra dagen träffade på ett

mineral, som han misstänkte vara okänt, grep han sig straxt an med arbetet och satte sig till att ordna. Men härunder kom han till erfarenheter, som skakade hans redan svaga tro på lärobyggnaden, insåg förberedande, att det icke var stenarne, som voro ordnade av naturen, utan att det var hjärnan, som ordnade företeelserna. Och för övrigt, ordnas kunde allt, endast man skaffade sig en indelningsgrund, och att ej den förnuftigaste indelningsgrunden här var funnen, insåg han snart vara fallet, och när själva grunden var en oavgjord hypotes, såsom den, att urberget skulle vara uppkommet genom smältning i eld, i motsats mot de lagrade bergarterna, som ansågos bestämt avsatta ur vatten, och tillika urberget även var lagrat såsom de yngre sedimentära formationerna, fann han det hela tillskruvat, hopgissat och på gissningarne hela systemet grundat. Under tiden hade han analyserat sitt mineral och funnit, att det var ännu okänt, varpå han lämnade det till professorn, som skickade det till Berliner-Akademien och fick sitt namn åsatt det nya mineralet. Borg erhöll ingen tack, intet omnämnande, utan endast några glåpord av förmannen. Retad härav tog han själv nästa mineral han fick upp av okänd art, sände det till Lyell, fick sin avhandling läst i Geological Society, i vilket sällskap han upptogs till ledamot. Kamrater och förmän låtsades vara i okunnighet om hans framgång, då den samma på visst sätt var en chikan för professorn, som dupletterat det okända mineralet; och nu växte motviljan till hat för att övergå till förföljelse. Men han strök undan, gjorde sig osynlig och arbetade. Alldenstund dessa hopsamlade mineral voro hämtade från Europas alla

länder och Borg förstod att giva varje upptäckt en anstrykning av direkt gagn för de olika landens bergsvetenskap, hade han på ett par år förstått ställa så till, att han var upptagen i de flesta av Europas lärda samfund samt var innehavare av italienska Kronorden, franska Instruction publique, österrikiska Leopoldsorden och ryska S:t Annæordens andra klass. Men ingenting hjälpte bland de omgivande, vilkas löje endast ökades med varje utmärkelse, som dock var grundad på förtjänst. När man icke kunde förneka faktum, förringade man värdet eller låtsades vara okunnig om vad som hände, vilket icke hindrade, att man begagnade hans uppgångna spår till egen jakt.

När han slutligen efter sju års pinsam tjänst tog arv efter sin fader, som då avled, och han avgick ur tjänsten för att resa utrikes som privatman, fick han höra, att han förfelat sin kallelse och att det var skada, att han inte blev någonting, omväxlande med att han blivit utstruken ur tjänsten. Det var sålunda med ett gränslöst förakt för mänskorna, han lämnade sitt land att i främmande länder fortsätta sina studier. Och i hotell och pensioner Europa runt såg han många slags människor, inledde förbindelser, som snart brötos genom tvungen skilsmässa. Men överallt såg han, hur samma periods människor uttalade samma meningar om samma saker, framkastade flertalsmeningen såsom sin egen, sade fraser i stället för tankar, och han upptäckte därvid, att det egentligen var några få andars tankar, som ruminerades av massorna. Sålunda fann han, att alla geologer talade Agassiz' och Lyells meningar från 1830 och 40; alla religiösa fritänkare gåvo ifrån sig Renan och Strauss; alla rörliga politici levde på Mill och Buckle; alla

som talade frisk litteratur kastade upp Taine. Det var således bara några huvudbatterier, som ägde strömväckare och vilka genom talangernas ledtrådar fingo alla dessa bjällror att pingla. Härifrån kom han snart in på psykologiens område, besökte spiritister, hypnotisörer och tankeläsare, såg bakom dessa svindelrörelser en del nya upptäckter, som säkert skulle ändra mänsklighetens fäaktiga sätt att leva tanklöst, kanske bidraga till tankeapparatens justering och till inseende av att hela kamplivet, som fördes om åsikter, endast var kampen om makten att få sätta andras hjärnor i rörelse, tvinga hoparne att tänka som jag. Därför hade han också varit vittne till vetenskapliga strider, som avlupit med seger för den falska åsikten, endast den segrande haft tillräcklig auktoritet och majoritet. Han hade sett politiska fejder, religiösa, som slutat med lagstiftning gående rätt emot förnuft och rättvisa, grundläggande godkända villfarelser, som ärvdes av den tillträdande generationen såsom självklara sanningar.

Nej, det gällde nog endast att få sin vilja igenom, och hela drivkraften bakom åsikternas förfäktande voro intresset och passionerna. Intresset, det var intet annat än behovet, behovet av mat och kärlek, och för att vinna dessa krävdes ett visst kvantum makt. Och den som icke strävade till makt var en svag, vars vilja till livet förtunnats, och därför hörde man alltid den svaga pocka på rätt, de svagares rätt, under det att det endast gavs en matematisk rättvisa, en aritmetisk sanning, till vars uträknande det fordrades en stark tankeapparat, som kunde frigöra sig från intressets och passionernas villosyner. När han rannsakade sitt inre och jämförde sig med ett stort antal andra, fann

han, att han genom sträng självuppfostran emanciperat sitt omdöme i hög grad och att hos honom fanns en särskilt utbildad drift att söka den abstrakta rättvisan, den sanningen, som består i verkliga förhållandet, sakens kärna, och varför han även kallade sig sanningsvän i högsta mening, utan att han därför behövde gå omkring och säga ut allt vad han tänkte eller icke kunde vid behov besvara en närgången fråga med en osanning.

För att komma människodjurets organisation närmare på spåren anlade han särskilda studier över alla de lägre djurens själsförmögenheter och sökte sig därigenom fram till människan. Därpå upplade han en huvudbok över alla de individer, han träffat på sin väg, från anhöriga, sköterskor, pigor, till skolkamrater, studentkamrater, umgängesvänner, förmän, med ett ord alla dem som kommit inom hans observationskrets; utkastade deras tillblivelsehistoria, som han fullständigade genom inhämtande av personalier, prästbetyg, vittnesmål av dessas bekanta; satte upp deras ekvation och sökte lösningen på deras livsproblem. Det var ett otroligt stort arbetsmaterial, och när han rett ut virrvarret, såg han, att mänskorna kunde indelas såsom djuren och växterna i stora klasser, ordningar och familjer, alltefter som indelningsgrunden bestämdes. Men därigenom att han tog flera indelningsgrunder, kom han sanningen ganska nära och fick den mest rikhaltiga belysning av sitt observationsobjekt.

Sålunda ställde han bland annat upp ett schema på mänskor med tre underavdelningar: medvetna, självbedragare och omedvetna. De medvetna eller

invigde stodo högst; hade genomskådat sveket, trodde intet och ingen och kallades gemenligen skeptici, fruktades och hatades av självbedragarne, igenkände varandra genast och skildes vanligen åt med titulaturen skurk och ömsesidiga beskyllningar för dåliga motiv. Till självbedragarne räknade han alla religiöst troende, hypnotiska medier, profeter, partichefer, politici, välgörenhetsandar och hela den svärm av svaga äregiriga, som gåvo sig ut att leva för andra. Till de omedvetna hörde barn, de flesta brottslingar, de flesta kvinnor och en del dårar, som alla ännu levde på en halv däggdjurisk ståndpunkt utan förmåga att skilja subjekt och objekt.

Efter en annan indelningsgrund eller ontogenetiskt, utvecklande sig från fostret till den högst stående mannen, erhöll han barn, ungdom, kvinnor, män.

Därjämte sökte han alltid hos landsmän ancestrala rastecken; skilde uppsvenskar från sydsvenskar, kunde se norrmannen hos värmländingen och bohusländingen, tog ut finnen hos en del norrländingar, höll reda på invandrade tyskar, walloner, semiter och zigenare, vilket ofta gav honom nyckeln till månget drag i en eljes oförklarlig karaktär.

Vidare hade han en annan indelning av karaktärerna efter dominanten han kallade och fick sålunda nutritiva eller frossarne, drinkarne och de giriga i en lägsta grupp; de sexualiska eller könsnjutarne; de affektiva eller känslomänniskorna och de intellektuella eller de tänkande, som stodo högst.

Denna vetenskap utvecklade han till en hög grad och besatt därför efter en tillräcklig tid förmågan att bedöma en människa eller ge hennes ekvation.

Och för att verifiera sina iakttagelsers riktighet begagnade han sig själv som psykologiskt preparat, skar upp sig levande, experimenterade med sig, anlade fistlar och fontaneller, underkastade sig onaturlig, ofta vidrig andlig diet, men därvid noga aktgivande på det personliga observationsfelet, undvikande att ur sig själv och sin vandel sträcka en norm för de andra.

När han slutligen ledsnat på sina utländska resor, och hans kropp längtade till dess miljö, vände han hem för att söka sig en verkningskrets. Som det var honom likgiltigt, varmed han sysselsatte sig, sökte han till en fiskeriintendentur, och alldenstund man icke var angelägen att ha honom för nära, blev han placerad som förste man i Stockholms skärgård.

*

Här vaknade han ur sin repetitionskurs av sitt vardande, ur vilken han brukade pånyttföda sig genom att i hast leva om sitt liv och därigenom likasom leta sig fram till sin ståndpunkt och efter beräknandet av sina tillgångar klargöra sin kurs framåt, sitt sannolika ändamål och utsikterna att lyckas i sina förehavanden.

Lotsen, som under tiden rott båten inom skären i lä om iskakorna och redan fått klart för sig, att doktorn var litet vurmig, som satt lik en bildstod med inåtvända ögon utan uttryck, begagnade nu tillfället att fråga, om de skulle vända i hamn, vartill intendenten nickande gav sitt bifall.

Än en gång kastade han en blick ut över det praktfulla skådespelet därute, där drivisarne föstes

fram, rämnade, packades, trängde varandra ihop, sköto upp över varann, ställdes på kant, ändrande sitt vågräta läge till massor av förskjutningar, förkastningar, bildande berg, dalar, kullar. Det föreföll honom, såsom om han såg jordskorpan födas, då på det glödande havet den första stelnade kakan knäcktes sönder, jagades fram, sköts på kant, travade sig ihop till urbergen, till skären, kobbarne, holmarne, som endast voro ofantliga packisar, isberg, fastän av ett annat mineral än vattnet. Och över denna repeterade skapelsehistoria dallrade isarnes primitiva, odelade, vita ljus bredvid luftens och vattnets urblå, den första brytningen av mörkret, och här svävade skapelsesagans Gud, som skilde ljuset från mörkret, fram såsom en sinnlig förklaringsgrund för hans forskande tanke. Och än en gång klingade de fågelvordna reptilernas första försök till musikaliskt ordnade ljud ut över vattencirkeln, begränsningen av hans jag, som måste bli medelpunkten, vilken plats han än intoge. — — —

I detsamma flöt båten in i hamnen, och det rökte ur skorstenarne till middag.

FJÄRDE KAPITLET.

En söndagsförmiddag satt intendenten vid sitt öppna fönster, när försommaren inträtt med ljusblå färg på vattnet och en svag grönska i bergsskrevorna på de obetydliga resterna av lavar och mossor. Fågelskarorna hade dragit norrut, och endast enstaka par av ejdrar summo två och två i vikarne. Den stora ensligheten, som han kallade Östersjön, grep honom i dag, då han såg ett och annat fartyg styra söderut under de främmande flaggornas livligare färger, kanske tillfälligtvis, kanske följdriktigt, alla ljusstarkare än det fattiga blå och det blacka gula, som så lätt blir smutsigt. Han såg den upphetsande trikoloren på en brigg, som förde plank från Norrland och nyss kommit med viner och apelsiner och nu drog ner mot ljusgula, folkrika kuster; den förvekligade dannebrogen på en smörskonare låg i kölvattnet efter en väldig tysk poståNgares vita duk med sorgkanter och kronmärket som ett spaderäss ovanför ett något av den röda färgen; den engelska blodfanan, det spanska markislärftet, den amerikanska King Cottons bolstervar, det var lika många hälsningar från främmande folk, med vilka han kände sig mera fästad än de främlingar, han var dömd att

kalla landsmän, då han ägde rätt att på sin högtidsdräkt bära alla dessas färger, men icke sitt eget lands. Och i dag tyckte han, att dessa påminnelser om hans världsborgarskap kommo mera styrkande än eljes, då han i sin förvisningsort sedan några dagar levat omgiven av fullt utbruten fiendskap. Han hade nämligen nyss gått i författning om tillämpandet av den sedan flera år gällande, men ej iakttagna lagen om visst mått på maskor i not och nät och hade därvid rönt ett motstånd, som slutade med att han vid visat öppet trots måst åkalla länsman och beslaglägga notarne. Han hade dock först grundligt visat, huru statens ingripande endast hade till anledning omtanke om befolkningens eget väl, hade framhållit för dem, huru de, som ej ville dela en gård för att hellre äga en son i välstånd såsom släktens upprätthållare, dock ställde så till med oförståndigt fiskande, att deras barn säkert skulle bli understödstagare. Ingenting hjälpte, alla mått och steg ansågos som eiaka påfund av en hop sysslolösa ämbetsmän, som särskilt avlönades med folkets pengar för att pina det. Förgäves invände han, att det var bondfolket i riksdan, som röstat ihop lagen, varpå fiskarena kastade sitt hat på bönder och regering tillsammans.

Han hade då märkt, att denna fiskande befolkning verkligen föreställde en kvarleva av samhällets urstånd, sorglös och obetänksam, utan bondens tanke på morgondagen och nästa år. Det var vilden, som jagade i två dar och sov i åtta. Och som vilden ägde detta folk vissa negativa förmögenheter att umbära och tåla, utan den positiva förmågan att förbättra sin ställning genom uppfinningar och med

avgjord instinktiv motvilja mot nyheter, därigenom röjande sin oförmåga att anpassa sig för ett högre kulturstadium. Alla dessa fiskare voro bottensatser av landets folkstock, som, när kampen om de fruktbara floddalarne och insjöstränderna pågått, ej kunde upprätthålla sig i striden, utan flytt eller trängts ut mot klipporna, där matjorden var slut och det osäkra vattnet endast lämnade sin spelvinst. Och som spelare voro de opålitliga som lyckan, icke nogräknade om medel, och togo små förskott på det alltid påräknade storfisket, som ett lyckligt skeppsbrott kunde bringa dem. Därför hade deras hat strax blivit upptänt mot den nykomne, och i sin förblindelse hade de ej kunnat inse, hur han endast av äregirighet drevs att förbättra deras ställning och befria dem från arbete. Sålunda hade han åt överlotsen, som skulle lämna meteorologiska rapporter, konstruerat en självkontrollerande vindmätare av en gammal stockborr och sönderklippta sardinlådor, men icke fått densamma antagen utan placerad uppe på vinden. Han hade velat bistå vid sjukdomsfall, men blivit avvisad; han hade velat lära hustrurna förekomma inrökning i spisarne genom att anbringa en strömmingstunna som rökhuv utanpå skorstenen, men de hade grinat åt honom och fortsatte jämra sig över den ohjälpliga röken; han hade velat lära en fiskare, som förgäves försökt potatisodling, att gödsla strandsanden med tång och fiskavfall, såsom han sett folket i kusttrakter av England med stor framgång göra, men förgäves. Och när han såg, huru lämningar av det stora strömmingsfisket på våren lågo och ruttnade av brist på salt, ville han utlära Färöboarnes metod att i nödfall salta med tångaska för husbehov,

vilket bevaringsmedel nämnda öboer regelbundet begagnade till sin ostberedning.

Följden av alla hans bemödanden att få lära ut nyttigheter blev den, att han fick öknamnet doktor allvetande och att han ansågs som en fåne, blev ett stående muntrationsämne vid kafferep och supgillen och att till och med barnen lipade, när han gick fram.

Missförhållandet mellan vad han var och vad han ansågs vara verkade i början endast komiskt, men efter hand, när fientligheten efterträdde kölden, märkte han ett ogynnsamt inflytande på sitt själiska befinnande. Det var, som om ett åskmoln av oliknämnig elektricitet låg över honom och irriterade hans nervfluidum, ville förinta detsamma genom att neutralisera det. Han erfor det, som om dessa mångas tankar riktade på honom skulle äga förmågan att så småningom draga ner honom, trycka på hans opinion om sitt eget värde, så att den stund skulle komma, då han icke längre kunde tro på sig själv och sin andliga överlägsenhet, utan slutligen deras åsikt, att han var idioten och de de sunda, måste gripa hans hjärna och tvinga honom instämma i deras mening.

Under dessa tankar hit och dit hade ett nytt föremål kommit inom de fyrtiofem grader av horisonten, som han kunde bestryka med blickarne från sitt fönster. En flottans kanonbåt gick in i lä om skäret för halv maskin, strök seglen och fällde ankar. Genom kikarn såg han båtsmännen röra sig i ett skenbart virrvarr, men utan att trängas, var och en skyndande till sin knape, sin ända, sitt fall, när sekondens pipa ljöd. Fartygets snäva sidor, den spända

stäven, där plåtarna syntes vilja spjärna isär, men förenade sina sammanpressade krafter i en riktning framåt liksom strömmande ut i bogsprötet, ångrörets och skorstenens energiska rörformer, masternas strävning mot stag och vant, kanonens cirkelrunda mynning, allt angav en samling krafter, ordnade, tyglande varandra, motverkande och samverkande och vars betraktande försatte honom i en harmonisk stämning. Det var honom, som om kraft och ordning strömmat ut från det kilformiga järnskrovet, där ändamålsenlighet, begränsning, måtta förenats i ett helt skönt och förlänade genom reflexion en djupare njutning än ett vackert konstverk brukar skänka den ytlige betraktaren på känslans väg.

Men det kom även genom eftertanken något annat in till honom ifrån det lilla flytande och kringflutna samhället. Han kände sig stärkt, som om han hade ett stöd i denna bild av makten, som, bemyndigad av folkförsamling och styrelse och med användande av alla kulturens och vetenskapens hjälpmedel, skyddade de högre utvecklade från barbariets påträngande nerifrån; han såg med tillfredsställelse ett par av de mest vetande efter avlagda prov styra med en visselpipa detta hundratal halvvildar, som icke vågade tro sig begripa, vad de ej förstodo. Han hade aldrig varit narrad att begå det moderna personliga observationsfelet att tro de lägre klasserna lida av sin underordnade ställning och grövre födoämnen. Han visste nämligen väl, att de voro precis på den punkt, där de kunde vara, och att de lika litet ledo av sin ståndpunkt, som fiskarne därnere skulle lida av att icke vara blivna amfibier; och vad den grova födan beträffade, så visste han av erfarenhet, då han bjudit

några fiskare på middag, hur de ratade sådant som icke uteslutande fyllde buken, ja, han hade sett dem välja den sämre rågen på brödkorgen i stället för det finare vetet. Han hade aldrig trott på det där talet om svält annat än där olyckan var framme och endast där tillfälligtvis, då det fanns fattigvård, som så ofta missbrukades av lättingar och illmariga, som under låtsade sjukdomar tvingade till sig underhåll. Han hade aldrig dyrkat de små, aldrig behövt knäböja för de obetydliga, oaktat han själv var utstött ovanifrån av ett läger, som under en allmän förfallets period krånglat sig upp med stulna reputationer och lågo tryckande på det som skulle växa fram. Och han lät icke heller nu narra sig att överskatta denna ungefärbild av det övre lagret, som under skepnaden av en örlogsman från en viss synpunkt ingav honom beundran, men å andra sidan var en kvarleva av det statssystem, som övade våld på andarne med komprimerad gas och bessemercylindrar. — — —

Nu smällde det i dörren nere hos värdfolket, och tungorna sattes i gång av den inträdande, som var Öman, vilken förlorat noten. Brännvinsglasen klingade, och skrålet steg med det uppväckta gårdagsruset.

— Indioter och folkfördärvare, som tro sig begripa mer än förståndiga fiskare; som ligger på soffan och läser i böcker för två tusen kronor; snorhyvlar, som ska lära far sin pjälta, tjuvaligor och papirosshjältar, som gå med sosvansar under näsroten...

Och så en störtsjö, som bröt sig mot Vestmans faktiska upplysningar, hämtade ombord på Jakob Bagge, om intendentens släktledning, fadrens oregel-

bundna könsförhållanden, modrens låga härkomst, antydningar om intendentens bortkörning ur förra tjänsten, och så vidare.

Åhöraren försökte göra sig döv och likgiltig som eljes, men orden beto i honom, smutsade honom, sårade honom mot hans vilja. Gamla tvivel om fadrens rättrådighet började väckas, tvivel om eget värde att vakna, farhågor om möjligheten att hålla sig torr i detta slamregn, att kunna undvika strid, där han kanske skulle gå under av finkänslighet i medlens väljande.

Nu ringde klockan från örlogsmannen, en trumvirvel rullade, och sommarvinden förde psalmtoner från hundra strupar, allvarliga, rytmiskt ordnade, undergivna, ut över vattnet, allt under det skrålet och hotelserna nerifrån mullrade som från burarne i ett menageri och i psalmens fermater ökades till tjut, ty nu hade oenighet uppstått mellan partierna, då frågan väckts om att med våld återtaga noten.

Intendenten, vilken betraktade kyrkor såsom arkeologiska samlingar eller intressanta pagodbyggnader från förfluten tid, erinrade sig ofrivilligt nu ett yttrande, som en ung präst fällt en natt då man diskuterat den kristna kulten:

— Jag tror ej på Kristi guddom och allt det där, men tro mig ni, packet *måste* skrämmas!

Packet måste skrämmas! upprepade han för sig själv i tankarne, men släppte strax tråden, då han hörde slagsmålet bryta ut därnere. Stolar slogos omkull, klackar spjärnade och sparkade mot möbler, och rytanden som av boskap blandades med väsningar som från reptiler, och under allt sammans skvaltade

en kvinnoröst, som frambragte många hundra ord i minuten.

I detsamma visslade ångaren, ankaret hivades, segel hissades, och skorstenen sände ett sotsvart moln mot den blåa försommarhimmeln. Det var med en känsla av saknad och oro, han såg ångaren och den vackra kanonen försvinna söderut, han kände det, som om han förlorat ett stöd och som om hatet slöte sig omkring honom likt en säck, och han ville fly, ut, vart som helst.

Nu skrek ett barn, om av fruktan eller smärta, kunde han icke höra, ty under tumultet hade han smugit ner för trapporna, kommit ner till hamnen och tagit lös sin båt, som han stack ut från land så fort han kunde.

Skäret han lämnade var det östligaste i en hel liten arkipelag, som han icke lagt märke till förr och som han nu först i behovet av att vara ensam ville uppsöka. Hatare av starka kroppsrörelser, vilka han funnit dels överflödiga, då det fanns samfärdsmedel och maskiner, dels skadliga för hans nerv- och tankeliv, då de fina verktyg, som hjärnkapseln inneslöt, lika litet tålde skakningar som huset, där astronomens precisionsinstrument förvarades, hade han aldrig lärt att ro, men hans taktsinne och hans väl avvägda rörelsecentra gjorde honom straxt till en skicklig roddare, och hans fysikaliska vetande lärde honom att förbättra den urgamla uppfinningen, så att han genom att höja roddbänken sparade armkraft.

När han nu såg skäret fjärma sig bakom båten, började han andas lättare, och när han strax lade i land vid den första kobben, intogs han av en obeskrivlig känsla av lycka. Det var en ljus, låglänt,

långsträckt holme, vars strandklippor av grå gneis bildade en liten hamn, där ökstocken löpte in. Vattnet i kanten var så genomskinligt som förtätad flytande luft, och tångens mjuka färger lyste nere på botten såsom insmälta i en glasmassa. Strandens stenar lågo tvättade och torkade, slipade, och erbjödo en omväxling i färger, som aldrig tröttade, ty det fanns icke två lika. Och mellan dem hade tåtlar och starrgräs sökt stöd för sina tuvor. Sakta steg bergknallen uppåt, och i fördjupningar i mossan lågo måsarnes ägg, tre och tre, kaffebruna med svarta fläckar, under det ägarinnorna skreko och kraxade uppe över hans huvud. Han steg högre och uppe vid ett stenkummel, upprest av sjömätarne och vitmålat av trutar, måsar och tärnor, växte några enbuskar, utbredda som mattor, och under dem hade skaror av den vita, subtila duvkullan improviserat sitt växtställe, en förbindelse av Mellan-Europas bergstrakter och nordiska skogens skugga.

Den lilla roskarlen, djärv och gladlynt, flaxade orolig omkring fridstöraren för att vilseleda honom från boet.

Inte en buske, inte ett träd stack upp över de halvnakna hällarne, och denna frihet från skuggor, från gömställen, stämde besökaren i en ljus och glad sinnesstämning. Allt låg öppet, överskådligt, solglänsande på denna berghäll, och det vatten, som skilde honom från det nyss lämnade hemmet hos vildarne, syntes omge honom med en oöverstiglig gräns av ren genomskinlighet. Det halvt arktiska, halvt alpina landskapet med dess urtidsbildning förfriskade honom och vilade honom. Och när han vilat ut, tog han båten och rodde vidare. Han passerade

tre blankslipade bergknallar, liknande tre förstenade böljor, nakna som en hand, utan ett spår av organiskt liv och som endast väckte ett vetenskapligt geologiskt intresse rörande deras uppkomst; snuddade förbi ett platt skär av rödlätt gneis, på vars läsida stod en hundraårig rönn, ensam, mossbelupen, vresig och i vilkens trasiga stam en sädesärla häckat i brist på takpanna eller stenmur. Den lilla behagsjuka fågeln slog ner i strandstenarne och ville inbilla fienden, att det ingalunda fanns något bo och inga gråvita ägg där.

Den ensamma rönnen stod på en gräsmatta av några kvadratalnar och såg så ensam ut, men så ovanligt stark av brist på medtävlare och bättre trotsande storm, salt och köld än avundsjuka likars kiv om jordsmulorna. Han erfor en dragning till den ensamme åldringen och längtade ett övergående ögonblick få slå upp en hydda vid dess stam, men så drog han vidare, under det intrycket blåste bort.

Nu kom en mörk klippa fram om den sista kobbens udde. Den var kolsvart av den vulkaniska bergarten diorit, och när han nalkades den, blev han beklämd. Den svarta kristalliserade massan tycktes vara uppspydd från havsbotten, och när den väl stelnat något, råkat i en förfärlig strid med vattnet eller ett åskmoln, ty den var rämnad i åtta delar, och klyftena hade sedan blivit av sjö och is bortburna eller dragna ner i djupet. Branta, lodräta stodo de svarta, gnistrande väggarne utmed den lilla hamnen, och när ökan lade till under dem, kände han sig som nere i en kolgruva eller i en sotig smedja. Det klämde honom och tryckte honom, och när han klättrat upp på klyftena, höjde sig ett stångmärke med en

vitmålad kagge överst. Detta spår av människohand härute, där inga människor syntes, denna blandade påminnelse av galge, skeppsbrott, stenkol, denna råa kontrast mellan de oblandade, färglösa färgerna svart och vitt, av ofruktbar, våldsam natur utan organiskt liv, då där ej fanns en lav eller en mossa på hela klippmassan, och så detta snickararbete utan vegetationens övergångar mellan urnatur och mänskligt handarbete, verkade upprivande, oroande, brutalt. Och i den stora söndagstystnaden hörde han under sina fötter, där hopfallna block bildat tak över en rämna, hur den långa dyningen sögs in under halva skäret, pressade luften framför sig, så att den slog lock, och drog sig tillbaka med ett fräsande och ihåligt suckande.

Han stod där en stund och njöt av beklämningen, lät sig ledas tillbaka till äldre förnimmelser, som alltid tillförde honom olust, kände stenkolslukt, såg fabriker, svarta, missnöjda människor, hörde ångmaskiner, stadsbuller, mänskoröster, som framförde ord, vilka ville äta sig väg genom hans öron in i hans hjärna, fröa av sig och som ogräs kväva hans egen sådd och förvandla hans med så mycken möda odlade åker till en naturlig äng lik de andras.

När han kom i båten och vände ryggen mot den dystra synen, njöt han igen att se den oändliga renheten i vattnet, det tomma blå, som likt en oskriven tavla låg lugnande framför honom, därför att den ej kunde väcka några minnen, icke framkalla några ingivelser, icke trycka fram ur honom några starka sensationer; och när han nu nalkades en något större holme, hälsade han den som en ny bekantskap, vilken skulle tala om något annat och utplåna de nyss

erfarna stämningarne. Nya skär och kobbar flöto förbi, alla erbjudande var sin överraskning, sin säregna fysionomi, oftast endast med så fina differenser, att det fordrades ett skarpt, övat öga att se dem. Och dessa små klintar, som från en förbiseglande båt tycktes så nakna, så tröttande enahanda, erbjödo vid närmare påsyn det mest omväxlande skådespel, likasom varianter av samma mynt ensamt för numismatikern kunna röja sina hemligheter.

Han landade nu vid en något större holme, vars oregelbundna, sönderrivna utseende lockade honom, helst han över klintarne såg kronor av lummiga trän sticka upp. Och när han klättrade upp på den norra bergudden, vars svarta sockel var renpolerad av sjöarne, såg han, hur holmen var en gyttring av minst fyra andra, som tycktes hopdrivna under olika rådande vindar och genom sammanhopning av olika geologiska bildningar danat ett helt konglomerat av landskapsbilder, hämtade från alla zoner. Den norra delen bestod av en kägla av hornblendeskiffer, som nere i stranden var klyftad i oerhörda block, vilka störtat ner från bergväggen och icke hunnit bli slipade av vattnet, och mellan dessa svarta kuber stucko upp, egendomligt nog såsom av en hemlig sympati ditlockade, en otrolig mängd svarta vinbärsbuskar, dystra i färgen och stämmande i ton med de svartgnistrande stenarne. Det var så oväntat att finna dessa trädgårdens putsade rymmare här ute i vildmarken, att de förekommo som ett naturens skämt, kanske lagt i munnen på någon skadskjuten orre, som flytt hit ut en gång att dö, medförande frön till en gryende kultur. Längre upp i stenröset stod en lund av lövträn med ljus grönska, men klippta i topparne

och med vita stammar, som om de voro kalkbestrukna av en vårdande människohand. Han försökte på avstånd gissa trädslaget, men det var så olikt alla andra, han sett vid denna breddgrad, att hans tankar lupo mellan akacior, bokar, japanska fernissträn, så vanliga i södra Europa, att han slutligen icke trodde sina öron, när han hörde det välkända skramlet av vanlig poppel, och straxt därpå, väjande för en huggorm, som rann ner mellan ett par stenar likt en vattenstråle, kom närmare och såg, att han hört rätt. Det var lundarnes och hagarnes resliga, nätta poppel, som nordan och stenmark, drivis och salt tuktat och stiliserat till en oigenkännelig varietet, vilken i kampen med ovädret och kölden grånat upptill, mistat kronan och därför endast bestod av förfrusna skott, som oupphörligt skjutit ut, outtröttligt förnyande sig, medan getterna skalat av den skyddande barken och låtit safterna rinna bort. Det var en evig ungdom i dessa späda, ljusgröna skott på den gråskäggiga stammen utan grenar, en ålderdom utan mannaålder, en abnormitet, som verkade uppfriskande, emedan den var ny och gick förbi det banala.

När han klättrat upp mellan de vassa stenarne och kommit på höjden, var det, som om han gjort en fjällbestigning på tio minuter. Lövträdsregionen låg inunder honom, och på bergets platå var redan alpfloran färdig med fjällformen av enen bredvid det äkta nordiska hjortronet i våta skrevors vitmossa, och däremellan den lilla så civiliserade kornellen, kanske den enda svenska och den enda skärgårdsört. Nu steg han sakta ner åt södra sluttningen genom lingon- och mjölonris, tåtel och starr, ängsull

och gungande mossor, tills han plötsligen stod vid en ravin, där holmen spruckit och bildat en kanal mellan de svarta bergväggarne.

Med vilda skrik flögo de näsvisa tordmularna upp, medan han steg på en naturlig stenbrygga över den grunda kanalen, äntrade en ny bergvägg av ljusare formation och befann sig i en ny avdelning av den underbara holmen.

Den ljusa, eleganta euriten, där svagt rosenröd fältspat lagrat sig med lätt blågrön kvarts, och glimmern endast gav sig tillkänna genom ett skimmer som av mikroskopisk rimfrost, gav hela det lilla landskapet en glad ton och, klyftad i oändlighet, erbjöd den soffor och verkliga länstolar vid varje steg. Ett starkt streck av kornig, vit kalksten gick som en gördel rätt igenom bergmassan, och det fruktbara grus, som från denna hade smulats sönder av regn och frost, befanns samlat nere mellan de måttligt höga bergväggarna. Och där löpte nu fram en dalkjusa, som öppnade en syn så förtrollande, att han stannade häpen och satte sig ner på en bergpall att njuta av det oväntade fagra skådespelet.

Framför honom rullade upp sig mellan de lodräta i ängsmarken försvinnande bergväggarna en gräsmatta, genomvävd av idel blommor, men utsökta och av frodigare art än fastlandets. Den blodröda geranium hade stigit ner från berget och sökt fukt och värme härnere, den honungsvita slåtterblomman från den våta starrängen hade gjort möte med skogens blågula kovall, och de sydländska orchideerna, kanske vinddrivare från vinlandet Gottland, hade flytt hitin, det hyacintliknande fläderyxnet, den praktfulla militärorchis, den ståtliga sysslan, ett slags

förskönad liljekonvalje, hade i drivande kalk och fuktig havsluft mellan skyddande väggar sökt sitt växthus här mellan det yppigaste gröna gräs.

Och i fonden längst bort doldes bergväggarna av björkar och alar, som visserligen höjde sig blygsamt i luften utan att våga sticka huvudet upp i vinden; och utplanterade här och där stodo olvonbuskar mitt i gräsmattan med sina vita snöbollar hängande mot de vinlöv liknande bladen; och lutade, liksom spaljerade mot bergstalpen växte den bjärt mörkgröna getapeln med sitt blanka löv erinrande svagt om orangens mångbesjungna, men med mera saft, flera toner, finare teckning och liksom mera känslig struktur.

Det var en park, en inlandsnatur flytande härute, och när han genom en rämna eller en sänka i berget såg det blåa, vågräta havsstrecket, först då slog honom genom kontrasten det underbara i den synen.

När han suttit en stund och lyssnat till en bofinks vårliga sång, avbruten av trutars och grisslors krax och skrik, och ensamheten kändes lägga sig som sömn omkring honom, och när fåglarne ett ögonblick tystnat av och endast den svaga havsbrisen susade i björktopparne utan att nå längre ner, hörde han oförmodat en hostning. Han spratt till, såg sig omkring, men märkte icke ett spår av människa.

Det lidande, ihåliga ljudet från ett människobröst mitt i den tysta naturen väckte honom plötsligt och obehagligt medförande ett moln av olustkänslor. Var det en ensam som han, vilken sökte ro, eller en äggplundrare? I vilket fall som helst ville han

befria sig från oron och få veta, vilken som störde honom. Därför klättrade han över bergväggen på en naturlig trappa i förklyftningen av kalkstenen och blev nu varse den tredje avdelningen av den polypliknande holmen. Över en låg stenmur, synbarligen för att rädda blomsterängen från betande boskap, kom han in i en barrträdsregion på gneisgrund, gick under granar, trampande mellan alnshöga ormbunkar, vilka bildade en underskog under barrträden, liknande dvärgpalmer, men med friskare grönska och elegantare bladverk och vid vilkas fötter syntes rodnande smultron.

När han kommit upp ur ravinen, såg han en vik med säv, där några övergivna stångkrokar voro nerslagna i dybotten. Han stannade för att lyssna, och nu hörde han en röst, som talade på andra sidan bergknallen. Den klingade högt och mjukt som en barnröst, men sjönk sedan något, så att han trodde, det var någon seglande yngling, som vågat sig hitut. Men orden föllo så passivt, så dragande till sig, vinnande, inbjudande, och han förvånades att höra en gosse uttrycka sig så vårdat. Ordrepertoaren var icke stor, det var de vanligaste talesätten av bildat umgängesspråk, utan alla konkreta, färgrika uttryck, och där det fanns något bestämt angivet, var det inkorrekt. Den talade om trädens grönska utan att ange namnen på träden, kallade trutarne måsar, bofinken en fågel, gneisen granit, säven vass.

Det kunde visserligen vara en yngling, som med sådan säkerhet och anspråk på att bli hörd talade så länge utan att låta sig avbrytas av en sakta brummande äldremans röst, vilken då och då knorrade fram en invändning eller upplysning. Nu skrat-

tade den ungdomliga rösten, ett, att döma av samtalet, omotiverat skratt, ett skratt för att höra sin vackra röst eller visa vita tänder, ett skratt utan roande anledning, en rad klingande toner utan annan mening än att svartsjukt avleda uppmärksamheten från något verkligt, som ville tränga sig emellan: en lystringssignal, en lockton! Det var utan tvivel en ung kvinna!

Han steg omotståndligt upp på den sista höjden efter att ha känt åt sin halsduk och sin hatt, och nu såg han inunder sig en tavla, som sedan alltid satt kvar med alla sina detaljer i hans minne. På en liten ängslapp av hårdvall, under en grupp av gamla oxlar, omkring en vit drällservet, på vilken en smörask av kolmårdmarmor stod mitt uti en uppdukad matsäck, satt en äldre fru med vackert grått hår och välsittande fin klädning och bredvid henne en skärkarl i skjortärmarne och med en smörgås i handen. Och upprätt framför denne ett ungt fruntimmer, som höll i handen ett iskänkt ölglas, vilket hon med en skämtsam nigning och med dyningarne av det nyss bortdöende skrattet på sina läppar överräckte åt den förlägna båtkarlen.

Han fängslades genast av den unga kvinnans utseende, och oaktat hans reflexion straxt viskade honom den anmärkningen, att hon koketterade för drängen, kände han en oemotståndlig dragning till den mörka, olivfärgade hyn, de svarta ögonen och den ståtliga växten. Det var visserligen icke den första kvinna, som så ögonblickligt slog an på honom, men hon tillhörde den grupp av kvinnor, som aldrig förfelade att draga honom till sig. Ensamheten och bristen på andra kunde han icke tillskriva detta snabba

urval, ty han erfor alldeles detsamma, som då han sökte en färg på en halsduk, och efter att ha gått nedstämd ur bod i bod utan att finna den lustkänsla, som den sökta medförde, slutligen stannade framför ett bodfönster, där den rätta låg, och han i samma ögonblick kände sig befriad från ett tryck, när hans tankar talade tyst inom honom: det är d e n!

Efter att ha tvekat ett ögonblick, om han skulle gå fram och föreställa sig eller vända om, gjorde han en rörelse, som röjde honom. Flickan, som märkt honom först, lät i detsamma armen sjunka och betraktade den så oväntat uppträdande med denna blick av skrämt barn, som genast ingav fridstöraren mod att träda fram och lugna sällskapet med en förklaring.

Och med lyftad hatt gick han fram och hälsade.

FEMTE KAPITLET.

En halv timme senare satt intendenten i det lilla sällskapets segelbåt med sin egen julle på släp och hade redan inträtt i sin ställning såsom ledsagare åt de två damerna, vilka för hälsoskäl sökt sig en lägenhet för sommaren på Österskär och således skulle bli grannar. Samtalet slingrade sig behagligt mellan de tre nybekanta med denna något brådstörtade iver, som tävlan att visa sina färdigheter och vackra sidor framkallar hos dem som råkas första gången. Den som likväl gjorde minsta bemödandet var den gamla damen, vilken föreställt sig som moder till den unga skönheten. Hon tycktes nämligen ha kommit till fullständig harmoni och resignation, avnött alla kantigheter och, levande i minnet, med halv likgiltighet betrakta det som rörde sig omkring henne, väntande ingenting utifrån, beredd på allt vad livet kunde erbjuda av gott eller vidrigt, och intog genom sitt jämna, milda väsen.

Mellan den unge mannen och den unga kvinnan hade redan kontakt uppstått, och hon syntes njuta av att få mottaga; och han, som så länge väntat på att få giva, kände sina krafter växa, när det så länge samlade överskottet fick avlopp. Och han gav på en halv timma med slösande händer av allt

vad han samlat in av upplysningar, som kunde ha intresse för dem, vilka voro obekanta med de förhållanden, i vilka de skulle inträda för en tid, skildrade alla skärets tillgångar och brister, målade upp livet därstädes så lockande, som det i detta ögonblick föreföll honom skola dana sig, sedan han icke mera var ensam. Och den unga kvinnan, som aldrig sett skäret, emottog sina första bestämda intryck av detsamma genom hans skildringar; hon såg den röda stugan, där hon skulle bo med sin mor, så nätt och intagande, som han ville hon skulle se den, för att trivas och dröja där. Och under det han talade, syntes det honom, som om han fick något gott och starkt tillbaka, som om han hörde nya tankar, nya synpunkter ljuda ifrån dessa läppar, som stodo halvöppna, icke som om de sväljde vad han räckte fram, utan som om de själva talade, och när dessa två, stora, troskyldiga ögon sågo beundrande och förvånade upp mot honom, trodde han allt vad han sade vara sant, och han kände med en stigande aktning för sig själv nya krafter väckas och gamla växa i styrka och ihållighet. Och han kände sig så verkligt tacksam, när båten stötte i land, liksom efter undfångna välgärningar i hård tid, att han ofrivilligt framsade ett hjärtligt tack, när han hjälpte damerna ur båten och bar deras tunga kappsäckar i land.

Den unga flickan besvarade artigheten med ett »ingen orsak», men som om hon verkligen ur sina rika håvor skänkt något som endast var lappri mot vad hon ännu ägde i behåll.

När intendenten hade ledsagat damerna till deras nya bostad, som befanns vara Ömans stuga, utbrast den unga flickan i en ström av förtjusning, ännu

stående under inflytandet av Borgs retande beskrivning. Det förfallna huset hade något ovanligt pittoreskt i sitt yttre, ty där fanns icke en rät linje. Stormen, saltvattnet, frosten, regnet hade brutit varenda rätlinig kontur, och sedan murbruket lossnat från skorstenen, syntes denna som en stor tuff. Och än angenämare blev överraskningen av det verkligen hemtrevliga, gammaldags komfortabla inre. De två rummen lågo på var sin sida om förstun med köket emellan. Storstugan bestod av ett rymligt rum med dunkelbruna tapeter, som av rök och ålder antagit en enda brun, milt välgörande ton, mot vilken alla färger stämde. Det låga taket, som icke lämnade något större tomrum att befolkas av fantasier, visade bjälkarne, som buro vinden. Två små fönster med anlupna gamla rutor om ett kvarter i fyrkant lämnade utsikt åt havet och hamnen, och den stora ljusmassan utifrån dämpades behagligt av vita tyllgardiner, som dolde för blickarne utifrån utan att utestänga dagern, hängande som ljusa sommarmoln ner ovanför balsaminer och geranier i engelska fajansmuggar med drottning Victoria och lord Nelson i gult och grönt. Möblerna utgjordes av ett stort, vitt slagbord, en gustaviansk säng med flera lager pösande ejderbolstrar, en vitmålad pinnsoffa, ett slagur av Mora tillverkning, en byrå av björk med alrotstoalett, omgiven av en brudslöja och belastad med porslinssaker. På byrån stod en uppstoppad papegoja under en glaskupa, och på väggarne hängde kolorerade litografier ur Gamla testamentet, varibland ett par över sängen syntes tillkomna i mindre vacker avsikt, då den ena föreställde Simson och Delila i en mycket ohöljd skildring, den andra Josef och Potifars hustru,

I ett hörn upptog en öppen spisel ett betydligt rum, som skulle verkat hemskt, om icke det svarta gapet varit höljt av en vit gardin, som löpte på en dragsko.

Det var hemtrevnad, idyll och renlighet.

Den andra stugan var lik den första, men hade två sängar, kommod och var försedd med listmattor, som i sitt brokiga färgspel bildade ett album av minnen från farfars tröja, mormors kofta, mors bomullsklädning och fars uniform från lotstiden. Där fanns flickornas röda strumpeband, beväringsgossarnes gula galoner, sommargästernas blå simbyxor, doffel och korderoj, bomull och boy, ylle och jute, från alla moder och garderober, fattigmans och rikemans.

Och därinne stod ett stort skänkskåp i vitt med målningar i dörrfälten. Underbara små landskap innefattade i murgrönsrankor av mussivbrons, med kornblå vikar, vassbänkar och segelbåtar, träd av okända arter från paradiset eller stenkolstiden, upprörda hav med vågor räta som fåror i ett potatisland, en fyr som en pelare på en klippa av trappsten, allt så naivt som ett barns förenklande uppfattning av den rika naturens oändliga mångfald av former och färger, vilka endast det högt utbildade ögat kan se.

Men allt detta gammaldags, enfaldiga var just huvudbeståndsdelen i kuren för den tröttade hjärnan, som skulle söka vila i det förgångna. Det nötta urverket skulle ligga ouppdraget en tid och låta fjädern sakna spänningen för att återhämta sina förslappade krafter. Umgänget med de lägre klasserna, vilka icke retade till tävlan i kampen om maktbiten, utan själva ofrivilligt dagligen och stundligen på-

minde de högre stående om deras dyrt förvärvade ståndpunkt, skulle minska retningen, invagga de maktlystne i tanken på att det redan fanns tillryggalagda stadier.

Till att se och känna allt detta hade intendenten redan förberett sinnena på de främmande, och de båda fruntimmerna tröttnade icke att uttrycka sin tillfredsställelse med den nya bostaden och voro så inne i sina undersökningar av lokalen, att de icke märkte, att deras följeslagare avlägsnade sig för att lämna dem ostörda.

*

Intendenten satt på söndagseftermiddagen vid sitt fönster och såg på, huru de båda damerna stökade nere i sin stuga. När han följde med blickarne deras mjuka, men oregelmässiga rörelser, var det honom, som om han hörde musik. Samma modulationer, som en serie samljudande toner framkallade på örats hinna och fortplantades till nervsystemet, samma milda vibrationer alstrades nu genom ögat och klingade genom de vita strängarne, som voro spända från kraniets snäcka ut över bröstkorgens resonansbotten och fortplantande dallringarne genom hela själens underlag. En känsla av allmänt välbehag strömmade genom hans komplex, då han såg dessa kvinnohänders våglinjer, när de plockade fram småsaker ur kappsäckarne och lade upp på bord och stolar, ronas och skuldrornas för det grova ögat omärkliga, men dock så elastiska höjningar och sänkningar. Och när den unga kvinnan gick genom rummet, uppstod ändå ingen rät linje, inga hörn och kanter, då hon vände, inga vinklar, då hon böjde sig.

Han var fullkomligt fängslad i betraktandet, så att det en stund undgick hans uppmärksamhet, att det bullrade ute i vinden och att trapporna knarrade och lås öppnades.

Han var så fördjupad i betraktandet av den unga damen, vars yttre föreföll honom fulländat skönt utom i en punkt, vid vilken brist han sökte vänja sitt öga för att ej se den. Hennes haka var nämligen några linjer för stor och antydde en underkäke, som var onödigt mycket utbildad för en som upphört gripa, fasthålla och sönderslita olagat kött; och när han såg den i profil, kunde han utkonstruera en blivande häxfysionomi, då en gång gummans tänder skulle lossna, läpparne falla in, bilda en trubbig vinkel och näsan sjunka ner över den framträdande hakan. Men han måste övervinna denna påminnelse om rovdjur, och han förföljde ansiktet med sina blickar, tecknade om det i fantasien, tvang ögat, att när det fäste sig vid ansiktet, se detsamma i sin helhet.

Nu hörde han steg och rop nere på backen, och i vild yra visade sig Ömans hustru med en skara kvinnor, som i triumf buro den återtagna noten ner mot gistena.

I hast kännande sin myndighet kränkt, kastade han på sig hatten, gick ner till uppsyningsmannen och påkallade dennes hjälp såsom varande i kronans tjänst och skyldig lämna handräckning.

I stugan satt tullkarlen vid kaffebordet och hade som vanligt sin hand om svägerskans liv, då Vestman var ute på fiske. Vid intendentens inträde släppte han sitt tag, och under inflytande av fruktan för att bli röjd visade han en större tjänstvillighet, än han eljes skulle ha ådagalagt. Sedan han fått sin galo-

nerade mössa på sig, gick han ut, och i ett hastigt behov att få vara den rättfärdige mannen stormade han fram mot kvinnohopen och fattade i noten:

— Förbannade kärngar, vet ni inte, att det är straffarbete på att bryta kronans lås och sigill!

Kärngarne svarade i en korus av tillmälen, som gingo ut över intendenten och uppsyningsmannen i gemen, av huvudinnehåll att de brydde sig fan om kronans lås och sigill och att båda herrarna voro av den beskaffenhet, att de kunde sättas på Långholmen när som helst.

Därpå fattade uppsyningsmannen eld och ropade åt en vaktmästare, att han skulle hämta länsman.

Vid ordet länsman samlade sig folk, krypande fram ur hål och vrår som myror, när man krafsar i stacken.

Folket tycktes genast vara färdiga att taga parti för kvinnorna, hotande ord föllo. Men intendenten ansåg det nu vara tid att personligen ingripa för att icke komma under en underordnads beskydd. Han gick därför fram mot folkhopen och frågade vad de önskade.

Då han därpå intet svar erhöll, vände han sig till kvinnorna och tilltalade dem med en hövlig men bestämd ton.

— Som jag förut upplyst er om, att riksdagen eller edra egna valda ombud beslutat att för era barns och efterkommandes skull fisket måste skyddas genom förbud mot begagnande av sådan redskap, som fördärvar fisket utan att inbringa er någon fördel, och då ni haft tre år på er att slita de gamla notarna, men ändock byggt nya emot lagliga föreskrifter, så har jag på kronans vägnar varit nödsakad

beslaglägga den lagstridiga redskapen. Icke dess mindre och i trots mot gällande förbud har ni brutit kronans lås och sigill, vilket kan komma att gäldas med straffarbete. Nu vill jag icke desto mindre låta nåd gå för rätt, om ni fogar er och lyder, och frågar jag er därför för sista gången: vill ni utlämna noten godvilligt?

Därpå svarade kvinnorna med ett nytt anskri och en ny skur tillmälen.

— Nå, avslutade intendenten. Efter som jag icke är polisman, och ni äro flertalet, ber jag uppsyningsman sända efter länsman med handräckning och samtidigt låta avgå anhållan om arresteringsorder från konungens befallningshavande mot hustru Öman.

När han uttalat sista ordet, kände han två mjuka, varma händer fatta sin högra hand, två stora, barnsliga ögon se in i sina och en röst med tonfall av en mor, som ber om nåd för sitt barns liv.

— I himlens namn hav förbarmande med en olycklig fattig kvinna och gör henne intet ont, bönföll den unga flickan, som vid uppträdets början kommit ut ur stugan.

Intendenten ville göra sig lös och vända sig bort från de stora ögonen, vilkas blickar han ej kunde uthärda, men han kände sin hand allt hårdare omslutas och slutligen tryckas mot en mjuk barm, hörde ord med smältande tonfall, och fullständigt besegrad viskade han till den sköna: — Släpp mig lös, och jag skall låta saken förfalla.

Flickan släppte sitt tag, och intendenten, som i ett halvt ögonblick uppgjort sin plan, fattade uppsyningsmannen vid armen och förde honom med sig uppåt tullstugan, såsom om han ville meddela honom

några order. När de nått dörren, sade intendenten kort och avgörande, såsom om han fattat ett nytt beslut:

— Jag skall själv meddela mig med konungens befallningshavande skriftligt. Tack för hjälpen emellertid.

Och därmed gick han upp på sitt rum.

När han blivit ensam och samlat sina tankar, måste han erkänna, att hans sista handling blivit bestämd av lägre motiv, då hans könsimpulser fått råda i så hög grad, att han låtit narra sig till en lagstridig handling, ty något medlidande med folk, som voro jämförelsevis förmögna, då de ägde hus och fiskvatten, båtar och redskap till många hundra kronors värde, ägde skälberg och fågelkobbar samt dessutom skattade för kapital och ett par små ställen, som de arrenderade ut, kunde icke bliva tal om. Den falska föreställningen att en kvinna besegrat honom fick dock intet insteg, ty han visste mycket väl, medveten som han var på alla punkter, att han fallit för sina egna drifter eller intresset att vinna något av denna kvinna. Men inför folkhopen var hans myndighet slut, hans anseende rubbat, och det skulle hädanefter icke finnas en kärng eller en pojke, som icke skulle anse sig stå över honom. Detta kunde visserligen vara likgiltigt, ty att äga eller icke äga någon makt över dessa stackare var honom ungefär detsamma. Värre dock syntes honom, att denna kvinna, som han nu kände att han måste binda sig vid för att kunna vara lycklig, från första ögonblicket skulle insöva sig i den tron, att hon vunnit ett slag på honom och jämviktsförhållandet sålunda i en framtida förening bli stört.

Han hade väl haft många tycken och förbindelser förr med kvinnor, men hans bestämda medvetande om mannens överlägsenhet över den mellanform mellan man och barn, som kallas kvinna, hade gjort det för honom omöjligt att länge kunna dölja detta, och därför hade hans förbindelser endast haft kort varaktighet. Han ville bli älskad av en kvinna, vilken skulle se upp till honom som den starkare, han ville bli tillbedd, icke tillbedja, han ville vara grundstammen, på vilken det svaga skottet skulle okuleras, men han var född i en period full av andliga farsoter, då kvinnokönet härjades av epidemisk storhetsmani, framkallad av urartade sjuka män och av politiska småheter, som behövde massor till voteringarne. Därför hade han fått gå ensam. Väl visste han, att i kärleken mannen måste ge, måste låta narra sig och att det enda sättet att nalkas en kvinna var på alla fyra. Och han hade krupit tidtals, och så länge han kröp, hade allt gått väl, men när han slutligen rätat ut sig, så tog det slut, alltid med en mängd tillvitelser om att han varit falsk, att han hycklat undergivenhet, att han aldrig älskat och så vidare.

Dessutom hade han, som ägde de högsta intellektuella njutningarne, som kände sig vara en bland undantagsmänniskorna, icke hyst så livlig åtrå efter de lägre affektiva, icke åtrått att bli underlaget för en parasit, aldrig längtat att få föda konkurrenter, och hans starka jag hade upprest sig mot att bli medlet för en kvinna till hennes ätts fortplantning, vilken roll han sett nästan alla sina jämnåriga män intaga.

Men nu stod han likafullt där igen inför dilemmat:

assimilera en kvinna genom att låta sig assimileras. Att förställa sig eller låta sitt yttre uttrycka, vad han ej kände, kunde han ej; men han ägde en stor förmåga att anpassa sig efter umgänget, att sätta sig in i andras sätt att tänka och lida, ty hos andra fann han aldrig annat än förflutna stadier, som han själv genomgått, och behövde följaktligen endast hämta ur minnet och erfarenheten, släppa av taget, minska spänningen framåt. Och han hade alltid funnit behag i fruntimmers sällskap, såsom vila och distraktion, just på denna grund och även av samma orsak som sällskapandet med barn utgör en föryngring och stärkande förströelse, när det icke blir långvarigt och urartar till ansträngning.

Nu hade han känt beslutet växa i sig att äga denna kvinna, men oaktat han var forskare och visste, att mänskan var ett däggdjur, ägde han full klarhet om, att den mänskliga kärleken utvecklat sig som allt annat och upptagit beståndsdelar av högre själslig art utan att lämna det sinnliga underlaget. Han visste precis, huru mycket av osund himmelskhet, insmugen med kristendomens reaktion mot det rent djuriska, som skulle reduceras bort, och han trodde icke på sipphet, som dolde vad som icke kunde visas, likalitet som han medgav, att sänglaget var det enda målet med den äkta föreningen. Han åtrådde en intim, fullständig förening till kropp och själ, där han som den starkare syran skulle neutralisera den passiva basen, men utan att som i kemien bilda en ny indifferent kropp, utan tvärtom lämna ett överskott av fri syra, som alltid skulle ge föreningen dess karaktär och ligga i beredskap att neutralisera varje frigöringsförsök av underlaget, ty den mänskliga kär-

leken var icke någon kemisk förening, utan en psykisk, organisk, som liknade den förra i vissa avseenden utan att vara densamma. Han väntade sig sålunda icke någon tillökning av sitt jag, icke något tillskott i sin styrka, endast en förhöjning av sin livslust, och i stället för att söka ett stöd erbjöd han sig som stöd för att få erfara sin styrka och känna njutningen i att mäta ut sin kraft, strö med fulla händer sin själ utan att därför bli svagare eller mera utblottad.

I dessa tankar lät han sina blickar gå ut igen genom fönstret, och de råkade straxt den han sökte, ty den unga flickan stod utanför förstugukvisten och mottog handtryckningar av kvinnor och män, klappade barn på huvudet och syntes överväldigad av de känslor, som så mycken och så offentlig sympati framkallade.

— Vilken egendomlig sympati för brottslingar, tänkte intendenten, vilken kärlek till de andligen fattiga! Och hur väl de förstodo varandras drifter, som de skröto med att vara känslor och som de trodde vara mera än klara fullgångna tankar.

Hela scenen var en sådan väva av absurditet, att den icke kunde redas, speglande det kaotiska i dessa hjärnors och ryggmärgars första svaga försök att resonera.

Där stod hon, som narrat honom till ett lagbrott, och mottog tillbedjan som en ängel. Om nu också lagbrottet från hans sida vore från deras synpunkt en vacker, ädel handling, så skulle väl han ha tacken, som lät nåd gå för rätt. Det skulle han icke, menade väl hopen, som visste, att motivet till hans handling icke var välvilja mot densamma, utan kanske ömmare känslor för en ung flicka, galanteri eller hoppet att vinna henne. Ja, men motivet till hennes uppträdande

kunde ju i så fall vara att vinna hopens sympati, att bli omtyckt, populär, få handtryckningar, och hopen spelade här samma roll som publiken i balsalongen, de promenerande på gatan eller torget. Och hon hade narrat honom genom kroppslig beröring, oskyldigt måhända, beräknat möjligen, sannolikt hälften av var, att begå en dålig handling, varför hon blev dyrkad.

Men nu måste han vinna henne och därför stoppa i säcken alla sina reflexioner över förhållandet, och han insåg i ett ögonblick, att han genom detta medium kunde fortplanta sina idéer och planer ner till hopen, genom denna ledning röra massorna, påtvinga dem sina välgärningar, göra dem till sina vasaller, att han kunde sedan sitta och le som en Gud åt deras dårskap, när de trodde sig ha skapat sin egen lycka själva och endast gingo dräktiga med hans tankar, hans planer, åto draven från hans storbrygd, vars starka maltdryck de aldrig skulle få till sina läppar. Ty vad brydde han sig om huruvida dessa ödeskär underhöllo en halvsvältande, obehövlig folkstock eller ej; vad medlidande kunde han hysa med sina naturliga fiender, som representerade den orörliga massa, vilken legat kvävande på hans liv, hindrat hans växt och som själva saknade varje spår av medlidande med varandra, som med vilddjurshat förföljde sina välgörare, vilka endast hämnades med nya välgärningar!

Det skulle bli hans stora, starka njutning att sitta obemärkt, ansedd som en dåre och leda dessa människors öden, under det att de trodde sig ha kuvat honom, avskurit hans förbindellser, bundit hans händer. Han skulle slå dem med blindhet, förvända

synen på dårarne, att de skulle inbilla sig vara hans överman och han deras tjänare.

Under det dessa tankar samlade sig och vuxo ut i ett starkt beslut, knackade det på dörren, och vid intendentens »stig in» syntes uppsyningsmannen, som skulle framföra fruntimrens inbjudning till en kopp te.

Intendenten tackade och lovade komma.

Sedan han ordnat sin toalett och tänkt över, vad han skulle säga och icke säga, gick han ner.

På förstugukvisten mötte han fröken Maria, som med en överdriven värme fattade hans händer och, tryckande dem, framsade med rörelse:

— Tack för vad ni gjorde den fattiga kvinnan! Det var ädelt, det var stort!

— Nej, min fröken, det var ingendera, svarade intendenten genast, ty det var från min sida en dålig handling, som jag ångrar, och den var dikterad endast av artighet mot er.

— Ni förtalar er själv av idel artighet, och jag skulle sätta mera värde på litet uppriktighet, genmälde fröken, i detsamma som modren kom tillstädes.

— Ack! Ni är ett gott barn, inföll modren med den mest orubbliga övertygelse och bjöd intendenten stiga in i stora stugan, där teet stod serverat.

Utan att inlåta sig djupare i bottenlösa frågor steg han in. Och nu såg han i en blick, hur fiskarstugans enkla möblering blivit korsad med spillror av en sliten stadsbolyx. Det hade kommit gulnade alabastervaser på byrån, fotografier i fönstren mellan blommorna, en emmastol med blommig kreton och

mässingsspikar i ett hörn vid spiseln, några böcker på ett divansbord omkring en moderatörlampa.

Det var nätt anordnat, men med en ängslig matematisk noggrannhet, allting symmetriskt, men ändock litet snett och vint, där det var ämnat rätt. Teservisen, som var av gammalt saxiskt porslin med guldkanter och körsbärsröda namnchiffer, var sprucken här och var och hade några sinkar på kannlocket. Sedan han betraktat den avlidne familjefadrens porträtt, men utan att våga fråga, vad han var, och han sett, att han varit ämbetsman, förstod han, att här voro pauvres honteux.

Samtalet gled först runt allt det yttre, som ögat kunnat fästa sig vid, övergick till dagens händelse och kom in på befolkningen. Intendenten hörde straxt, att damerna voro intresserade för andra angelägenheter och levde i sjuklig oro för de lägre klassernas väl. Som han sett, att hans uppriktighet stött fruntimren för huvet, och hans ärende icke bestod i att såra dem genom att bära fram sina meningar, lade han genast bi och lät sig drivas. Ibland reste sig hans inre, och han ville vedervåga en liten anmärkning eller upplysning, men det lade sig genast som mjuka händer för hans mun, lindade sig runda armar om hans hals, så att ordet kvävdes. Och för övrigt voro åsikterna här så bergfasta, allt var så färdigt, alla frågor utagerade, och de logo endast vänligt, milt överseende, när de läste ett tvivel hos honom om deras axiomer. Men så girade samtalet över på befolkningens moraliska och andliga tillstånd, och där var intendenten fullt med. Han skildrade med värme förmiddagens råheter med fylleri och slagsmål, beklagade bristen på upplysning och berättade slut-

ligen om scener röjande fullständig hedendom. Han talade om, huru fiskarne offrade på älvstenar, laddade bössorna med bly från kyrkfönster, talade om Tors bockar, när åskan gick, och om Odens vilda jakt, när grågässen kommo om våren, hur de inåt öarne läto skatorna ödelägga kycklingarna, då folket ej vågade riva ner bona av fruktan för okända hämnare.

— Ja, inföll kammarrådinnan, som hon titulerades på en kappsäck, vilken ännu stod under ett bord, det är icke deras fel, och hade de icke så långt till kyrkan, skulle här se annorlunda ut.

Dit hade icke intendentens tankar gått, men i ett ögonblick hade han sett, vilken stormakt han skulle få till bundsförvant; och utvecklande tankefröt, han fått om morgonen vid åsynen av gudstjänsten ombord på kronoångaren, utbrast han med verklig hänförelse:

— Nå, men man kan ju få ett missionshus för gott pris. Tänk, om jag skulle skriva till styrelsen!

Damerna omfattade saken med största iver, åtogo sig själva att skriva till Stiftelsen och några föreningar, föreslogo en basar, men erinrade sig, att här icke fanns någon dansande publik.

Intendenten undanröjde alla svårigheter med att erbjuda sig förskottera summan och ombesörja byggnaden, som kunde fås färdiggjord på snickerifabriken, endast damerna ville skaffa en lekmannapredikant. Dock, tillade han, borde man härvidlag och till en början helst välja en av den skarpa sorten, som kunde ta itu med folket och åstadkomma en väckande rörelse av allvarligaste art, ty här vore halvhet icke på sin plats.

Damerna gjorde lindriga invändningar och anbefallde kärleksfullare medel, men intendenten visade, huru fruktan vore det grundelement, man borde bygga en första uppfostran på; sedan kunde man komma med kärlek.

Ett stort gemensamt intresse hade svetsat ihop dessa själar, under det de glödgade sig vid den stora kärlekens brasa, och de talade upp sig till en översvallande allbarmhärtighet med allt skapat, tryckte varandras händer och skildes under välsignelser och lyckönskningar till att ödet sammanfört tre goda människor, som i endräkt skulle arbeta för mänsklighetens bästa.

När intendenten kom ut, skakade han på sig, som om han ville befria sig från något damm, kände detsamma, som han erfarit vid besök i en kvarn, ett visst välbehag att se alla föremål överdragna med en mjuk, halvvit mjölton, som stämde järn, trä, lärft, glas i ett ackord, samma känsla av dunkel vällust att vidröra lås, ledstänger, säckar bepudrade med halt mjöldamm, men på samma gång ha svårt att andas, behöva hosta, ta fram näsduken.

Och likafullt hade det varit en angenäm kväll. Denna omärkliga värmestrålning från modren, som tinade upp tankarnes torka, denna dunstkrets av innerlighet och barnslighet hos den unga kvinnan, som föryngrade honom, denna barnatro på det som i hans ungdom var dagens naiva ideal, att lyfta upp det som låg nere, beskydda det förkrympta, sjuka, svaga, allt som han nu visste vara rätt emot det som kunde befordra mänsklighetens sällhet och förkovran, som han hatade av instinkt, då han såg, huru allt starkt, varje utbrott av ursprunglighet för-

följdes av de vanlottade. Och nu skulle han ingå förbund med dessa mot sig själv, arbeta på sin egen undergång, trycka ner sig i nivå, hyckla deltagande för arvfienden, bestå krigskassan åt motståndarne. Tanken på de njutningar, dessa kraftprov skulle skänka, berusade honom, och han styrde sina steg neråt havsstranden för att i ensamheten återuppsöka sig själv. Och när han nu i den stilla, ljumma sommarnatten vandrade i sanden, där han kände igen sina fotspår från dagarne förut, där han kunde varje sten, visste, var den och den örten stod, märkte han, att alltsammans fått ett annat utseende, antagit en ny gestalt, gjorde helt andra intryck, än då han vandrat fram där dagen förut. En förändring hade inträtt, något nytt kommit emellan. Han kunde icke längre framkalla denna stora ensamhetskänsla, där han kände sig som allena gentemot naturen och mänskligheten, ty det stod någon vid hans sida, bakom honom. Isoleringen var upphävd, och han var fastlödd vid det lilla banala livet, trådar hade spunnits om hans själ, hänsyn började binda hans tankar, och fruktan och fegheten att hysa andra tänkesätt än dem hans vänner hyste slogo sina klor i honom. Och att bygga upp en lycka på falsk grund vågade han ej, ty när han timrat till åsen, kunde allt ramla en gång, och då blev fallet större, smärtan djupare, och ändå måste det ske, om han ville äga henne, och det ville han med hela mannaålderns bergbrytande kraft. Lyfta henne till sig? Hur skulle det gå till? Icke kunde han göra henne från kvinna till man, icke frigöra henne från de okuvliga drifter, hennes kön nedlagt i henne, icke kunde han giva henne sin egen uppfostran, som tagit trettio

år, icke skänka henne den utveckling han genomgått, de erfarenheter, de studier han tillkämpat sig. Då måste han sänka sig till henne, men tanken på detta sänkande pinade honom såsom det största tänkbara onda, såsom sjunkande, nedåtgående, börjande om igen, vilket för övrigt var omöjligt. Återstod honom endast göra sin person dubbel, klyva sig, skapa en personlighet, fattlig och tillgänglig för henne, spela en duperad älskare, lära sig beundra hennes underlägsenhet, vänja sig vid en roll, som hon ville ha den, och så i tysthet leva sitt andra halva liv i hemlighet och för sig själv, sova med ena ögat och hålla det andra öppet.

Han hade stigit upp för skäret utan att märka det. Och nu såg han det lysa nere i fiskläget och hörde vilda skrik, jubelskrik över den slagne fienden, som velat lyfta deras barn och barnbarn ur fattigdom, bespara dem arbete, giva dem nya njutningar. Och med ett vaknade hos honom igen begäret att få se dessa vildar tama, att se dessa Torsdyrkare böja knä för vite Krist, jättarne gå under för de ljuse Asar. Barbaren måste passera kristendomen såsom en skärseld, lära sig vördnad för andens makt i de svaga muskelknippena; folkvandringsresterna ha sin medeltid, innan de kunde komma fram till tänkandets renässans och handlingens revolution.

Här skulle kapellet resas på högsta åsen av skäret och dess lilla spira sticka upp över utkik och flaggstång och hälsa de sjöfarande på långt håll som en erinran om att... Här stannade han och reflekterade. Och ett löje drog över hans bleka ansikte, när han böjde sig ner och plockade upp fyra gneisflisor, som han lade ut i en rektangel från öster till

väster, sedan han gått upp trettio steg på längden och tjugo på bredden.

— Vilken utmärkt landkänning för de sjöfarande! tänkte han, när han vandrade ner för berget och gick upp att lägga sig.

SJÄTTE KAPITLET.

Intendenten hade hållit sig instängd i två dygn för att arbeta, och när han på tredje dagens morgon gick ut att vandra på stranden, mötte han av en händelse kammarrådinnan. Hon hade ett bekymrat utseende, och när intendenten frågade om hennes dotters befinnande, fick han veta, att hon var opasslig.

— Det är brist på förströelse, sade han på måfå.

— Ja, vad skall man göra i ensamheten? svarade den bekymrade modren.

— Fröken skall ut på sjön, fiska och segla och röra på sig, ordinerade han utan någon vidare tanke på vad han sade.

— Ack ja, vidtog modren, men inte kan min stackars Maria fara ensam.

Som han här endast hade ett att svara, svarade han:

— Om damerna behaga hålla till godo med mitt sällskap, så skall jag gärna stå till tjänst.

Modren fann, att han var alltför god, och antog tillbudet, förklarande, att hon skulle straxt säga till Maria, att hon tog på sig.

Intendenten gick ner till hamnen för att rusta ut båten, och under vägen började han töja på stegen,

såsom om han gått utför en backe, där tyngden sköt på fortare, än han ville. Det tog emot i honom, det, att han blivit så hastigt satt i rörelse av en kraft utifrån, innan han hunnit besinna sig, och han ville göra motstånd utan att kunna det. Men det var för sent, och han lät sig drivas, medveten om, att han ändock alltid skulle kunna sköta rodret och bestämma kursen.

Han hade hissat focken på sin blekingseka, påsatt styret och lagt fånglinan lös och färdig att kasta loss, då fröken och hennes mor syntes i stranden. Flickan var klädd i en ultramarinblå klädning med vita garneringar och bar en blå skotsk yllemössa, som klädde henne utmärkt och gav något pojkaktigt, käckt uttryck, alldeles främmande mot det änglalika, hon ett par dagar förut visat.

Sedan intendenten hälsat och frågat om befinnandet, bjöd han sin hand att föra damerna ombord. Flickan mottog den räckta handen och var med ett lätt hopp i båten, varpå hon placerades akteröver vid rodret, men när sedan samma hand räcktes åt modren, förklarade denna, att hon icke kunde följa, emedan hon skulle laga middagen. Intendenten, som fått överraskningar så häftigt över sig, kände ånyo en lust att göra motstånd mot denna mjuka styrka, som ledde honom, dit han icke velat, men tillbakahölls av fruktan att visa sig obelevad, och sedan han kort och gott beklagat, att han måste undvara kammarrådinnans angenäma sällskap, lossade han fånglinan, befallde fröken Maria lägga om rodret, stack storskotet i hennes hand och hissade seglet.

— Men jag kan ju inte segla, skrek flickan; jag har aldrig hållit i ett styre!

— Det är ingen konst! Gör bara som jag säger, och ni ska kunna segla med en gång, svarade intendenten; satte sig framför flickan och hjälpte henne med manövern.

Det blåste en svag bris, och båten gled ut ur hamnen för bidevind.

Intendenten höll fockeskotet och instruerade till en början den vackra båtförerskan, fattade då och då hennes handlove och pressade rorkulten mot vinden, tills de kommit ut, fått fart och intagit den bog, på vilken de kunde ligga ut till skären med en gång.

Ansvaret, ansträngningen, känslan av att behärska farkosten, som inneslöt de tvås liv, väckte domnade krafter i den veka kvinnogestalten, och hennes öga, som uppmärksamt följde seglens ställning, glödde av mod och tillförsikt, när hon såg, huru båten lydde den minsta tryckning av handen. Begick hon ett fel, rättade han det med ett vänligt ord, intalade henne mod att fortfara genom att berömma hennes påpasslighet, undanröjde svårigheter genom att förklara hela förloppet som något, vilket sade sig självt.

Hon strålade av lycka, började tala om det förflutna, om sina trettiofyra år, huru hon trott liv och levnadsmod vara förbi, huru hon kände sig ung på nytt, huru hon alltid drömt om ett liv i verksamhet, i manlig verksamhet framför allt, att få ägna sina krafter åt mänskligheten, åt andra. Hon visste, att hon som kvinna var en paria...

Intendenten hörde på allt som på välbekanta hemligheter, formler för en orimlig strävan att få det lika, som naturen gjort med avsikt så olika som

möjligt för att bespara mänskligheten arbete, men att nu svara på detta ansåg han lönlöst, och sin roll att vara en tacksam åhörare och att låta henne tala ur sig sina sjuka inbillningar, som den friska vinden skulle blåsa bort, höll han vid. Och i stället för att ta fram kniven och skära av de trassliga härvor, hennes orediga tankar räckte fram åt honom, ville han helt enkelt icke låtsas se dem, fubbla undan dem och, genom att samka intryck dem han avsiktligt framkallade, nysta på det gamla trasslet och begagna det som bobiner, vilka endast skulle tjäna till underlag för nytt garn, spunnet ut från hans rika slända.

I hast improviserade han en plan, huru han, begagnande det åskådningsmedel, som skären erbjödo, skulle i levande bilder, utan att hon märkte det, på några timmar låta henne genomvandra sensationer, som hon skulle tro komma utifrån, och på det sättet skulle han smyga sin själs nät över hennes, stämma hennes strängar i samklang med sitt instrument. Med en rörelse på huvudet antydde han nu, att båten skulle falla, och sedan han släckt något på skoten, släppte ekan landkänningen och plaskade ut över det öppna havsgattet. Den vida horisonten, det oändliga ljushavet, där intet föremål skymde, kastade en ljusning över det sköna ansiktet; de små dragen likasom förstorades, halvmärkliga rynkor slätades, hela uttrycket fick en karaktär av frigörelse från vardagsomsorger, småaktiga tankar; och ögat, som i ett moment kunde överskåda en så stor del av jordkroppen, syntes se i stort, så att den lilla personen svällde ut, kände sin relativa makt, och när nu de långa havssjöarne sakta lyfte och sänkte båten i

väldiga rytmer, såg han, huru hänförelsen blandades med ett grand fruktan, som ville trycka ner.

Intendenten, som märkte, att den stora synen icke förfelat sitt intryck, beslöt nu att lägga text under känslosvallningarnes svaga musik, leda hennes gryende tankar ut på den stora stråten, han ville lossa skalen på de svällande fröen, så att groddarna skulle komma ut.

— Det verkar planet! improviserade han. Jorden, den banala, den tråkiga, den mylliga, blir himlakropp. Känner man sig icke som redan delaktig av himlen, när man upplöser motsättningen, den falska motsättningen mellan himmel och jord, vilka äro ett, liksom delen och det hela! Märker ni inte, hur ni växer i stället för att krympa, när ni överlistar vinden och tvingar honom föra er åt höger, när han vill åt vänster; erfar ni inte, vilken stormakt innebor i er, när ni rider upp på vågen, då han med tusen skålpunds tryck vill pressa er ner i djupet! Den, som tros ha skapat fågelns vingar och behövde femtio tusen år för att göra en flygare av en krypare, var mindre kvick än den, som först satte en duk på en stång och i ett ögonblick uppfann navigationen.

Är det då underligt, om människan skapat Gud utav sitt beläte, slutande från sin sinnrikhet till en ändå sinnrikare!

Flickan, som uppmärksamt lyssnat till hans utbrott, betraktade hans ansikte oavbrutet, som om hon vänt sitt eget mot en eld för att värmas; de ovanliga orden, hon hört, syntes helt ha slagit ner i hennes sinne och verkat som jästämne. Bedövad, insövd av de veka, övertalande tonfallen, mottog hon utan besinning de nya synpunkter, han gav henne

över det förut för henne så livlösa, entoniga landskapet, över livets upphov och mening, och utan att inse, det hennes egen religiösa övertygelse myllades ner, innan den upplösts, tog hon emot det nya och travade det ovanpå det gamla.

— Ni talar, som jag ingen hört tala förr, sade hon drömmande; tala mer!

Han teg och gav med ett nytt tecken båten en ny kurs.

De nalkades Svartbådans hemska vulkanbildning. Den svartgnistrande dioriten med det likvita sjömärket, kallat vita märren, såg ännu mer skrikande dystert ut i solskenet, som förgäves sökte stämma de ytterliga färgerna svart och vitt.

Över flickans ansikte drog ett moln, dragen krymptes, ögonbrynen lade sig i valkar, som om de ville fälla sig ner och dölja den tryckande tavlan. En omärklig rörelse på roret antydde, att hon ville hålla undan för skäret, men han gav båten dess riktning framåt, och med vindens sammanpressade krafter sköt ekan in i ravinen mellan de svarta klipporna, där sjöarne suckande sögo den framåt.

Det blev tyst i båten, och intendenten ville icke söka gissa de mörka minnen, som väcktes hos ledsagerskan, utan han inskränkte sig till att peka på ett vitblekt skelett av en alfågel, som låg kvar på den svarta hällen.

Och så tog vinden i seglen igen, fyllde dem och släpade ut farkosten på det öppna vattnet.

De passerade rönnkobben med sitt enda träd och sin sädesärla och nalkades Svärdsholmen, där han första gången sett henne. Där landade de, och han förde henne samma väg, som han kommit om

söndagsförmiddagen, lät henne erfara samma intryck, som han haft, ledde henne ner i blomsterängen och visade henne mellan vildaplarne, var han först fått se henne.

Hon kom nu i ett lynne av ysterhet, ty att alla dessa små iakttagelser av biomständigheter fästat sig i hans minne, måste betyda, att han var betagen. Hon skrattade, när han talade om, hur han först hört henne hosta, och i ett utbrott av lekfullhet bad hon honom gå ner på samma ställe och tala, så skulle hon gissa, vem som talade.

Han lydde och hoppade ner från bergspallen, ställde sig bakom oxlarne och härmade en tjurs bölande.

— Nej, så vackert han kan sjunga, skämtade flickan. Det är bestämt en hottentottaktör.

Intendenten, som fann behag i barnsligheten och inte hade lekt med barn på många år, höll rollen, och framträdande på den gröna slätten med ut- och invänd rock och lorgnetten hängande på ena örat uppförde han en improviserad vilddans, beledsagad av en sång, som han hört hottentotter sjunga i Jardin d'Acclimatation.

Flickan syntes både förvånad och road.

— Vet ni vad? sade hon. Så där tycker jag mer om er, då jag ser, att ni kan vara människa ett ögonblick och lägga bort den filosofiska minen.

— Är då hottentotten mera människa i era ögon än filosofen? lät intendenten undslippa sig, men ångrade straxt, att han väckt henne till medvetande, bröt en gren från oxeln, virade en krans och lämnade åt flickan, som mörknat något vid inseendet, att hon sagt en kapital dumhet och röjt sig.

— Nu ska ni bekransa offerdjuret, fröken Maria! kastade intendenten åt sidan. Jag skulle önska, jag vore hundra och fick som en hekatomb gå till slaktarbänken för er.

Han föll på knä och mottog kransen av den blidkade skönheten, varpå han satte till att springa ner åt stranden och flickan efter.

Nere vid sandkanten stannade de.

— Ska vi kasta smörgås? föreslog hon.

— Gärna, svarade han och valde en flat sten.

De slungade stenar utåt vattnet en stund, tills de blivit varma.

— Ska vi bada! utropade plötsligen flickan, som om hon länge ruvat tanken, vilken måste bryta sig ut.

Intendenten visste inte, var han var hemma; om det var ett skämt eller om förslaget framkom allvarsamt med reservationer, såsom underförstått bibehållande av en del kläder eller den ena partens avlägsnande.

— Bada ni, så går jag bort så länge, fann han slutligen för gott att svara.

— Badar inte ni då? frågade flickan.

— Nej, jag har inte kläder med mig, svarade intendenten, och dessutom badar jag inte kallt.

— Hahahaha! skallade ett kallt, obehagligt hånande skratt från flickans struphuvud.

— Ni är rädd för kallt vatten? hånade flickan, och kanske inte kan simma?

— Det kalla vattnet är för rått för mina fina nerver. Men om ni tar ett kallt bad här, så går jag bort på norra udden och tar mig ett varmt.

Flickan hade redan skjutit av sig kängorna, och

kastande en blick av förakt och sårad fåfänga sade hon:

— Ni kan väl inte se mig därbortifrån?

— Såvida ni ej simmar allt för långt ut, svarade intendenten och gick.

När han uppnått norra branterna av holmen, utsökte han en klyfta i berget, som var skyddad för nordliga vinden av en bergmur på sina femtio fots höjd. Den svarta hornblendegneisen var polerad som agat av vågsvallet och buktade sig i svaga, läckra valkar, som liknade mänskokroppens muskler och smögo sig under den bara fotens urgrävningar som en bolster. Ingen vindfläkt nådde hitin, och solen hade bränt i sex timmar mot de mörka hällarne, så att här stod en uppvärmd luft av flera grader över kroppens temperatur, och stenarne nästan brände under fötterna. Han hade gått ner i båten och hämtat en yxa, varmed han nu avhögg det torraste ljungris och sandhavra, gjorde upp en flammande eld på berget, medan han klädde av sig. Och när brasan hastigt brunnit ut, sopade han hällen som en bakugn, slog med öskaret det kristallklara havsvattnet på de hettade stenarne och lät ångan svepa omkring sin nakna kropp. Därpå satte han sig i en av de länstolar, havet skulpterat ur bergpallarne, och drog sin filt omkring sig, kröp ihop med knäna under hakan, slöt ögonen och syntes försjunka i sömn. Men han sov icke, utan brukade denna metod till det han kallade dra opp sig för att några ögonblick låta sin hjärna vila och återtaga sin spänstighet. Ty det ansträngde honom att anpassa sig i umgänge med andras orediga tankar. Hans tankemekanism led av beröring av andras, så att den blev orolig, opålitlig som kompass-

nålen vid närvaro av järn. Och varje gång han ville tänka klart över något eller fatta ett beslut, försatte han sin själ i harmonisk domning genom ett varmt bad, släckte medvetandet i en halvslummer för en kort stund genom att tänka på intet, varunder allt det mottagna observationsmaterialet tycktes bringas i smältning, varefter legeringen kvällde fram, när han släckte av eldarne och väckte sig till medvetande.

När han setat en stund och solen värmt igenom honom, reste han sig plötsligt och stod som vaken efter en genomsoven natt. Hans tankar arbetade ånyo, och han såg lycklig ut, som om han löst ett problem.

Hon är trettiofyra år, tänkte han. Detta hade jag glömt under intrycket av hennes ungdomliga skönhet. Därför detta kaos av tillryggalagda stadier, dessa bitar av roller, som hon successivt spelat i livet, dessa massor av skiftande reflexer från män, som hon sökt vinna och anpassat sig efter. Och nu nyss måtte hon ha blivit bankrutt i någon förälskelsehistoria. H a n, som sammanhållit alla dessa traslappar av en själ, hade vikit undan, säcken hade spruckit, och nu låg alltihop där som en lumpsamlares skräp. Hon hade visat provbitar på prästgårdsromantik från 1850 med mänskoräddningsuppstötningar från århundradets början, trosnit från Duvoröstens och Pietistens konjunkturströmmar, cynismer från George-Sand- och androgynperioden. Att söka botten i detta såll, genom vilket så många soppor passerat, att lösa en gåta, som icke var någon, det var han för klok att spilla tid på. Här återstod endast att plocka ut ur benhögen det som passade till att sätta ihop ett skelett, vilket han sedan skulle

fylla på med levande kött och inblåsa sin anda i. Men detta skulle hon ej märka, ty då tilläte hon det ej. Hon skulle aldrig se, huru hon mottog av honom, ty det skulle endast väcka hat och motstånd. Han skulle växa underjordiskt som rotstocken och på sig ympa henne att skjuta upp, synas för världen och bära blomman, som människorna fingo beundra.

Nu hörde han måsarna skrika och förstod därav att hon summit ut. Han klädde sig därför hastigt, och sedan han samlat sina saker, plockade han fram ur båtgarneringen till en liten frukost, vilken han dukade på mossan under en halvstammig pinjeliknande tall.

Det var endast få rätter, men allt dyrbart, utsökt och serverat på spillror av en porslinssamling, han en gång börjat anlägga. Smöret lyste äggult i en serpentinask med skruvlock och stod i ett fragment av Henri II-fajans med is; kakes'en låg på ett genombrutet fat av Marieberg och sardellerna på ett tefat av blåskäckigt Nevers. Fruktan för den överallt instörtande banaliteten i konst, industri och dagligt liv hade drivit ägaren ut på det moderna sökandet efter det ovanliga; samtidens rysliga trivialitet och hat mot det originella hade jagat honom som så många andra ut i det raffinerade för att söka rädda sin personlighet från att slipas i den stora rullstensfloden. Hans fint utvecklade sinnen sökte icke den tarvliga skönheten i form och färg, som så lätt föråldras, utan han ville se historia, minnen av världshändelser i det som omgav honom. Denna flisa av Henri II-fajans med dess gräddvita piplera inkrusterad med rött, svart och gult väckte sålunda minnen av det sköna Loirelandskapet med dess renässansslott, och dess

ornament i bokbandsstil erinrade borgfrun Hélène de Genlis och hennes bibliotekarie, vilka tillsammans med en krukmakare tryckte fram en stil, rent personlig, som likväl icke kunde undgå att färgläggas av ridderlighetens tidevarv, då man vördade skönhet i livet och själva hantverket ordnade sig under vetenskapen och konsten, inseende det förmånliga i en andens rangordning.

När han dukat och beså̊g sitt verk, var det honom, som om han flyttat in ett stycke kultur hitupp i den halv-arktiska vildmarken. Sardeller från Bretagne, kastanjer från Andalusien, kaviar från Volga, ost från Gruyèrealperna, wurst från Thüringen, kakes från Britannien och apelsiner från Mindre Asien. Därtill en bastvirad flaska Chiantivin från Toscana att serveras i fotglas med Fredrik den förstes namnchiffer i guld, allt bildade ett huller om buller utan att smaka samlare eller museum, små färgtoucher kastade in här och där, blommor pressade som souvenirer mellan bladen i en resehandbok och icke i ett herbarium.

Nu hörde han flickans röst från badstället ropa hallå, varpå han svarade; och strax därpå trädde hon fram ur buskarna, rak, rask och strålande av hälsa och levnadslust. När hon fick se den dukade frukosten, lyftade hon sin mössa och bugade sig skämtsamt, men mot sin vilja imponerad av det förnäma i tillställningen.

— Ni är en trollkarl, sade hon, tillåt mig att buga!

— Inte för så lite, svarade intendenten.

— Ja, ni antyder, att ni kan mer, men behärska

naturen, som ni nyss jollrade om, det blir ni efter i, invände flickan med den överlägsna moderliga tonen.

— Min fröken! Jag uttryckte mig icke så kategoriskt; jag påminde endast, att vi delvis lärt oss kuva naturkrafterna, under vilka vi själva delvis lyda — observera det lilla viktiga ordet delvis — och att det står i vår makt att ändra både ett landskaps karaktär och dess innevånares hela själsliv.

— Gott! Trolla då fram ett italienskt landskap med marmorvillor och pinjer ur detta rysliga gråstens-paysage!

— Jag är visserligen ingen taskspelare, men om ni utmanar mig, så lovar jag er till er födelsedag om tre veckor ha förvandlat detta friska naturstycke, vars make ni får leta i Europa, till ett skogslöst, förbränt, blomkålslandskap efter er smak.

— Topp! Vi parera! Om tre veckor alltså; och om jag förlorar?

— Så vinner jag — vad?

— Det få vi se då!

— Det få vi se! Men vill ni sköta min tjänst under tiden?

— Er tjänst! Vad är det för slag? Att ligga på soffan och röka cigarretter.

— Ja, om ni kan som jag sköta min tjänst från soffan, så — gärna. Men det kan ni inte, och nu ska ni höra, varför, och vad meningen är med min vistelse här på skäret! Tag ett glas vin först till wursten!

Han skänkte i ett glas av det mörkröda Chiantivinet och räckte flickan, som tömde det i ett tag.

— Ni vet, började intendenten, min officiella

uppgift är här på fiskläget att lära befolkningen fiska.

— Det måtte bli skönt, ni, som skryter med att ni aldrig hållit i ett metspö.

— Avbryt mig inte — jag skall inte heller lära dem meta med spö. Ser ni, saken förhåller sig så, att dessa kvarsittare, konservativa som allt pack!...

— Vad är det för språk! avbröt flickan ånyo.

— Rent språk! Emellertid! Av oförstånd och konservatism hålla dessa urinnevånare på att undergräva sin ställning såsom fiskätande däggdjur, och därför får staten lov att ställa dem under förmyndare. Strömmingen — Gud välsigna fisken! — som utgör dessa autoktoners förnämsta näringskälla, hotar att sina. Det angår mig visserligen inte alls, ty om några hundra ichtyofager mer eller mindre öka eller minska en överflödig folkhord, är komplett likgiltigt för det stora hela. Men nu ska de leva, eftersom lantbruksakademien önskar det, och därför skall jag hindra dem att fiska sin nödtorft. Erkännes den logiken?

— Det är omänskligt, men ni är också ett bödelsämne!

— Också därför har jag på eget bevåg, utan att begära vasaorden eller någon tack, utfunnit en ny näringskälla, som skall ersätta den gamla, ty om även strömmingen skulle stimma till efter en halv mansålder sedan skärfolket utvandrat, så hotas ändock denna näringsgren av en konkurrent, vilken efter hundra års vila stigit upp igen mer fruktansvärd än någonsin. Vet ni av, att sillen kommer igen till Bohuslän i höst?

— Nej, jag har inte haft något brev från den på länge!

— Den gör det i alla fall. Alltså måste vi sluta med strömmingen och fiska lax i stället.

— Lax? I havets djup?

— Ja! Den ska finnas, fastän jag inte sett den ännu! Ni ska ta reda på den!

— Men om den inte finns!

— Jag upplyser ju er, att den finns! Ni ska bara fånga de första, så är laxfisket öppet.

— Men hur vet ni, att det finns lax, då ni inte sett den? vrenskades flickan.

— På en massa undersökningar, som äro för vidlyftiga att upprepa konversationsvis, dels verkställda ute på sjön...

— En gång!

— Jag arbetar fort som tjugo, tack vare min ovanliga intelligens — dels på min soffa och mest i böckerna. Nog av, vill ni vara med och förstöra befolkningen, först med lax och sedan med missionshus, som ni glömt.

— Ni är en demon, en djävul, utbrast flickan mitt emellan skämt och allvar.

Intendenten, som endast i ett anfall av lynne slagit in på det skeptiska, men nu fann, att detta var det som mest gjorde intryck, fann för gott att stanna vid den rollen.

— Ni tror bestämt inte på Gud? frågade flickan med en min, som om hon för evigt skulle avsky honom, om han jakade.

— Nej, det gör jag inte.

— Och ni vill bli en Ansgarius och införa kristendomen på skäret?

— Och laxen! Ja, jag vill bli en dämonisk Ansgarius! Men vill ni också lägga laxreven och bli välsignad av riksdagens revisorer?

— Ja, jag skall arbeta för detta folket, som jag tror på, jag skall offra mina svaga krafter för de förtryckta, och jag skall visa er, att ni är en blaserad, en utlevad, en hånare... Nej, det är ni inte, fast ni visar er sämre än ni är, ty ni är ett gott barn i alla fall, det såg jag i söndags...

Hon sade det där om ett gott barn, som det tycktes, med en säker beräkning, att han skulle nappa på betet och ställa sig under henne som barnet, sak samma det goda eller onda. Men nu hade han redan fått smak på dämonen såsom överlägsnare och intressantare, därför behöll han den tacksammare uppgiften. Visserligen kände han av erfarenhet, att det lättaste sättet insinuera sig hos en kvinna var att låta henne leka modren med alla dess friheter till intimitet, men det var ett så utnött spel och kunde så lätt leda till outrotligt översitteri från hennes sida. Hellre då giva henne återlöserskans tacksammare parti, i vilket icke ingick något absolut överordnat utan endast gudamodrens mellanhandsuppgift, därvid hon blev inställd såsom medlerska mellan två lika starka makter.

Men övergången var icke lätt funnen, och i ett anfall av leda vid hela detta spel, som dock var nödvändigt, om han ville nå sitt mål, och det ville han, låtsades han behöva gå och se efter, om båten var riktigt förtöjd, då det nu börjat blåsa upp.

Nerkommen till stranden andades han ut såsom efter en ansträngning över krafterna. Han knäppte upp västen, som om han burit en järntröja, svalkade

sitt huvud och kastade en längtande blick utåt det fria vattnet. Nu skulle han ha givit mycket för att få vara ensam, få skaka av sig det boss, som fallit över hans själ under beröringen med en lägre ande. Han hatade henne i detta ögonblick, ville vara fri från henne, äga sig själv igen, men det var för sent! Spindelvävarna hade fäst sig i hans ansikte, silkeslena, slemmiga, osynliga och omöjliga att avlägsna. Och på samma gång — när han vände sig om och såg henne sitta och skala en kastanje med sina långa fingrar och vassa tänder — och han påmindes om en mandrill, han sett i ett menageri, fattades han av ett oändligt medlidande, en fläkt av den världssmärta, som den lyckligare känner, när han ser en vanlottad, tänkte straxt på hennes förtjusning att se honom som hottentott, blev ond igen, lade band på sig, och med en världsmans hela självbehärskning nalkades han henne, och för att få första bemantlande ordet erinrade han, att de måste segla, emedan vinden ökade. Hon hade emellertid märkt det drag av trötthet och frånvaro, som stannat i hans ansikte, och med en skärpa, som totalt avkylde hans känslor för ögonblicket, replikerade hon:

— Ni är trött på sällskapet! Låt oss resa.

Men när han ej svarade med en artighet, återtog hon med en rörelse, som var svår att döma såsom sann eller låtsad:

— Förlåt mig, att jag är elak! Men jag har blivit sådan, och jag är otacksam! Se så!

Hon torkade ögonen och började med en husmoders övade omsorg plocka ihop diskarne.

Och nu, när hon böjde sig ner, lutad över kvarlevor och solkiga tallrikar med servetten knuten

som ett förkläde om livet och bar servisen ner till stranden för att skölja, då skyndade han fram för att befria henne från bördan, driven av ett oemotståndligt begär att slippa se henne i tjänarens skepelse, kännande ett stygn vid att bli uppassad av den han ville höja högt över sig på samma gång hon skulle se upp till honom såsom den där förlänat henne makten över sig.

Vid den skenstrid, som uppstod om vem som skulle tjäna den andra, släppte flickan servisen. Hon uppgav ett skrik, men då hon mönstrat det sönderslagna, klarnade hon:

— Det var lyckligtvis bara gammalt! Gud, så rädd jag blev!

Han undertryckte sin småaktiga tanke på förlusten genast genom att ställa sig på hennes sida såsom den av olyckan drabbade, och glad att få ett bullersamt slut på de korsande stämningar, som revo sönder honom, kastade han smörgås med skärvorna utåt viken och avrundade den tillspetsade situationen med ett skämtsamt:

— Nu slipper vi diska, fröken Mari!

Varpå han räckte henne handen att föra henne i båten, som redan högg i fånglinan under de växande sjöarnes skvalp.

SJUNDE KAPITLET.

En fullsolig sommarmorgon sitter intendenten med sin lärjunge uppe i träpaviljongen, som han låtit uppföra på skärets högsta kam alldeles invid den nylagda stenfoten till missionshuset. Nere i hamnen ligger en skonare, som lossar de tillpassade ämnena till byggnaden, vilka bäras upp till deras plats och sammanfogas av verkmästaren och hans arbetare. Det är därför ovanligt livligt på skäret sedan någon tid och mindre skärmytslingar ha redan förefallit mellan fiskarfolket och stadsarbetarne, vilka senare behandlat de förre med översitteri, vilket återigen givit anledning till en rad försoningsfester med dryckenskap och nya slagsmål, attentat mot sedligheten och äganderätten. Det hade därför också ett ögonblick ångrat intendenten och kammarrådinnan, att de tagit befattning med befolkningens civilisering, då redan de första stegen visat så sorgliga resultat, så mycket mer som nattbullret, sången, skriket och klagomålen stört allt arbete och all vila för dem, som enkom rest ut att söka ro. Intendenten, som förlorat allt anseende, sedan han en gång släppt efter på sin myndighet, kunde icke återställa lugnet, men fröken Maria hade däremot lyckats bättre och förstod att genom ett raskt uppträdande, ett gott ord då och då

dämpa stormen, och alldenstund hon icke ville tillskriva detta sin skönhet och sitt behagfulla sätt, hade hon tillmätt sig en högre grad av styrka och förstånd än hon ägde och så levat sig in i föreställningen om sina ovanliga själsförmögenheter, att även nu, då hon satt som elev hos sin lärare, hon mottog hans lärdomar under form av bekanta saker, dem hon med mera spetsiga än skarpsinniga anmärkningar tycktes korrigera och utlägga i stället för att inhämta.

Modren, som satt bredvid och broderade en altarduk till predikstolen i det nya missionshuset, syntes då och då häpna över sin dotters genomträngande förstånd och stora kunskaper, då denna med en enfaldig fråga gjorde läraren svarslös.

— Ser ni, fröken Maria, föreläste intendenten, alltjämt bedragande sig med hoppet om att kunna uppfostra henne, det obildade ögat har en benägenhet att se allting enkelt, det outvecklade örat att höra allting enkelt. Ni ser häromkring er bara gråstenar, och målaren och poeten göra likaså. Därför måla och skildra de allt så monotont, därför finna de skären så monotona, och likafullt, se på denna geologiska karta över trakten och kasta sedan en blick ut över landskapet. Vi sitta på den röda gneisens region. Se på denna flisa, ni kallar gråsten, hur rikt omväxlande den är sammanbakad av den svarta glimmern, den vita kvartsen och den rosenröda fältspaten.

Han hade tagit provet från den stenhög, som grundläggarne sprängt ur skäret och lagt samman till byggnadens fot.

— Och se här en annan. Det är vad man kallar eurit! Se, huru fina färgskiftningar från laxrött inåt flintblått. Och här är vit marmor eller urkalk.

— Finns det marmor här? frågade flickan, som av föreställningen om denna lyxstenart lystrade till.

— Ja, det finns marmor, fastän den är grå på ytan utan att ändock vara grå. Ty om ni ser nogare efter, skall ni finna, vilken oändlig rikedom av färger, som dessa lavar äga. Vilken skala av de finaste färger från svedlavens tuschsvarta, genom stenlavens askgrå, sköldlavens läderbruna, ringlavens Scheeles-gröna och lunglavens fläckiga, koppargröna, vägglavens äggula. — Se nogare efter utåt skären, dem solen nu belyser, skall ni se, att kobbarne ha olika färg och att folket, som är vant att iakttaga, även givit dem namn efter färgskalan, som de känt utan att veta det. Ser ni, att svartkobben är svartare än de andra, därför att den består av det mörka hornblendet, att rökobben är röd, därför att han är danad av röd gneis, vitskären av renspolad eurit. Är det inte mer att veta varför än att veta, att så är det, och mindre ändå än att inte se annat än jämngrått, som målarne, vilka måla alla skär med en blandning av svart och vitt! Hör nu på vågornas brus, såsom poeterna summariskt kalla denna symfoni av ljud. Blunda ett ögonblick, så hör ni bättre, medan jag analyserar denna harmoni i enkla toner. Ni hör först ett brus, som liknar det man förnimmer i ett maskinrum eller i en stor stad. Det är vattenmassornas slammer mot sig själva; därpå hör ni ett fräsande, det är de lättare mindre vattenpartierna, som sönderpiskas till skum; och nu ett skrapande som knivens mot slipstenen, det är vågens rivande mot sanden; och nu ett rassel, som när man tömmer en gruskärra; det är sjöns uppvräkande av småstenarna, och sedan ett dunsande, doft som när man slår den kupiga handen mot örat, det är vågen,

som pressar luften framför sig i en hålighet; och sist detta mullrande som av en avlägsen åska, det är de stora stenblocken, som rullas på stenbotten.

— Ja, men det där är ju att förstöra naturen för sig! utbrast flickan.

— Det är att göra naturen intim med sig! Det ger mig lugn att veta, och jag befrias därigenom från poetens halvdolda fruktan för det okända, som icke är annat än minnen från vildens diktartid, då man sökte förklaringar, men icke kunde finna dem i hast och därför i sin nöd tillgrep fabler om sjöjungfrur och jättar. Men nu övergå vi till fisket, som skulle upphjälpas, och lämna laxen så länge för att först försöka med nya strömmingsmetoder. Om två månar börjar storfisket, och om jag icke räknat orätt, så kommer det att slå fel i höst.

— Hur kan ni spå det från er soffa? frågade flickan mera spetsigt än nyfiket.

— Jag spår det på de grunder, att jag sett — från min soffa — huru drivisen i våras skrapade ren grunden från tång och andra alger, i vilka strömmingen går att leka; jag förutsäger det på den vetenskapliga grunden, att de små kräftdjuren — samma vad de heta — av vilka strömmingen lever, uteblivit från bankarna, sedan tången skrapades bort. Vad skall man så göra? Jo, man skall försöka fiska på djupet! Om fisken inte kommer till mig, så får jag komma till fisken. Och därför få vi försöka med drivgarn, som flyta efter en drivande båt. Det är enkelt!

— Det är storartat! utbrast fröken Maria.

— Det är gammalt, invände intendenten, och är inte min uppfinning! Men nu ska vi som kloka män-

niskor tänka på reträtten, ty om vi också få strömming och inte få pris på den, då västkusten åter fångar sillen, så måste vi ha annat i beredskap.

— Det är laxen!

— Det är laxen, som måste finnas här, fastän jag icke sett den.

— Så långt hade vi kommit sist, men nu vill jag veta, hur ni kan veta det.

— Jag ska förkorta bråket och i få ord säga skälen till min visshet. Laxen vandrar som de andra flyttfåglarna.

— Laxen är ju en fågel?

— Ja visst, en riktig flyttfågel. Han finns utanför norrländska floderna, är funnen ett par gånger i not i norra skärgården, fiskas utanför Gottland och hela vägen söderut, alltså måste han gå förbi här. Nu är det ert göra att leta upp honom med flytande långrev. Har ni lust med det i egenskap av min assistent mot åtnjutande av mitt gage.

Det sista kom så tvärt, men med beräkning, och förfelade icke sin verkan.

— Jag skall förtjäna pengar, mamma, utropade fröken Maria med en glättig ton, som skulle dölja den verkliga glädje hon erfor. Men, tillade hon, vad ska ni då göra?

— Jag ska ligga på min soffa, och så ska jag förstöra naturen åt er.

— Vad skall ni göra? frågade modren, som trodde hon hört orätt.

— Jag skall göra ett italienskt landskap åt fröken Maria, svarade intendenten, och nu lämnar jag er, mina damer, för att kasta ut skissen.

Därmed reste han sig och gick med en artig bugning ner åt stranden.

— Det är en underlig människa, sade modren, när intendenten avlägsnat sig.

— En ovanlig människa, åtminstone, svarade flickan, men jag tror aldrig, han är riktigt klok. Grundsatser tyckes han dock ha och är i det hela en välvillig man. Vad säger du om honom?

— Ge mig mitt nystan, barn, svarade kammarrådinnan.

— Nej, men säg någonting... säg, om du tycker om honom eller ej, upprepade flickan.

Modren svarade endast med en halvt sorgsen, halvt resignerad blick, som uttryckte: jag vet ingenting.

*

Emellertid hade intendenten gått ner till hamnen och tagit sin båt för att ro ut till skären. Sommarvärmen hade rått en månad härute, så att luften var het; men drivisarne kommo ännu norrifrån, där en ovanligt sträng vinter vid stränderna framkallat bottenfrysningar, vilka nu, drivande söderut, avkylde vattnet, så att de lägre luftlagren höllo sig vid en större täthet än de övre och strålbrytningen därigenom vanställde skärens yttre och åstadkommit de praktfullaste hägringar under de sista dagarne. Dessa skådespel hade givit anledning till långvariga tvister mellan intendenten och damerna och i vilka dispyter fiskarfolket blivit inkallade till skiljedomare såsom varande mest kompetenta, då de sett dessa naturfenomen sedan barndomen. Och när en morgon de ljusröda gneisskären genom strålbrytningen

sträcktes i höjden och genom luftlagrens olika täthet syntes lagrade såsom Normandies faläser, förfäktade fröken Maria den åsikten, att det verkligen var dessa kalkstensklippor, som genom en för vetenskapen ännu outredd naturlag reflekterades ända hit in i Östersjön. Samtidigt hade dyningarnes vita svall i strandstenarne genom refraktionen förstorats och mångdubblats, så att det verkligen såg ut, som om en flottilj normandiska fiskarbåtar loverade under faläsen. Intendenten, som förgäves sökt giva den enda riktiga förklaringen och därmed borttaga det övernaturliga, helst folket ur fenomenet ville draga spådomar naturligtvis om förestående missöden och denna tro på olycksödet kunde inverka förlamande på deras företagsamhet, fann sig försatt i den belägenheten, att han måste uppträda först som trollkarl för att vinna folkets öra, med beslut att sedan avlägsna det underbara, sedan han talat om, hur han gjort sin trollkonst.

Därför hade han frågat de troende, om de även skulle tro, att det var en spegling av Italien de sågo, om de fingo se ett italienskt landskap; och då svaret blivit ja, beslöt han sig för att förena det nyttiga med det nöjsamma och genom några små förändringar framställa sitt till fröken Marias födelsedag utlovade sydländska landskap, så att det vid nästa hägring skulle uppstiga i horisonten i en stor skala, sett genom det kolossala förstoringsglas, som de olika täta luftlagren erbjödo.

Sittande i sin båt viserade han nu Svärdsholmen med dioptern, vars linser han betydligt förstärkt. Det gällde nu först att få det mest karaktäristiska i formationen eller de lagrade bergarterna att stiga upp, och detta hade naturen delvis undangjort. Därpå

behövde han en pinje, en cypress, ett marmorpalats och en terrass med spaljerade oranger.

Sedan han därför observerat och tecknat skärets kontur, hade han planen klar och landade snart med sin båt, i vilken han instuvat ett järnspett, en skeppsskrapa, en rulle zinktråd och en pyts gulockra med en stor tjärborste jämte yxa, såg, spik och ett förråd dynamitpatroner.

När han kommit i land och packat upp sina saker, kände han sig som en Robinson, den där skulle gå lös på och upptaga en kamp mot naturen, men nu så mycket skarpare och segervissare, som han medförde alla kulturens hjälpmedel. Sedan han uppställt ett lantmätarbräde på stativ och därpå ställt diopterlinjalen, grep han sig an.

Bergåsen, vars stupade skikt lyckligt härmade söderns sedimentära lager, behövde han endast skrapa ren från lavar, där sådana funnos, men lämna några horisontella linjer mörkare än lagren. Det var icke något tungt arbete, utan skeppsskrapan for över den glatta ytan som en retucherpensel på en dekorationsmålares stora duk.

Ibland kom det över honom ett äckel, att han satte bort tid och krafter på barnsligheter, men den kroppsliga ansträngningen jagade blodet åt huvudet, så att han såg småsakerna större, kände något av Titan, som stormade skapelsen, korrigerade upphovsmannens kråkfötter, vrickade på jordaxeln så att söder kom liten smula åt norr.

När han så randat bergväggen, vars yta icke behövde vara mer än några meter lång, då den skulle mångfaldigas av luftlagren, tog han fatt på pinjetillverkningen. På bergknallens kam stodo en grupp

halvstammiga tallar, vilka tillsammans endast brukade hägra som ett skogsbryn. Det gällde nu att fälla ett halvt dussin för att isolera den bästa och den som silhuetterade sig mot luften.

Att såga ner de övertaliga var en halv timmes göra. Den kvarlåtne var en slank en, vars hela växtlighet samlat sig i kronan, just därför att de andra, stående tätt inpå, hindrat grenbildning på stammen. Men nu måste han med yxan gallra kronan, så att den utmärkande paraplyställningen med dess spröt kom fram. Det var lätt gjort, men när han sedan viserade sin skapelse i dioptern, såg han, att stilen ännu icke var fullkomlig, utan att toppgrenarne måste med zinktråd stagas uppåt och sidogrenarne något neråt och utåt. När pinjen var färdig, tog han ett glas vin och utsåg råmaterialet till cypresserna. Detta gav sig snart själv i ett par toppiga enar, vilka han endast behövde välja, så att de stodo mot luften, varpå yxan och kniven putsade. Men som de stodo väl ljusa, tog han ett ämbar vatten, i vilket han löste kimrök, och med lösningen stänkte han dem, tills de fått en riktig kyrkogårdsfärg.

När han så beskådade sitt verk, blev han hemsk till mods, erinrade en mörk historia om flickan, som trampade på brödkakan, och när de vita måsarne upphävde rysliga skrik över hans huvud, tänkte han på de två svarta korparne, som kommo från himlen att hämta själen till helvetet.

Sedan han suttit en stund, så att blodet återvänt till hjärnan, log han åt sitt verk och åt sin barnsliga fruktan. Om naturen icke gått precis så hastigt till väga vid arternas uppkomst, så var det icke brist på vilja, utan bara på förmåga.

Nu gällde det marmorpalatset; men som han utgått från det och spekulerat ut allt hemma på sin soffa, så var det arbetet icke stort svårare än det andra.

Kalkskiktet låg alldeles stupat färdigt att bli fasaden, visserligen endast några kvadratmeter, men mer behövdes ej, och det fordrades endast att lösa euritplattorna, som genom vittring rämnat, ifrån kalken. Järnspettet visade sig i början tillräckligt men vid foten måste han lägga en dynamitpatron i skrevan.

När skottet small av och flisorna regnade ner, erfor han något av skaldens längtan att få på en gång hälla ner i en vulkan de stående arméernas ammunitionsvagnar och befria mänskligheten från tillvarons smärta och utvecklingens besvär.

Nu var marmorplattan emellertid blottad, och den korniga kalkstenens kristaller gnistrade som toppsocker i solskenet. Med sina färgpytsar drog han nu opp en rusticerad sockel och tecknade två små kvadratiska fönster. På bergpallen ovanför slog han ner två störar, lade en tredje mitt över och band fast, så att det hela bildade en pergola. Sedan behövde han endast upplyfta mjölonrevorna, som voro famnslånga, och fläta omkring stängerna, så var vinrankan på sin plats och hängde ner i festoner.

Slutligen retucherade han terrängen med en kanna saltsyra, utspädd i sin mängd vatten, varigenom uppstod en lysande vit schattering i gröngräset, som skulle föreställa fläckar av Bellis eller Galanthus, dem han sett karaktärisera romerska Campagnan, när den »andra våren» infann sig i oktober efter vinskördens slut.

Och därmed var hans arbete färdigt.

Men det hade dragit ut till aftonen. För att få undret att göra tillbörlig verkan återstod likväl att kunna bebåda i förväg dess inträdande och allra bäst bestämma dagen. Nu visste han, att stark värme rått i södra Europa och att därför en nordlig vind icke länge kunde vara borta. Den hade nu stått på osten en tid, emedan barometertrycket i Nordsjön varit lågt. Drivis låg, enligt rapporterna, vid Arholma, och så fort vinden kantrade några streck åt norr, måste drivisen följa den strömfåra, som går väster om Åland, när Bottniska bassängen tömmer sig i Östersjön. Kunde han bara få nordlig vind den ena dagens afton, så var han säker, att den stod ett par dagar, och som med densamma alltid följde klar luft, skulle han åtminstone dagen förut kunna förespå fenomenets uppträdande; och var han så långt kommen, bleve timman en bisak, ty hägring uppträdde endast några timmar efter solens uppgång, vanligen mellan klockan tio och tolv.

När han nu inträdde i sin kammare, stängde han dörren för att få sätta sig till sitt arbete, sitt stora arbete, som han planerade sedan tio år och ämnade ha färdigt vid sitt femtionde; målet, som uppehöll hans liv och vilket han bar på som sin hemlighet. Han njöt i tanken på att få äga sig själv några timmar, ty de veckor, som förflutit, sedan de båda fruntimren ankommit, hade han varje afton varit upptagen med att hålla dessa sällskap, och det, som skulle bli en vila och ett nöje, hade blivit ett tvång och ett arbete. Den unga flickan älskade han, och han ville leva med henne i äktenskap, i fullständig förening, där den lediga stunden improviserades till förtroenden och

vila, men detta halvhetstillstånd, där han skulle på bestämda timmar infinna sig och, antingen han var disponerad eller ej, konversera, plågade honom som en tjänstgöring. Hon hade slagit sig fast på honom och tröttnade aldrig att ta emot, helst han ägde förmågan att alltid vara ny och underhållande, men han, som aldrig fick något, kunde i längden finna behov av att förnya sig. Men när han då drog sig tillbaka, blev hon orolig, nervös och pinade honom med frågor om huruvida hon var för efterhängsen, varpå han ej kunde som väl uppfostrad svara ja.

Nu öppnade han sitt manuskriptskåp, där kartongerna lågo ordnade med anteckningar, små lappar med improviserade tankar över observationer, uppfästade på halvark som ett herbarium, och vilka han roade sig med att ordna och ordna omigen efter nya indelningsgrunder för att utröna, om verkligen företeelserna kunde ordnas på så många sätt, som hjärnan ville, eller de verkligen endast kunde ordnas efter en enda indelningsgrund, såsom naturen lagrat dem, om verkligen naturen hade gått till väga efter en lagbunden ordning. Denna sysselsättning väckte hos honom föreställningen om att han var den verklige ordnaren av kaos, som skilde ljus och mörker, och att kaos upphörde först med uppkomsten av det urskiljande medvetenhetsorganet, då ljus och mörker i verkligheten ännu icke voro skilda. Han berusade sig vid denna tanke, kände huru hans jag växte, huru hjärncellerna grodde, sprängde sina skal, förökade sig och bildade nya arter av föreställningar, som skulle en gång gå ut i tankar, falla i andras hjärnmassor som jästsvampar, få millioner att, om

ej förr, så efter hans död, vara drivbänkar åt hans tankefrön...

Det knackade på dörren, och med exalterad röst, som om han blivit störd i ett lönnligt möte, frågade han, vem det var.

Det var en hälsning från damerna med förfrågan, om icke intendenten ville komma ner.

Därpå svarade han med en återhälsning, att han icke hade tid i afton, emedan han måste arbeta, så vida icke hans närvaro var påkallad av någon mera tvingande omständighet.

Så blev det tyst en stund. Som han trodde sig bestämt veta, vad som nu komme att följa, lämnade han det avbrutna arbetet och städade undan sina manuskript, vilket göromål han just slutat, då han hörde kammarrådinnans steg i trappan. I stället för att vänta en knackning öppnade han dörren och hälsade med en fråga. — Fröken Maria är sjuk?

Modren studsade, men hämtade sig straxt och bad doktorn komma och se på henne, då det var omöjligt få läkare.

Intendenten var icke medicinare, men hade läst sig igenom elementerna av patologi och terapi, observerat sig själv och alla sjuka, som kommit inom hans krets, samt filosoferat över sjukdomarnes och läkemedlens natur och slutligen upprättat en terapi, som han brukade för sig själv. Han lovade därför att komma om en halv timme och medföra läkemedel, sedan han hört, att flickan låg i konvulsioner.

Det hade nämligen icke varit svårt för honom att utgissa sjukdomens natur. Då första budskickningen icke haft något att förmäla om sjukdomsfall, måste detta ha inträffat emellan de båda buden och

ha varit en följd av hans vägran att komma, alltså ett psykiskt illamående, som han så väl kände igen och som gick under det ännu svävande namnet hysteri. Ett litet tryck på viljan, en hindrad önskan, en korsad plan, och straxt följde en allmän nedsättning, under vilken själen sökte förlägga smärtorna inom kroppen utan att kunna lokalisera dem. Han hade i farmakodynamiken sett så ofta bredvid läkemedlens namn och deras verkan små försiktiga tillägg »på ett ännu ej känt sätt» eller »vars verkningssätt är ofullständigt känt» och hade genom iakttagelse och spekulation trott sig finna, att just på grund av andens och materiens enhet, läkemedlet verkade både kemiskt-dynamiskt och psykiskt på en gång. En nyare tids medicin hade utstrukit läkemedlet eller det materiella underlaget och antagit i hypnotismen en rent psykisk eller i diet och kroppsrörelser en vulgär, ofta skadlig mekanisk metod. Dessa överdrifter ansåg han vara nödvändiga och välgörande övergångsformer, oaktat försöken krävt sina offer, såsom då man med kallt vatten rev opp nervösa personer i stället för att lugna dem med varma bad eller tröttkörde svaga med våldsamma promenader i rå luft.

Han hade ansett sig finna, att de gamla läkemedlen kunde tjäna ännu liksom åskådningsmateriel, populärt talat, för att väcka och ändra stämningar, och likasom den gruppen adstringentia verkligen åstadkom en sammandragning av magsäcken, så framkallade desamma likasom en koncentrering av själens spridda krafter, vilket den förslappade drinkaren visste av erfarenhet, då han om morgonen drog upp sitt utgångna verk med en bitter.

Denna kvinna kände sig illamående i kroppen

utan att direkt vara det. Därför komponerade han nu en serie läkemedel, av vilka det första skulle framkalla ett verkligt fysiskt illabefinnande, varigenom patienten skulle tvingas att lämna det sjukliga själstillståndet och få det rent lokaliserat i kroppen. Till den ändan uttog han ur sitt husapotek den vidrigaste av alla droger eller dyvelsträck, som bäst kunde framkalla tillståndet av allmänt illamående och i så stor dos att verkliga konvulsioner skulle uppstå, det vill säga: hela fysiken med luktsinnet och smaken skulle resa sig i revolt mot detta för kroppen främmande ämne och alla själens funktioner rikta sin uppmärksamhet på att avlägsna detta. Därmed vore de inbillade smärtorna glömda, och det gällde sedan endast att efter varandra framkalla övergångar från den ena vidriga förnimmelsen ner genom allt svagare, tills slutligen befrielsen från det sista stadiet genom en uppåtstigande skala av kylande, täckande, mjukande, mildrande medel återväckte en fullkomlig lustkänsla såsom efter genomgångna mödor och faror, vilka det är ljuvt att minnas.

Efter att ha klätt sig i en vit kaschmirjacquett och knutit en crèmefärgad halsduk med svaga ametistfärgade randningar, påtog han för första gången sedan damernas ankomst sitt armband. Varför allt detta, kunde han icke säga; men han gjorde det under inflytandet av en stämning, hämtad från sjukbädden, han skulle besöka, och som han framkallat inom sig. Och när han nu såg sig i spegeln utan att observera sitt ansikte, märkte han, att hans yttre stämde milt, sympatiskt men även ovanligt och dragande uppmärksamheten till sig, utan att uppröra en nervös person.

Därpå samlade han sina rekvisita såsom en

magiker, den där går att göra konster, och gav sig i väg till sjukbädden.

När han blivit ledd in i kammaren, såg han flickan ligga på soffan, iklädd en persisk morgonrock och med utslaget hår. Ögonen voro onaturligt stora och stirrade föraktligt på den inträdande.

Intendenten kände sig ett ögonblick förlägen, men endast ett ögonblick, varpå han gick fram och fattade hennes hand.

— Hur är det med er, fröken Maria? frågade han deltagande.

Hon skärpte ögat, som om hon ville se igenom honom, men svarade intet.

Han tog upp sitt ur, räknade pulsslagen och sade:

— Ni har feber.

Detta ljög han, men han måste vinna hennes förtroende, och det hörde till kuren.

Flickans ansikte ändrade också strax uttryck.

— Om jag har feber! O, jag tror, att jag brinner opp!

Hon hade fått beklaga sig, och den fientliga stämningen mot den inträdande hade givit vika, så att ledningskontakt kunde uppstå.

— Vill ni lova att lyda min ordination, så skall jag bota er, upptog intendenten samtalet, under det han lade sin hand på hennes panna.

Vid ordet lyda kände han, hur patienten röck till, som om hon icke alls ville lyda, men i detsamma föll armbandet ner inunder manschetten, och den inbillningssjukes motstånd upphörde.

— Gör med mig vad ni vill, svarade hon undergivet, under det hon höll ögonen fästade på den

gyllene ormen, vilken fascinerade henne och väckte hennes fruktan för något okänt.

— Jag är inte läkare till yrket, som ni vet, men jag har studerat konsten och vet så mycket som behövs för tillfället. Här har jag en drog, som är mycket svår att ta, men den brukar vara ofelbar. Jag är ingen hemlighetsmakare och skall säga er, vad jag ger er in. Detta är gummiresina (Asa fœtida), som beredes av roten till en mångårig ört, vilken växer i Steniga Arabien.

Flickan lystrade vid ordet Arabien, som förmodligen väckte några tankar på vällukter, vilka icke kunde nedtysta lady Macbeths stinkande brott.

Hon tog därför emot skeden och luktade på innehållet. Men i samma ögonblick kastade hon huvudet tillbaka och utropade:

— Jag kan inte!

Han lade sin arm om hennes nacke, kraftigt och milt, räckte skeden ännu en gång och jollrade:

— Visa nu, att ni är ett snällt barn!

Därpå hällde han i henne drogen, utan att hon kunde göra motstånd.

Hon föll tillbaka mot soffdynorna, och hennes kropp vred sig under smärtorna av det vidriga intrycket, som det vitlöksluktande hartset framkallat; och hennes ansikte uttryckte en fasa, såsom om allt ont och motbjudande i denna världen hopat sig över henne. Och med bedjande röst anhöll hon få vatten för att befria sig från kvalen.

Det fick hon ej, utan hon måste lägga sig ner och överlämna sig på nåd och onåd åt de obehagliga känslor läkemedlet väckt.

När han nu såg henne upplöst av vämjelse, framtog han sin drog numro två.

— Nu, fröken Maria är ökenvandringen i Steniga Arabien slut och nu skall ni upp på alpen och dricka bergluft, koncentrerad i den raska gentianans beska rot, gul som solskenet, sade intendenten med en uppmuntrande, manhaftig stämma.

Viljelös mottog flickan den bittra drogen och for tillsammans, som om man stött en kniv i henne.

Men strax därpå reste hon sig, som om hennes spridda krafter ryckt tillhopa och energien kommit igen. Det våldsamma medlet hade förtagit det förras vidriga smak, men retade maghinnorna genom sin skärpa, och ökade pulsen.

— Nu ska vi släcka elden med täckena, fortfor intendenten. Och nu gå vi till Bretagnes havsstrand att hämta balsam i den milda Caraghéenalgen. Känner ni, hur mjukt limmet lägger sig skyddande över de angripna magväggarna; och märker ni doften av havets salter?

Ett stilla lugn bredde sig över patientens upphetsade ansikte, och som läkaren nu ansåg henne kraftig nog att höra på hans tal, började han reminiscera Bretagnes kuster, seglingar på Atlanten, livet hos fiskarne i Quimper och sjöfågelsjakter vid Sarzeau.

Hon följde med hans berättelse, men syntes ännu något tröttad, varför han avbröt och gav henne en symfoni han kallade och som återgav i text den klassiska rutan, känd såsom vinkrydda av medeltidens brudfolk, den himmelska angelica, den familjedoftande krusmyntan, med en liten touche av Carde-

benedikt för att hålla friskheten vid makt och ett grand enbärsolja för att få tala om skogen.

Han liksom masserade henne med stämningar, ryckte henne från sjukliga tankar genom att låta henne färdas i fantasien från plats till plats, beresa hela Gamla och Nya världen, få visioner av alla slags landskap, alla folkslag, alla klimat. När hon syntes trött, gav han henne en sked citronsaft med litet socker, som kylde och mildrade, så att hon efter en passerad förfärlig halvtimme mottog den enkla förfriskningen som en stor njutning, vilken förmådde henne att le.

— Vänd er nu åt väggen, bad intendenten, och låtsas sova i fem minuter, medan jag går ut och talar vid kammarrådinnan.

Intendenten, som kände sina krafter svika, måste gå ut i friska luften för att hämta sig. Och han behövde endast kasta en blick ut över den halvljusa natthimlen, ut över det stålblå havet, sluta ögonen och försöka att tänka på ingenting för att känna, huru den i oordning bragta hjärnan likasom lade sig till rätta igen och fortsatte sin växande, lidande gång framåt efter att ha vridits baklänges ett stycke.

Men under det han sålunda blev stående med armarne över bröstet, halvsovande, hörde han dock en tanke surra i ena örat: Ett barn på trettifyra år!

Så vaknade han och steg in i stugan igen.

Fröken Maria satt på soffan med det upplösta håret behagsjukt kastat omkring sig, men såg eljes fullkomligt frisk och nyter ut.

Intendenten framtog nu ur sin korg en flaska syrakusavin och ett paket ryska cigarretter.

— Nu skall ni låtsas, att ni är frisk, sade han,

och att vi träffas efter en lång resa. Därpå skall ni dricka ett glas sött sicilianskt vin och röka en cigarrett, ty det hör till kuren.

Flickan syntes göra en ansträngning att dölja okända lidanden, men drack, allt under det hon höll ögonen fästade på armbandet.

— Ni ser på mitt armband, bröt intendenten tystnaden.

— Nej, det gjorde jag inte, förnekade flickan.

— Det fick jag av en kvinna, som naturligtvis är död, eftersom jag inte lämnat igen det.

— Har ni älskat, ni? frågade flickan, starkt betvivlande.

— Ja, men med öppna ögon! När man eljes anser det berömvärt att bruka sitt förnuft, varför skulle man då släcka det, när man ämnar taga ett av de viktigaste stegen i livet?

— Jaså, man skall vara beräknande i sin kärlek?

— Starkt, otroligt beräknande, när det gäller att släppa lös en av de vildaste drifterna!

— Drifterna?

— Drifterna! Ja!

— Ni tror inte på kärleken?

— Ni framställer frågor, som icke äga något svar! Tro på kärleken i allmänhet? Vad menar ni med det? Det finns en massa arter av kärlek, som äro motsatta som svart och vitt! Inte kan jag tro på båda på en gång, alla på en gång.

— Och den högsta arten?

— Den intellektuella; i tre étager dock som det engelska huset. Överst arbetsrummet, under sovrummet och köket i jordvåningen.

— Så praktiskt! Men kärleken, den stora, är icke

beräknande, den har jag föreställt mig som det högsta, som en storm, ett åskslag, ett vattenfall!

— Som en rå, ohejdad naturkraft? Så uppenbarar den sig hos djuren och lägre varieteter människa...

— Lägre? Äro inte alla människor lika?

— Jo, jo! Alla mänskor äro lika som två bär; ynglingar och gubbar, män och kvinnor, hottentotter och fransmän. Visst äro de lika! Se på oss två bara! Fullständigt lika, bara skägget, som står oss emellan! Förlåt, min fröken, nu ser jag att ni är frisk, och nu lämnar jag er. Sov gott!

Han hade rest sig och tagit sin hatt, men i nästa ögonblick stod flickan vid hans sida med hans båda händer slutna mellan sina och med samma slags blick, varmed hon första gången besegrat honom, bad hon: stanna!

Under dessa brinnande blickar och dessa handtryckningar erfor han något som han tänkt sig en ung flicka skulle känna, då hon stod under inflytande av en förförares eldiga angrepp. Han blev förvirrad, och det uppreste sig inom honom en känsla av kränkt blygsamhet, sårad manlighet. Han lösgjorde sina händer, drog sig tillbaka och sade med lugn stämma, skärande av konstlad köld:

— Besinna er!

— Stanna, eller jag söker er på ert rum! ljöd flickans exalterade svar, som tycktes innebära en hotelse utan vädjan.

— Då stänger jag min dörr!

— Är ni en man, ni? klingade i ett hårt skratt hela utmaningen.

— Ja, i så hög grad, att jag vill vara både den

väljande och den angripande, och jag tycker inte om att bli förförd!

Därmed gick han och hörde bakom sig ett buller, som om en mänskokropp fallit omkull och slagit sig mot möbler.

När han kom ut, höll han på att vända om, ty han befann sig av själsansträngningen i ett svaghetstillstånd, som gjorde honom mycket mottaglig för intryck av andras lidanden. Men när han blivit ensam några sekunder och samlat sig, så att hans styrka återvänt, kände han sig fast besluten att bryta detta förhållande, som hotade att inkräkta på hela hans själsliv, och i tid klippa av förbindelsen med en kvinna, som så tydligt visat, att det endast var hans kropp hon åtrådde, under det hon utspydde hans själ, den han ville gjuta in i denna livlösa köttbild. Hon njöt av klangen i hans röst, men tankarne tog hon ej emot i andra fall, än där de voro till direkt gagn; han hade ofta överraskat henne med att betrakta linjerna i hans figur, och hon brukade understundom tanklöst fatta om hans överarm, vars svällande muskel bildade en vulst under det mjuka klädet. Han erinrade nu dessa många utmaningar vid badet, vid seglingar, vid uppstigandet i utkiken, som han aldrig besökte, emedan det oroade hans nervsystem att stå på en höjd utan tillräckligt stöd. Och nu i afton, när han sett detta utbrott av ohejdad moderpassion, insåg han med fruktan, att denna kvinna icke var av den utvecklade ras, som kunde individualisera sin kärlek till en viss, att han för henne endast spelade rollen av den oumbärliga könsmotsättningen i allmänhet.

Han hade vandrat ner till stranden för att svalka

sig, men natten var ljum. Havet hade stannat sin gång, och i nordväst låg himlen svagt melonfärgad, men ute i öster över vattnet vilade natten. Strandklipporna voro ännu ljumma, och han satte sig i en av dessa många vilstolar, dem kölden sprängt ut och böljorna slipat glatta.

Det nyss genomlevade drog förbi honom, och nu, när sinnet lugnat av, såg han händelsen i ett annat ljus. Så hade ju alltid hans dröm varit, att han skulle väcka en kvinnas kärlek i den grad, att hon skulle komma tiggande, krypande till honom, sägande: jag älskar dig; värdigas älska mig! Så vore ju naturens ordning, att den svagare nalkades den starkare med ödmjukt sinne och icke tvärtom, ehuru det senare ännu var fallet med dem som levde i kvarlevor av vidskepliga föreställningar om något mystiskt överhögt hos kvinnan, sedan likväl forskningen uppdagat, att det mystiska endast var oreda och det överhöga endast en diktsamling av den manliga driftens sammanpressade begär.

Nu hade hon kommit så, som han drömt sig det; den från fördomar befriade kvinnan av en ny tid hade visat hela sitt inres glödande natur, och han hade dragit sig tillbaka. Varför? Kanske att hävdens och vanans bud ännu regerade honom! Ty det låg ju intet oblygt i hennes utbrott, intet spår av skökans utbjudande, icke en ohövisk åtbörd eller fräck min! Hon älskade honom på sitt sätt! Vad kunde han begära mer, och med en sådan kärlek kunde han trygg anknyta sig vid henne, då kanske icke mången man kunde skryta med att ha tänt en sådan låga. Men han kände ingen stolthet över att ha vunnit henne, ty han kände sitt värde, han erfor snarare ett

tryckande ansvar, som han ville bli fri ifrån. Och därför måste han resa.

I tankarne satt han nu och packade sina saker. Han plockade ihop från skrivbordet och såg den tomma, gröna duken; tog bort lampan, som spritt ljus om kvällen och gnistrande färg om dagen. Och där blev ett tomrum. Klädde av väggarne deras tavlor och vävnader, och de vita, trista matematiska figurerna stego fram; lyfte ner böckerna från hyllorna, och den rysliga ödsligheten grinade emot honom, enformigheten, nakenheten, fattigdomen!

Och så kom tröttheten av kroppsansträngningen, resefruktan med dess förlamande verkan; ängslan för det okända, dit han nu skulle kastas; saknaden av det invanda och av hennes sällskap. Och han såg den unga flickan i sin barnsliga och dock majestätiska skönhet; hörde hennes klagan, såg hennes bleknade kinder, som en annan skulle komma att rodna igen efter en tids förlopp.

Så hade han lidit igenom alla skilsmässans kval en hel kvart, vilken förefallit honom lång som timmar, då han i sommarnattens halvskymning såg en kvinnogestalt teckna sig mot den ljusa himmeln uppe på berget. De härliga konturerna, dem han kände så väl, antogo ännu ädlare proportioner mot den numera blekgula skyn, vilken likaväl kunde vara slutet på en solnedgång som början på en soluppgång. Hon tycktes komma ifrån tullstugan och syntes söka något eller någon. Barhuvad och med håret ännu hängande kring axlarne, kastande med huvudet för att spana, syntes hon plötsligen ha upptäckt, vad hon sökte, och med raska steg störtade hon ner till stranden, där den återfunne var sittande, orörlig, utan makt

att fly, utan vilja att ge sig till känna. Och framkommen föll hon ner, lade sitt huvud i hans knä och talade vilt, blygt, bedjande, som om hon ville förintas av skam utan att kunna lägga band på sin tunga.

— Gå icke ifrån mig, snyftade hon. Förakta mig, men hav förbarmande! Älska mig, älska mig, eller jag går dit, därifrån jag aldrig mer kommer tillbaka!

Nu vaknade hos honom hela mannaålderns oerhörda kärleksträngtan. Men när han såg kvinnan för sina fötter, väcktes även mannens nedärvda riddarkänsla, som i sin maka ville se härskarinnan, icke slavinnan, och han reste sig, lyfte upp henne, lade sin arm om hennes liv och tryckte henne till sig.

— Vid min sida, Maria, icke vid mina fötter, sade han. Du älskar mig, ty du visste, att jag älskade dig, och nu är du min, för livet. Och du kommer aldrig levande ur mina händer, hör du! För hela det långa livet. Och nu sätter jag dig på min tron och ger dig makten över mig och mitt, mitt namn och min egendom, min ära och min gärning, men glömmer du, att det är jag, som förlänat dig makten, och missbrukar du den eller överlåter den, så störtar jag dig som en tyrann så djupt, att du aldrig skall se solen lysa mer! Men det kan du inte, ty du älskar mig, icke sant, du älskar mig?

Han hade satt henne ner i bergstolen, böjt knä och lagt sitt huvud i hennes sköte.

— Jag lägger mitt huvud i dina knän, fortfor han, men klipp icke mitt hår, medan jag sover vid din barm; låt mig lyfta dig, men drag icke ner mig; bliv bättre än jag, ty det kan du, då jag skyddar dig för beröringen med världens smuts och elände, som

jag skall ta uti; adla dig med de stora egenskaper, som jag saknar, så bliva vi tillsammans ett fullkomligt helt.

Hans känslor började få tankens kyliga färg och syntes vilja släcka hennes exaltation, så att hon avbröt honom med att lägga sitt glödande ansikte mot hans, och när han icke besvarade hennes smekning, tryckte hon en brinnande kyss på hans mun.

— Du, barn, sade hon, törs du icke kyssas, när ingen ser det!

Då sprang han upp, grep henne om nacken och kysste henne på strupen upprepade gånger, tills hon lösgjorde sig och med ett skratt ställde sig upprätt framför honom.

— Du är ju en riktig liten vilde, bannade hon.

— Vilden finns där, akta dig! svarade han, och så tog han henne om livet, och de vandrade framåt i den ljumma sanden, som viskade om deras fötter.

Och nu blixtrade fyren i fjärran, sedan luften svalat av sig och daggen fallit. Ute från bådarna hördes skälarnes rop som från skeppsbrutna.

De gingo en timme och fler, och de talade om första mötet, om de hemliga tankarne då och då, om framtiden, om den stundande vintern, om utländska resor; och under tiden kommo de ut på udden, där stenkumlet med korset stod rest till åminnelse av ett skeppsbrott med drunknade.

Plötsligt sågo de två skuggor skymta, smyga undan och försvinna.

— Det var Vestman och svägerskan, sade Borg. Fy! Om jag vore mannen, skulle jag sumpa henne!

— Inte honom? kastade flickan fram, mera bjärt än hon ville.

— Han är inte gift! svarade Borg kort; det är skillnaden!

Det blev tyst, obehagligt, så att man började leta samtalsämnen, och under tiden viskade tankarne, som löst sig ur förtrollningen; och han längtade redan tillbaka till förtrollningen, till ruset, som förblindade, som gjorde grått till rosenrött, som byggde piedestaler, som satte guldkanter på spräckt porslin.

I detsamma vände de vid bergsväggen för att anträda återfärden. Vinden, som sovit, började nu dra emot, och i sin beklämning kände den väckta älskaren, huru det fläktade svalt. Det var nordan, som han väntat och vilken han nu hälsade som räddaren. Ty i en sekund, då flickans motsägelse i en livssak likasom knäckt sönder något i honom, så att han känt, det hennes väsen endast kunde lödas vid hans, icke hopsmältas, om ej han först uppgivit motståndet och överlämnat sig helt och fullt, grep han nu ögonblicket att stiga upp igen utan att trampa henne.

— Varför hatar folket mig? frågade han helt tvärt.

— Därför att du är dem överlägsen, undslapp det flickan, utan att hon märkte, vilken bikt hon avgav.

— Det tror jag ej, svarade han, ty deras förstånd räcker icke till att uppskatta min överlägsenhet.

— Deras hat kan förvända synen på dem!

— Utmärkt svarat! Men om de fingo se underverket, skulle deras ögon öppnas?

— Kanske! Om undret väckte fruktan.

— Nå, så ska de få undret! I morgon klockan tio skall järtecknet ske!

— Vilket?

— Det som jag lovat dig!

Flickan såg med häpnad i hans ansikte, som om hon ej trodde, vad han sade. Därpå invände hon skrattande:

— Om det blir mulet väder då?

— Det blir det inte, svarade intendenten bestämt. Emellertid, efter som vi nu ha kommit redan så långt, att vi tala om vackert väder, så kan vi också tänka på vad din fru mor skall säga om detta.

— Det lägger hon sig inte i, svarade flickan genast.

— Förvånande att inte en mor fäster vikt vid, med vilken man hennes dotter går att binda släktskap och vars namn hon skall bära! Kan det vara henne likgiltigt?

— God natt nu! avbröt fröken Maria och sträckte fram sin mun att bli kysst. I morgon bittida kommer du på visit! Inte sant!

— Helt visst, svarade han, helt visst!

Och hon gick.

Men han blev stående på sin plats och såg hennes ranka figur höja sig mot den nu svavelgula skyn, när hon steg upp på bergskullen; och när hon kommit högst upp, vände hon sig om, kastade en slängkyss, och så syntes hon sjunka bakom sluttningen, tills han endast såg hennes huvud med det utslagna håret, som fladdrade i nordanvinden.

ÅTTONDE KAPITLET.

När intendenten följande morgon satt vid kaffebordet inne hos sin trolovade, efter att ha utan vidare blivit mottagen som svärson, erfor han ånyo det sammansatta intrycket av ett stort lugn över att vara intagen i en liten krets, där gemensamma intressen sammanhöllo till oinskränkt förtroende, och på samma gång en ängslan över att behöva uppgiva sig själv inför dessa mångfaldiga hänsyn, som sympati och släktskap medföra. Den föregående aftonen hade rusat fram i hans liv, blandande smått och stort, som livet erbjuder det; hela hans kärlekshistoria, som han drömt sig med öppna ögon, hade ändock skett med avsiktligt förbundna. Han hade blundat för flickans låtsade eller inbillade sjukdom, blundat så skarpt, att han narrat sig själv att taga den allvarsamt, ty hade han icke gjort så, utan från första stunden sagt rent ut: stig upp och var frisk, ni är bara inbillningssjuk, då hade hon hatat honom för hela livet, och hans mål var ju att vinna hennes kärlek. Nu hade han vunnit hennes kärlek, därför kanske att hon trodde sig ha lurat honom; alltså stod hennes kärlek i direkt förhållande till hans lättrogenhet, och när han nu om morgonen åter och åter upprepade den frågan: tror du på din Maria? översatte hans utsövda

förstånd detta som så: är jag säker på, att jag kan lura dig? Nej, det fanns ingen kärlek med öppna ögon, och att vinna en kvinna med öppenhet var omöjligt, att nalkas henne med upprätt huvud, med klara ord vore att stöta henne bort. Han hade inträtt med lögn och måste gå på i förställning. Emellertid, medan samtalet nu lekte fram mellan småsaker och känsloutbrott, gavs ingen tid till grubbel, och välbehaget att vara i ett hem mellan två kvinnor gjorde allt så glatt och mjukt, att han överlämnade sig åt njutningen att få vara den omhuldade, barnet, den lille, sonen åt svärmodren, att han icke märkte, huru dottern, som redan vuxit modren över huvudet, duande henne och behandlande henne som sitt barn, genom en lätt reduktion småningom tog tonen över honom, som kallade hennes jämlike för svärmor. Men det roade honom, denna omkastning av naturens ordning, och han hade alltid för sig bilden av jätten, som lät barnen rycka tre strån ur sitt skägg, men endast tre. Som de sutto vid kaffekopparna och småpratade, hörde de ett sorl av folket nerifrån stranden.

Från fönstret sågo de nu folket samlat på hamnuddarna och stundtals stående orörliga, skyggande för ögonen, stundtals vaggande på båda fötterna, som om marken brände under dem eller som om de ej kunde stå stilla av oro.

— Det är underverket! utropade flickan och skyndade ut, åtföljd av modren och sin trolovade.

Utkomna på backen, stannade fruntimmerna likasom slagna av skräck, när de mitt på solklara morgonen sågo en likvit kolossal måne gå upp över en kyrkogård med svarta cypresser simmande på havsytan.

Intendenten, som icke hade beräknat effekten från denna synpunkt, insåg icke nog hastigt sammanhanget, utan blev själv likblek av den skakning, som åtföljer något monstruöst, oväntat i den eljes så lagbundna naturen. Han skyndade förbi fruntimmerna, vilka stodo förstenade utan att kunna röra sig, och han kom ner till stranden, där folket var samlat. I ett ögonblick fann han lösningen på gåtan. Hans tillämnade marmorpalats hade nämligen blivit ofrivilligt infattat i en framskjutande buktig klippvägg på ena sidan och på den andra av en talls krona, så att kalkplattan visade sig cirkelrund och med de alltför svagt påmålade fönstren härmande kartan på månans skiva.

Folket, som blivit varskodda om undrets infallande på utsatt timma, såsom utlovat av intendenten, betraktade den framträdande mannen med skrämda, men vördnadsfulla blickar, och männen lyfte mot vanan på hattar och mössor.

— Nå, vad säger ni nu om min hägring? frågade han skämtsamt.

Ingen svarade, men överlotsen, som var den modigaste, pekade uppåt nordvästra himlatrakten, där den verkliga månen hängde blek i första kvarteret.

Underverket var sålunda förkrossande, och det starka intryck, de två månarne redan framkallat, var för djupt att kunna utplånas med en förklaring. Och när intendenten gjort ett försök, vars början ej avhördes ens, utan folket stod kvar bedårat, liksom förälskat i sin fasa över det oförklarliga, upphörde han med varje försök att rubba deras tro. Han hade velat giva dem ett tecken på, att varken han eller

naturen kunde bryta lagar, och slumpen hade lika fullt gjort honom till trollkarlen.

När han vände sig om, fann han sin trolovade i extatiskt tillstånd, kvarhållen av modren, men när han nalkades, ryckte hon sig lös, och fallande på knä ropade hon med halvt vansinniga åtbörder och ord, som föreföllo lånade från någon spiritistisk cirkel:

— Mäktige ande, vi frukta dig! Tag bort vår fruktan, att vi må älska dig!

Saken hade redan fått en betänklig vändning, och intendenten tillgrep all sin konst att förklara det ofrivilliga undret, men förgäves. Njutningen av att vara dårad, förlamningen av fruktan och den bakom lurande äreskänslan att icke vilja vidgå sinnesvillan hade så bemäktigat sig sinnet hos den unga flickan, att inga föreställningar eller bedyranden hjälpte. Modren med sitt orubbliga, lugna jämnmod syntes icke veta, var hon var hemma, och hade glömt hela naturfenomenet för sin dotters oroande uppförande.

Men nu hade folkmassan vid stranden genom fröken Marias skrik och åtbörder fått sin uppmärksamhet dragen till henne från skådespelet ute på sjön, och när de sågo den unga kvinnan på knä för den vitklädde mannen med de djupa, mörka blickarne. barhuvad härute på berget, måtte något minne ur bibelhistorien om en ung man, som gjorde underverk, ha föresvävat dem, ty i en hast klungade de sig tillsammans, började viska, och på uppmaning av överlotsen skyndade en av kvinnorna in i stugan bredvid och återkom med ett tre års barn, som hade ett öppet rötsår på kinden.

Med förmågan att framkalla hägring skulle alltså följa en övernaturlig kunskap om sjukdomars botande.

Den roll, som kastades på intendenten, började nu plåga honom över hövan, och när han såg fiskarfolket, lotsar och tullkarlar överge sitt arbete, timmermän och snickare lämna bygget på kapellet för att lyssna till hans ord såsom till profetior med undergörande kraft, blev han rädd såsom inför en naturkraft han frambesvurit men icke kunde tygla. Ögonblicket var emellertid inne, då han måste uttala sig, bestämt, tydligt, och slå ifrån sig.

— Gott folk, började han. Men så inställde sig reflexionen tyst: huru skulle han börja, vilka ord skulle han använda, då varje uttryck fordrade en förklaring, som återigen förutsatte förkunskaper, som saknades. Och under de sekunder han tänkte över, vilket svalg som låg emellan dessa och honom, hörde han steg nalkas, vände sig om och fick se en man, som liknade en äldre sjöman på permission.

Mannen lyfte på en rund filthatt och såg något försagd ut till en början, men kommen närmare, rätade han ut sig och skulle just säga något, då intendenten befriade honom från förlägenheten genom att fråga:

— Är ni kanske stiftelsens predikant, som väntas?

— Jag är densamme! svarade den nykomne.

— Vill ni inte säga några ord till folket som här befinner sig i uppror inför ett naturfenomen, vilket de icke vilja ha förklarat och som jag ej i detta ögonblick kan ge någon tydning på, tillgrep intendenten i sin iver att komma ifrån denna falska situation.

Predikanten förklarade sig genast beredd. Strök sitt långa hakskägg och tog upp en bibel ur fickan.

När folket såg den svarta boken, gick en rörelse

genom dem, och en och annan av manfolket blottade huvudet.

Predikanten hade bläddrat en stund och stannade slutligen; harskade sig och tog upp att läsa:

»Och jag såg, då det bröt det sjätte inseglet, och se, det vart en stor jordbävning, och solen blev svart som en säck av hår, och månen vart hel och hållen såsom blod. Och himmelens stjärnor föllo ned på jorden likasom ett fikonträd fäller sina omogna frukter, när det skakas av en stark vind. Och himmelen försvann såsom en bok, som hoprullas, och alla berg och öar flyttades från sina rum. Och konungarne på jorden och stormännen och befälhavarne och de rike och de starke och alla trälar och frie dolde sig i jordkulor och i bergsskrevor och sade till bergen och klipporna: Fallen över oss och skylen oss för dens ansikte, som sitter på tronen, och för Lammets vrede. Ty hans vredes stora dag har kommit, och vem kan bestå?»

Intendenten, som straxt märkt, vilken farlig vändning saken tagit, hade ryckt sin trolovade med halvt våld från det farliga grannskapet, fått henne ner till stranden och ville genom att ställa henne på den rätta synpunkten visa, att det icke var någon måne, som fallit från himmelen, utan endast det italienska landskap, han lovat styra till på hennes födelsedag.

Men nu var det för sent. Flickans inre öga hade redan sett synen i dess första gestalt, och predikantens upphetsande uttolkning etsade in den första synvillan. Han hade lekt med naturandarne, frambesvurit en fiende till att hjälpa sig, som han trodde, och då

hade alla gått över till fienden, så att han nu stod ensam.

Under det Maria ännu med blickarne stod fängslad vid predikanten på berget, vände han sig på försök till modren och viskade:

— Hjälp oss ur detta. Följ med ut till skäret och se, att det är leksaker, ett födelsedagsskämt.

— Jag kan icke döma i dessa ting, svarade kammarrådinnan, och vill icke döma. Men jag tror... att ni skola gifta er snart.

Det var ett råd, ett nyktert, prosaiskt, men från denna gamla kvinna, som själv var mor, ljöd det så klokt, helst det tilltalade hans eget skarpa förstånd, ehuru han fann förklaringen något förenklad. Men efter den vink han fått gick han rätt fram till flickan, lade sin arm om hennes liv, såg henne in i ögonen med ett leende, som hon måste förstå, och kysste henne så mitt på munnen.

I samma ögonblick tycktes flickan befriad från trollmannen uppe på berget, och utan motstånd hängande sig vid sin väns arm följde hon honom nästan dansande till modrens stuga.

— Tack, viskade hon med sina blickar i hans — tack för att du — hur ska jag säga?

— Befriade dig från bergstrollet, ifyllde Borg.

— Ja, ifrån trollen!

Och hon vände sig om för att se på den överstņndna faran.

— Inte se sig tillbaka! varnade fästmannen och drog Maria in genom stugudörren, under det att ett lösryckt ordförråd från bergspredikanten fördes ner till honom av vinden.

NIONDE KAPITLET.

När intendenten vaknade en morgon åtta dagar senare, efter en väl genomsoven natt, blev hans första klara tanke den, att han måste ut från skäret, ut vart som helst för att få vara ensam, samla sig, återfinna sig själv. Predikantens ankomst hade nämligen haft åsyftad verkan i ena riktningen: att »skrämma packet», så att stojet och råheterna upphörde, men å andra sidan hade intendenten icke kunnat njuta av den nyförvärvade friden, ty det exalterade tillstånd, i vilket hans fästmö befann sig, nödgade honom aldrig lämna henne ur sikte. Han hade således sällskapat med henne, formligen vallat henne från morgon till kväll och under ändlösa samtal i religionsfrågor sökt hålla henne fri från predikantens förföriska tal. Allt detta, som han genomkämpat i sin ungdom, fick han nu ta om, och alldenstund nya motbevis blivit uppfunna sedan den tiden, måste han redigera om hela sin apologi. Han improviserade psykologiska förklaringar på Gud, tron, undret, evigheten, bönen och inbillade sig, att flickan förstod detta. Men när han efter tre dagar märkte, att hon stod på samma punkt och att denna känsloaffär låg utom resonemanget, kastade han alltsammans och sökte genom att väcka det erotiska med en ny känslosfär driva ut den andra.

Men här måste han snart ge tappt, ty att tala om det som skulle levas uppdrev endast flickans känsloliv än ytterligare, och han märkte snart, att det fanns hemliga bryggor mellan den religiösa extasen och den sensuella. Från kärleken till Kristus sprang hon så lätt över till kärleken till mannen på den breda vindbryggan kärleken till nästan; från återhållsamheten trippade man över spången försakelsen till grannen späkningen; ett litet gnabb frambragte den oangenäma känslan skuld, vilken måste upplösas i lustförnimmelsen försoning.

I sin nöd måste han först riva upp bryggorna, ställa henne ansikte mot ansikte med den råa lustan, väcka hennes åtrå efter det timliga, som han skildrade i glödande färger. Men när han så lyckats och drog sig undan i sista ögonblicket, uppstod en missräkningens köld hos henne, och när han då sökte adla upp hennes känslor, leda dem ut i tanken på avkomman och familjen, då ryggade hon och förklarade bestämt, att hon inga barn ville ha. Hon kunde tillochmed begagna ett talesätt med hög kurs inom en viss grupp kvinnor: att hon icke ville bli hans saknade livmoder eller bära hans arvtagare, som hon med livsfara skulle föda till världen åt honom.

Då kände han, att naturen ställt något emellan dem, som han ännu icke kände: inbillade sig till tröst, att detta bara var fjärilns fruktan att lägga äggen och dö, blommans misstanke, att fägringen skulle gå sin kos med frösättningen.

Men han hade slitit ut sig på dessa åtta dagar, hans fina tankehjul hade börjat halta i lagren, och fjädern i verket hade blivit slapp.

Dagen efter en sådan överansträngning, då han

ville arbeta ett par timmar, var hans huvud upptaget med skräp. Små ord upprepade sig nästan hörbart för hans öra; åtbörder och miner, dem hon använt under samtalet, hägrade upp; förslag, huru han borde ha svarat då och då och då uppkastades, och en lyckad replik han haft skänkte honom i minnet ett ögonblicks förnöjelse. Med ett ord, hans huvud var fullsatt med bagateller, och han märkte nu, att han sökt reda ut ett kaos, att han konverserat en skolpojke i stället för att ha bytt tankar med en mogen kvinna, att han givit ifrån sig massor av kraft utan att ha fått något igen, att han lagt en torr svamp mitt i sin själ och att svampen svällt ut, under det han var bliven torr.

Han var led på allt, trött och längtade ut, ut på en stund, ty fly för alltid kunde han icke.

När han nu såg ut genom fönstret vid femtiden på morgonen, såg han endast en tät dimma, som stod orörlig oaktat en svag, sydlig vind. Men i stället för att avskräcka honom lockade detta ljusa, mjällvita mörker, som skulle dölja honom och avsöndra honom från det lilla fragment av jorden, där han numera kände sig bunden.

Barometern och vindflöjeln sade honom, att det skulle bli solsken fram på dagen, och därför satte han sig i båt utan långa tillrustningar, endast försedd med sjökort och kompass, på vilka han dock aldrig ämnade lita, emedan han hörde ljudbojen en halv mil till sjös, just åt det håll, dit han ville för att göra strandhugg.

Han hissade därför på och befann sig snart inne i dimman. Här, där ögat befriades från alla intryck av färg och form, kände han först behaget av isoleringen från den brokiga yttervärlden. Han hade

likasom sin egen atmosfär omkring sig, svävande fram ensam som på en annan himlakropp i ett medium, som ej var luft utan vattenångor, behagligare och mera läskande att inandas än den torkande luften med dess onödiga sjuttionio procent kväve, vilka blivit kvar utan synligt ändamål, då jordmaterien ordnade sig ur gasernas kaos.

Det var icke någon mörk, rökfärgad dimma utan en ljus, liksom nykokat silver, genom vilken solljuset siktades. Varm som vadd lade den sig helande omkring hans trötta jag, skyddade för stötar och tryck. Han njöt en stund av denna sinnenas vakna vila utan ljud, utan färg, utan lukt, och han kände, huru hans pinade huvud svalkades av denna trygghet att icke bli berört av andras. Han var säker att icke bli frågad, behövde icke svara, icke tala. Apparaten stod stilla ett ögonblick, sedan alla ledningar blivit avbrutna, och så började han åter tänka, redigt, ordnat, över allt vad han upplevat. Men det han nyss genomgått var så underordnat, så smått, att han först måste låta de sista tidernas marvatten rinna av, innan det kom friskt.

I fjärran hörde han ljudbojen ropa med många minuters mellanrum, och efter ljudet styrde han sin kurs rätt in i töcknet.

Så blev det tyst igen, och endast båtens plask förut och kölvattnets porlande akterut gav honom förnimmelsen av, att han rördes framåt. Men straxt därpå hörde han en havstrut skrika ini töcknet, och i detsamma tyckte han sig höra skvalpet och suset om en båtför såsom akterut, och när han hojtade för att undgå faran, fick han intet svar, utan upp-

fattade endast ett schasande i vattnet som när en båt faller av.

Efter åter en stunds segling märkte han i lovart toppen av en mast med storsegel och fock, men av skrovet eller rorsmannen syntes intet, ty de doldes av den höga dyningsvågen.

Händelsen skulle under andra förhållanden icke stört hans tankar, men nu gjorde den ett intryck såsom det i hast oförklarliga, vilket injagar fruktan, varifrån blott ett steg leder över till tanken på förföljelse. De nyväckta misstankarne fingo ökad fart, då han straxt därpå fick se spökbåten liksom inmålad i dimman skjuta förbi sig i lä, utan att han ändock kunde få sikte på rorsmannen, vilken var dold av spriseglet.

Nu ropade han igen, men i stället för svar fick han endast se båten falla av så mycket, att han märkte det rorsbetten var tom, och så försvann synen in i det allt uppslukande töcknet.

Van att befria sig från fruktan för det okända, uppkastade han genast förslag till förklaringar, men stannade slutligen inför den frågan: varför rorsmannen gömde sig; ty att det måste finnas en rorsman i en seglande båt, som icke drev, därom hyste han inga tvivel. Varför ville han bli osedd? I vanliga fall ville man vara osedd, då man gick i orätta ärenden, ville vara i fred eller skrämma någon. Att den okände seglaren icke sökte ensamheten, var antagligt, efter som han höll samma kurs, och om han ville skrämma en orädd, som icke var mottaglig för vidskepelse, kunde han ha hittat på något bättre sätt. Emellertid höll han sin kurs nedåt bojen, alltjämt och envist förföljd av spökbåten i lä, dock på

sådant avstånd, att den endast tecknade sig, som den vore förtätad dimma.

Kommen längre ut där vinden friskade, syntes töcknet glesna något, och likt en lång silvertacka låg det av tjockan försilvrade solskenet på vågryggarne. Med vindens ökande tilltog bojens rop, och nu styrde han mitt in i solljuset, där dimman rämnat, rände med starkaste gång fram mot bojen. Och nu låg den där gungande på vågen, cinnoberröd och glänsande fuktig som en urtagen lunga med det stora, svarta luftröret pekande snett upp i luften. Och när vågen nästa gång sammanpressade luften, höjde den ett rop, som om havet röt efter solen, bottenkättingen rasslade, tills den lupit ut, och nu, när vågen sjönk och sög tillbaka luften, steg ett vrålande ur djupet som ur en drunknande mastodonts jättesnabel.

Det var det första mäktiga intryck, han haft efter en månad av pjoller och småaktigheter.

Han beundrade människosnillet, som satt denna bjällra på den lömska ulven, havet, att det självt skulle varna sina värnlösa offer. Han avundades denna ensling, som fick ligga fjättrad vid en bottenklippa mitt i havet och ryta i kapp med vind och våg i dagar och nätter, så att det hördes milar omkring, vara den förste, som hälsade främlingen välkommen till hans land, få stöna fram sin smärta och höras.

Synen var hastigt förbi, och halvmörkret slöt sig åter om båten, som nu föll av neråt skäret, dit han ämnat sig att vila ut. En halvtimme låg han på samma bog, tills han hörde strandbränningen dunka, då han föll av för att taga lä och sköt snart in i en vik, där han kunde hamna.

Det var det yttersta skäret utanför inseglingen

och bestod av ett par tunnland röd gneis utan annan växtlighet än några lavar på de ställen, där drivisen icke skrapat klipporna alldeles rena. Endast trutar och måsar hade här sin viloplats och skreko nu alarm under det intendenten förtöjde sin båt och steg upp på skärets hjässa. Där svepte han sig i sin filt, satte sig i en väl polerad klyfta, som gav honom en bekväm vilstol. Här, utan vittnen, utan åhörare, överlämnade han sina tankar åt deras fria lopp; biktade sig inför sig själv, rannsakade sitt innersta och hörde sin egen röst inifrån. Bara två månaders skrubbning mot andra människor, och han hade genom anpassningslagen förlorat den bästa delen av sitt själv, hade vant sig hålla med för att undgå tvist, övat sig falla undan för att slippa brytning, utvecklat sig till en karaktärslös, smidig sällskapsmänniska; med huvudet fullt av bagateller och nödgad att tala i förkortat, förenklat språk kände han, att hans språkskala förlorat halvtonerna, att hans tankar spårat in på gamla slitna räls, som ledde tillbaka till ballastplatsen. Gamla slappa sofismer om att respektera andras tro, att var och en blir lycklig på sin smörja hade krupit tillbaka i honom, och han hade av bara artighet uppträtt som trollkarl och slutligen skaffat sig på halsen en farlig konkurrent, som varje ögonblick hotade att lösgöra den enda människosjäl han ville förena med sin.

Ett leende drog över hans läppar, när han tänkte på, huru han lurat dessa, som trodde, att de lurat honom; men ett halvhögt, ofrivilligt uttalat: åsnor, kom honom att spritta upp, skrämd vid tanken, att någon kunnat höra honom.

Och så fortsatte de tysta tankarne! De hade trott

sig ha fångat hans själ, och han hade fångat dem! De hade inbillat sig, att han gick deras ärenden, och de visste icke, att han begagnade dem för att gymnastisera sin själ och känna maktens njutning.

Men dessa tankar, som han förut ej vågat erkänna som sina, de angåvo sig nu såsom barn av hans själ, stora, sunda barn, dem han erkände som sina. Och vad hade han gjort annat än de velat, men ej kunnat! Och denna unga kvinna, som trodde sig ha stämt ett positiv åt sig, misstänkte icke, att hon var utsedd att bli hans själs resonansbotten...

I detsamma sprang han upp, avbrytande sina farliga tankars lopp, ty han hörde tydliga steg på klipphällen inne i dimman, och ehuru han strax gissade på en hörselvilla, framkallad av ensamheten och fruktan att bli överraskad, ställde han stegen ner till sin båt. Men när han fann den i god ordning, beslöt han att gå skäret runt för att söka den andra, ty det måste finnas en annan, efter som det kommit hit en människa till. Han klev i strandstenarne och fann snart bakom nästa udde i läsidan en eka med samma sprisegelsrigg, som han bemärkt ute på sjön. Tydligt var alltså, att seglaren måste vara på skäret, och nu började intendenten en razzia i dimman, dock alltid hållande sig i närheten av båtarne, så att han kunde avskära återtåget. När han, efter att ha ropat an flera gånger utan att få svar, slutligen insåg, att han måste lämna båtarne för att infånga den hemlighetsfulle, gick han ner i båtarne, tog av rorkultarne för att göra varje flykt omöjlig, och så gav han sig in i dimman igen. Han hörde steg framför sig, följde spåret på hörsel, men hade snart ljudet på ett helt annat håll. Trött av jakten och retad av det fåfänga

i ansträngningarne, beslöt han sig för att göra hastigt slut på uppträdet, då han icke hade lust att utvänta dimmans skingrande.

Med så höjd röst han förmådde ropade han:

— Är det någon där, så svara; för nu skall jag skjuta.

— Herre Jesus! Skjut inte! hördes det inifrån dimman.

Intendenten tyckte sig ha hört denna stämma förr, men för mycket länge sedan, kanske i sin ungdom. Och när han nu nalkades det ställe, där den okände stod, och såg dennes silhuett teckna sig grå mot grått, vaknade gamla minnen om denna kontur av mänska. De inböjda knäen, de alltför långa armarne och den sneda vänstra skuldran hade ett motstycke i en i minnets magasiner kvarglömd bild av en skolkamrat från tredje klassen i elementarläroverket. Men då han fick se kolportörens amerikanska skägg träda fram ur töcknet, sammanföllo icke bilderna längre, utan han såg endast mannen på berget, som tillämpat Johannis' Uppenbarelse på hägringen.

Med lyftad mössa och en skrämd uppsyn nalkades han intendenten, som icke kände sig säker gentemot denne smygande förföljare, då han i verkligheten icke ägde något skjutvapen på sig. För att dölja sin osäkerhet antog han en skarp ton, då han frågade:

— Varför gömmer ni er för mig?

— Inte har jag gömt mig; det har töcknan gjort, svarade predikanten mjukt och inställsamt.

— Men varför satt ni inte vid roret i båten?

— Hm, jag visste inte, att en var nödd att sitta

på rorsbettan, och därför satt jag mig i lovart för att få båten att vaka sjön! För se jag hade en fästa vid rorskulten, som vi bruka oppe i Roslagen.

Förklaringarne voro antagliga, men gåvo ändock icke svar på frågan, varför han följt intendenten hitut. Och denne kände nu, att här måste bli ett själarnes handgemäng, ty det var icke av en slump de råkats här.

— Vad söker ni härute så tidigt på morgonen? upptog intendenten den släppta tråden.

— Ja, hur ska jag säga; jag tycker ibland, att jag har likasom ett behov att vara ensam med mig själv.

Svaret gav ett visst eko hos frågaren, och vid den min av sympati, som predikanten kunde läsa i dennes ansikte, tillade han:

— För ser ni, när jag söker mig själv i betraktelse och bön och finner mig, så finner jag också min Gud.

Det låg en naiv bekännelse i dessa ord, men intendenten ville icke översätta det ofrivilliga kätteriet och draga ut slutledningen: Gud är alltså mitt själv eller i mitt själv, emedan han intogs av en viss aktning för denna man, som kunde vara ensam med en fiktion, alltså i viss mån ensam.

Men under det intendenten betraktade predikantens ansikte, som var igenväxt med långt brunt skägg utom på överläppen, såsom sjömän och kolportörer bruka det, troligen för att släppa fram det talade ordet och ändock likna en apostel, tyckte han sig skönja ett ansikte bakom detta ansikte, och plågad av det arbete, som hans minne omedvetet började företaga sig, frågade han rent ut:

— Ha vi inte sett varann förr i livet?

— Jo, det ha vi nog, det, svarade predikanten; och ni, herr intendenten, har, kanske utan att veta det, ingripit i mitt liv så djupt, att man skulle kunna säga, det ni bestämt min bana.

— Ånej! Tala om det, ty jag minns ingenting! bad intendenten och satte sig på berghällen, inbjudande den andre att taga plats.

— Jaa, det är nu väl tjugofem år sen, då vi gick tillsammans i tredje klassen...

— Vad hette ni då? avbröt intendenten.

— Då hette jag Olsson och kallades Oxolle, därför att min far var bonde och jag gick i hemmavävda kläder.

— Olsson? Vänta nu! Ni kunde räkna bäst av alla?

— Ja, så var det! Men så kom det sig en dag att det var rektorns femtionde födelsedag. Vi hade klätt skolan med löv och blommor; och efter lektionernas slut föreslog någon, att vi i vår klass skulle ta blombuketterna och bära hem till rektorns fru och dotter. Jag minns, att ni tyckte det var onödigt, då rektorns fruntimmer icke hade med skolan att göra, men ofta ingripit i dess angelägenheter på ett störande sätt. Emellertid gick ni med — och jag också. När jag går upp för trappan, får ni sikte på mina hemmavävda kläder förmodar jag — och märkande, att jag bar den grannaste buketten, utbrister ni: Är Saul ock ibland profeterna!

— Det har jag alldeles förgätit, sade intendenten mycket kort.

— Men jag förgat det aldrig, invände predikanten med darrande stämma. Jag hade fått i ansiktet, att

jag var det skabbiga fåret, utbördingen, vars hyllning aldrig kunde tas emot allvarligt av en kvinna av stånd. Jag slutar skolan för att ägna mig åt handeln och därigenom komma fort till pengar och fina kläder, lära mig manér och vårdat språk. Men jag fick aldrig någon bättre plats. Mitt yttre, mitt tal, mina fasoner lågo emot mig. Därpå började jag gå för mig själv, och i ensamheten fann jag krafter växa hos mig, dem jag aldrig anat. Präst hade jag förr tänkt bli, men nu var det för sent. Ensamheten ingav mig fruktan för mänskorna, och mänskofruktan gjorde mig alldeles ensam, så ensam, att jag måste söka min enda bekantskap i Gud och de vanlottades, de skabbiges, de prickades frälsare vår Herra Jesum Kristum. Det har jag er att tacka för!

De sista orden uttalades med en viss bitterhet, att intendenten ansåg klokast få rent spel genom att utbrista:

— Ni har alltså gått och hatat mig i tjugofem år?

— Gränslöst! Men icke längre, sedan jag lämnat hämnden åt Gud.

— Jaså, ni har en sådan Gud, som hämnas! Tror ni, att han väljer er till redskap då, eller menar ni, han skall låta sin elektriska gnista slå ner på mig eller att han ämnar blåsa omkull min båt eller sätta kopporna på mig?

— Herrans vägar känner ingen, men de orättfärdiges väg är allom uppenbar!

— Ser ni något så orättfärdigt i att en pojke pratar bredvid munnen, att Gud skall förfölja honom i en mansålder! Jag undrar, om inte den där hämnd-

girige Guden sitter i ert hjärta, där ni nyss påstod, att ni stämmer möte med honom?

Snärjd i sina egna ord kunde predikanten icke längre lägga band på sig.

— Häda ni! Nu vet jag, vem ni är! Men äpplen faller inte långt från trädet! Nu förstår jag hela satans funder. Ni bygger Herran ett hus till horehus för att offra åt en sköka! Ni spelar trollkarl och magiker för att få folket att falla ner och tillbedja förnekaren. Men så säger Herren: Salige äro de som två sina kläder, att de må få tillträde till livets träd och genom portarne ingå i staden. Utanför äro hundarne och trollkarlarne och horkarlarne och mördarne och avgudadyrkarne och alla, som älska och göra lögn!

De sista orden hade han utan att behöva söka dem annanstädes än på läpparne utslungat med en otrolig övning och exaltation, och liksom fruktande ett dräpande svar, som skulle försvaga intrycket, vände han ryggen till och gick ner till sin båt.

Dimman hade under tiden lyftat, och havet bredde sig rent blått, lugnande, frigörande.

Intendenten satt kvar en stund i sin bergstol, grubblande över själens underkastelse under samma lagar som de fysiska krafterna. Vinden rev upp en våg nere vid Estland, vågen jagar en annan och den sista, som fortplantade rörelsen på svenska kusten, flyttade en liten kiselsten, som utgjorde stöd åt ett klippblock; och efter en mansålder skulle följderna visa sig i blockets nedstörtande, vilket skulle ha till följd en ny underminering av den blottade klippan, som nu låg oskyddad.

Hans hjärna hade för tjugofem år sedan utslungat ett för honom betydelselöst ord; ordet hade inträngt genom ett öra och satt en hjärna i så stark rörelse, att den dallrade ännu efter att ha givit riktningen åt en människas hela liv. Och vem visste, om icke denna innervationsström ånyo förstärkts genom beröring och friktion, så att den om igen med förstärkta krafter skulle urladda sig och bringa andra motkrafter i rörelse, åstadkomma skakningar och förstörelse i andras liv!

Nu när predikantens båt sköt fram om udden och höll ner på Österskäret, fick intendenten en sådan bestämd känsla av att där satt en fiende, som tågade ner på hans positioner, att han reste sig för att gå till sin båt, fara hem och sätta sig i försvarstillstånd.

*

Väl kommen i båten och lugnad av sjöarnes sakta gungning, fick han en häftig lust att ännu dröja några timmar på havet i fullständig ensamhet och låta de sista störande intrycken blåsa bort.

Varför skulle han också frukta denne mans inflytande på fästmön, då denna ändock skulle visa sig omöjlig till en förening för livet, om hon sjönke tillbaka i nivån med de obildade. Men likafullt harmade det honom, att denna fruktan fanns där. Den påminde om de mäns uppförande, vilka levde i den oro att förlora, som stämplades med det löjliga namnet svartsjuka. Var det känslan av oförmåga att behålla, som röjde en svaghet hos honom? Eller var det icke snarare en svaghet hos henne att icke kunna hålla sig kvar, när ballongen skulle stiga, lämnande religionens nödankare och kastande känslornas bal-

lastsäckar? Nog var det senare rättast, oaktat det hade fått en viss hävd för sig av dem, som icke hade något att förlora.

Han hade nu gjort slag och låg under skäret i sydost, en kant, från vilken han icke betraktat sitt fängelse förr. Högst uppe på backen såg han skelettet av det ofärdiga kapellet med dess ställningar, men han såg icke till några arbetare, oaktat morgonen var långt framskriden. Han märkte icke heller några båtar ute på fiske; det rådde i det hela stor stillhet på skäret, och inga människor syntes heller till vid tullstugan eller lotsarnes utkik. Han lade båten på en ny bog för att segla runt skäret. Men när han kom på yttersidan, blevo sjöarne högre, och han vann endast obetydligt på slagen, så att det tog en hel timme, innan han kunde länsa ner till hamnen. Nu såg han stugan, där fruntimren bodde, och strax som han sköt förbi hamnudden, märkte han alla öns innevånare samlade omkring huset, på vars förstugukvist predikanten stod barhuvad och talade.

Med full insikt, att här förestod strid, landade han, tog ner seglen och gick upp på sin kammare.

Genom det öppna fönstret hörde han nu en psalm sjungas.

Nu skulle han velat sätta sig att arbeta, men tanken på, att han snart skulle kunna avbrytas, hindrade honom att någonsin börja.

En pinsam halvtimme förflöt, under vilken han erfor tydligare än någonsin förr, att han icke ägde sig längre, icke behärskade ett par kvadratmeter, på vilka han kunde stänga sig inne för att undvika beröring med själar, som likt musslor på valens hud

slogo sig fast för att slutligen med sin tyngd hindra hans fart.

Dörren öppnades nu efter en kort knackning, och fröken Maria stod där framför honom, med ett nytt uttryck i ansiktet, liknande smärtsam förebråelse och överlägset medlidande.

Hon kom också med känslan av att ha en massopinion med sig, bakom sig och kände sig därför stark mot den ensamme.

Han lät henne tala först för att få någon utgångspunkt.

— Var har du varit? började hon med ett försök att icke låta alltför övermodig.

— Jag har varit ute och seglat!

— Utan att bjuda mig med?

— Inte visste jag, att du höll så strängt på det!

— Jo, det visste du, men du ville nog vara ensam med dina mörka tankar!

— Kanske!

— Säkert! Tror du inte, jag märkt det! Tror du inte, jag sett, hur du ledsnat på mig!

— Inte har jag ledsnat på dig, då jag vallat dig dag ut och dag in, och en morgon, då du brukar sova, tog mig friheten att segla ett par timmar. Men du har visst ledsnat på att lära fisket, ty jag har inte sett dig en enda gång ute på sjön.

— Det fiskar inte nu, som du väl vet! svarade fröken Maria med full övertygelse, att hon talade sant.

— Nej, jag ser det! invände intendenten med avsikt att nalkas själva minan, med risk av en explosion. Jag ser, hur folket övergivit arbetet för att höra predikningar...

Nu var det färdigt till utbrott.

— Var det inte du, som ville ha kyrka härute?

— Jo, om söndagarne. Sex dagar skall man arbeta, men på den sjunde gå i kyrkan. Men här arbetas numera ingen dag, utan predikas alla. Och i stället för att bereda sig och de sina en hygglig utkomst här på jorden, så löpa alla i kapp efter något så ovisst som himlen. Själva arbetarne på kapellet ha lupit från, så att den kyrkan få vi väl aldrig se under tak, och jag väntar var stund få höra, att fattigdomen utbrutit, så att vi få vara betänkta på välgörenhet...

— Det var just vad jag ville tala om! avbröt fröken Maria, glad att ha sluppit taga upp ämnet, förbiseende likväl, att det i förväg var uttömt av intendenten.

— Jag har icke kommit hit för att utöva välgörenhet utan för att lära folket reda sig utan välgörenhet.

— Du är en i botten hjärtlös person, fastän du visar dig vara en annan.

— Och du vill visa ditt stora hjärta på min bekostnad utan att vilja offra en meter av plisséerna på din klädning.

— Jag hatar dig! Jag hatar dig! utbrast flickan och fick ett ohyggligt uttryck i ansiktet. Jag vet nog, vem du är, jag vet allt, allt, allt!

— Nå, varför lämnar du mig inte då? frågade intendenten med en stålkall ton.

— Jag ska lämna dig! Jag ska! ropade hon och nalkades dörren, men utan att gå.

Intendenten, som satt sig vid bordet, tog en penna och började skriva för att komma ifrån all

frestelse att återknyta ett samtal, som var slut, då allt blivit sagt.

Han hörde som i en dröm, huru det snyftades och huru dörren stängdes, huru steg ljödo i farstun, knarrade i trappan.

När han så vaknade och läste på papperet, över vilket hans penna flugit, såg han, att där var skrivet ordet Pandora så många gånger, att han kunde anse en mycket lång stund ha förflutit, sedan uppträdet slöts.

Men så slog honom ordet, och som hans nyfikenhet väckts över dess betydelse, vilken han glömt under årens lopp, ehuru han hade ett svagt minne därom från mytologien, tog han sitt handlexikon från bordet, öppnade och läste:

»Pandora, antikens Eva, jordens första kvinna. Skickades av gudarne, såsom hämnd för att Prometheus stal elden, ner till människorna med alla olyckor, som sedan dess befolkat världen. Framställes i poesien under skepnad av ett gott, som är ett bländande ont, en skapelse, anlagd på bedrägeri och överrumpling.»

Detta var mytologi likasom sagan om Eva, vilken förskaffat människan ut ur paradiset. Men när sagan bekräftade sig från tidevarv till tidevarv och han själv erfarit, hurusom närvaron av en kvinna på detta lilla jordstycke ute i havet redan gjort skymning, där han velat sprida ljus, så måste det dock ha legat en tanke under den helleniske och judiske poetens bildtal.

Att hon hatade honom, det kände och insåg han, då hon gjorde gemensam sak med hopen därnere, men på hennes kärlek ville han icke heller tvivla,

om ock denna kärlek endast bestod i maskrosens dragningskraft till solen för att få låna ljusstrålar till en dålig imitation av den gula skivan. Men där fanns något lågt också som hos det låga, något ont med begär att skada, en maktkamp, som var oberättigad, då det gällde för honom en seger över det oförnuftiga. Att säga henne det, ja, det vore att bryta förhållandet, då detta avhängde av hans underkastelse eller åtminstone erkännande av hennes överlägsenhet, och det vore ju att bygga ett liv på en nödlögn, som skulle gro, växa och kanske kväva alla möjligheter till ett ärligt samliv. Däri låg just den djupaste orsaken till alla äktenskaps relativa olycka, att mannen gick in i föreningen med en ibland uppsåtlig lögn, oftast rov för en hallucination, då han diktade in sitt jag i den varelse han ville assimilera. Av denna synvilla, second sight, hade Mill blivit dårad till den grad, att han trott sig ha fått alla sina skarpa tankar av den enfaldiga kvinna han uppdragit åt sig.

Det var kärlekens pris från urminnes tid, att mannen skulle förtiga, vem kvinnan var, och på denna tystlåtenhet hade sekler byggt ett kaos av lögner, dem vetenskapen icke vågat rubba, som de modigaste statsmän icke vågade röra vid och som kom teologen att förneka sin Paulus, när det gällde kvinnan i församlingen.

Men hans kärlek hade just börjat och tagit eld, när han i hennes bedjande blickar sett henne skåda upp till honom, och den kärleken hade gått, när hon kom med dumhetens segerleende efter att ha trampat ner, vad han velat dana till hennes och mångas lycka.

— Slut! sade han för sig själv, reste sig och stängde sin dörr.

Slut med hans ungdoms förhoppning att finna den kvinna han sökte: »Den kvinna, som var född med nog förstånd att inse sitt köns underlägsenhet under det andra.»

Han hade visserligen då och då träffat en och annan, som medgivit faktum, men som slutligen och alltid reserverat sig mot orsaken till förhållandet, skyllande på ett obefintligt förtryck, lovande sig att med större frihet snart vara förbi mannen, och så hade kampen varit i full gång.

Han ville icke slita ut sin intelligens i en ojämn strid med mygg, dem han icke kunde träffa med käppen, emedan de voro för små och för många, därför skulle det nu vara slut för alltid med det fåfänga sökandet efter det obefintliga. Han skulle låta alla sina krafter gå ut i arbetet, lägga igen släkt-, familj-, hem- och könsdriften och lämna släktförökelsen åt de andra »reproduktionsdjuren».

Känslan att vara fri försatte hans själ i vila; och det föreföll honom som om en spärrhake släppt tagen i hans hjärna, vilken började operera utan hänsyn. Tanken på att han icke mera behövde göra sitt yttre behagligt kom honom att lägga av en viss slags krage, som besvärat honom, men vilken hans fästmö förklarat vara chic. Han lade om sitt hår på ett bekvämare sätt och märkte, huru detta lugnade hans nerver, då han legat i beständig strid med den chevelure, hans trolovade mest tyckt om. Tobakspipan, som han älskat lik en gammal bekant och vilken han måst stoppa undan, blev åter framtagen; morgonrocken och mockasinerna, dem han icke vågat

bruka på lång tid, förlänade åter denna frihet från tryck, som påminde om ett luftigare medium, i vilket han kunde andas obehindrat, tänka ogenerat.

Och nu, befriad från allt detta anpassningstvång, märkte han först, vilket tyranni ända i detaljer han genomlevat. Han kunde gå i sitt rum utan fruktan att bli uppriven av en knackning på dörren; överlämna sig åt sina tankar utan att känna sig falsk.

Han hade icke njutit länge av den nyvunna friheten, förrän det knackade på dörren. Det röck till i hans kropp, som om några förtöjningar ännu hållit honom, och när han hörde kammarrådinnans röst, slog honom som en klubba den nedtryckande tanken, att det icke var slut, utan att det måste börjas omigen.

Först ämnade han låta dörren förbliva stängd, men känslan för det passande, fruktan att anses feg förmådde honom att öppna. Och när han såg den gamla damens vänliga, kloka ögon, då hon med ett gott leende och en skalkaktig skakning på huvudet trädde in, föreföll det honom, som om den sista halvtimmens uppträde endast varit en dröm, efter vilken han uppvaknade glad för att den var överstånden.

— Ha vi nu gnabbats igen! började gumman, förtagande det obehagliga i anmärkningen med det förtroliga *vi*. Ni ska gifta er, barn, innan ni bryter! Tro en gummas ord; och mena inte, att ni pröva era hjärtan som förlovade; ty ju längre förlovade ni äro, dess värre blir det!

— Men sedan är det försent att bryta, svarade intendenten. Och när man redan upptäckt sådana skiljaktigheter i lynnen och meningar, så...

— Vad är det för meningar? Inte har ni olika meningar, inte, fastän flickan hade tråkigt, när Axel var borta, och därför sprang hon efter kolportören. Och vad lynnet beträffar, så kommer det och går, allt efter som nerverna äro till. Och Axel, som är en sådan kunnig karl, skulle väl veta, hurudana fruntimren äro!

Han ville kyssa hennes hand i första förtjusningen att träffa den kvinna, som kände sitt kön, men så erinrade han sig, att han hört detta sätt att tala illa om kvinnorna varje gång en kvinna velat vinna honom, och att det mera var ett smicker än ett medgivande, ty när det kom till allvaret, blev alltid yttrandet återtaget med ränta. Han inskränkte sig därför att svara:

— Vi få se tiden an, mor lilla! Gifta mig härute kan jag inte, men låt oss bara komma till stan i höst... förutsatt att Maria visar mera sympati för mitt arbete och mindre motvilja mot mitt sätt att se världen och leva livet.

— Axel är så fasligt djupsinnig, och om en stackars flicka inte kan alltid följa med, så är det ju inte något att undra på.

— Jaja, men om hon inte kan följa med mig oppåt, så kan jag å andra sidan icke följa med henne neråt, men det senare tycks vara hennes bestämda vilja, så bestämd, att det föreföll mig i dag, som om det låg ett dolt hat bakom densamma.

— Hat? Det är bara kärlek, min vän! Kom nu ner och säg något vänligt, så är hon bra igen.

— Aldrig efter de ord, vi bytt i dag! Ty antingen betydde dessa ord någonting, och då äro vi fiender,

eller betydde de intet, och då är åtminstone den ena parten otillräknelig.

— Ja, hon är otillräknelig, men Axel skall väl veta, att en kvinna är ett barn, ända tills hon blir mor. Kom nu, min vän, och lek med barnet, annars väljer hon andra leksaker, som kunna vara farligare!

— Ja, men, käraste, jag kan inte leka hela dagen utan att bli trött; och jag tror inte Maria heller är så road av att bli behandlad som en barnunge.

— Jo, det är hon, bara inte det ser så ut! Ack, vilket barn Axel är i de här affärerna!

Återigen en artighet, som från en annan än en svärmor varit en förolämpning! Och när hon nu tog hans hand för att leda honom ut, kände han allt motstånd upphöra. Hon hade genom att lämna hans argument obesvarade fört frågan ut från resonemanget; hon hade blåst på härvan i stället för att reda den; smekt hans tvivel till ro och strukit bort oron samt med sin atmosfär av kvinna, sina modersmanér fått honom att nedlägga sin vilja till personlig frihet.

Och sedan han bytt rock, följde han lydigt, nästan med välbehag den alltjämt jollrande gumman ner för trappan för att fortsätta leken och påtaga bojorna.

Men nedkommen i förstugan möttes han av predikanten, som överlämnade ett brev med lantbruksakademiens stämpel.

Intendenten bröt sigillet på stället, stoppade brevet i fickan, och glad såsom om han fått något, ett samtalsämne, en åskledare, skyndade han att meddela nyheten åt kammarrådinnan, som väntade.

— Det kommer främmande, sade han. Ämbetet skickar mig en ung man, som skall lära fiska.

— Nå, det var roligt, att Axel får något manligt sällskap, sade gumman med uppriktigt deltagande.

Och intendenten gick med lätta steg ner till den väntande fästmön, viss att med en nyhet på handen straxt kunna hoppa över den obehagligaste av explikationer.

TIONDE KAPITLET.

Några dagar senare, då intendenten varit ensam ute och seglat för att i hemlighet lägga laxlinor och nu efter att ha försummat middagstimman gick upp från hamnen, hörde han glam och skratt från fruntimrens stugukvist. Utan avsikt att lyssna gick han ditåt, och när han kom till västra gavelväggen, såg han genom stora kammarens tvenne fönster, vilka sutto i stughörnets vinkel, att de båda damerna spisade middag ute och hade en manlig gäst vid bordet. Han tog ett steg framåt och fick syn på fröken Maria, som med blixtrande ögon lyftat ett glas vin för att räcka över bordet till den manliga gästen, av vilken han endast såg ett par breda skuldror. Hastigt kom det för honom, att han förr sett denna gest och detta uttryck i flickans ögon, och han erinrade hennes första uppenbarelse på kobben, då hon bjudit båtkarlen ett glas öl, varvid han tänkt: hon koketterar för drängen! Men han förvånades nu, att han aldrig sett detta uttryck i hennes ögon, då hon såg på honom själv. Skulle hennes blickar endast reflektera hans? Eller dolde hon sitt innersta alltid för honom, som skulle bli hennes offer?

Han betraktade henne en stund, och ju längre han såg, dess mer främmande tycktes uttrycket i

flickans ansikte, så främmande, att han blev rädd, såsom då man upptäcker ett bedrägeri av sina närmaste.

— När man får se så mycket, då man är osedd, vad skall man icke då få höra? tänkte han och stannade bakom knuten för att lyssna.

Modren reste sig nu och gick in i köket, så att de båda unga blevo ensamma.

I detsamma sänktes deras röster, och fröken Marias blickar blevo simmiga, under det hon lyssnade till den främmandes med värme uttalade ord:

— Svartsjukan är den smutsigaste av alla laster, och i kärlek finns ingen äganderätt...

— Tack för de orden! Tusen tack! sade fröken Maria och höjde sitt glas, under det hennes ögon fuktades av några halvgångna tårar. Ni är en verklig man, fastän ni är ung, ty ni tror på kvinnan.

— Jag tror på kvinnan såsom det härligaste skapelsen frambragt, det godaste och det sannaste, fortfor den unge mannen med ökad hänförelse. Och jag tror på henne, därför att jag tror på Gud!

— Ni tror på en Gud? återtog fröken Maria. Det visar, att ni även är intelligent, ty det är endast dumheten, som förnekar Skaparen!

Intendenten ansåg sig ha hört nog, och för att i samma drag få se, huru pass stor förställningsförmåga hans utkorade vän för livet kunde besitta, steg han fram helt hastigt, sedan han lagt alla sina ansiktsmuskler tillrätta och antagit ett strålande uttryck, som om han vore hänryckt att få återse den efterlängtade.

Flickan behöll det svärmiska hänförda i sitt ansikte, och med samma eld som den nyss uttalade

trosbekännelsen på kvinnan framkallat mottog hon sin fästmans omfamning och återgav den med en kyss, mera brinnande än någonsin.

Därpå föreställde hon skämtsamt assistenten Blom, vilken anlänt redan tidigt på morgonen och vunnit allas hjärtan på skäret, varande en fiskare som ingen.

— Och vi talade just om sillen i Bohuslän då du kom och störde oss! slutade flickan presentationen.

Intendenten lät både lögnen, det farliga ordet »störde» och det utmanande »allas hjärtan», rinna av sig, under det han räckte handen åt en jätteyngling om några och tjugo år, som, saknande större förmåga av förställning, med en brottslings min fattade den räckta handen, framstammande några obegripliga ord.

I detsamma kom modren ut, hälsade sin måg och började ordna på bordet.

Samtalet kom straxt i gång, och fröken Maria, troligen i känslan av att ha ett stöd, började skämta över sin trolovades toalett.

— Den där slöjan, vet du, är dyrbar, glammade hon; du skulle bara ha parasollet med, när du sitter till rors.

— Det kommer, det kommer, svarade intendenten, döljande det obehagliga intryck, som denna exponering inför en underordnad och en främling gjorde på honom.

Assistenten, som redan kände sig över den hänsynsfulle förmannen, men ändock icke kunde underlåta att känna en misstämning i det grymma behandlingssätt han rönte, fattades av ett taktlöst

medlidande, och med sina långa finger tummande på floret, som intendenten bar om hatten, sade han:

— Ja, men det är ganska praktiskt, det där! — Och hastigt infallande i den kurtisanta ton, han från första stunden antagit, tillade han: Och om fröken Maria vore lika rädd om sin vackra hy...

— Som ni om era vackra händer! undslapp det flickan, under det hon vidrörde den på bordet vilande handen, som rullade brödkulor, och hon tycktes straxt vara tillbaka i en stämning, vilken fästmannen kunde gissa ha rått hela förmiddagen.

Kännande sig löjlig som den, vilken äter ensam i mättas närvaro, behövde denne hela sin nervkraft att undertrycka den beklämning, som den åhörda konversationen framkallat. — De komplimentera redan varandras kroppsdelar i min närvaro, tänkte han med vämjelse. Men insåg genast, att han vore förlorad, om han visade ett enda tecken till missnöje över detta opassande uppförande, vilket missnöje straxt skulle stämplas som den där smutsiga lasten, han nyss hört omtalas.

— Assistenten har verkligen en ovanligt vacker och om intelligens vittnande hand, sade han, under det han med kännaremin granskade föremålet för hans fästmös beundran.

Men hon, som icke önskat denna överensstämmelse i åsikter, kastade åt sidan och sökte ett nytt hugg åt hans förmenta dumhet.

— Inte kan man tala om intelligenta händer, utbrast hon med ett skratt, som lät något beskänkt.

— Därför begagnade jag också det korrektare uttrycket om intelligens vittnande...

— O, du filosof! hånskrattade flickan. Du dröm-

mer, så du inte ser, att vi ätit opp alla rädisorna för dig.

— Det gläder mig, att det smakat en resande, och jag ser med nöje, att ni förekommit mig i omtanken om hans välbefinnande, sade intendenten tvånglöst. Tillåt mig att hälsa er välkommen, herr assistent, och önska er mycken hugnad av er sejour här i ensamheten. Och nu lämnar jag er i fröken Marias vård; hon kan ge er alla förberedande upplysningar om fiskaffärerna, medan jag går upp och vilar mig. Farväl, min duva, vände han sig till flickan; tag nu hand om den unge mannen och led honom på den rätta vägen. Godnatt, mor lilla, dedicerade han sig till kammarrådinnan och kysste hennes hand.

Hans sortie hade kommit alldeles oväntat, men dess fullständiga motivering och avrundade form utan att lämna efter sig spår av en ovillig sinnesstämning hade räddat honom från protester på samma gång den gav honom sista ordet och ett övertag, som icke var honom unnat.

*

Uppkommen på sin kammare, hann han icke mer än förvåna sig över att »fruktan att förlora» kunnat bibringa honom en sådan otrolig förmåga att förställa sig, undertrycka obehagliga förnimmelser, göra sig hård, förrän han låg på sin soffa med filten över huvudet och sov utan drömmar. När han vaknade efter ett par timmar, reste han sig med ett beslut, som han kände, att han bitit sig fast i för livet: att göra sig fri från denna kvinna.

Men likasom hon genom vanan ätit sig in i hans själ, kunde hon endast på samma väg gnagas ut igen; och det tomrum, han skulle lämna hos henne, måste först fyllas av en annan. Av honom, vars själ tycktes ha satt henne i brand vid första sammanträffandet.

Längre hann han ej, förrän det knackade.

Det var predikanten, som med många ursäkter trädde in och med någon förlägenhet sökte framkrysta, vad han hade att förkunna.

— Har nu intendenten, började han, märkt något likasom att folket här är mindre samvetsgranna.

— Det märkte jag genast, svarade intendenten. Vad är det nu, som hänt?

— Joo, si arbetarne på kapellet säger, att det kommit bort bräder, så att det inte räcker till att få det färdigt.

— Det förvånar mig inte, men vad kan jag göra åt det?

— Jo si, intendenten var ju med och skaffade ihop, vad som skulle vara!

— Det var då det! Nu har jag ångrat det, sedan jag sett, att era predikningar dragit folket från arbetet och indirekt gjort dem till tjuvar.

— Det kan man väl inte direkt säga...

— Nej, därför sa jag indirekt också! Men vill ni ha pengar, så vänd er till annan person. Säg mig en sak: vem är den nya assistenten här?

— Jo, han har varit sjökadett, sägs det förstås, och nu ska han lära på fiske, efter som hans far är rik, sägs det, förstås.

Intendenten hade satt sig vid fönstret, när samtalet började, och åsåg, huru fröken Maria och assistenten kastat varpa. Han hade även sett, huru

hennes klädning lyftats framtill varje gång hon lutade sig bakåt för att bränna den andres boll. Nu såg han, huru assistenten skämtsamt lutade sig neråt, när klädningen for upp, liksom med gest och min antydande, att han såg något.

— Hör nu, upptog han; jag har tänkt länge på, att här skulle vara till stort gagn för folkets ekonomiska bästa, att det fanns en handelsbod, så att mänskorna sluppo ro till staden för att handla, och möjligt vore också, att handelsmannen kunde förskottera dem varor, mot att han avsatte deras fisk. Vad säger herr Olsson om det?

Predikanten strök sitt långa hakskägg, under det hans ansikte uttryckte en hop skiftande begär och vaggande meningar.

Intendenten såg nu genom fönstret, huru assistenten äntrat utkiken och bröt sig ut på armarne, under det fröken Maria klappade i händerna nedanför.

— Jo, säg, herr Olsson, om man kunde få en handelsbod här, skulle det ju icke göra annat än gott.

— Men si, kommunalen tillåter det nog inte, om inte man fick en handelsman, som man kunde lita på, jag menar en person, som...

— Vi tar en andligt sinnad och låter andel i vinsten gå till kapellfonden, så få vi både kommunen och stiftelsen på vår sida.

Nu klarnade det i ansiktet på predikanten:

— Ja, på sådant vis skulle det kunna gå för sig!

— Ja, tänk på saken och sök att få någon lämplig person, som inte skinnar folket och inte gör kyrkan orätt. Tänk på det så länge. Nu till en annan sak. Jag har tyckt mig märka, att sedligheten står något

lågt här på skäret. Har herr Olsson sett eller misstänkt, att det inte hänger rätt tillsammans nere hos Vestmans?

— Hm! Ja, det sägs, förstås, att det ska vara något, men det vet man inte! Och jag tror inte, man kan lägga sig i'et!

— Säger ni det! Men jag undrar, om man inte borde i tid inskrida, innan de själva röja sig, ty sådant brukar sluta illa härute!

Predikanten syntes inte alls vilja röra i saken, antingen han icke ansåg det vara något att tala om, eller han ej ville stöta sig med folket. Dessutom tycktes hans sjukliga utseende upptaga hans tankar på egna lidanden, varför han i en tvär vändning framdrog sitt egentliga ärende.

— Jo, och så skulle jag vilja fråga, om intendenten hade något att ge mig in, för jag har visst gått och fått frossan härute i fukten.

— Frossan? Låt mig se!

I en ögonblicklig ingivelse och utan ett ögonblick glömma, att det var en fiende, som utmanat, undersökte intendenten patientens puls, såg på tungan och vitögat samt var färdig med sin ordination.

— Har ni dålig kost hos Ömans?

— Ja, nog är den eländig, svarade predikanten.

— Ni har svältfrossan och skall få kost från mitt bord. Ni har väl avsvurit allt starkt också?

— Det vill säga, nog dricker jag öl...

— Ja, här har ni kinapreparat att börja med, som ni skall taga tre gånger om dagen. När det blir slut, så säg mig till.

Därmed överlämnade han en butelj kinabitter, fattade predikantens hand och sade:

— Ni skall inte hata mig, herr Olsson, ty vi ha stora gemensamma intressen, fastän vi gå olika vägar. Kan jag vara er till någon tjänst, så är jag redo, när ni behagar.

Ett så enkelt medel som litet skenbar välvilja var nog att förvända synen på den enkla mannen, så att han trodde sig ha fått en vän. Med uppriktig rörelse räckte han sin hand och framstammade:

— Ni har gjort mig ont en gång, men Gud haver vänt det till godo; och nu säger jag tack för allt och ber intendenten icke glömma det där med handelsboden och kommunalen.

— Det ska jag visst inte glömma! avslutade intendenten och gjorde en åtbörd till avsked.

Efter att ha samlat sig ett ögonblick gick han ner på backen för att uppsöka assistenten, vilken han fann inbegripen i en fäktövning med fröken Maria, vars handlove och överarm han gjorde sig stor möda att bibringa den nödiga böjligheten till en vacker gardeställning.

Intendenten bad, efter en komplimang, om ursäkt, att han störde, men måste tala vid assistenten om dennes boställslägenhet.

— Här finns ingen annan kammare ledig på hela skäret utom vindsrummet ovanpå damernas, sade han med en djärvhet, som om han gjort alla ansträngningar att finna en annan.

— Nej, det går inte an! utropade fröken Maria.

— Vad för slag? gendrev intendenten. Vad skulle det vara för hinder? Det finns bara det rummet, så vida inte herr Blom skulle få mitt, och då måste jag bo i samma hus som damerna och det går då säkert inte an.

När det icke fanns annat val, blev saken avgjord, och assistentens packning blev buren opp.

— Men nu kommer allvaret! fortfor intendenten, sedan det blivit lugnt igen. Strömmingen har kommit, och om åtta dagar börjar fisket. Därför måste assistenten genast, i natt helst, medan den här vinden står, ge sig ut med skötarna och försöka drivfisket, som han känner.

— Får jag följa med? tiggde fröken Maria, härmande ett barns gnällande stämma.

— Visst får du det, min ängel, svarade intendenten, om herr Blom inte har något emot det. Men ni får ursäkta, att jag lämnar er ensamna nu, ty jag måste skriva rapporter hela natten. Klockan ett måste ni vara ute. Ni kan ta kaffepannan med er.

— Å så roligt, så roligt! jublade flickan, som tycktes ha blivit tio år yngre.

— Och nu går jag att låta ställa båt och skötar i ordning. Pass sen på och lägg er tidigt i kväll, så att ni inte försover er.

Därmed gick han, förvånad över den otroliga säkerhet, varmed han genomdrev sin vilja, sedan han övergivit ett omöjligt försvar och gått över till anfall.

För första gången trädde han in hos den fientlige storfiskaren Öman.

Han märkte straxt, att där rådde köld och motvilja, men han gav sådana bestämda frågor och befallningar, att allt böjde sig. Inlade några vänliga spörsmål om barnen; lovade, att det snart skulle bli bättre tider på skäret, och åtog sig all risk; kastade fram ett ord om handelsboden; uppmanade folket hålla tunnor och salt i beredskap, och om de icke hade pengar

att köpa med, skulle de få förskott. Han gick ut som allas vän och måste lova att straxt sända ner några starka droppar åt gubben, som gått och blivit kall.

Därpå gick han ner till sjöbodarne och utsåg ett varp skötar med styva vakare och starka strängar. Granskade den bästa båten och utkommenderade två duktiga pojkar.

När han slutat det förberedande arbetet, ringde det till kvällsvard nere i damernas stuga.

Vid aftonbordet språkade han vid modren, under det de unga, som han numera kallade dem, åto varann med ögonen, gnabbades och knuffades, som om deras kroppar omotståndligt dragits till varandra.

— Skall du lämna de två ensamma så där? viskade modren till honom, när han sagt god natt för att gå upp till sig.

— Varför inte? Visar jag mig missnöjd, så blir jag löjlig, och visar jag mig inte missnöjd...

— Så blir du ändå löjligare!

— Alltså: i vilket fall som helst. Likgiltigt således, huru jag ställer mig! God natt, mor!

ELFTE KAPITLET.

Det hade regnat i åtta dagar efter första försöket med drivgarnen, vilket avlupit utan annat resultat än en liten scen mellan de förlovade. Intendenten, som mycket väl visste, att ingen fisk var att få, då han med avsikt vilselett de unga, hade gått ner till stranden för att mottaga de hemvändande och därvid blivit titulerad idiot av sin fästmö, vilken var alldeles förstörd av nattvak. När båtkarlarne därvid grinat i smyg, hade assistenten, som fruktat en storm, gått emellan med ett skämt. Vid middagsbordet hade gycklet med det nya fisksättet antagit större dimensioner, och intendenten hade spelat djup förkrosselse, så att herr Blom flera gånger ansett sig skyldig taga honom i försvar på ett ytterst sårande sätt.

Regndagarne hade sedan hållit sällskapet instängda, varvid ett ytterst intimt samliv utvecklat sig nere i damernas stuga, där assistenten infört bruket att läsa högt ur svenska skalder. Intendenten hade först hört på, men slutligen dragit sig tillbaka med förklaringen, att den svenska poesin vore skriven för konfirmander och damer och att han väntade, tills det komme en skald, som skrev för män. Han hade då vid gemensam omröstning förklarats opoetisk, varmed

han var nöjd, då detta befriade honom från skyldigheten att vara närvarande vid seancerna.

Regnvädret hade även kommit arbetet på kapellet att avstanna, och arbetarne sutto inne i stugorna och bjödo på brännvin till det kaffe de kunde erhålla.

Kolportören, som icke kunde samla folket ute på backen, gick de första dagarne omkring i köken och ville läsa ur boken, men mottogs med likgiltighet och råkade i tvist med arbetarne, som mest voro fritänkare. Därpå hade han dragit sig tillbaka på sin kammare, förklarat sig sjuk och skickat efter kinapreparat hos intendenten, sedan hans butelj var tömd. Plötsligen hade han försvunnit och uppgavs ha rest med en ångare in till staden.

Nu hade han aftonen förut återkommit till skäret, utföljd av en mansperson, som han kallade sin bror och vilken medförde en båtlast diverse varor, mest öl, som uppackades i en sjöbod, i vars öppna dörr en bräda på två tunnor fick tjäna som disk, sedan kommunalen medgivit öppnandet av handelsbod.

Under de sista dagarne hade fiskarfolk börjat samlas från öarne inåt land. Och nu öppnades sjöbodar, där hela familjer inhystes; stugorna fylldes med släktingar och bekanta, och på hela skäret rådde ett liv, som bjärt avstack mot den vanliga ensligheten.

Som skäret med fiskvatten tillhörde enskild person oppåt landet, betalade varje båt en viss avgift, vilken skulle upptagas av en ditsänd rättare. Med denne hade intendenten straxt råkat på dålig fot, då han ville tala om drivfisket, vilket skulle ha till följd grynnornas övergivande och därmed vattenörets upphörande. Men även denna till utseendet ogynnsamma omständighet hade han förstått att begagna till sin

fördel, ty rättaren, som av motståndet mot det nya drevs att medelst brännvin göra propaganda för det gamla, skulle därigenom mot sin vilja komma att bilda den dunkla bakgrunden, mot vilken drivfiskets verkan skulle taga sig desto ståtligare ut. Och han var fullkomligt viss på sin seger, efter det att han vid alla tider på dygnet tagit vattenprov, draggat, pimplat och med sin sjökikare undersökt djupen för att få reda på, var stimmen gingo.

Alla dessa detaljer hade emellertid intet annat intresse för honom, än att de tjänade till att gymnastisera hans energi för kommande strider, att återgiva honom denna känsla av makt, utan vilken ingen kan leva, som äger ovanliga krafter, vilka lätt gå förlorade, om de ej brukas.

Och under tiden, som förflutit sedan assistenten anlänt, hade det dagliga översitteriet från de ungas sida så småningom vant honom in i den underlägsnes roll, att han höll på att leva sig in i densamma, helst han ej ville bryta själv, utan funnit nödvändigt att framkalla brytningen från hennes sida. Mellan de båda unga förefanns nämligen en fullständig sympati på alla punkter, och han hade åsett, huru den mogna kvinnan strax befann sig i nivå med den omogne mannen, vars alla ofullgångna tankar, alla improviserade meningar antogos som höjden av visdom. Och varje hans försök att bemöta en dumhet strandade mot deras oförmåga att sammanhålla lederna i ett resonemang, då de uteslutande tänkte under inflytandet av driften att få äga varann. Att upptaga någon konkurrens i akrobatfärdigheter eller lovsånger över det lägre könet ville han ej, ty det låg just i hans avsikter att bli utstucken och få ett

kapitalt slut på ett band, som hotade hela hans framtida tillvaro. Och denna biandri, i vilken han levde, då han på de få ensliga stunderna med sin fästmö endast fick emottaga reflexerna från den andre, känna likasom dennes ande på hennes läppar, höra dennes barnsligheter återljuda från hennes mun, allt detta hade slutat med att ingiva honom vämjelse för ett förhållande, som erinrade om ett ménage à trois.

Den unge mannens inbilskhet hade heller inga gränser, och han hade fallit i den vanföreställningen, att han var över intendenten, därför att han var al pari med fröken Maria, vilken åter gav illusion av att vara över intendenten, enligt den mycket riktiga formeln: om A är större än B, och C är lika stor som A, så är också C större än B — utan att dock först undersöka, om A verkligen var större än B.

Aldrig hade han trott, att han en gång skulle finna ungdomens hemlighet så lagd i öppen dag, som han här fick den till skänks på en bricka; och hur väl han kände igen sig själv från det tillryggalagda stadiet.

Hur hade han inte gråtit av hunger och brunst? Erfarit weltschmerz av avund mot de äldre, som redan vunnit vad han eftersträvade och nu lågo och tryckte över honom, och varigenom hans sympati för alla förtryckte och små blivit väckt. Denna oförmåga att bedöma sina krafter, beroende på antecipationer av det, som skulle kunna uträttas i det långa livet, om man tänkte sig detsamma koncentrerat i en enda handling! All denna sentimentalitet, som endast härrörde från otillfredsställda drifter. Detta överskattande av kvinnan, då ännu barnkammarminnena av modren lågo friska. Dessa den ännu mjuka hjärnans

slappa halvtankar under trycket från blodkärl och testiklar.

Han kände till och med igen dessa ansatser av gott förstånd, som under form av primitiv, djurisk list och skyende av öppna medel så ofta trodde sig vara högre klokhet, men endast var rävens enkla försök att vara knepig, och som därför var förvillande lik den berömda kvinnolisten, prästlisten, advokatknepet.

Den unge mannen hade nämligen även försökt sig på att anställa tankeläsningar på intendenten, därmed röjande, att han trodde det denne bar på några farliga hemligheter, efter som han var olik andra människor. Men därvid hade han burit sig så klumpigt åt, att intendenten fått reda på allt vad man tänkte och talade om honom nere hos damerna, och i stället för att ge en enda upplysning hade han med sina svar så mystifierat den unge mannen, att denne börjat tvivla om, huruvida rivalen var ett dumhuvud eller en demonisk natur. Med demonisk menade han en medveten person, som under sken av den största naivitet handlade med full beräkning, alltid vaken och ledande människors öden efter sina planer. Och när begreppet beräkning, vilket var en dygd, alltid hade en dålig bemärkelse hos de unga, vilka icke kunde beräkna en handlings följder, så antog hans avund den underlägsnes lidelsefulla lust att få draga ner och trampa under fötterna.

Så stodo sakerna, när den stora dagen var inne, då skärkarlarnes hela tillvaro under den stundande vintern skulle avgöras.

*

Augustiaftonen hängde sängvarm över skäret, vars alla klippor och stenar voro ljumma, ännu sedan solen gått ned, så ljumma, att daggen icke kunde fälla på dem. Havet bredde sig slätt och lavendelgrått därutanför, där fullmånen kopparröd krängde sig upp och just nu halvskymdes av en brigg, vilken tycktes segla mitt på drabantens mare serenitatis. Närmare stranden syntes alla de utlagda skötvakarne ligga i rader som skaror av sjöfåglar gungande på dyningen.

Och medan folket väntade ut morgonens inbrytande för att vittja, hade de lägrat sig i stränderna kring upptända eldar med kaffepannor och brännvinsflaskor. I sjöboden, där handelsmannen sålde öl, hade predikanten intagit en plats bredvid brodren för att gå honom till handa vid den starka trafiken, och med ett blått förkläde om livet sågs han draga upp ölbuteljer likt en gammal, van krogvärd.

Intendenten, som gått ut för att observera strömsättning, temperatur och barometerstånd, vandrade nu i sandstranden för att vila sina tankar. Här och där stötte han opp ett par, som sökt ensamheten. Deras obegripliga naivitet i uppförandet gjorde, att han endast vände dem ryggen med löje och vämjelse. Kommen längre ut på udden, klättrade han ut för klipporna för att finna sin sittplats, där han brukade meditera. Det var en av vågorna fullkomligt glattslipad länstol, vilken ännu var ljum som en kakelugn av dagens brännande sol.

Han hade suttit en stund och låtit halvsöva sig av dyningens suckar, då han hörde sanden frasa nedanför i sjökanten. Det prasslade i den torkade tången, och han såg assistenten och fästmön komma

sakta vandrande med armarne om varandras liv. De stannade mellan den osynlige åskådaren och mångatan på vattnet, så att han kunde se deras gestalter teckna av sig så skarpt, som om han haft dem mellan mikroskopets objektiv och brännspegeln. Och han såg nu med antipatiens skärpta blick hennes rovfågelsprofil luta sig mot den andres stora aphuvud med de ofantliga kinderna, utan bruk för andra än trumpetblåsare, och denna toppiga, smala huvudskål utan panna. Han observerade nu de överflödiga köttmassorna i mannens gestalt, vars oädla linjer med alltför stora höfter påminde om en kvinna likasom den farnesiske Herkules. Ett manligt ideal från halvdjurstiden, då näven ännu rådde över stora hjärnan, vilken ej var färdig.

Kränkt, såsom om han ingått en förbindelse med en centaur, kännande sin själ besvågras med en nedgångstyp, stående inför början till ett brott, som, fullbordat, skulle förfalska hans släktledning för alla kommande tider, som skulle narra honom att offra sitt enda liv för en annans barn, på vilket han skulle slösa sina bästa känslor och sedan, en gång fastvuxen vid detsamma, släpa sin förnedring som en black om foten utan att kunna bli fri. Svartsjukan, »denna smutsiga last», vad var den annat än den friska, starka släktinstinktens fruktan att bli hindrad i sin lovvärda egoism att fortsätta det bästa hos individen? Och vem saknade denna sunda passion annat än den sterile familjesutenören, hustrukopplaren, den svage narren, cicisbeon, gynolatern, som trodde på platonisk kärlek?

Han var svartsjuk, men när första harmen lagt sig över skymfen, vaknade ett ohejdat begär att äga

denna kvinna utan att äkta henne. Stridshandsken var kastad, friheten i valet var proklamerad, och han kände lust att upptaga striden, bryta bandet och framträda som älskare för att med vunnen seger kunna gå lugn vidare i medvetandet om, att han icke var den av naturen vanlottade, som blivit undanstucken i kärlekskampen. Här var ju icke längre frågan om en ärlig tävlan med lojala medel utan en lömsk strid mellan inbrottstjuvar. Den utmanande hade valt det simpla vapnet dyrkar, och kampen gällde stöld! Med en kvinna som pris försvunno alla betänkligheter. Djuret hade vaknat, och de vilda instinkterna, som dolde sig under kärlekens stora namn, rasade som lössläppta naturmakter.

Han gick oförmärkt upp från sin klippa och styrde stegen hem för att ordna sina öden, som han kallade det.

TOLFTE KAPITLET.

Det rådde en dov tystnad på skäret vid sjutiden följande morgon, ty grundfisket hade slagit fel av alla de anledningar intendenten uppgivit. Nedslagna sutto skärkarlarne i sina båtar och redde ut skötarne, då och då plockande en ensam strömming, som kastades i land.

Trafiken vid handelsboden hade avstannat med den sjunkande krediten; predikanten hade avlagt sitt blåa förkläde och med boken i handen samlat en liten krets av förtvivlade kvinnor omkring sig i en stuga. Med en obegriplig, men icke ovanlig logik hos hans klass talade han om, huru Jesus bespisade femtusen män med fem bröd och två fiskar. Det fanns ett ungefär à propos för så vitt som i föreliggande fall det fanns många munnar och få fiskar, men huru dessa skulle mätta så många, det kunde han icke angiva. När det nu icke fanns någon hjälp, måste han försöka en förklaring, varför undret icke mer kunde ske, och han sökte orsaken i den rådande otron. Om de bara hade tro som ett senapskorn, skulle underverket upprepas. Och tron kunde endast fås genom bön.

Därför uppmanade han församlingen att bedja.

Ehuru ingen av de närvarande trodde på underverket med de två fiskarne, som de flesta aldrig hört talas om, emedan de icke läst den historien, följde de exemplet och upprepade bönen Fader vår, den de hjälpligt lärt sig vid nattvardsläsningen.

Men när de kommit halvvägs, stördes de plötsligen av ett sorl nerifrån hamnen. De som sutto närmast fönstret sågo nu en skötbåt, som just strök ner råseglet, komma in till bron. I fören stod fröken Maria med fladdrande hår under den skotska blåa mössan, och vid roret satt assistenten svängande sin hatt till tecken av framgång. Båten var överlastad med skötar, genom vilkas mörka maskor glittrade fisk vid fisk.

— Kom hit, ska ni få strömming! utropade flickan med segrarens frikostighet.

— Bara jag får den uppmätt först, skall folket få den, invände intendenten, som från sitt fönster observerat båtens hemkomst och därför infunnit sig för att se resultatet av sina arbeten.

— Vad skall det vara till? invände fröken Maria med icke litet översitteri.

— Det skall vara till statistiken, min nådiga, svarade intendenten utan ett tecken till förargelse, då han visste, att utgången av fisket berott på de upplysningar han meddelat, grundande sig på ström, djup, vattentemperatur och bottenförhållanden.

— Du med din statistik, skämtade fröken Maria med ett uttryck av djupaste förakt.

— Tag den då, men låt mig bara veta efteråt hur mycket det blev, avslutade intendenten diskursen och gick upp till sig.

— Han är avundsjuk på oss, anmärkte fröken Maria till assistenten.

— Kanske svartsjuk? menade denne.

— Det kan han visst inte bli, replikerade flickan halvhögt likasom för sig själv, därmed givande ifrån sig den sedan flera dagar dolda förargelsen över sin fästmans otroliga likgiltighet gentemot rivalen och vilken hon tog som en sårande tvärsäkerhet på hans förmåga att fängsla.

Bönemötet hade blivit upplöst, och allt skärgårdsfolk samlades kring den hemkomna skötbåten.

— Ja, si fröken är då en riktig karlakarl! smickrade predikanten, passande tillfället att så ut ett litet oenighetsfrö, som han trodde.

— En sittande kråka, den får inte, den, gycklade uppsyningsmannen.

— En på soffan liggande, menar han, viskade assistenten till fröken Maria.

Flickan svällde av berömmet, utdelande fiskarne med fulla händer åt de på bryggan stående, som aldrig tröttnade att utbrista i lovord och välsignelser över den räddande ängeln.

Men det var icke tacksamhet för undfången välgärning, som framkallade dessa vackra rörelser, utan det var ett innerligt behov att få slippa giva sig själva orätt gentemot intendenten, med vars fiske de gycklat. Det var baksidan av ett hat mot den verkliga välgöraren, för vilken de icke ville böja sig i tacksamhet.

När fisken var urtagen ur näten och fördelad bland de fattigaste, befanns den uppgå till tio tunnor, vilka genast inköptes av handelsmannen och nersaltades. Pengarne förvandlades straxt i kaffe, socker och

öl. Ty sin egen vinterströmming antog man med lätthet kunna taga ur sjön, sedan fröken Maria meddelat alla upplysningar om sättet att gå till väga vid det nya drivfisket.

*

När intendenten kom upp på sitt rum, fann han ett brev, som en hemvändande vaktmästare medfört. Det innehöll en inbjudning till intendenten och hans fästmö att hedra officerarnes bal ombord på korvetten Loke, som skulle ankra innanför skäret klockan åtta på samma dags afton.

Han insåg genast, att ögonblicket var inne att göra slut på förbindelsen, ty att nu föra ut en annans mätress i societeten och föreställa henne som sin blivande hustru ville han naturligtvis icke. Därför sköt han av sig förlovningsringen, inlade den i det brev, som han natten förut komponerat till kammarrådinnan och i vilket han med förtvivlans starkaste uttryck beklagade, att hans förbindelse med fröken Maria måste taga slut, emedan ett äldre band, som han lättsinnigt knutit med en kvinna, vilken fött honom barn, nu uppträtt med lagliga anspråk, vilka, om de ej kunde tvinga till äktenskap med den kärande, dock ägde makt att hindra föreningen med en annan. Som gentleman, men utan att vilja såra, förklarade han sig beredd att bistå den så oskyldigt förorättade och kanske i trångmål försatta flickan, både vad räddandet av hennes heder och hennes subsistens angick.

Denna dikt hade han ansett vara den enda möjliga utväg till en brytning, då den skyddade båda parternas

heder, mest dock flickans, och måste verka oemotståndligt utan hopp om reparation, som ett oundvikligt öde.

När han förseglat brevet, visslade han på sin ordonnans, lämnande skrivelsen med tillsägelse, att den skulle bäras ner till kammarrådinnan.

Därpå tände han en cigarrett och ställde sig i sitt fönster för att se, huru skottet skulle ta. På förstugukvisten stod den gamla frun och skakade en sängmatta, då karlen stannade för att avlämna brevet. Hon mottog det med någon förvåning, som ökades, då hon med vänstra handen klämde på kuvertet för att undersöka, vad detta kunde innehålla. Därpå vände hon sig om och gick in i stugan.

En stund därefter syntes fröken Marias figur röra sig fram och åter bakom gardinen i matsalen. Hon tycktes gå häftigt fram och åter, stundom stannande och gestikulerande med armarne, som om hon ville försvara sig mot förebråelser, vilka slungades emot henne.

Detta räckte omkring en timme, varefter hon syntes ute på förstugukvisten, kastande en hämdfull blick upp emot intendentens fönster. Därpå vinkade hon åt assistenten, som syntes komma ifrån hamnen.

Sedan de båda gått in i stugan och varit osynliga en halv timme, visade de sig åter och gingo in i vedboden, varifrån de buro ut en koffert och en kappsäck.

Man hade således tagit sitt parti och insett, att ett kvardröjande på skäret var omöjligt.

Om en stund uppträdde assistenten ånyo, denna gång medförande sin egen kappsäck, vilken intendenten igenkände på dess mässingsbeslag.

Alltså ämnade även han resa.

Snart infunno sig stugans värdfolk med tjänare, och hela huset tycktes vändas opp och ner.

Framåt middagen, sedan intendenten tillbragt sina timmar med läsning, såg han assistenten och fröken Maria utträda på förstukvisten, inbegripna i ett livligt samtal, vilket blev allt livligare och åtföljt av gester, som antydde ordväxling.

— De ha kommit långt, de där, efter som de gräla redan, tänkte intendenten.

På eftermiddagen fördes den gamla frun och assistenten på lotsbåten till en ingående ångare. Varför fröken Maria stannade, kunde han icke riktigt fatta. Kanske ett hopp om återförening, kanske ett behov av att visa sitt trots eller måhända något annat.

Hon satte sig emellertid vid ett fönster, så att hon kunde ses ifrån tullstugan. Och där blev hon mest sittande; ibland trummande på rutan, ibland läsande i en bok och då och då förande näsduken över ansiktet.

Vid sjutiden på aftonen syntes korvetten ånga upp ifrån Landsortsleden och gick straxt därpå till ankar mellan Norsten och Österskären. När den signalerade lots med ångvisslan, hade flickan rest sig och gått ut för att se efter, vad som var å färde. Och när hon nu stod på backen, betraktande det granna fartyget, som var smyckat till fest med flaggor på alla lejdare och med kulörta tält över mellandäcket, kunde intendenten se huru hon blev fascinerad av den lockande synen. Hon blev stående med händerna på ryggen i en fadd gest, tills vinden förde tonerna

av en festmarsch fram till skäret, då hennes fötter först började röra sig på stället. Sakta böjde sig den smärta kroppen framåt, som om den drogs av musikens toner, och så, på en gång, föll hela gestalten tillsammans, händerna betäckte ansiktet, och flickan störtade in i stugan igen, med förtvivlan, likt ett barn, som gått miste om ett påräknat nöje.

Intendenten klädde sig nu till balen; på den svarta doktorsfracken hängde han sina sex ordnar i miniatyrformat på en kedja och påtog sitt armband, vilket han ej burit sedan förlovningsdagen.

När han slutat sin toalett och han ännu hade en timme kvar, innan båten skulle hämta honom, beslöt han att göra en avskedsvisit hos fröken Maria, mest därför, att han icke ville bli misstänkt för feghet, men även därför, att han längtade få pröva sin makt över egna känslor. När han kom in i förstugan, gjorde han buller för att flickan skulle få tid att posera och för att han av posen skulle kunna veta, varför hon stannat och vilka avsikter hon hade.

Han trädde in efter att ha knackat och fann fröken Maria sittande med en sömnad, något som han aldrig förr sett henne hantera. Hennes ansikte uttryckte förkrosselse, ånger, ödmjukhet, ehuru det ansträngde sig att se likgiltigt förnämt ut.

— Tar ni emot, fröken Maria, eller skall jag gå? började intendenten. Och han kände åter detta oförklarliga behov att lyfta henne över sig som kvinna, när hon uppträdde med kvinnans attributer och lutade sig upp mot honom, lika livligt som han eljes erfor en okuvlig lust att slå ner henne, när hon kom med manliga anspråk och åthävor. Och i denna stund föreföll hon honom så skön, som han icke sett henne

på mycket länge, så att han gav vika för sina känslor, och utan att göra motstånd öppnade han sig.

— Jag har gjort er sorg, fröken Maria...

När hon hörde de mjuka tonfallen, rätade hon straxt på sig och bet:

— Men ni var för feg att säga mig det själv.

— Hänsynsfull, fröken Maria! Jag har inte så lätt som ni att slå folk i ansiktet. Och ni ser ju, att jag har mod att visa mig, likasom ni att ta emot mig.

Det sista var tvetydigt med avsikt att få höra, om hon trodde på hans motiv till brytningen.

— Trodde ni, att jag fruktade er? frågade hon och tog ett kast med nålen.

— Jag visste ju inte, hur ni skulle upptaga min förklaring, oaktat jag trott mig se, att den ej kunde vålla er någon svårtröstad sorg.

Det låg något i ordet svårtröstad, som tycktes sticka flickan likt en allusion på den unge tröstaren, men ingen syntes ha lust att röja sig, den ena fruktande att visa svartsjuka, den andra ängslig att få höra, om han sett något.

Flickan, som suttit över sitt arbete, såg nu upp för att läsa ansiktsdragen på sin motståndare och bemärkte med en förundran, som hon ej kunde dölja, de många ordnarne på frackens uppslag. Och med en barnslig elakhet, som endast dolde avunden, gäckade hon:

— Så fin ni är!

— Jag skall på bal också!

Det röck i flickans ansikte, röck så förfärligt, att intendenten kände reflexen av hennes smärta och fick fatt i hennes hand i samma ögonblick, som hon

brast ut i en förfärlig gråt. Och när han lutade sig emot henne, smög hon sitt huvud mot hans bröst och grät, så att hon skakade som i feber.

— Barn, du! pjollrade intendenten.

— Ja, jag är ett barn! Därför skulle du haft överseende med mig! snyftade flickan.

— Hör du! Hur långt skall man ha överseende med ett barn?

— I oändlighet!

— Nej! Det har jag inte hört! Det finns en alldeles bestämd gräns, där självsvåldet närmar sig den brottsliga handlingen.

— Vad menar du?

Och nu flög hon upp.

— Du vet, vad jag menar; det ser jag, svarade intendenten, som åter var ute ur förtrollningen, så snart hon blev hård, ty då blev hon ful i samma ögonblick.

— Svartsjuk, alltså! hånade flickan, som trodde sig ha fångat honom.

— Nej, ty svartsjuka är en obefogad misstanke, stundom ett försiktighetsmått; men mina farhågor ha visat sig vara grundade. Alltså icke svartsjuk!

— Och på en pojke! En valp, som du står så högt över, gick flickan på utan att upptaga förklaringen i kalkylen.

— Desto nesligare för dig!

— Det var således osanning hela historien, kastade hon åt sidan för att icke träffas av skymfen.

— Från början till slut! Men jag ville icke göra din mor sorg och dig själv skam! Förstår du den finkänsligheten?

— Jo, jag förstår! Men jag förstår mig inte själv!

— Det skulle jag kunna göra, om du gav mig del av ditt föregående liv!

— Mitt föregående liv! Vad menar du?

— Det finns alltså ett föregående i ditt liv! Det var det jag alltid misstänkte.

— Du tillåter dig insinuationer...

— Som det inte mera kommer mig vid, vem du är eller vad du varit, så... Nu måste jag säga farväl! avklippte intendenten, då han såg en kanoniär komma gående ute på backen för att hämta honom.

— Gå inte ifrån mig ännu! bad flickan och fattade hans hand, seende in i hans ögon med drunknande blickar. Gå inte bort, ty då vet jag inte, vad jag gör.

— Varför pina oss längre, då skilsmässan är oåterkallelig?

— Vi ska inte pina oss! Du ska stanna hos mig till kvällen, så att vi få tala, innan vi skiljas. Jag skall berätta dig allt vad du vill veta, och sedan skall du döma mig på annat sätt.

Intendenten, som av dessa uttalanden trodde sig veta allt och nu var viss på, att han undgått den olyckan att kedja vid sig en eller fleras älskarinna, hade nu fattat sitt beslut. Han gick fram till fönstret, avfärdade kanoniären med beskedet, att han skulle komma senare med egen båt.

När detta var gjort, satte han sig ner i soffan för att få konversationen i gång.

Men sedan flickan blivit befriad från sin oro, föll hon tillsammans och blev fåordig, så att slutligen fullkomlig tystnad uppstod. Man hade ingenting att säga varandra, och fruktan att stöta upp oväders-

fåglar pressade alltmera ner stämningen, så att tråkigheten grinade emot dem.

Intendenten började tumma på böckerna, som lågo kvar på divansbordet, och fick ögonen på en bok, som var påskriven med assistentens namn.

— Ett ungt fruntimmers historia, tror jag! Har du läst den? frågade han.

— Nej, jag har inte hunnit ännu! Vad är det med den boken?

— Jo, den har sin märkvärdighet, emedan den är skriven av ett fruntimmer och ändock är uppriktig.

— Så! Vad handlar den om då?

— Den handlar om den fria kärleken. Det är en ung vetenskapsman, som förlovar sig med en fördomsfri flicka. Och under det han är på en expedition, skänker hon sig åt en artist för att sedan gifta sig med sin fästman.

— Nåå? Vad säger författarinnan om det?

— Det skrattar hon åt, förstås.

— Fy! sade flickan och reste sig för att ta fram en butelj vin.

— Varför det? Ingen äganderätt i kärlek! Och fästmannen var tråkig, för övrigt, åtminstone i hennes sällskap, om man får döma av skildringen i boken.

— Nu börja vi på att bli tråkiga också, avbröt fröken Maria, i det hon fyllde glasen.

— Vad ska vi roa oss med då? frågade älskaren med ett cyniskt leende, som ej kunde missförstås. Kom och sätt dig här hos mig.

I stället för att bli sårad av den brutala tonen och gesten, varmed uppmaningen beledsagades, tycktes flickan med en viss beundran se upp till den

man, vilken hon förut nästan föraktat för hans alltför aktningsfulla bemötande.

Skymningen hade fallit, och månen i första avtagandet kastade endast en gulgrön strimma in på golvet, silhuetterande balsaminens skugga.

Genom det öppna fönstret trängde dämpade toner från första valsen, Balens drottning, som en förebråelse, en hälsning från det förlorade paradiset och på samma gång underhållande hoppet att icke allt var slut.

Och i hoppet att binda honom genom minnet av den högsta sällheten gjorde hon det sista medgivandet efter en stormande kärleksförklaring från hans sida.

TRETTONDE KAPITLET.

Tre dagar senare landsteg intendenten på Österskären efter att ha uppehållit sig på Dalarö. När han fått veta, att fröken rest för att icke mera återkomma, kände han en obeskrivlig lättnad, såsom om luften blivit högre och renare. Och uppkommen på sitt rum, lade han sig för öppet fönster att röka och i minnet genomgå de sista dagarnes så skiftande sensationer.

När han vid midnatt ryckt sig ur flickans armar, hade han satt sig i båten med en tillfredsställelse, som om han uppfyllt en tryckande plikt. Det var, som om nu först jämvikten blivit återställd i hans inre. Hans rätt hade blivit kränkt i ett sådant fall, där lagen icke gav upprättelse, och därför måste han själv skaffa sig rätt, och han hade endast handlat efter de grundsatser, vilka motståndarne själva promulgerat.

När han därefter stigit ombord på korvetten och råkat personer, med vilka han kunde tala bildat språk, och med läkaren behandlat lärda ämnen, hade detta först verkat som ett rus. Han behövde icke trycka ner sin hjärna för att jollra, icke göra sig halvdum för att bli förstådd. Och när han talade i antydningar, med nyanser, blev han genast begripen. Då

kände han, huru han levat i tre månaders barbari, som så småningom och oförmärkt dragit ner honom i småaktiga strider, som satt hans tankeliv nedanför det affektiva och vegetativa, upphöjt reproduktionsbestyret till huvudsak och narrat honom att inträda som konkurrent vid en beskällartävlan, ur vilken han sannolikt avgått med seger. Och så förstod han, varför den allmänna kristna kyrkans målsmän, vilka skulle bära civilisationen ut bland vildar av alla folkslag, en gång ålagts att icke grunda familj, icke binda sig vid kvinna eller barn, och han insåg, att det kunde ligga förnuftig mening i fastor och försakelser för dem, som ville leva ett högre andligt liv. Det var icke heller för ro skull, som anakoreten sökte ensamheten, ty liksom det på en slump på trädan fallna ensamma vetekornet kunde sätta sextio ax, under det åkerns endast gav två, där det trängdes bland millioner på gödslad mark, så kunde den individ, vilken strävade till rikare utveckling över de andra, endast växa i ödemarken.

Tre dagars erfarenheter hade bekräftat detta, ty då han på korvetten och badorten släpats ifrån krets till krets, hade han varje kväll, han lagt sig, märkt, huru under dagens lopp han slipat av sina kanter, varigenom han liksom ädelstenen vunnit i utseende men förlorat i karat. Fega medgivanden, framkallade av allmän sympati för mänskorna och av anpassningsdriften i umgänget, hade han lockats till i så hög grad, att hans i sällskapet improviserade meningar hängde efter och döko upp i minnet med anspråk på att vara hans innersta tankar. Och han hade slutligen tröttnat, kännande sig på sista dagen såsom bliven en falsk människa, vilken sade ett och

tänkte ett annat, började blygas inför sig själv och märkte, att med den tilltagande aktning, han vann hos sällskapet för sitt affabla sätt, förlorade han all aktning för sig själv.

Ville han undvika att sjunka, måste han isolera sig, och ensamheten, som han nu återfunnit, verkade på hans ande som ett ångbad eller en simning i havet, där frihet från allt tryck, all beröring med fastare materie upphört, och han beslöt att stanna på skäret över vintern.

Till den ändan förhyrde han på egen räkning den stuga, där damerna bott, och började installeringen samma dag. Det ena stora rummet tog han till bibliotek och laboratorium, det andra till matsal och salong, och vindskammaren inredde han till sovrum.

När han vaknade följande morgon i sin nya bostad, efter att ha sovit utan drömmar, erfor han ett nytt behag i att äga ett hus ensamt för sig, där han icke behövde påtvingas suggestioner av andras röster, icke mottaga andra intryck, än dem han själv bestämde.

Då han druckit kaffe, satte han sig ner i sitt bibliotek efter att ha sagt ifrån, att han icke mottog besök förrän klockan tre på eftermiddagen.

Nu tog han fatt en äldre plan till utforskandet av Europas nuvarande etnografi, med inbesparande av alla lönlösa resor. På tryckta cirkulärbrev, utfärdade i en fingerad firmas namn, ifyllde han nu adressen och yrkesidkarens titel samt kuverterade och försedde dem med frimärken. För att få de mest fullständiga uppgifter om kraniernas mått och kroppens dimensioner hade han uträknat, att cirkulär

till hattmakare, likkistfabrikanter, skjort- och strumpfabrikörer i Europas förnämsta städer med anhållan om uppgift på de mått, vilka mest gingo i handeln inom landet i och för exporterandet av dessa varor en gros med större vinst än vanligt, skulle skaffa honom önskat resultat. Därtill hade han fogat ett annat cirkulär till så väl de största som de minsta bokhandlare i Europas huvud- och småstäder, med anhållan om fotografier av alla slag till högsta pris mot postförskott och satt sig i förbindelse med en tekniker, som uppköpte fotografier för silvrets tillgodogörande. Med dessa och de tusentals porträtt, han klippt ur alla utländska illustrerade tidningar, ämnade han börja sina forskningar.

När han slutat detta arbete, var det middag. Han gick ut för att äta middag, då han märkte att ett brev var nerstucket i lådan på dörren. Stilen var honom bekant, och då han förvissat sig om, att det var från fröken Maria, öppnade han det ej, utan lät det ligga bredvid sig på bordet, medan han åt sin enkla middag i stor hast. Att skrivelsen ej kunde innehålla något behagligt, det förstod han, då han brutit sitt löfte att komma tillbaka dagen efter för att taga avsked, och alldenstund han ville bespara sig alla obehagliga intryck, lade han undan brevet i en bordslåda utan att öppna det.

Men när han sovit en timme efter middagen och arbets- och matfebern försvunnit, märkte han, att tankarne icke mera gingo till böckerna, utan drogos till den där bordslådan. Och nu började han vandra på golvet av och an, rov för en häftig och tröttande strid. Det var, som om han haft en del av hennes själ inlåst i denna låda; hon fanns i rummet, och

hennes andes attraktionskraft låg laddad under det vita kuvertet, på vilket ett rött sigill lyste som en kyss. Han såg henne sitta där i samma soffa, hörde hennes viskningar, kände hennes ögon glöda i skymningen, och hans kött började åter brinna. Hur dumt, tänkte han, att släppa ur händerna livets högsta sällhet. Då kärleken var ett ömsesidigt bedrägeri, varför icke låta sig bedragas! Intet för intet! Och då den fullkomliga lyckan icke fanns, varför ej nöjas med den ofullkomliga?

Nu kände han, att han skulle krupit fram till henne, ljugit sig vara hennes slav och erkänt sig som besegrad. Han kunde ju ha skrämt bort rivalen; och med henne på tu man hand i fullständig förening hade det varit lätt att binda henne med vanans och intressets band, och hon skulle slutligen icke velat taga nöjet av någon annan.

Men så kom fruktan, att detta brev kunde beröva honom det sista hoppet, vilket dock var bättre än intet, och han ville icke läsa det. Han hade satt sig ner vid sitt laborationsbord, och nästan utan att tänka på vad han gjorde öppnade han en järnretort, stoppade in brevet och tände blästerlampan inunder. Om en stund pustade röken ut ur retortens hals, och när röken upphört, tände han gasen med en sticka. En liten, blågul låga brann några minuter med ett vinande ljud som en läderlapps pipande.

Brevets ande, som en alkemist skulle sagt! En pappersmassa som förtärdes och gav samma förbränningsprodukter av kol och väte som en brinnande själ i en levande kropp. Kol och väte! Det var allt och det enahanda!

Lågan flämtade, minskade, kröp in i röret, och det var åter mörkt i rummet!

Det hade mulnat igen ute över havet, och sjöarne gingo för ostlig vind, dunkande mot stranden, suckande, fräsande, och blåsten skar sig i knuten som en våg mot en stäv, men mitt igenom alla dessa klagoljud hördes bojen skrika ut på sjön, rytmiskt som en tragisk skådespelare, när han reciterar och med pauser, liksom om han hämtade andan eller ville låta det sista ordet tona ut, innan han lät ett nytt strömma fram. Det var ett solo för Titan med ackompanjemang av storm, en jätteorgel, där östanvinden trampade bälgarne.

Rummet blev honom kvavt, och han tog sin kappa för att gå ut i stormen och låta olusten blåsas bort. Dragen mot sin vilja av ljuset från en lykta borta i handelsboden, styrde han sina steg ditåt. Som drivfisket varit mycket givande, besöktes boden livligt, och dold av mörkret kunde han komma tätt förbi de pratande fiskarena utan att ses.

— Och assistenten knep bort flickan för honom, sade gamle Öman, och så fick hon en riktig karl för den där...

— Ja, inte är han som en människa ska vara, genmälde Vestman, den ogifta, för i dag skrev han väl sina hundra brev, som skulle med posten. Och vad han kokar därinne och har för sig, det kan ingen dödlig säga, men jag tänker, vad jag tänker, jag! Och ögona ska vi allt ha med oss, för sådana där som låser sig inne och kokar, dem känner vi allt.

— Å fan! vidtog den gifta Vestman. Låt'en bränna sin tår själv; det går väl inte värre med honom än gamla Söderlund, som mäska ute på kob-

barne och miste pannan! Det där tycker jag inte vi ska lägga oss i.

— Ja, om det bara var det, återtog Öman, så skulle han nog få hållas me't, men si jag förgäter inte, att han ville ta noten av mig den gången, och får jag fast'en i fenan, så släpper jag honom inte, förr än jag har honom i sumpen...

— Ja, en dålig människa är den som ingen Gud har! slutade kolportören. Det är visst det!

Utan att äga det minsta spår av illusion om tacksamhet kunde intendenten icke underlåta att erfara ett obehag vid att vara omgiven i ödemarken av idel fiender och så farliga som de farligaste, vilka trodde sig i honom se en dåre eller en brottsling. De trodde, att han brände brännvin för att förtjäna en femtioöring på en kanna! De misstänkte honom att blanda gift åt dem. Komme här någon olycka att ske, skulle han nog få skulden. Och brukade de sin olaga not, vågade han ej göra beslag utan att själv befara något mer eller mindre skandalöst åtal eller, vad värre var — deras hämnd.

Det var farligt sällskap, livsfarligt som dumheten. Och fastän han visste, att han vilket ögonblick han ville kunde få dem alla till vänner, om han ville bjuda på en kanna brännvin och själv vara med och förtära den, föll det honom icke in ett ögonblick. Deras fiendskap höll honom fri; deras vänskap skulle ha dragit ner honom i deras gyttja. Deras hat kunde endast verka som en strömväckare på hans kraft, men deras tillgivenhet skulle ha neutraliserat den, om ock deras andar aldrig kunde inträda i kontakt med hans. Och själva faran hade sitt behag, emedan den höll hans ande vaken och smidig, gav honom

något att reagera emot, att öva sig på. För övrigt var faran härute bland vildarne icke mindre än däroppe i de kretsar, han nyss lämnat och där makten att tillfoga verklig skada var större. Hade icke läkaren på korvetten betraktat honom som en sjuk, då han talat om, att ett sätt måste utfinnas att kunna tillgodogöra sig de oerhörda kvantiteter fritt kväve, som slösades bort vid svavelsyrefabrikationen, under det man samtidigt importerade det dyra chilisalpetret för att ersätta jordens kväveförluster. Eller då han framkastat något om skorstensrökarnes tillgodogörande för tekniska ändamål, huru hade icke vännen tillrått honom att taga sig en séjour vid en badort och vistas bland människor.

Heldre då stanna i absolut ensamhet och gälla för dåre bland rödskinn än dömas till borgerlig död av jämlikar med auktoritet och domsrätt utan vad.

Sedan han vandrat en stund i mörkret, återvände han till sin stuga och tände ljus och lampor i sina två rum samt öppnade dörrarne till förstugan och avlägsnade därigenom intrycket av att vara instängd.

När han nu såg på klockan, var hon icke mer än åtta. Den långa kvällen och natten, som förestod, skrämde honom, ty hans huvud var alltför tröttat att kunna arbeta, men icke tillräckligt för att sova. Vindens pinande i knutarne, vågens dån och ljudbojens rytande gjorde honom nervös. För att befria sig från dessa hörselsuggestioner, under vilka han icke ville vara slav, lade han in sina i Tyskland köpta »sovkulor», små stålklot, som, insatta i öronen, hindrade varje ljud att inträngа och förnimmas.

Men när han nu stängt av den kanske största

kommunikationsleden med yttervärlden, började hans fantasi att arbeta med högre tryck. En rasande nyfikenhet att få veta, vad det brända brevet innehållit, grep honom oemotståndligt, så att han öppnade retorten för att söka läsa i askan. Men även bläcket var förtärt av elden, och där syntes icke ett spår efter skrift. Nu var fältet öppet för alla slags tvivel och gissningar. Än trodde han sig kunna sluta av allt föregående, vad brevet hade innehållit, än förkastade han detta, erinrande sig flickans ologiska sätt att tänka och handla.

Så stannade han slutligen vid att det var omöjligt att räkna ut, och han beslöt att icke mera grubbla däröver. Men hjärnan hade fallit in i skentakt och grubblade på egen hand, malde och siktade, tills han blev alldeles utmattad, utan förmåga att kunna falla i sömn. Och med den tilltagande svagheten i tankeorganet vaknade de lägre drifterna.

Rasande över att hans själ icke kunde hålla ut striden med en bräcklig kropp, klädde han slutligen av sig, tog en dosis bromkalium, och genast stannade hjärnan i sitt vilda lopp, fantasierna släcktes, medvetandet dövades, och han somnade tungt, som om han dött.

FJORTONDE KAPITLET.

Hösten hade skridit framåt, men på skäret syntes icke, att sommaren flytt, ty där fanns ej ett lövträd, som kunde gulna, och lavarne på klippan blevo allt frodigare och svällande av fukten, ljungen och kråkriset grönskade upp på nytt, enarne och dvärgtallarne, nordens evigt gröna träd, friskades upp av regnen och putsades från damm.

Fiskarena hade flytt, sedan deras höstarbete var slut; tystnaden hade åter inbrutit, och handelsboden var stängd. Kapellets trästomme blev allt naknare, sedan bräderna blivit bortplockade till kaffeved och snickarvirke, så att av detsamma endast syntes stolparne, liknande ett komplex av galgar.

Predikanten syntes numera sällan, ty sedan han blivit absolutist, hade han missbrukat kinavin, i vilket konjak ingick som beståndsdel, och han hade redan öronsusningar, hjärtklappning och sov mestadels.

Intendenten hade efter en månads arbete lyckats operera sin själ från det skottsår, han erhållit under kärleksleken. Med jodkalium och nedsatt diet hade han kuvat begären, och när ensamhetens tristesse intog honom, framställde han en portion lustgas av ammoniumnitrat, då han funnit för länge sedan, att alkoholberusning var simpel och efterföljdes av större

nedslagenhet med självmordsmani. Först hade den underbara kväveoxidulen muntrat honom och fått honom att skratta, men det banala flinet hade upplöst alla hans stora tankar och strävanden till ett intet, åt vilket han skrattade, men när han då fann sig nere hos grinarne, som grinat åt honom, erfor han behovet att lyfta sig upp igen över sig själv, och han saknade sin sorg och sina smärtor.

Men när han fullständigt isolerat sig, så att pigan endast fick städa och bära in mat, medan han var inlåst i vindskammaren, började alla minnen från sommaren att spöka upp. Han erinrade, utan att vilja det, vartenda ord, som var fällt. Och nu framstod predikantens uppträdande på kobben i dimman såsom något planlagt. De ord, som denne yttrat rörande hans far och hans egna förhållanden, jämförda med fröken Marias om att hon visste, vem han var, togo nu rot, växte och blevo stora. Det måste finnas någon hemlighet i hans liv, som alla kände utom han. Och snart såg han i predikantens uppträdande ett planlagt spioneri, underhållet av några, som ville förfölja honom. Han trodde ej därpå i lugnare stunder, ty han visste mycket väl, att förföljelsemani var första symptomet av den svaghet, som åtföljer isolering. Mänskligheten var ju ett stort elektriskt batteri av många elementer, och det element, som isolerades, förlorade straxt sin kraft. Den med koppartråd överspunna trådrullen var ju lam i samma ögonblick den mjuka järnstången togs ur, och han var på väg att bli lam, sedan hans järnstång blivit stålhärdad.

Ja, men han hade ju icke denna sjukliga förföljelsemani, som kommer från kroppslig svaghet, då han

faktiskt varit förföljd, motarbetad ända från den stund, då han i skolan röjde sig vara en kraft, en artbildare, som skulle kunnat bryta sig ut ur släktet och liksom den sig differentierande örten ge sig ett eget namn, kanske namnet åt ett nytt släkte. Han hade varit förföljd, instinktmässigt nerifrån av de underlägsna och uppifrån av de medelmåttiga, vilka senare sutto som krönare och bestämde måttstocken, efter vilken storhet skulle bedömas. Han hade varit hatad och hackad som den gula rasfågeln från Kanarieöarne, när den förflugit sig ur buren och råkat bland grönsiskor ute i skogen, där dess alltför praktfulla skrud retade vildfåglarne.

Men naturen, hos vilken han förr sökt umgänge, blev nu död för honom, ty mellanledet, människan, saknades. Havet, som han dyrkat och vilket han sökte såsom det enda storslagna i hans tarvliga land med dess gnetiga, småaktiga sommarvillslandskap, började förefalla honom trångt, allt efter som hans jag svällde ut. Denna blåa, terpentingröna, gråa ring stängde honom som en fängelsegård, och det enformiga lilla landskapet medförde samma pina, som lär vara straffcellens: bristen på intryck. Att resa ut ifrån alltsammans kunde han icke, ty han satt med rötterna i sin jord, i sina små intryck, sin diet och kunde icke flyttas med roten. Det var nordbons tragik, som yttrade sig i längtan till södern.

Det är då, han började tänka ut och planera för landets, ölandets, ty att det hade landfäste i Lappland ändrade icke saken, förbindelse med fastlandet. Först skulle ett sex timmars blixttåg till Hälsingborg i förbindelse med ångfärja över sundet göra Danmarks huvudstad till Nordens centrum. Isfria

hamnar vid Djurö och Nynäs med isbrytare skulle hålla handeln och sjöfarten vid liv hela året; den nordiska vintersömnen skulle därigenom indragas och nationalkaraktären: ostadigheten, vilken tillskrevs detta sex månaders avbrott i all verksamhet, skulle förändra natur. Den ryska handeln på England skulle dras över Stockholm och Göteborg, och den gamla planen från Carl XI:e och XII:e att få Persiens och Indiens handel över Ryssland och Sverige förverkligas.

Sverige skulle bli ett turistland, och utländingar skulle lockas in. Stockholm ville han ändra till en saltsjöstad genom att stänga Mälaren vid Norrbro och Slussen samt öppna kanalsystem från Strängnäsviken genom sjön Båven ut till Trosaviken. Därigenom skulle man få opp saltvattnet till Skeppsbron och Nybroviken, vilket skulle förändra de atmosfäriska förhållandena och följaktligen människorna.

Men erinrande den tid, då Sverige genom att tillhöra den stora, allmänna kristna kyrkan stod i direkt förbindelse med Rom och därigenom räknades med i Europa, ville han, om det visade sig, att religionen icke kunde överges av den stora folkstocken, åter införa densamma, dessa våra fäders tro, som vi med eld och svärd tvungits avsvärja och vars martyrer, Hans Brask, Olaus och Johannes Magnus, Nils Dacke, Ture Jönsson, blivit så skamligt smutsade i historien. Och katolicismen, romararvet, europeismens första idéförare hade redan gått segrande Europa runt. Bismarck hade stupat i kulturkampen, gått till Canossa och valt påven till fredsdomare, sedan han börjat tro på skiljedomstolar utan stål-

kanoner. Danmark hade byggt katolska katedraler, och det unga Danmark hade redan lånat sina pennor åt saken. Nordens liksom Nordtysklands germanisering var endast ett återfall i barbari efter hunnerdrabbningarne 1870 och vilkas följder visat sig i latinförföljelse och franskhat, yttrande sig i utrotningskrig mot fransk litteratur, i nordtysk familjepolitik och lutheransk inkvisition med kättarfängelser och allmänt sjunkande av intelligensnivån.

Lutherdomen, det var fienden! Teutonerkultur, bourgeoisreligion i svarta byxor, sekteristinskränkthet, partikularism, avstängning, inspärrning och andlig död!

Nej, Europa skulle vara ett igen, och folkets väg gick över Rom, intelligensens över Paris!

Svenska bonden skulle åter känna sig som världsborgare och utträda ur sin underklass-ställning, åter få den skymt av skönhetskultur, som kyrkan förr erbjöd i bild och toner; hans gudstjänst skulle bli en rätt lovsång på romarspråk, diktad av skalder och ej av psalmboksförfattare och av vilka han skulle begripa jämnt så litet, som kunde väcka hans högsta föreställningar om det han ändå ej förmådde fatta; hans högmässa skulle förrättas av verkliga präster, som ägnade sitt liv åt religion och själavård och icke åt åkerbruk, mejerihantering, viraspel och kontorsgöromål; och då skulle bondens kvinna få en själasörjare, åt vilken hon i bikten kunde anförtro sina sorger i stället för att ränna i prästmors kök och skvallra om dem för pigorna.

Och med latinets återinförande kunde likasom förr varje uppsalastudents gradualavhandling läsas av Europas lärde och varje svensk forskare känna

sig som medlem av den stora allmänna intelligens-korporationen under pontifikatet i Paris.

Dessa och andra flera tankar satte han ner på papperet och lade i bordslådan, ty han hade icke en tidning, som ville trycka det, allra minst patrioterna, vilka »av avund icke hade lust att mottaga några förslag till fäderneslandets höjande».

Han hade nu fått svar på sina cirkulär och hade vindsrummet fyllt med material till sin europeiska etnografi. Men nu hade ämnet förlorat sitt intresse, och hans själ hade på allvar sjuknat, så att han icke ens vågade gå ut. Åsynen av en människa väckte en sådan leda, att han vände om hem, bara han såg någon. På samma gång växte dock samtidigt behovet att få höra sin röst och genom kontakt med en annan människa få ladda ur sin överproducerande hjärna, känna sig inverka på andras tillvaro och hava ett umgänge. Han hade ett ögonblick tänkt skaffa sig en hund, men att lägga ner avsättningar av sin själ, sina känslor i en djurkropp, det var att ympa druvor på tistel, och de smutsiga, matfriande djurens sympati hade han aldrig låtit narra sig av.

Det fanns en enda man, som han känt en viss dragning till, och det var den gifta tullkarlen Vestman, vars hustru levde i bigami, utan att mannen visste det. Denne hade ett hederligt utseende och ett vaket förstånd, och med honom återknöt intendenten umgänget genom att skänka en laxlina med krokar. Han hade nämligen i början av sommaren lånat honom böcker och lärt honom skriva efter förskrift, men sedan fisket tagit fart och sjöfarten blivit livlig, hade deras vägar skilts.

Men för att nu få karlen att verkligen lägga

ut laxlinan ville icke intendenten säga, att det gällde lax, ty då skulle den konservative fiskaren aldrig tagit befattning med en enligt hans mening orimlig och lönlös bragd, därför hölls han i den tron, att det var frågan om ett nytt inbringande torskfiske, där de aldra största fiskar skulle erhållas.

När intendenten nu efter en månads isolering rodde ut på sjön med Vestman och han hörde sin röst igen, märkte han, att den av brist på begagnande ändrat klangfärg och blivit tunnare, så att han tyckte sig höra en främmande tala. Och nu berusade han sig med tal. Hans hjärna, som endast arbetat utåt och producerat genom handen och pennan, bröt nu genom struphuvudets slussar, och alla hans tankar strömmade ut som i en fors, födde nya på vägen, och när han fått tala för ett mänskligt öra som resonansbotten utan att bli avbruten, utan att få en fråga, föreföll det honom, som om han haft en begripande åhörare för sig. Och efter deras första utfärd var han övertygad om, att Vestman var den intelligentaste person, han råkat på länge.

Nu höll han på i åtta dagar och berättade under deras utflykter om alla naturens hemligheter, förklarade månans inverkan på vattenytan, varnade för att tro allt vad ögat såg vara så, som det »såg ut». Berättade, att månan t. ex. var päronformig, fastän den såg ut som ett klot, och att man därför icke hade någon säkerhet för att jorden var klotformig...

Här gjorde Vestman en grimas och vågade för första gången en invändning:

— Ja, men det står i min almanacka i alla fall.

Intendenten hörde, att han givit sig för långt ut och måste vända, men det var för sent, ty att ge en

framställning av de nyare forskningarne om jordens form såsom utgörande en treaxlig elipsoid, fordrade underbyggnad hos åhöraren, och därför övergick han till ett annat ämne. Talade om hägringarna och passade på att fråga, om de besökt Svärdsholmen och sett, huru intendenten huserat där.

— Nog ha vi sett, att det huserats där, men inte tar någon i land där mer, och både notvarp och fårbete är till spillo, svarade Vestman fullkomligt trovärdigt.

Efter den bekännelsen drog sig intendenten tillbaka, skamsen över att ha varit rov för en sådan optisk villa, att hans åhörare förstått, vad han sagt. Han hade talat mot en mur och tagit sitt eko för den andras röst.

*

Åtta dagar senare var det stor uppståndelse på skäret, ty Vestman hade fångat en lax på tjugosex skålpund. Och som han trodde sig vara uppfinnaren av det fisket, stod det snart en notis i tidningen om en ny näringskälla för skärgården, sedan strömmingen börjat avtaga. Den lycklige fiskaren, Erik Vestman vid tullbevakningen, hade därmed gjort sig förtjänt av sina medborgares aktning och tacksamhet...

Kort därefter förekom i en veckotidning för folket en ärerörig uppsats om fiskeriintendenter, som ingenting begripa, men tro sig ha allt att lära bort.

Härpå följde snart en skrivelse från Lantbruksakademien till intendenten med anhållan om fullständigare rapporter om fiskeriets bedrivande, särskilt laxfisket, varpå intendenten endast svarade med anhållan om entledigande.

Utan allt vidare intresse för befolkningen och utan det lilla stöd, som hans förra ämbetsställning givit honom, fick han snart erfara, huru vildarne, som erfarit, att han »blivit avskedad», började fullkomligt utrotningskrig mot honom. Först började de med att kasta loss hans båt, som drevs på land och slogs sönder, under förebärande, att det icke var plats vid bryggan.

Vid nästa regnväder märkte han, att det regnade in i vindskammaren. Och efter hans klagomål hos Öman började det även regna i de andra rummen, utan att han kunde upptäcka någon felande takpanna.

Kort därpå skedde en natt inbrott i hans källare, och gärningsmännen uppgåvos vara estländingar.

Avsikten att få bort honom var alldeles tydlig, men nu roade det honom att trotsa, och detta skedde endast genom att icke göra några anmärkningar vidare, utan att tåla allt.

Men när nu han var omgiven av verkliga fiender och utträtt på allvar ur samhället, kom den biltoges fruktan över honom med fördubblad fart.

Han sov illa om nätterna, oaktat han sökt att reglera sina drömmar genom att giva sig starka suggestioner, innan han somnade. Men när han vaknade, hade han drömt, att han var en lössliten ljudboj, som drev och drev för att söka en strand att kastas upp på. Och i sömnen hade han omedvetet sökt stöd mot sängbrädan för att känna beröring med något föremål, om också dött. Ibland drömde han, att han svävade i luften och varken kunde komma upp eller ner; och när han slutligen vaknade efter ett svimningsanfall, hade han gripit med händerna om

kudden, på vilken han lagt sitt huvud. Nu började minnet av hans avlidna mor att dyka upp. Och han vaknade numera ofta efter att ha drömt, att han låg som ett barn vid hennes bröst. Själen var tydligen på återgång, och minnet av modren-ursprunget, länken mellan omedvetet och medvetet liv, trösterskan, förebedjerskan steg fram. Barndomstankar om ett återseende i ett annat liv slogo upp, och hans första självmordsplaner yttrade sig som en obetvinglig längtan att återfinna modren någonstädes i en annan värld, som han icke trodde på.

All vetenskap var hjälplös mot en nedåtgående ande, som förlorat allt intresse vid livet; hjärnan hade kämpat, tills den tröttnat, och fantasien arbetade utan regulator.

Ännu gick han uppe, när det led mot julen, men han åt föga och tog endast eter till natten. Hela livet äcklade honom, och han log numera åt sina förra strävanden. Regnvattnet hade förstört hans böcker och papper; apparaterna hade ärgat, rostat.

Omsorgen om egen person hade mattats, så att skägget vuxit ut; håret förblev okammat, och han skydde vatten. Linnet hade han icke lämnat till tvättning på mycket länge, och han hade förlorat förmågan att se smuts.

Kläderna saknade knappar, och rocken var alltid fläckig framtill, nerspilld, ty handen, som förde kniv och gaffel, lydde icke mera viljan.

När han någon gång gick ut, stodo barnen och lipade åt honom och hade öknamn på honom.

En morgon hade han fått barnsvärmen omkring sig. De drogo honom i rocken, och när han vände sig om, kastades en sten, som träffade mitt på

hakan, så att bloden rann. Då föll han i gråt och bad, att de icke skulle vara onda på honom.

— Jo, du ska dän, du Tokfan, ropade en tolvårig pojke, för annars få vi dig på fattigvården.

Och så kastade de sten allihop. Men då kom Ömans piga ut och tog pojken i håret. Och när hon tuktat honom, gick hon fram till den överfallne och torkade blodet ur hans ansikte med sitt förkläde.

— Stackars lilla han! sade hon.

Då lutade han sitt huvud mot hennes fulla barm och sade:

— Jag vill sova hos dig.

— Å skäms! snäste pigan och stötte honom ifrån sig.

— Så rått du tänkte! Fy!

En afton några dagar senare kom Vestmans piga nerspringande och bad doktorn stiga upp och se till madamen, som höll på att dö. Uppdraget föreföll intendenten något oväntat, men med den klarsynthet, som på ljusa mellanstunder åtföljde hans sjukdom, insåg han, att här förelåg ett mord och att man ville begagna hans namn och titel i stället för en medikolegalbesiktning. Saken var honom likgiltig, men ryckte upp honom för en stund. Det hade hänt något, och det ovanliga hade gjort ett länge saknat intryck. Han gick därför upp till tullstugan och mottogs av de båda bröderna, som förde honom in i sjukrummet med en artighet, som föreföll intendenten ytterligt misstänkt. Men han sade intet, frågade intet, ty han ville tvinga fram den dunkla bekännelsen genom att nödga mannen att tala först, viss på, att han skulle röja sig vid första ord.

Vid ett talgljus satt barnet och åt på en saffransfläta, som icke för ro skull blivit framtagen, och hon var iförd sina bästa kläder, troligen för att hon skulle känna sig högtidlig och iakttaga ett tvunget uppförande.

Sedan intendenten sett sig omkring i rummet och märkt, att brodern Vestman smugit sig ut, gick han fram till sängen, där kvinnan låg.

Han såg straxt, att hon var död. Och på hennes sammanknipna ansiktsmuskler förstod han, att något våld var begånget, och när han tillika märkte att hennes hår var omsorgsfullt kammat över hjässan, förstod han straxt, att det gamla, goda sättet med spiken var använt.

Men han ville ha mannen att tala först, och med halvöppna läppar och talande ögon, likasom han ville fråga något, vände han sig till Vestman. Denne lät straxt narra sig, och litande på, att han icke behövde vara vidare listig med en dåre, sade han:

— Doktorn kan ju intyga, att hon är slut, så få vi begrava straxt, för se vi, fattiga, kan inte ha råd att ta ut någon läkare.

Mera behövdes icke för att ge halv visshet. Men i stället för svar vände sig intendenten halvviskande till den efter ärendets framförande fullkomligt lugnade mannen och frågade:

— Var är hammaren?

Först flög karlen baklänges två steg, som om han ville strypa sin motståndare, vilken dock avväpnade honom genom att kasta en blick på flickan, och sedan blev han stående skälvande.

— Han vet inte, var hammaren är, men jag vet, var spiken sitter, fortfor nu intendenten med ett

orubbligt lugn. Överkloka åsnor, som inte kunna uppfinna något nytt, utan likt barnen alltid gömma sig på samma ställe, när de leka dunk. Jag är övertygad, att den där spikningen i hjässan är uppfunnen av en adelsman eller en präst under medeltiden och nu först har sjunkit ner till underklassen, där den grävs opp som ett prov på folkets slughet. Allting kommer uppifrån, lax, arsenik, spik, vådaskott, revolutioner, folkfrihet, ekonomiskt välstånd, folkvisor, landsmål, bondepraktika, antropologiska museer, men först som stöld, ty ni, pöbel, stjäl heldre än ni tar en gåva, därför att ni äro för lumpna för att vilja säga tack. Och därför sätter ni era välgörare på dårhuset och era adelsmän på schavotten. Sätt mig nu på dårhuset, så slipper du fängelse!

Nerkommen i sin stuga erinrade han, att nöjet få tala ut hade lockat honom till en oförsiktighet, och med kännedom om folkets lynne visste han, att självförsvaret mot ett farligt vittne kunde förmå mördaren att bringa detta till tystnad. Han sov därför om natten med revolvern i sängen och hade elaka drömmar, som väckte honom.

Följande dag höll han sig instängd och såg, huru vita lakan hängde för fönstren i tullstugan. Tredje dagen bars liket ut och fördes bort på en båt, och på fjärde dagen kommo karlarne igen. Han sov icke mer sedan, och sömnlösheten fullbordade förstörelseverket. Fruktan för att bli vansinnig och sättas på dårhus blandad med farhågan att när som helst bli lönnmördad stärkte hans beslut att träda ut ur livet godvilligt. Nu, när döden nalkades och slutet på ett liv, på en släkt, framstod i dess ödslighet, var det, som om släktdriften krupit fram, ytt-

rande sig i längtan att äga ett barn. Men att gå hela den banala vägen att söka en kvinna, binda sig genom familj vid jorden och samhället, var honom emot mer än någonsin, och i sitt svaga, sönderslitna tillstånd spekulerade han ut en genväg, som skulle skänka honom släktglädjen om endast några timmar.

På omvägar, för vilka hans finkänslighet för några månader skulle ha upprest sig, skaffade han sig efter någon väntan ett människofrö, sedan han under mikroskopet konstruerat en couveuse, som kunde hållas vid trettiosex till fyrtioen graders värme. När befruktningen verkställts, såg han hanarne svärma kring den orörliga honan, vilken han inbillade sig kunna se rodna. Och nu trängdes de, knuffades, piskade varandra i kampen om att få ge impulsen åt ett släkte, fortplanta hans anlag, ympa hans livliga, alstringsrika ande på ett kraftigt, vilt underlag. Men det var icke de grövsta, de med stora, dumma huven och tjocka svansar, utan de kvickaste, smidigaste, de eldigaste, som först genomträngde membranen för att få tränga in till kärnan.

Med spritlampans skruv under tummen och med ena ögat på termometern betraktade han detta kärlekens avslöjade mysterium ett par timmar. Såg, huru cellen började klyva sig, huru arbetsfördelningen mellan de olika groddbladen redan ägde rum, och han hade med oro avvaktat det främre märgrörets uppsvällning till den blåsa, som skulle bilda hjärnan, drömde sig se detta tänkandets säte skönt välva sig, erfor en sekunds stolthet över denna sin skapelse, som löst problemet om homunculus, då en rörelse på lampskruven kom äggvitan att löpna och livets gnista att slockna.

Han hade levat så intensivt denna andra varelses liv under dessa stunder, att nu, då han såg den mattvita runda fläcken på glaset, det föreföll honom, som om han varsnade ett av döden brustet öga. Och förstorad i hans sjukliga sinne växte smärtan till en sorg, sorgen över hans döda barn. Bandet mellan detta och det kommande var slitet, och han hade icke krafter längre att börja om.

När han vaknade till besinning, kände han en stark och varm hand hålla om hans högra hand, och han erinrade sig ha drömt, huru han varit ett strandat fartyg, som kastats på vågorna mellan luft och vatten, tills han slutligen kände ankarkättingens ryckning och erfor ett lugn, som om förbindelsen med fasta jorden återknutits.

Utan att se upp tryckte han den fasta handen för att känna beröring med ett levande väsen, och han inbillade sig, att han märkte, huru kraft överflyttades på honom genom den svagare nervströmmens anknytning vid den starkare.

— Hur är det med honom? hörde han predikantens stämma ovanför sitt huvud.

— Om du vore en kvinna i stället, skulle jag åter leva, ty kvinnan är mannens rötter i jorden, svarade den sjuke, duande för första gången sin gamle kamrat.

— Prisa din lycka, att du förlorade den murkna roten!

— Utan rot kunna vi icke växa och blomma!

— Men med en sådan kvinna, Borg!

— En sådan? Vet du, vem hon var? Jag har aldrig fått veta det.

— Ja, då behöver du bara veta, att hon var en

sådan, som en man icke gifter sig med. Men nu är hon förlovad i alla fall...

— Med honom?

— Med honom! Det stod i bladet i förgårs.

Efter en stunds tystnad ville predikanten resa sig och gå, men den sjuke höll honom kvar.

— Tala om en saga för mig, bad han med en barnslig, bevekande röst.

— Hm! En saga?

— Ja, en saga! Om Tummeliten till exempel. Gör det, när jag ber dig!

Predikanten satte sig igen, och när han såg, att den sjuke menade fullt allvar, gjorde han honom till viljes och berättade.

Intendenten hörde på med stor uppmärksamhet, men när predikanten, trogen sin vana, ville utdraga någon moralisk lärdom, avbröts han av den sjuke, som bad honom hålla sig till texten.

— Det gör så gott att höra gamla sagor, sade han, det är som en vila att få sjunka ner i de bästa minnena från den tid, då man var ett litet djur och älskade det onyttiga, det orimliga, det meningslösa. Läs Fader vår för mig nu!

— Du tror ju inte på Fader vår?

— Nej, inte mer än på sagorna; men det gör lika gott ändå, och när döden nalkas och man går tillbaka igen, älskar man det gamla och blir konservativ. Läs Fader vår. Du ska få min kvarlåtenskap och din skuldsedel tillbaka, om du läser.

Predikanten tvekade ett ögonblick. Därpå började han läsa.

Den sjuke hörde först tyst på, därefter följde

hans läppar med ljuden och uttalade dem slutligen tydligt och med en bedjandes tonfall.

När de slutat, sade predikanten:

— Det är gott att bedja, tror jag!

— Det är som medicin. Orden, de gamla, väcka minnen och giva krafter, samma krafter, som de fordom gåvo den jaglöse, vilken sökte gud utanför sig. Vet du, vad gud är? Det är Arkimedes' önskade fasta punkt utanför, med vilken till stöd han skulle kunnat lyfta jorden. Det är den fingerade magneten ini jorden, utan vilken magnetnålens rörelse skulle förbliva oförklarad. Det är den etern, som måste uppfinnas för att tomrummet skall kunna fyllas. Det är molekylen, utan vilken de kemiska lagarne skulle bli underverk. Ge mig litet mera hypoteser, framför allt den fasta punkten utom mig, ty jag är alldeles lös.

— Vill du, att jag skall tala om Jesus? frågade predikanten, som trott, att den sjuke yrat.

— Nej, inte Jesus! Det är varken en saga eller en hypotes. Det är ett påfund av hämndgiriga slavar och onda kvinnor; det är molluskernas gud gentemot vertebraternas... men vänta, jag är ju en mollusk. Tala om Jesus! Tala om, hur han umgicks med tullvaktmästare och lösaktiga kvinnor, som jag fått göra; tala om, hur de andligen fattiga skola besitta himmelen, emedan de icke rådde på jorden; hur han lärde oredliga arrendatorer att skriva falska skuldebrev, lärde hantverkare att slå dank och tiggare, lättingar, förlorade söner, som ingenting ägde, att leva i egendomsgemenskap med de arbetande, som ägde något.

— Nej, du hädare, jag sitter inte som narr åt dig! avbröt predikanten och reste sig på allvar.

— Gå inte, gå inte! ropade den sjuke. Håll mig i handen och låt mig höra din röst. Tala för mig om vad som helst! Läs! Läs i almanackan eller bibeln, det gör mig detsamma. Horror vacui, fruktan för det tomma intet måste weg!

— Ser du, att du fruktar döden, du!

— Visst gör jag det liksom allt levande, som utan fruktan för döden aldrig skulle ha levat; men domen, ser du, den fruktar jag inte, ty verket dömer mästaren, och jag har icke skapat mig själv!

Predikanten hade gått!

*

Det var nu dagen före julafton, då han, efter en stormig natt, under vilken han trott sig höra kanonskott och rop av människor, gick ut att vandra på den nyfallna snön. Himlen var svartblå som järnplåt, och sjöarne vräkte mot stranden under det ljudbojen skrek i ett enda sammanhängande tjut, som om den ropade om hjälp.

Och nu såg han i sydost ute på revet en stor, svart ångare, vars cinnoberröda botten lyste som ett blodigt, sönderrivet bröst. Skorstenen med dess vita ring låg bruten åt ena sidan, och i master och rår hängde mörka figurer, vridna som metmaskar på krok.

Ur en rämna midskepps syntes vågorna släpa ut styckegods, paket, balar, askar, kartonger, och sänka de tyngsta, men föra de lättaste till land.

Med en likgiltighet för de skeppsbrutnes öde, som den måste känna, vilken anser som en lycka att dö, gick han framåt stranden och kom ut till udden, där stenkumlet och korset stod. Där skum-

made vågen våldsammare än någonstädes, och på det gröna vattnet såg han kringströdda föremål av underlig form och färg, över vilka måsarne kretsade med ilskna skrik, som om de blivit bedragna i sin snåla väntan på rov.

Sedan han betraktat de sällsamma tingen, vilka kommo allt närmare, såg han, att de liknade mycket små barn, mycket grant klädda. Somliga hade blonda luggar i pannan, andra svarta, deras kinder voro rosiga och vita, och deras stora, öppna, blå ögon blickade upp mot den svarta himmeln, orörliga och utan att blinka. Men när de kommo närmare stranden, märkte han, att när de gungade på vågen, rördes ögonen på somliga, såsom om de tecknat åt honom, att han skulle bärga dem. Och vid nästa svallsjö kastades fem stycken upp på stranden.

Han hade sin fixa önskan om att äga ett barn så rotad i den mjuka hjärnan, att han ej leddes ut på den tanken, att det var dockor, som det försenade och strandade fartyget infört till julmarknaden, att han samlade famnen full med de små hittebarnen, dem havet, den stora modren, skänkt honom. Och med sina våta skyddslingar tryckta mot bröstet skyndade han tillbaka till stugan för att torka dem. Men han ägde ingenting att göra opp eld med, ty folket hade förklarat, att de icke ägde någon ved att sälja. Själv märkte han icke kölden, men hans lilla julfrämmande skulle ha varmt, och därför bröt han sönder en bokhylla och gjorde en flammande eld i den stora spisen, drog fram soffan och satte de fem småttingarne i rad mitt framför elden. Sedan han insett, att de ej kunde torka, utan att han klädde av dem, började han taga av dem kläderna, men när han

såg, att det var flickor allesammans, lät han deras små linnen sitta kvar.

Nu tvättade han deras fötter och händer med sin svamp, kammade sedan deras hår, klädde dem och lade dem att sova.

Det var, som om han fått främmande i stugan, och han gick på tå för att icke väcka dem.

Han hade fått något att leva för, något att pyssla om, att skänka sitt deltagande åt. Och när han en stund gått och betraktat de sovande små och såg, att de lågo med öppna ögon, trodde han, att ljuset plågade dem, varför han släppte ner rullgardinerna.

När det blev skumt i rummet, överfölls han av en tyngande sömnlusta, som härrörde av hunger, ehuru han numera icke kunde förlägga förnimmelsernas orsak till rätt ställe och således icke visste, när han var hungrig eller törstig. Som emellertid soffan var upptagen av de små, lade han sig på golvet och somnade.

När han vaknade, var det mörkt i rummet, men dörren var öppnad, och en kvinna stod med en tänd lykta på tröskeln.

— Herre Jesus, han ligger på golvet, hördes Ömans piga utbrista. Men kära lilla herrn, vet han inte, att det är julafton i dag?

Han hade sovit över ett dygn och in på andra dagens eftermiddag.

Medvetslös reste han sig, saknade något, ty tullkarlarne hade varit nere och konfiskerat strandgodset, men han kunde ej erinra sig, vad han saknade. Han kände endast en förfärlig tomhet som under en stor sorg.

— Nu ska han komma upp till Ömans och äta julgröt, för man är ändock en kristen människa på julafton. Å, herre Jesus, ett sådant elände!

Och flickan föll i gråt.

— Att se en människa gå åt på det sättet, det är ju, så att man kan gråta blodtårar! Kom nu! Kom nu!

Den halvt vansinnige gav endast ett tecken, att han skulle komma, sedan flickan gått förut.

När hon gått, dröjde han en stund i stugan, tog den lämnade lyktan och gick fram till spegeln. När han såg sitt ansikte, som liknade en vildes, tycktes det ljusna i hans förstånd, och hans vilja spändes till en sista ansträngning.

Lämnande lyktan, gick han ut.

Vinden hade gått västlig och saktat sig något, luften var klar, och stjärnhimmeln gnistrade. Ledd av ljusen från stugorna, gick han ner till hamnen, smög sig in i en sjöbod och tog ut segel till en båt.

Sedan han hissat på, kastade han loss, tog roret och höll med förlig vind rätt ut till havs.

Först gjorde han ett slag för att ännu en gång se på det lilla fragmentet av jorden, där han sist lidit, och när han såg ett trearmat grenljus i tullstugans fönster, där mördaren firade Jesus, förlåtaren, alla brottslingars och uslingars avgud, med vilken allt ont, som den borgerliga lagen straffade, blivit ursäktat, vände han sig om, spottade, halade skotet och tog fullt. Med ryggen åt land styrde han ut under den stora stjärnkartan och tog pejling på en stjärna av andra storleken mellan Lyran och Kronan i öster. Han tyckte den lyste starkare än någon annan, och när han letade i minnet, skymtade något om jul-

stjärnan, ledstjärnan till Betlehem, dit tre avsatta konungar vallfärdade för att som fallna storheter tillbedja sin litenhet i den minsta av mänskors barn och som sedan blev alla smås förklarade gud... Nej, det kunde icke vara den, ty de kristne trollkarlarne hade, till straff för att de förde mörkret över jorden, icke fått en enda ljusprick på himlavalvet att bära ett av deras namn, och därför firade de den mörkaste årstiden — så sublimt löjligt — med att tända vaxstaplar! Nu ljusnade det i hans minne — det var stjärnan Beta i Herkules. Herkules, Hellas' sedliga ideal, styrkans och klokhetens gud, som dödade den lerneiska hydran med hundra huvuden, som rensade Augias' stall, fångade Diomedes' mänskoätande stutar, rev gördeln av amazondrottningen, tog Cerberus upp ur helvetet för att slutligen falla för en kvinnas dumhet, som förgiftade honom av idel kärlek, sedan han i vanvett tjänat nymfen Omfale i tre år...

Ut mot den åtminstone på himmelen upptagne, som aldrig lät piska sig eller spotta sig i ansiktet utan att som en man slå och spotta tillbaka, ut mot självförbrännaren, som endast kunde falla för sin egen starka hand utan att tigga om nåd från kalken, mot Herakles, som befriade Prometheus, ljusbringaren, själv son av en gud och en kvinnomoder, som sedan vildarne förfalskade till en jungfrupilt, vars födelse hälsades av mjölkdrickande herdar och skriande åsnor.

Ut mot den nya julstjärnan gick färden, ut över havet, allmodren, ur vars sköte livets första gnista tändes, fruktsamhetens, kärlekens outtömliga brunn, livets ursprung och livets fiende.

ANMÄRKNINGAR TILL TJUGOFJÄRDE DELEN.

I HAVSBANDET.

"I havsbandet" av August Strindberg utkom i sin första upplaga 1890 hos Albert Bonnier. En andra upplaga ingick i Samlade romaner och berättelser III 1900. C. och E. Gernandt. Som 1-kronasböcker ha dessutom hos Albert Bonnier utkommit en tredje och en fjärde upplaga 1908, en femte 1909 och en sjätte 1912.

Originalhandskriften till I havsbandet är bevarad och äges av bokförläggaren Karl Otto Bonnier.

Strindbergs brev till Karl Otto Bonnier om I havsbandet.

Strindberg höll ganska länge på med utarbetandet av I havsbandet. Han började romanen våren 1889 och sände in de sista kapitlen till förläggaren sept. 1890. Han tog arbetet grundligt, gjorde geologiska och botaniska studier och företog från sin bostad i skärgården utflykter för att få lokalfärg. För övrigt sysslade han under tiden även med andra litterära arbeten (utgivningen av Tryckt och otryckt I—II, Franska insatser i svensk kultur m. m.).

”I havsbandet” omtalas av Strindberg första gången i brev till Karl Otto Bonnier från Holte 6 jan. 1889. Han nämner där att han nu vill skriva ”en tredje del Skärkarlsliv”: ”Vi ha ännu lotsar, fyrmästare, tullsnokar, bärgare, dykare, Utö gruvor och mera sådant som passerar *I havsbandet*, som boken skall heta.” Strindberg tänker tydligen vid denna tid på en blivande novellsamling med denna titel. Av brev från Holte 15 april 1889 till K. O. Bonnier framgår emellertid att författaren redan planerat och börjat skriva på den historia, som inom kort skulle växa till att utfylla en hel roman med den nämnda rubriken. Han omtalar här att han tänkt välja Sandhamn i Sverige till vistelseort för sommaren, men, innan det blir tid att flytta dit, skriver han ”på Havsbandet, vars första långa historia om fiskeriintendenten och Huvudskär jag tänker få avlämna personligen i Stockholm”. Samtidigt ber han att få sig tillsänd en samling litteratur i zoologiska och geografiska ämnen och om strömmings- och laxfiske i Östersjön.

Inom kort blev han emellertid klar över att ”fiskeriintendentens historia” ensam skulle fylla en hel bok. I maj 1889 insänder han, nu installerad i Sandhamn, de två första kapitlen ”av romanen I havsbandet, som skall bli min Havets arbetare i stor stil”.

Han skaffade sig ytterligare material i en rätt vidlyftig geologisk facklitteratur, som K. O. Bonnier under juni månads lopp efter flertaliga anvisningar skaffade honom och insände i början av juli kapitel 3 och 4, 15 sept. kap. 5, 27 sept. kap. 6. Han märker att romanen icke kan bli färdig denna höst och skriver från Sandhamn 18 sept. 1889:

”Min stora skalda-juver börjar sina men rinner då och då. Den långa tiden emellan tillbringas med lärt knåp, tyvärr improduktivt. Men frampressar ändock belletristiken

och gagnar sålunda som färla. Rysligt sakta går det i alla fall och mörkt ser det ut med tryckning i höst. Vad gör dock det? När jag ännu har en mansålder att sträva igenom och den arma publiken icke fått någon vila från mig på så länge. Varje påskyndande fördröjer saken, ty jag blir sjuk av forcerande och kan komma på den punkt att jag släpper allt i backen och kreperar av missmod.

Björnson den Starke mannen behöver 3 år till varje roman."

12 nov. 1889 insände Strindberg sjunde kapitlet av romanen, men därefter lades arbetet på den åt sidan. I ett odaterat brev från april 1890 — Albert Bonniers svarsbrev på detta är av 22 april — anger Strindberg att "Romanen åter är i full gång". I juni 1890 insänder han från Långvik, Runmarö senare hälften av arbetet och skriver samtidigt till Karl Otto Bonnier:

"Härmed nu alltså den utlovade Dunderboken i ny stor renässansstil!

Sista kapitlet är grandiost och jag bygger på Homunculus, Dockorna och Hercules-Jesus, som jag icke på några villkor offrar.

Detta är den nya riktningen, som började med novellen i Neue Freie, fortsattes med Hjärnornas kamp, Tschandala, Fröken Julie etc., alltså icke med Heidenstams profetiska böcker, som äro apokryfiska.

Det där om Katolicismen kan ju stå som ett starkt motsägelsens tecken, ett äckel åt Luteristerna, verka litet otro och skrämsel inom statskyrkan, eljes som en rolig s. k. paradox (= för tidig nyhet). — —"

I september läste Strindberg, som då befann sig på rundresa i Sverige i och för studier till "Svensk natur", korrektur på romanen, som utkom kort därpå.

Tryckfel och tryckeriändringar genomgående tidigare upplagor.

Då Strindberg upptog arbetet på senare hälften av I havsbandet, återfordrade han från förlaget den del av manuskriptet han tidigare insänt för att ånyo läsa igenom det. Han har vid genomläsning gjort ett antal rättelser med blyerts. Emellertid ha även på förlaget gjorts rättelser av formell natur med blyerts; i detta fall har man i denna upplaga återgått till den ursprungliga texten. Oftast kan man urskilja om handen är Strindbergs, i de fall tydningen är osäker, ger dock rättelsernas art vid handen, om de äro av Strindberg eller inte.

Sid. 5, rad 12: föröver, sammanskrivet enligt hskr. Uppl. 1—6, för över. Likaså sid. 8, rad 29, sid. 9, rad. 1 och 12: akteröver.

— —: den ena. Så hskr. Uppl. 1—6: den ene.

— rad 15: den lilla herren. Så hskr. Uppl. 1—6: herrn. Så ock rad 21.

Sid. 6, rad 7: fingren. Så hskr. Uppl. 1—6: fingrarna.

Sid. 7, rad 20: efter som; skrivet i två ord enligt hskr.

— rad 27: roret. Så hskr. Uppl. 1—6: rodret. Likaså i det följande.

Sid. 13, rad. 24—26: han kände i föreställningens ögonblick den dubbla döds f a s a n av köld och kvävning. Så hskr. Uppl. 1—6: döds f a r a n av etc., tryckfel.

Sid. 14, rad. 1—2: en höjd av tre fyra meter. Så hskr. Uppl. 1—6: tre à fyra meter.

Sid. 16, rad. 18—19: denna uppsyningsman. Så hskr. Uppl. 1—6: denne.

Sid. 17, rad 20: mänskohjordar. Så hskr. Uppl. 1—6: män n i skohjordar.

— rad 27: straxt enligt hskr. Uppl. 1—6: strax.

Sid. 19, rad 12: timman. Så hskr. Uppl. 1—6: timmen.

Sid. 21, rad 2: opp, här som eljes där formen förekommer enligt hskr. Uppl. 1—6: upp.

Sid. 23, rad 2: Den råa, fuktiga luften. Så hskr. (liksom uppl. 2—6). Uppl. 1: Den rå etc., tryckfel.

— rad 14: sandhavrans. Så hskr. Uppl. 1—6: sandhavrens. Likaså sid. 27, rad 18: sandhavra, enligt hskr. Uppl. 1—6: sandhavre.

— rad 17: fjorårstången. Så hskr. Uppl. 1—6: fjolårstången.

Sid. 24, rad. 26—27: När han erinrade de livsfaror etc. Så hskr. Uppl. 1—6: När han erinrade s i g etc. "Sig" som vanligt när detta verb förekommer hos Strindberg tillagt på tryckeriet.

Sid. 26, rad 21: världens ända. Så hskr. Uppl. 1—6: ände.

— rad 28: föregående aftons likgiltighet. Så hskr. Uppl. 1—6: föregående aftonens.

Sid. 27, rad. 24—25: Öman — — raskade ur flundernät med ett spö. Så hskr. Uppl. 1—6: — — flundernä t e t, tryckeriändring.

— rad 27: likaväl. Så hskr. Uppl. 1—6: likväl.

Sid. 28, rad. 7—8: Ser du, ni vet bara var grynnorna ligger, men jag vet var strömmingarna står. Så hskr. Uppl. 1—6: l i g g a, ehuru dock i parallellesatsen "strömmingarna står" singularformen lämnats oförändrad i uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — var strömming e n står.

Sid. 29, rad. 4—5: den blåa kupan. Så hskr. Uppl. 1—6: den b l å kupan.

— rad 24: tvärtom; sammanskrivet enligt hskr. Uppl. 1—6: tvärt om.

— rad 31: med fästat avseende. Så hskr. Uppl. 1—6: med f ä s t avseende.

Sid. 30, rad. 20—21: de likastora ytorna. Så hskr. Uppl. 1—6: de lika stora ytorna.

Sid. 34, rad 8: lägga planer till kampanjen. Så hskr. Uppl. 1—6: lägga plan e n till kampanjen.

Sid. 35, rad 9: andra instrumenter. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: andra instrum e n t.

Sid. 36, rad. 19—20: att strömmingen inte bara går på grynnan. Så hskr. Uppl. 1—6: — — på gryn n o r.

— rad 31: huvena. Så hskr., där dock med blyerts ändrats till: huvudena, vilken form även uppl. 2 har. Uppl. 1, 3—6: hu v u na.

Sid. 38, rad 1: innevånare. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: i n vånare. Så ock sid. 172, rad 19.

— rad 11: huvet. Så hskr. Uppl. 1—6: huv u d e t. Så ock sid. 99, rad 19.

Sid. 39, rad. 1—4: Välbyggd — — bär han [abborren] Östersjöns egendomliga blågröna färg och nordiskt lynne; lite filosof och lite sjörövare; en sällskaplig etc. Så hskr. Uppl. 1—6 har kolon i stället för semikolon efter "lynne".

Sid. 40, rad 30: det rena, blåa vattnet. Så hskr. Uppl. 1—6: det rena, b l å vattnet.

Sid. 42, rad. 15—17: Och när han sökte orsaken — — och han fann svaren, erfor han etc. Så hskr. Uppl. 1—6: och n ä r han fann svaren etc.

Sid. 43, rad 6: skälarne. Så hskr. Uppl. 1—6 stava: själarna. Så ock på alla andra ställen.

— rad 26: himlen. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: him m e len. Så ock sid. 109, rad 11.

Sid. 44, rad 13: mänskorna. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: män n i skorna. Så ock sid. 46, rad 32, sid. 61, rad 20, sid. 63, rad 24, sid. 169, rad 11, sid. 188, rad 9 samt sid. 214, rad 27. På andra ställen även "människorna" i hskr.

— rad 19: likasom. Så hskr. Uppl. 1—6: liksom. Så ock sid. 108, rad 26 samt sid. 233, rad 16.

Sid. 45, rad 3: fadren. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: fad e r n. Så ock på alla andra ställen.

Sid. 46, rad 12: Götakanals. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord: Göta kanals.

Sid. 47, rad. 15—16: den hederliga mannens. Så hskr. Uppl. 1—6: den hederl i g e mannens.

— rad 20: denna fader. Så hskr. Uppl. 1—6: den n e fader.

— rad 21: modren. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: mod e r n. Så ock på alla andra ställen.

Sid. 50, rad 11: mänskofostret. Så hskr. Uppl. 1—6: män n i skofostret.

— rad. 11—12: mänskofostret genomlevde alla stadier från amœben genom grodan fram till antropomorfen. Så hskr. och uppl 3—6. Uppl. 1—2: — — alla s t u d i e r etc.

— rad 13: mänskoanden. Så hskr. Uppl. 1—6: män-n i skoanden.

— rad 14, mänskan. Så hskr. Uppl. 1—6: män n i skan. Så ock sid. 95, rad 17.

— rad 27: det samma. Så hskr. Uppl. 1—6 (i ett ord): detsamma.

— rad 29: överstlöjtnanten. Så hskr. Uppl. 1—6: övers t e löjtnanten.

Sid. 51, rad 19: ägde gåvan att genomskåda. Så hskr. Strindberg har först skrivit ”förmågan”, men med bläck sedan överstrukit det och överskrivit ”gåvan”. ”Förmågan” förekommer strax ovanför på två ställen rad 14 och rad 17. Icke dess mindre ha uppl. 1—6: ägde förmågan att genomskåda, tryckeriändring.

Sid. 52, rad. 26—27: monarken skulle sortera under utrikesdepartementet. Så hskr. En annan hand än Strindbergs har i hskr. rättat ”skulle” till ”borde”, vilken rättelse influtit i uppl. 1—6.

Sid. 53, rad. 21—24: Detta senare skulle sporra ungdomen till en självuppfostran och en uppmärksamhet på sitt låtande och görande, som skulle dana en stam

av utmärkta män. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring (ej av Strindberg) i hskr., — — på sitt låtande och görande o c h dana en stan av utmärkta män.

Sid. 54, rad. 25—26: de grövsta blundrar mot logik. Så hskr. Uppl. 1—6: de grövsta b l u n d e r etc.

Sid. 55, rad 10: förhandenvarande. Så hskr. Uppl. 1—6 (i tre ord): för handen varande.

— rad. 21—22: dessa massor av tanklösa, vilkas numerär stod i omvänt förhållande till deras gagn. Så uppl. 3—6. Hskr. och uppl. 1—2: — — vilkas numerär s t o d o etc., skrivfel av Strindberg.

Sid. 56, rad 8: förlegade axiomer. Så hskr. Uppl. 1—6, enligt blyertsändring i hskr.: — — axiom.

Sid. 57, rad. 4—5: mänskor. Så hskr. Uppl. 1—6: männ i skor. Så ock sid. 63, rad 32 samt sid. 143, rad 7.

Sid. 58, rad 16: satt hemma över skrivbok och förskrift. Så hskr. och uppl. 2—6. Uppl. 1: — — f ö r e skrift.

Sid. 60, rad 28: den samma. Så hskr. Uppl. 1—6 (i ett ord): densamma.

Sid. 61, rad 33: Mill och Buckle. Så hskr. Uppl. 1—6: Mill e l l e r Buckle, felläsning.

Sid. 62, rad. 22—23: hela drivkraften bakom åsikternas förfäktande voro intresset och passionerna. Så hskr. Uppl. 1—6: — — och passio n e n; jfr rad. 31—32: intressets och passionernas villosyner.

Sid. 63, rad. 13—20: Därpå upplade han en huvudbok över alla de individer, han träffat på sin väg — — med ett ord alla dem som kommit inom hans observationskrets; u t k a s t a d e d e r a s t i l l b l i v e l s e h i s t o r i a, som han fullständigade genom inhämtande av personalier. Så hskr. I uppl. 1—6 är det spärrade uteglömt, "lik".

Sid. 64, rad. 22—23: vilket ofta gav honom nyckeln till månget drag i en eljes oförklarlig karaktär. Så hskr. "Eljes" överhoppat i uppl. 1—6.

Sid. 65, rad 27: om de skulle vända i hamn. Så hskr. Uppl. 1—6: — — i hamn e n. Strindberg har här skrivit för många staplar till "mn", vilket av sättaren tytts som "nen".

Sid. 66, rad 2: varann. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring (ej av Strindberg) i hskr.: var a n d r a. Så ock sid. 192, rad. 12—13 samt sid. 195, rad 30.

Sid. 67, rad 4: lavar och mossor. Så hskr. och uppl. 3—6. Uppl. 1—2: — — moss a r.

— rad. 22—23: han kände sig mera fästad. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: — — mera f ä s t.

Sid. 68, rad 23: riksdan. Så hskr. Uppl. 1—6: riksd a g e n.

Sid. 69, rad 23: spisarne. Så hskr. Uppl. 1—6: spi s l arna.

Sid. 70, rad 1: öboer. Så hskr. Uppl. 1—6: öbo a r.

— rad 30: kikarn. Så hskr. Uppl. 1—6: kika r e n.

Sid. 71, rad 1: isär. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): i sär.

Sid. 72: De tre tankstrecken efter rad 19, här insatta enligt hskr., saknas i föregående upplagor.

— rad 32: ombord. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): om bord. Så ock sid. 100, rad 16, sid. 106, rad 18, sid. 204, rad 8 samt sid. 213, rad 18 (där dock endast uppl. 1 har i två ord.

Sid. 73, rad 26: packet m å s t e skrämmas! "Måste" spärrat enligt hskr.: ospärrat i uppl. 1—6. "Måste" är inskrivet i stället för ett först skrivet "ska" och sättaren har ej observerat strecket under ordet.

— rad 32: allt sammans. Så hskr. Uppl. 1—6 (i ett ord): alltsammans.

Sid. 74, rad 5: den blåa försommarhimmeln. Så hskr. Uppl. 1—6: den b l å.

— rad 13: kommit ner till hamnen. Så hskr. och uppl. 3—6. Uppl. 1—2: kommit n e d till hamnen.

Sid. 74, rad 33—sid. 75, rad 1: en ljus, låglänt, långsträckt holme. Så hskr. Uppl. 1—6: en ljus, låg l ä n d, långsträckt holme.

Sid. 77, rad 2: härute. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): här ute.

— rad 20: mänskoröster. Så hskr. Uppl. 1—6: männ i skoröster.

Sid. 78, rad. 12 och 33: trän. Så hskr. Uppl. 1—6: träd. Så ock sid. 79, rad 6.

Sid. 79, rad. 14—15: vilken — — mistat kronan. Så hskr. Uppl. 1—6: vilken — — m i s t kronan.

— rad 30: däremellan. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): där emellan.

Sid. 79, rad. 33—sid. 80, rad 1: ängsull och gungande mossor. Så hskr. och uppl. 3—6. Uppl. 1—2: — — mos s a r.

Sid. 81, rad 17: det blåa, vågräta havsstrecket. Så hskr. Uppl. 1—6: det b l å, vågräta havsstrecket.

— rad. 22—23: ensamheten kändes lägga sig som sömn omkring honom. Så hskr. Uppl. 1—6: — — som sömn e n omkring honom. Strindberg har skrivit för många staplar till ''mn'' vilket sättaren läst för ''nen''.

Sid. 82, rad. 7—8: kom han in i en barrträdsregion på gneisgrund, gick under granar, trampande mellan alnshöga ormbunkar. Så hskr. Uppl. 1—6: — — gick under g r e n a r etc. Läsfel.

— rad 19: hitut. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): hit ut.

— rad. 31—32: en sakta brummande äldremansröst. Så hskr. Uppl. 1—6: — — ä l d r e m a n s röst.

Sid. 83, rad 15: kolmårdmarmor. Så hskr. Uppl. 1—6: kolmår d s marmor. Strindberg har vid skrivningen först skrivit ''kolmårds-'', men så strukit ''s''.

— rad. 22—23: den förlägna båtkarlen. Så hskr. Uppl. 1—6: den förläg n e båtkarlen.

Sid. 85, rad 5: Österskär. Hskr. och alla föregående uppl.: Fiskeskär. Jfr anm. angående korr.-ändring till sid. 5, rad. 9—10. Korrekturläsare ha här uteglömt göra den ändring, varom Strindberg givit order.

— rad 21: Semikolonet efter "mottaga" här insatt enligt hskr., uppl. 1—6 ha komma.

— rad 24: timma. Så hskr. Uppl. 1—6: tim m e. Så ock sid. 153, rad 16.

Sid. 87, rad 9: förstun. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring (ej av Strindberg) i hskr.: för s t u g a n.

Sid. 88, rad 22: allt så naivt som ett barns förenklande uppfattning. Så hskr. Uppl. 1—6: allt så naivt som ett barns för e n k l a d e uppfattning.

Sid. 89, rad 7: fruntimmerna. Så hskr. Uppl. 1—6: fruntimren. Så ock sid. 152, rad 29 samt sid. 153, rad 5.

— rad. 16—18: Samma modulationer, som en serie samljudande toner framkallade på örats hinna och fortplantades till nervsystemet. Så hskr. Uppl. 1—6: — — och fortplan t a d e till nervsystemet.

Sid. 91, rad 6: Kärngarne. Så hskr. Uppl. 1—6: Kä r i n-garna.

— rad 9: herrarna. A-ändelsen enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad 33: så har jag på kronans vägnar. Så hskr. I uppl. 1—6 "så" överhoppat.

Sid. 92, rad 8: Därpå svarade kvinnorna. Så hskr. Uppl. 1—6: Därpå svarade k v i n n a n.

— rad. 11—12: ber jag uppsyningsman. Så hskr. Uppl. 1—6: ber jag uppsynings m a n n e n.

— rad. 23—25: Intendenten ville göra sig lös och vända sig bort från de stora ögonen — — men han kände etc. Så hskr. Uppl. 1—6: — — och v ä n d e sig bort etc.

Sid. 93, rad. 12—13: folk, som voro jämförelsevis förmögna, då de ägde hus. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt

blyertsändring (ej av Strindberg) i hskr.: folk, som v a r jämförelsevis förmö g e t, då d e t ägde hus.

Sid. 93, rad 24: kärng. Så hskr. Uppl. 1—6: kä r i ng.

— rad 31: insöva sig i den tron. Så hskr. Uppl. 1—6: i n ö v a sig i den tron, läsfel.

Sid. 94, rad 5: gjort det för honom omöjligt att länge kunna dölja. Så hskr. Uppl. 1—6: — — att l ä n g r e kunna dölja.

— rad 33: likafullt. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): lika fullt. Så ock sid. 101, rad 23, sid. 124, rad 22 samt sid. 171, rad 23.

Sid. 97, rad. 6—7: hälften av var. Så hskr. Uppl. 1—6: hälften av v a r j e.

Sid. 98, rad 3: Under det dessa tankar samlade sig och vuxo. Så hskr. Uppl. 1—6: — — och v ä x t e.

Sid. 99, rad. 6—8: Teservisen — — hade några sinkar. Så hskr. Uppl. 1—6: — — hade några sin k o r.

— rad. 13—14: Samtalet gled först runt allt det yttre, som ögat kunnat fästa sig vid. Så hskr. Uppl. 1: — — som ögat k u n n a fästa sig vid, tryckfel. Uppl. 2—6: — — som ögat k u n d e fästa sig vid.

Sid. 100, rad 2: fiskarne offrade på älvstenar. Uppl. 1—6: — — på stenar. Hskr. har: efstenar, tydligen felskrivning för elfstenar.

— rad. 10—11: hade de icke så långt till kyrkan, skulle här [på ön] se annorlunda ut. Så hskr. Uppl. 1—6: — — skulle d e se annorlunda ut.

— rad 28: härvidlag. Så hskr. Uppl. 1—6 (i tre ord): här vid lag.

— rad 30: itu. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): i tu.

Sid. 104, rad 2: tjugo. Så hskr. Uppl. 1—6: tjugu, Så ock sid. 119, rad 17, sid. 171, rad 1, sid. 184, rad 13 samt sid. 229, rad 17.

Sid. 106, rad 11: fröken och hennes mor syntes i stranden. Så hskr. Uppl. 1—6: — — å stranden.

Sid. 107, rad. 21—22: när sedan samma hand räcktes åt modren, förklarade denna, att hon icke kunde följa. Så uppl. 2—6. Hskr.: — — förklarade h o n, att hon icke kunde följa. Uppl. 1: — — förklarade d e n n e, att hon icke kunde följa.

— rad. 23—24: Intendenten, som fått överraskningar så häftigt över sig. Så hskr. Uppl. 1—6: — — som fått överrasknin g e n så häftigt över sig.

Sid. 107, rad 7: fockeskotet. Så hskr. Uppl. 1—6: f o c k-skotet.

Sid. 110, rad. 18—19: En omärklig rörelse på roret antydde, att hon ville hålla undan för skäret. Så hskr. Uppl. 1—6: En m ä r k l i g rörelse etc., läsfel.

Sid. 111, rad. 6—7: biomständigheter fästat sig i hans minne. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: biomständigheter f ä s t sig i hans minne.

Sid. 112, rad. 13—14: som om hon länge ruvat tanken. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring (ej av Strindberg, i hskr.: som om hon länge ruvat p å tanken.

— rad. 27—28: — Ni är rädd för kallt vatten? hånade flickan, och kanske inte kan simma? Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: — — och kan kanske inte simma?

Sid. 113, rad 11: mänskokroppens. Så hskr. Uppl. 1—6: män n i skokroppens.

— rad 13: hitin. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): hit in.

— rad 19: sandhavra. Så hskr. Uppl. 1—6: sandhav r e.

Sid. 114, rad 28: George-Sand- och androgynperioden. Så hskr. Uppl. 1—6: George Sand och androgynperioden. Strindbergs bindestreck ha i hskr. med blyerts av annan hand uteslutits.

Sid. 115, rad 3: Hon skulle aldrig se, huru hon mottog av honom. Så hskr. Uppl. 1—6: — — huru hon mot-t o g s av honom. Märk de föregående meningarna: "— — ett skelett, vilket han sedan skulle fylla på med levande kött och inblåsa sin anda i" etc.

Sid. 115, rad 33—sid. 116, rad 2: dess ornament i bokbandsstil erinrade borgfrun Hélène de Genlis och hennes bibliotekarie. Uppl. 1—6: erinrade om etc. "Om" inskrivet med blyerts i hskr., säkert ej av Strindberg.

Sid. 116, rad 26: lyftade hon sin mössa. Så hskr. Uppl. 1—6: lyfte etc.

Sid. 117, rad 8: innevånares. Så hskr. Uppl. 1—6: invånares.

— rad 15: vars make ni får leta i Europa. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr. (ej av Strindberg): vars make ni får leta efter i Europa.

Sid. 120, rad. 16—18: Visserligen kände han av erfarenhet, att det lättaste sättet insinuera sig hos en kvinna var att låta henne leka modren. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring (ej av Strindberg) i hskr.: — — att det lättaste sättet att insinuera sig hos en kvinna var att låta henne leka modern.

Sid. 122, rad 5: ett stygn. Så hskr. Uppl. 1—6: ett sting.

Sid. 124, rad 19: häromkring. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): här omkring.

Sid. 125, rad 8: ringlavens Scheeles-gröna, enligt hskr. Uppl. 1—6: scheelesgröna.

Sid. 126, rad 14: två månar. Så hskr. Uppl. 1—6: två månader.

— rad. 25—26: Vad skall man så göra. Så hskr. Uppl. 1—6: Vad skall man då göra.

Sid. 132, rad. 27—30: Slutligen retucherade han terrängen med en kanna saltsyra, utspädd i sin mängd vatten, varigenom uppstod en lysande vit schattering i gröngräset, som skulle föreställa fläckar av Bellis eller Galanthus. Så hskr. Uppl. 1—6: — — en lysande schattering etc. Genom en obetydlig misskrivning på "vi" i "hvit" har sättaren trott ordet struket och utelämnat det.

Sid. 133, rad. 7—9: Den [vinden] hade nu stått på osten en tid, emedan barometertrycket i Nordsjön varit lågt. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: — — m e d a n barometertrycket i Nordsjön varit lågt.

Sid. 134, rad. 14—15: uppfästade. Så hskr. Uppl. 1—6: upp f ä s t a.

— rad 16: omigen. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): om igen. Så ock sid. 178, rad 15.

Sid. 135, rad 22: Intendenten var icke medicinare. Så hskr. Uppl. 1—6: — — icke-medicinare.

Sid. 138, rad 33: höll ögonen fästade. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: höll ögonen f ä s t a.

Sid. 139, rad 30: hon måste lägga sig ner. Så hskr. Uppl. 1—6: hon måste lägga sig n e d.

Sid. 140, rad 32: krusmyntan. Så otydligt hskr. Uppl. 1—6: krusmyn t e n.

Sid. 141, rad 26: trettifyra. Så hskr. Uppl. 1—6: tret t i o-fyra.

Sid. 142, rad 6: ögonen fästade på armbandet. Så hskr. Uppl. 1—6: ögonen f ä s t a på armbandet.

Sid. 144, rad 4: mänskokropp. Så hskr. Uppl. 1—6: män n i skokropp.

— rad. 11—13: kände han sig fast besluten att bryta detta förhållande, som hotade att inkräkta på hela hans själsliv, och i tid klippa av förbindelsen. Så hskr. Uppl. 1—6: — — och a t t i tid klippa av förbindelsen.

Sid. 147, rad. 32—33: jag skyddar dig för beröringen med världens smuts. Så hskr. Uppl. 1—6: jag skyddar dig f r å n beröringen med världens smuts.

Sid. 148, rad 22: De gingo en timme och fler. Så hskr. Uppl. 1—6: De gingo en timme och f l e r e.

Sid. 151, rad. 21—22: alltså stod hennes kärlek i direkt förhållande till hans lättrogenhet. Så hskr. Uppl. 1—6: h a n s kärlek, tryckfel.

Sid. 152, rad. 3—5: att vinna en kvinna med öppenhet var omöjligt, att nalkas henne med upprätt huvud, med klara ord vore att stöta henne bort. Så hskr. Uppl. 1—6: — — v a r att stöta henne bort, tryckeriändring.

Sid. 153, rad. 13—14: månans skiva. Så hskr. Uppl. 1—6: mån e n s skiva.

Sid. 156, rad. 6—9: det vart en stor jordbävning. — — ett fikonträd. Så hskr. och normalupplagan av Nya testamentet (Johannes uppenbarelse, kap. 6, vers. 12, 13). Uppl. 1—6: d å vart en stor jordbävning. — — ett fik o n a träd.

Sid. 159, rad 13: ställa henne ansikte mot ansikte med den råa lustan. Uppl. 1—2: ansikte mot ansikte m o t etc. Uppl. 3—6: ansikte m e d ansikte m o t etc.

— rad. 17—18: när han då sökte adla upp hennes känslor. Så hskr. Uppl. 1—6: när han då sökte o d l a upp hennes känslor. Läsfel.

— rad 21: tillochmed. Så hskr. Uppl. 1—6 (i tre ord): till och med.

Sid. 161, rad. 8—10: Det var icke någon mörk, rökfärgad dimma utan en ljus, liksom nykokat silver, genom vilken solljuset siktades. Så hskr. Uppl. 1—6: — — genom vilken solljuset r i k t a d e s. Läsfel.

— rad. 27 och 31: akterut. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): akter ut.

— rad 29: ini. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord)): in i. Så ock sid. 238, rad 11.

Sid. 163, rad 3: Kommen längre ut där vinden friskade. Så hskr. Uppl. 1—6: Kommen längre o c h där vinden friskade. Läsfel.

Sid. 164, rad 33: Utropstecknet efter ”tankarne” enligt hskr. Uppl. 1—6 ha kolon. Läsfel.

Sid. 166, rad 14: mänska. Så hskr. Uppl. 1—6: män-n i s ka.

Sid. 167, rad 24: denna man. Så hskr. Uppl. 1—6: den n e man.

Sid. 168, rad. 19—20: efter lektionernas slut föreslog någon. Så hskr. Uppl. 1—6: efter lekt i o n e n s etc., läsfel eller tryckeriändring.

Sid. 169, rad. 11—12: mänskofruktan. Så hskr. Uppl. 1—6: män n i skofostran.

Sid. 170, rad. 5—6: äpplet faller inte långt från trädet. Hskr.: äppl e n faller, tydligen felskrivning. Uppl. 1—6: äpplen f a l l a, tryckeriändring.

— rad 7: Herran. Så hskr. Uppl. 1—6: Herr e n.

— rad 10: Men så säger Herren. Så hskr. Uppl. 1—6: Men d å säger Herren. Läsfel.

— rad. 14—15: — — avgudadyrkarne och alla, som älska och göra lögn! Så Strindbergs hskr., men med blåkrita av annan hand ändrat till: — — som älska a t t göra lögn, så uppl. 1—6.

— Blankraden efter rad 20 här insatt efter hskr., saknas i uppl. 1—6.

— rad 21: Dimman hade under tiden lyftat. Så hskr. Uppl. 1—6 enligt blyertsändring i hskr.: Dimman hade under tiden l y f t.

— rad 29: och efter etc. Så hskr. "Och" struket med blåkrita och saknas i uppl. 1—6.

Sid. 175, rad 12: dess betydelse, vilken. Hskr. har först "som" sedan av Strindberg överstruken "vilket"; neutralformen tydligen felskrivning. Uppl. 1—6 i anledning därav: vilket.

Sid. 177, rad. 4—5: Den kvinna som var född med nog förstånd att inse. Så hskr. "Nog" överhoppat i uppl. 1—6.

— rad. 25—26: en viss slags krage. Så hskr. Uppl. 1: e t t viss slags krage. Uppl. 2—6: e t t vis s t etc.

Sid. 178, rad. 21—22: föreföll det honom, som om den sista halvtimmens uppträde endast varit en dröm. Så hskr. Uppl. 1—6: — — endast v a r en dröm.

— rad 31: försent. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): för sent.

Sid. 179, rad 26: neråt. Så hskr. Uppl. 1—6: n e d åt.

Sid. 182, rad 3: middagstimman. Så hskr. Uppl. 1—6: midagstim m e n.

— rad 11: som — — lyftat ett glas. Så hskr. ursprungligen, därefter med blyerts ändrat till: — — l y f t ett glas. Uppl. 1—6: — — l y f t e ett glas.

— rad 12: den manliga gästen. Så hskr. Uppl. 1—6: den manli g e gästen.

— rad. 15—16: han erinrade hennes första uppenbarelse etc. En vanlig Strindbergsform. I hskr. är "sig" inskrivet av annan hand än Strindbergs, vadan uppl. 1—6 ha: han erinrade s i g hennes etc. På samma sätt har hskr. sid. 223, rad 13, sid. 225, rad 20 samt sid. 234, rad 16 "erinra" i betydelsen av minnas men på samtliga ställen har man på tryckeriet i tidigare upplagor insatt "sig". Den reflexiva formen i denna uppl. på dessa ställen avlägsnad.

Sid. 183, rad. 26—27: förställningsförmåga. Så hskr. och uppl. 2—6. Uppl. 1: f ö r e ställningsförmåga.

— rad 29: tillrätta. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): till rätta.

Sid. 185, rad 1: sina långa finger. Så hskr. Uppl. 1—6: sina långa fing r a r.

Sid. 186, rad 13: Godnatt. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): God natt.

Sid. 187, rad 11: likasom. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): lika som. Så ock sid. 196, rad 5 samt sid. 226, rad 31.

Sid. 188, rad 1: lyftats. Så hskr. Uppl. 1—6, enligt blyertsändring i hskr.: l y f t s.

— rad. 11—12: förskottera dem varor, mot att han avsatte deras fisk. Så hskr. Uppl. 1—6: förskottera dem varor, mot d e t att han avsatte deras fisk.

— rad 25: Vi tar. Så hskr. Uppl. 1—6: Vi t a.

Sid. 189, rad. 2—3: hos Vestmans? Så hskr. Uppl. 1—6: hos Vest m a n?

Sid. 189, rad. 20—21: I en ögonblicklig ingivelse och utan ett ögonblick glömma, att det var en fiende. Så hskr. Uppl. 1—6: — — och utan a t t ett ögonblick glömma, att det var en fiende.

Sid. 191, rad 13: jag lämnar er ensamna. Så hskr. Uppl. 1—6: — — en s a m m a. Strindberg har först skrivit ”ensam” och sedan tillagt (skrivet ovanför) ”na”, varför någon felskrivning av staplar ej kan ha ägt rum.

— rad 19: Pass sen på och lägg er tidigt i kväll. Så hskr. I uppl. 1—6 ”sen” överhoppat.

Sid. 194, rad 13: Plötsligen. Så hskr. Uppl. 1—6: Plötsligt.

Sid. 197, rad. 3—7: Han kände till och med igen dessa ansatser av gott förstånd som under form av primitiv, djurisk list och skyende av öppna medel så ofta trodde sig vara högre klokhet, men endast var rävens enkla försök att vara knepig etc. Denna läsart är en konjektur. I hskr. och uppl. 1—6 står: — — och skyende av medel etc., vilket är meningslöst. Ett attribut till ”medel” är tydligen överhoppat vid skrivningen.

Sid. 198, rad. 2—4: alla klippor och stenar voro — — så ljumma, att daggen icke kunde fälla på dem. Så hskr. Uppl. 1—6: — — att daggen icke kunde f a l l a på dem.

— rad 5: därutanför. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): där utanför.

— rad 16: till handa. Så hskr. Uppl. 1—6 (i ett ord): tillhanda.

Sid. 199, rad. 17—18: kännande sin själ besvågras med en nedgångstyp, stående inför början etc. Så hskr. Uppl. 1—2: k ä n d e sin själ etc. Uppl. 3—6: k ä n d e h a n sin själ etc.

— rad. 23—24: en black om foten. Så hskr. Uppl. 1—6: e t t b l o c k om foten.

Sid. 201, rad. 8—9: sitt blåa förkläde. Så hskr. Uppl. 1—6: sitt b l å förkläde.

Sid. 201, rad 12: femtusen. Så hskr. Uppl. 1—6 (i två ord): fem tusen.

Sid. 202, rad. 10—11: den skotska blåa mössan. Så hskr. Uppl. 1—6: den skotska b l å mössan.

Sid. 203, rad 11: folk samlades kring den hemkomna skötbåten. Så hskr. Uppl. 1—6: folk samlades o m k r i n g den hemkomna skötbåten.

— rad. 27—28: den verkliga välgöraren. Så hskr. Uppl. 1—6: den verk l i g e välgöraren.

Sid. 204, rad 26: trångmål. Så hskr. och uppl. 2. Uppl. 1, 3—6: trån g s mål.

Sid. 206, rad 6: förstukvisten. Så hskr. Uppl. 1—6: för s t u g u kvisten.

— Blankraden efter rad 10, här insatt efter hskr., saknas i föregående upplagor.

— rad. 22—23: Vid sjutiden på aftonen syntes korvetten ånga upp ifrån Landsortsleden. Så hskr. I föregående uppl. är "upp" överhoppat: — — syntes korvetten ånga ifrån Landsortsleden.

Sid. 208, rad 31: Det röck i flickans ansikte, röck så förfärligt. Så hskr. Uppl. 1—6: Det r y c k t e i flickans ansikte, r y c k t e så förfärligt.

Sid. 214, rad 16: sextio. Så hskr. Uppl. 1—2 med siffror: 60. Uppl. 3—4: sex t i.

— rad 23: varje kväll, han lagt sig. Så hskr. Uppl. 1—6: varje kväll, då han lagt sig.

Sid. 215, rad. 1—2: började blygas inför sig själv och märkte. Så hskr. Uppl. 1—6: bör j a n d e blygas inför sig själv och märkte.

— rad 11: Till den ändan förhyrde han på egen räkning [och ej på statens]. Så hskr. Uppl. 1—6: Till den ändan förhyrde han f ö r egen räkning.

— Blankraden efter rad 15, här insatt efter hskr., saknas i föregående uppl.

Sid. 216, rad 33: inlåst. Så hskr. Uppl. 1—6: in l ä s t.

Sid. 218, rad 7: hördes bojen skrika ut på sjön. Så hskr. Uppl. 1—6: hördes bojen skrika u t e på sjön.

— rad 30: låser sig inne. Så hskr. Uppl. 1—6: l ä s e r sig inne.

— rad 33: gamla Söderlund. Så hskr. Uppl. 1—6. gam l e Söderlund.

Sid. 219, rad 6: förr än. Så hskr. Uppl. 1—6 (i ett ord): förrän.

Sid. 220, rad 15: Heldre. Så hskr. Uppl. 1—6: He l l re. Så och sid. 234, rad 11.

— rad 17: jämlikar med auktoritet och domsrätt utan vad. Så hskr. Uppl. 1—6: jämlikar med auktori t e t s - och domsrätt utan vad.

Sid. 221, rad. 5—6: även bläcket var förtärt av elden. Så hskr. Uppl. 1—6: även bläcket var för s t ö r t av elden. Läsfel.

Sid. 222, rad 3: lavarne på klippan. Så hskr. Uppl. 1—6: lavarna på klip p o r n a.

Sid. 223, rad 11: inlåst. Så hskr. Uppl. 1—6: in l ä s t.

— rad 26: många elementer. Så hskr. Uppl. 1—6: många element.

Sid. 223, rad 32—sid. 224, rad 1: Ja, men han hade ju icke denna sjukliga förföljelsemani, som kommer från kroppslig svaghet, då han faktiskt varit förföljd. I hskr. är det första "han" uteglömt: Ja, men hade ju icke denna etc. Uppl. 1—6: Ja, men hade icke denna sjukliga förföljelsemani, som kommer från kroppslig svaghet, då han j u faktiskt varit förföljd. Meningslöst.

Sid. 224, rad. 11—12: när den förflugit sig ur buren och råkat bland grönsiskor. Så hskr. Uppl. 1—6: — — och rå k a r bland grönsiskor.

— rad 20: Denna blåa, terpentingröna, gråa ring. Så hskr. Uppl. 1—6: Denna b l å, terpentingröna, g r å ring.

Sid. 227, rad. 27—28: med honom återknöt intendenten umgänget genom att skänka en laxlina. Så hskr. Uppl.

1—6: — — genom att skänka h o n o m en laxlina. Strindberg har först skrivit ”att skänka honom” men redan vid löpande skrivning strukit ”honom”.

Sid. 227, rad 31: förskrift. Så hskr. och uppl. 3—6. Uppl. 1—2: f ö r e skrift.

Sid. 228, rad 6: aldra. Så hskr. Uppl. 1—6: a l lra.

— rad. 24 och 26: månans, månan. Så hskr. Uppl. 1—6. må n e n s, må n e n.

Sid. 229, rad 9: till spillo. Så hskr. Uppl. 1—6 (i ett ord): tillspillo.

Sid. 232, rad 1: så att bloden rann. Så hskr. Uppl. 1—6: så att blo d e t rann.

— Blankraden efter rad 15, här insatt efter hskr., saknas i föregående upplagor.

Sid. 234, rad 4: spikningen i hjässan. Så hskr. Uppl. 1—6: spikningen i h j ä r n a n. Läsfel.

— rad. 6—7: där den grävs opp som ett prov på folkets slughet. Så hskr. Uppl. 1—6: där den g r ä v t s upp etc. Strindberg har först skrivit ”tas”, men redan vid löpande skrivning strukit detta och skrivit ”grävs”.

Sid. 236, rad. 2—3: den mattvita runda fläcken. Så hskr. Uppl. 1—6: den m a l t vita (!) runda fläcken.

Sid. 237, rad 4: i förgårs. Så hskr. Uppl. 1—2: i för g å r. Uppl. 3—6: i f ö r r g å r.

— rad 7: — Tala om en saga för mig, bad han. Så hskr. Uppl. 1—6: — — s a d e han. Läsfel.

Sid. 238, rad 27—29: hur han l ä r d e o r e d l i g a a r r e n d a t o r e r a t t s k r i v a f a l s k a s k u l d e- b r e v, lärde hantverkare att slå dank. Så hskr. Det spärrade är överhoppat i uppl. 1—6. ”Lik”. De båda ”lärde” stå i hskr. i jämnbredd med varandra på två olika rader.

Sid. 239, rad. 19—20: nu såg han i sydost ute på revet en stor, svart ångare. Så hskr. Uppl. 1—6: — — ute på h a v e t en stor, svart ångare. Läsfel.

Sid. 240, rad 30: spisen. Så hskr. Uppl. 1—6: spi s e l n.

Sid. 242, rad 6: blodtårar. Så hskr. Uppl. 1—6: blo d s-tårar.

— rad 23: det lilla fragmentet av jorden. Så hskr. Uppl. 1—6: det lilla frag m e n t av jorden.

— rad. 24—29: och när han såg — — vände han sig om, spottade, halade skotet och tog fullt. Så hskr. Uppl. 1—6, enligt blyertsändring (ej av Strindberg) i hskr.: — — vände han sig om o c h spottade, halade skotet och tog fullt.

Sid. 243, rad 4: alla smås förklarade gud... Så hskr. Uppl. 1—6 ha endast en punkt efter den avbrutna meningen.

— rad 14: mänskoätande. Så hskr. Uppl. 1—6: män-n i s koätande.

— rad 19: Ut mot den åtminstone på himmelen upptagne. Så hskr. Uppl. 1—6: Ut mot den åtminstone i him l e n upptagne.

Ändringar i handskrift och korrektur av Strindberg.

Sid. 5. Över första kapitlet har handskriften först haft rubriken "Mästaren", som strukits med blyerts.

— rad. 9—10. Österskären. Hskr.: Huvudskär, på andra ställen Fiskeskär, mellan vilka titlar Strindberg tvekat. Slutligen bestämde han sig för den nuvarande Österskären och gav, då boken skulle sättas, telegrafisk order därom (från Falun 19. 9. 1890): "Fiskeskär skall vara Österskären." På ett ställe glömde han emellertid göra denna rättelse; sid. 85, rad 5 står i tidigare upplagor omotiverat Fiskeskär.

Sid. 9, rad. 20—21: stirrade endast uppmärksamt åt vindsidan. Hskr.: — — u p p åt vindsidan; "upp" tydligen struket för att undvika sammanställningen: uppmärksamt upp.

Sid. 10, rad. 6—7: och skummet sprutade och fräste i solen rött, champagnefärgat. Hskr.: — — fräste solbelyst, rött champagnefärgat.

Sid. 12, rad 32—sid. 13, rad 11: störa sina intuitioner, på vilka han litade mera, höll tyst ner på det han antog vara skäret etc. Hskr.: — — vilka han litade mera på; omkastning för att undvika sammanställningen: mera på — ner på.

Sid. 13, rad 6: misstankar började vakna. Hskr.: börja vakna; i omgivande satser impf.

Sid. 20, rad. 7—8: han — — endast såg. Hskr.: sågo, felskrivning.

— rad. 13—15: bortkommen som om han efter en halv mansålders kamp uppåt mot förfining — — ramlat ner i fattigdom. Hskr.: — — ramlat ner igen i fattigdom; "igen" antagligen struket av Strindberg, eftersom intendenten aldrig egentligen varit fattig.

Sid. 29, rad. 1—2: kanske femtio fot högre än havsytan. Hskr.: kanske hundra meter etc.

— rad. 16—17: den jord, vid vilken han var bunden. Hskr.: — — bunden f ö r e v i g t.

Sid. 34, rad. 3—6: Det tillfälliga anfallet av fruktan, som framkallats av isolering, ensamhet och instängning med fiender — ty så betraktade han med skäl skärkarlarne — gav vika etc. Hskr.: Det tillfälliga anf a l l av fruktan som isolering, ensamhet och instängning med fiender — ty så betraktade han med skäl skärkarlarne — gav n u vika etc. Strindberg har antagligen först tänkt skriva "framkallat", men efter parentesen glömt verbet; "nu" har han strukit, emedan ordet förekommer i följande koordinerade sats.

Sid. 36, rad. 10—11: den [blåstången] blir leverbrun längre ner och slutligen röd vid botten. Hskr.: — — och slutligen m o s s g r ö n vid botten.

Sid. 38, rad. 7—9: väntande in en lycklig slump, som leder rovet förbi nosen utan någon drift att tumma måfåt till sin fördel. Ändrat så i hskr. med blyerts från: — — att tumma s l u m p e n till sin fördel.

Sid. 41, rad. 23—26: en samklang av ljud: från reptilens första, svaga försök att yttra vreden genom väsning

ända upp till musiken från människans harmoniska tonverktyg. Hskr.: — — musiken a v människans harmoniska tonverktyg. Uppl. 1—6 har felaktigt ett komma efter ”musiken”.

Sid. 43, rad 11: njutande dessa levande bilder av skapelsen. Hskr.: njutande a v dessa levande bilder av skapelsen.

— rad. 15—16: en historierad skapelse. Hskr.: en historierad skapelseh i s t o r i a.

— rad 18: jordens bildningsserier. Hskr.: jordens bildningsh i s t o r i a.

— rad 22: högre grader på kulturskalan. Ändrat så med blyerts i hskr. från: högre grader på kulturg r a d e r.

— rad. 26—27: då tanken på himlen endast var en utbytt form av driften framåt. Ändrat så med blyerts i hskr. från: då tanken på himlen d ä r endast var etc.

Sid. 44, rad. 3—4: vilka ansetts ogenomträngliga. Hskr.: vilka t r o t t s ogenomträngliga.

— rad. 27—32: Troende intet, emedan han sett allt förgås, allt återupptagas, alla statsformer prövade, hälsade med jubel vid mottagandet, kasserade inom några år, framburna igen såsom nya och ånyo hälsade som universalupptäckter, hade han till sist stannat vid det bestående såsom det enda påtagliga. Hskr. har punkt efter ”universalupptäckter” samt därefter: Till sist stannande vid det bestående såsom det enda påtagliga.

Sid. 47, rad. 9—10: subordinerade, dem han endast meddelade sig med befallningsvis. Hskr.: subordinerade, s o m han endast etc. ”Som” förekommer både förut och efteråt i samma mening.

Sid. 48, rad. 14—15: känslorna, såsom djurens lägre tankerudiment kallades. Hskr.: — — t ä n k e rudiment.

Sid. 49, rad. 12—16. Strindberg har här före nerskrivandet i marginalen med blyerts antecknat följande schema för texten: Könsimpulser. Fantasi. Vetenskaplig D: o. Brist på material. Getingen o. Samhället.

— rad. 28—30: känslorna, vilka skulle en gång läggas igen såsom sköldkörteln, vilken fallit ur bruket hos

människan, men dock ännu kvarsatt på sin gamla plats. Hskr. har ursprungligen haft: — — men kvarsatt etc. Detta sedan med blyerts (av Strindberg) ändrat till: — — dock ännu kvarsatt. Den nuvarande formen: men dock ännu kvarsatt etc., troligen enligt korrekturändring.

Sid. 52, rad 3: där ”mängden skulle göra’t”. Så hskr. efter blyertsändring av Strindberg. Ursprungligen skrivet: där mängden skulle göra det.

Sid. 55, rad. 1—5. Före nerskrivningen har Strindberg i marginalen med blyerts skrivit följande schema för texten: Självbedrägeri. Självmedvetande. Känn dig själv. Lögn = dumhet. Ego = medelpunkt. Moral = självansvar. Gentemot kristendomen. Redan här uppgörelsen. Bredvid rad. 32—33 har Strindberg likaledes skrivit: Fina sinnen, nervositet.

Sid. 62, rad 3: vilka. Hskr.: som. ”Som” förekommer förut i samma mening.

Sid. 65, rad 25: som satt lik en bildstod. Hskr.: som satt som en bildstod.

Sid. 73, rad 23: ett yttrande, som en ung präst fällt en natt, då man etc. Hskr.: — — en natt på ett horhus, då man.

— rad 25: Jag tror ej på Kristi guddom. Hskr.: Jag — i Kristi guddom.

Sid. 78, rad 21: vilka. Hskr.: som. ”Som” förekommer förut i samma mening.

— rad. 23—25: mellan dessa svarta kuber stucko upp — — en otrolig mängd svarta vinbärsbuskar. ”Upp” är uteglömt i hskr.

Sid. 88, rad. 28—31: Det nötta urverket skulle ligga ouppdraget en tid och låta fjädern sakna spänningen för att återhämta sina förslappade krafter. I hskr. är ”för” uteglömt.

— rad. 31—32: Umgänget med de lägre klasserna, vilka icke retade till tävlan. Hskr.: — — som icke retade till tävlan.

Sid. 90, rad 13: då en gång gummans tänder skulle lossna. Hskr.: då en gång gummans tänder skulle lossna e n g å n g. Strindberg har först skrivit: n ä r gummans tänder skulle lossna en gång. Därpå har han strukit "när" och inskrivit "då en gång" men samtidigt glömt att stryka det först skrivna "en gång".

— rad 14: läpparne falla in, bilda en trubbig vinkel. Hskr.: — — bilda en k o n k a v trubbig vinkel.

Sid. 93, rad. 12—17: något medlidande — — kunde icke bliva tal om. I hskr. är "om" uteglömt.

— rad. 28—30: denna kvinna, som han nu kände att han måste binda sig vid. Hskr.: — — binda vid sig.

Sid. 101, rad. 15—16: kände detsamma, som han erfarit vid besök i en kvarn. Hskr.: kände s a m m a som han erfarit etc. Då "samma" slutar ett hskr: sblad kan även antagas att Strindberg uteglömt t. ex. "sak" mellan "samma" och "som", då han började på nytt blad.

Sid. 107, rad. 22—23: förklara hela förloppet som något, vilket sade sig självt. Hskr.: — — som sade sig s j ä l v.

Sid. 108, rad. 1—5: men att nu svara på detta ansåg han lönlöst, och sin roll att vara en tacksam åhörare — — höll han vid. Hskr.: — — och h a n s roll att vara etc.

— rad 14: begagnande det åskådningsmedel, som skären erbjödo. Hskr.: begagnande det åskådnings m a t e-r i a l, som skären erbjödo.

Sid. 120, rad. 28—29: om han ville nå sitt mål, och det ville han. Hskr.: om han ville sitt mål.

Sid. 121, rad 16: lade band på sig. Hskr.: lag band på sig.

Sid. 124, rad 7: saker, dem hon. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: saker, s o m hon. "Som" förekommer förut i samma mening.

Sid. 125, rad. 20—22: Hör nu på vågornas brus, såsom poeterna summariskt kalla denna symfoni av ljud. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: — — s o m poeterna summariskt kalla etc.

Sid. 125, rad. 24—25: Ni hör först ett brus, som liknar det man förnimmer i ett maskinrum. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: Ni hör först ett brus, som liknar det man h ö r i ett maskinhus.

— rad. 27—28: det är de lättare mindre vattenpartierna, som sönderpiskas till skum. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: det är de lättare mindre vattenpartier n a s sönderpis k a n d e till skum.

Sid. 126, rad 1: en hålighet. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: en b e r g s h å l a.

Sid. 127, rad. 12—13: — Laxen är ju en fågel? — Ja visst, en riktig flyttfågel. Dessa två meningar har Strindberg inskrivit i hskr. med blyerts.

Sid. 128, rad. 19—22: drivisarne kommo ännu norrifrån, där en ovanligt sträng vinter vid stränderna framkallat bottenfrysningar, vilka nu, drivande söderut, avkylde vattnet. Hskr.: — — där en ovanligt sträng vinter framkallat bottenfrysningar vid stränderna, vilka nu, drivande söderut, avkylde vattnet.

Sid. 130, rad 7: en stor tjärborste jämte yxa, såg, spik. ”Jämte” inskrivet av Strindberg med blyerts i hskr., som förut haft semikolon efter ”tjärborste”.

— rad. 13—15: Sedan han uppställt ett lantmätarbräde på stativ och därpå ställt diopterlinjalen, grep han sig an. Ändrat så med blyerts i hskr. från: — — och därpå ställt diopterlinjalen s e d a n h a n i c k e m e r b e h ö v t f ö r s t o r i n g e n, grep han sig an.

Sid. 131, rad 22: kyrkogårdsfärg. Hskr.: k ö rgårdsfärg.

— rad. 32—33: så var det icke brist på vilja. ”Det” saknas i hskr.

Sid. 132, rad. 6—7: men mer behövdes ej, och det fordrades endast. Ändrat så med blyerts i hskr. från: o c h mer behövdes ej, och det fordrades endast.

— rad. 19—20: Med sina färgpytsar drog han nu opp en rusticerad sockel. Ändrat så med blyerts i hskr. från: — — en rustica-sockel.

Sid. 134, rad. 28—29: kände huru hans jag växte, huru hjärncellerna grodde. Ändrat så med blyerts av Strindberg i hskr. från: kände sitt jag växa, huru hjärncellerna grodde.

Sid. 135, rad. 12—16: Som han trodde sig bestämt veta, vad som nu komme att följa, lämnade han det avbrutna arbetet och städade undan sina manuskript, vilket göromål han just slutat, då han hörde kammarrådinnans steg i trappan. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: — — vilket han just slutat, då han, som han kunnat förutspå, hörde kammarrådinnans steg i trappan.

— rad. 22—28: Intendenten var icke medicinare, men hade läst sig igenom elementerna av patologi och terapi — — och slutligen upprättat en terapi, som han brukade för sig själv. Han lovade därför att komma. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: — — som han brukade för sig själv, lovade att komma.

Sid. 136, rad. 16—18: och antagit i hypnotismen en rent psykisk eller i diet och kroppsrörelser en vulgär, ofta skadlig mekanisk metod. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: — — mekanisk karaktär.

— rad 28: magsäcken. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: ventrikeln.

— rad. 28—29: så framkallade desamma [de gamla läkemedlen]. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: — — detsamma.

Sid. 137, rad. 10—11: hela fysiken med luktsinnet och smaken skulle resa sig. ”Och” inskrivet av Strindberg med blyerts i hskr., som förut har komma före och efter ”smaken”.

— rad. 17—18: en uppåtstigande skala av kylande, täckande, mjukande. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: en uppåtstigande skala av mjukande, täckande, mjukande.

— rad. 29—30: när han nu såg sig i spegeln — — märkte han. Ändrat så med blyerts i hskr. från: när han nu såg sig i spegeln — — såg han.

Sid. 139, rad 29: för att befria sig från kvalen. "Kvalen" inskrivet av Strindberg med blyerts i hskr.

Sid. 140, rad. 29—30: och som återgav i text den klassiska rutan. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: och som återgav i text ö v e r s a t t m e d den klassiska rutan.

Sid. 141, rad. 20—22: för att känna, huru den i oordning bragta hjärnan likasom lade sig till rätta igen och fortsatte sin växande, lidande gång. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: — — och fort s ä t t a sin växande, lidande gång.

— rad 27: Så vaknade han och steg in i stugan igen. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: O c h h a n vaknade, steg in i stugan igen.

Sid. 142, rad. 4—5: Flickan syntes göra en ansträngning att dölja okända lidanden, men drack. Hskr. ursprungligen: o c h drack; "men" överskrivet med blyerts.

— rad 22: — Drifterna! Ja! "Ja!" inskrivet av Strindberg med blyerts i hskr.

Sid. 144, rad. 16—17: denna livlösa köttbild. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: denna livlösa s t e n bild.

Sid. 145, rad. 15—16: ehuru det senare ännu var fallet med dem som levde i kvarlevor. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: s å s o m ännu var fallet med dem som l i k t f l e r t a l e t levde i kvarlevor.

— rad. 17—20: sedan likväl forskningen uppdagat, att det mystiska [hos kvinnan] endast var oreda och det överhöga endast en diktsamling av den manliga driftens sammanpressade begär. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: — — det överhöga endast e t t u t t r y c k av den manliga driftens sammanpressade begär.

Sid. 146, rad 26: vilken. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: som. "Som" förekommer senare i samma mening.

Sid. 147, rad. 9—10: Nu vaknade hos honom hela mannaålderns oerhörda kärlekssträngtan. *Men* när han såg etc. Ändrat så med blyerts i hskr., som förut endast haft komma efter "kärlekssträngtan".

Sid. 148, rad. 4—6: Hans känslor började få tankens kyliga färg och syntes vilja släcka hennes exaltation, så att hon avbröt honom. "Och" inskrivet i hskr. med blyerts (komma saknas).

Sid. 149, rad 17: hopsmältas. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: amalgameras.

— rad. 18—19: grep han nu ögonblicket. "Han" inskrivet med blyerts i hskr.

— rad 28: — Deras hat kan förvända synen på dem! Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: — Deras hat kan f ö r b l i n d a dem!

Sid. 150, rad. 4—5: Därpå invände hon skrattande: Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: Därpå skrattade hon och sade:

Sid. 151, rad. 4—9: ett stort lugn över att vara intagen i en liten krets, där gemensamma intressen sammanhöllo till oinskränkt förtroende, och på samma gång en ängslan över att behöva uppgiva sig själv inför dessa mångfaldiga hänsyn, som sympati och släktskap medföra. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: ett stort lugn att vara intagen i en liten a s s o c i a t i o n, där gemensamma intressen samman h ö l l till oinskränkt förtroende, och på samma gång en ängslan över att behöva uppgiva sig själv a v dessa mångfaldiga hänsyn, som sympati och släktskap med f ö r.

Sid. 152, rad 7: medan samtalet nu etc. Hskr.: medan nu samtalet.

Sid. 153, rad 10: en framskjutande buktig klippvägg. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: en framskjutande k o n k a v klippvägg.

— rad. 17—18: betraktade den framträdande mannen med skrämda — — blickar. "Mannen" inskrivet av Strindberg med blyerts i hskr.

Sid. 153, rad 24: månen hängde blek i första kvarteret. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: månen satt blek och omärklig i första kvarteret.

Sid. 154, rad. 10—11: Saken hade redan fått en betänklig vändning, och intendenten tillgrep all sin konst. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: Saken hade redan tagit en betänklig vändning och intendenten använde all sin konst.

Sid. 157, rad. 1—2: så att han nu stod ensam. "Nu" saknas i hskr.

Sid. 161, rad 12: Han njöt en stund av denna sinnenas vakna vila. Hskr.: — — av detta sinnenas vakna vila.

Sid. 163, rad 20: att det självt [havet]. Hskr.: att det själv.

Sid. 164, rad. 8—10: Här — — överlämnade han sina tankar åt deras fria lopp. Hskr.: — — överlämnade han åt sina tankar deras fria lopp.

Sid. 174, rad 7: så löpa alla i kapp. Hskr.: löper. Likaså följande rader 8—9 i hskr.: själva arbetarne på kapellet har lupit från. Då emellertid på övriga ställen i detta stycke handskriften har regelbundna plurala verbformer kan antagas att Strindberg här gjort rättelse i korr.

Sid. 175, rad 31: Att hon hatade honom, det kände och insåg han. Ändrat så med blyerts i hskr. från: — — det kände han och insåg.

Sid. 176, rad. 5—6: en maktkamp, som var oberättigad, då det gällde för honom en seger över det oförnuftiga. Hskr.: — — då det gällde för henne en seger över det förnuftiga.

— rad. 22—23: lögner, dem vetenskapen icke vågat rubba, som etc. Ändrat så med blyerts i hskr. från: lögner, som vetenskapen icke vågat rubba, som etc.

Sid. 177, rad 32: vilken han måst stoppa undan. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: vilken han måst lägga bort.

Sid. 178, rad 28: ni pröva. Hskr.: ni prövar. Men två rader nedanför har hskr.: ni ä r o.

Sid. 185, rad 9: och hon tycktes. "Hon" saknas i hskr.

Sid. 186, rad. 20—21: den gav honom sista ordet och ett övertag, som icke var honom unnat. "Ett" saknas i hskr.: den gav honom övertag, etc.

Sid. 189, rad. 1—3: Har herr Ohlsson sett eller misstänkt, att det inte hänger rätt tillsammans nere hos Vestmans? Hskr.: att det s t å r rätt t i l l nere hos Vestmans? Uppl. 1—6: att det hänger rätt tillsammans. Frånvaron av "inte" i hskr. beror tydligen på en felskrivning.

Sid. 194, rad. 4—5: och arbetarne sutto inne i stugorna och bjödo på brännvin. Det sista "och" saknas i hskr., som i stället har komma efter "stugorna".

Sid. 196, rad. 14—15: om A är större än B, och C är lika stor som A, så är också C större än B. I hskr. är det sista "C" uteglömt, och dessutom felaktigt "A" i stället för "B": — — så är också större än A.

— rad 21: Efter det nuvarande slutet på meningen har hskr.: All denna sentimentalitet, som härrörde från otillfredsställda drifter. Denna mening återfinnes nu å rad. 30—31. Antagligen korr.-ändring av Strindberg.

Sid. 199, rad. 19—20: skulle förfalska hans släktledning för alla kommande tider. Hskr.: — — för a t t alla kommande tider.

Sid. 203, rad 33: Pengarne förvandlades straxt i kaffe. Hskr.: Pengarne förvandlades g e n a s t i kaffe.

Sid. 204, rad. 9—10: klockan åtta på samma dags afton. Ändrat så med blyerts i hskr. från: klockan åtta o m samma dags afton.

— rad 20: vilken. Hskr.: som. "Som" förekommer förut i samma mening.

Sid. 205, rad. 17—18: stannande. Hskr.: sta d nande.

Sid. 207, rad. 18—19: och för att han av posen skulle kunna veta. Hskr.: och e m e d a n han av posen skulle kunna veta.

Sid. 212, rad. 9—10: på samma gång underhållande hoppet att icke allt var slut. Hskr.: på samma gång underhållande hoppet o m att icke allt var slut.

Sid. 215, rad. 2—4: märkte, att med den tilltagande aktning, han vann hos sällskapet för sitt affabla sätt, förlorade han all aktning för sig själv. Hskr.: — — sitt affabla sätt, h a n f ö r l o r a d e all aktning för sig själv.

Sid. 219, rad. 31—32: om ock deras [fiendernas] andar aldrig kunde inträda i kontakt med hans. ”Med hans” saknas i hskr.

Sid. 220, rad. 18—21: Sedan han vandrat — — återvände han till sin stuga och tände ljus och lampor i sina två rum samt öppnade dörrarne till förstugan och avlägsnade etc. ”Samt” saknas i hskr., som har punkt efter ”rum” och börjar ny mening med ”öppnade”.

Sid. 222, rad. 8—10: deras höstarbete var slut; tystnaden hade åter inbrutit, och handelsboden var stängd. Hskr.: deras höstarbete var slut o c h tystnaden hade åter inbrutit och handelsboden var stängd.

Sid. 223, rad 2: kväveoxidulen. Hskr.: k v ä v oxidulen.

Sid. 234, rad 33—sid. 235, rad 1: yttrande. Ändrat så av Strindberg med blyerts i hskr. från: ytt r a de.

Sid. 237, rad 15: Intendenten hörde på med stor uppmärksamhet. ”På” inskrivet med blyerts i hskr.

— rad 27: tillbaka. Hskr. har på detta ställe i två ord: till baka, men rad 29 i ett ord: tillbaka.

Sid. 238, rad 20: Nej, inte Jesus! Hskr.: Nej, f ö r f a n, inte Jesus.

— rad 21: Det är ett påfund. Hskr.: Det är ett e l a k t påfund.

— rad 25: lösaktiga kvinnor. Hskr.: horor.

Sid. 240, rad. 2—3: föremål av underlig form. Hskr.: föremål av sällsam form.

— rad 25: han ägde ingenting att göra opp eld med. Hskr.: han ägde i n g e n t i n g etc.

Tryckfel och tryckeriändringar i skilda upplagor.

Sid. 5, rad 14: Emellanåt. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: Emellertid, tryckfel.

Sid. 8, rad 21: lävantet. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: lävant e n.

Sid. 11, rad 8: åt flera streck. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: flere.

Sid. 13, rad 21: mörkret, ur vilket. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: ur vilken.

Sid. 22, rad 6: eljes. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: eljest.

— rad 15: mitt emot. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6 (i ett ord): mittemot.

Sid. 23, rad 13: ett upplag av vit sand. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: ett uppslag etc.

Sid. 27, rad 4: innevånarne. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: invånarna.

Sid. 27, rad 20: eljes. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: eljest. Så ock på andra ställen.

— —: Tjugo-. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: tjugu-. Så ock sid. 51, rad 30, sid. 168, rad 9 (där dock även uppl. 3—6 har: tjugu) samt sid. 169, rad 19.

Sid. 28, rad 32: upp för. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6 (i ett ord): uppför. Så ock sid. 103, rad 14 samt sid. 168, rad 26.

— rad. 2—3: såg uppåt i rymden. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: såg uppåt rymden.

Sid. 30, rad. 16—17: påminde om människohänder, men lågt stående människors. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — men lågt stående männis k o r.

Sid. 30, rad 29: medelst. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: medels. Så ock sid. 35, rad 8 samt sid. 195, rad 2.

Sid. 32, rad. 23—25: den brokigaste samling av uppslagsverk och handböcker, ur vilka ägaren kunde hämta upplysningar. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: — — ur vilk e n ägaren kunde hämta upplysningar.

Sid. 33, rad. 4—5: erhöll rapport om varje det minsta framsteg. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: erhöll rapport om varje, i det minsta framsteg.

Sid. 35, rad 5: havsfloran. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: havsflora n s.

Sid. 39, rad 21: in ibland isflottarne. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: in b l a n d isflottarna.

— rad 26: akterbetten. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: akterb o t t e n.

Sid. 40, rad 17: grävt sig ett romaniskt tunnvalv. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: grävt sig t i l l ett romaniskt tunnvalv.

Sid. 41, rad 23: huvena. Så uppl. 1. Uppl. 2: huv u d e n a. Uppl. 3—6: hu v u n a.

— rad. 23—24: en samklang av ljud: från reptilens första, svaga försök etc. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2 har semikolon i stället för kolon efter "ljud".

Sid. 43, rad. 19—20: uppfriska sig med en återtagning av förnimmelser. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: uppfriska sig med återtagning av förnimmelser.

— rad 32: vilken endast skulle genomvandras. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: vilken skulle genomvandras.

Sid. 45, rad 32: adelssläkt. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: ade l s l äkt.

Sid. 47, rad. 1—2: som årtusenden skulle behövt att denudera. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: som årtusenden skulle behöv t s att denudera.

— rad 3: flytta sandåsar ut i sjöar. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: flytta sand p å s a r ut i sjöar.

Sid. 51, rad. 16—17: gamla tankar kunna frambringa nya. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: gamla tankar kunna b r i n g a nya.

Sid. 54, rad 1: legionararmé. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: legionarmé.

— rad 24: förslagsställarnes. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: förslagsställa r e n s.

Sid. 55, rad. 19—20: ett enda stort och starkt individ. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: e n enda st o r och sta r k individ.

Sid. 56, rad 6: magasinerande föråldrade intryck. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: magasine r a d e etc.

— rad. 30—31: som stundom förskaffade honom olust. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: som s t u n d e n förskaffade honom olust.

Sid. 58, rad. 13—14: Han kunde ju icke en gång skriva. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6 har utropstecken i stället för punkt.

Sid. 60, rad 27: Kamrater och förmän låtsades vara i okunnighet. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: — — låts a d e vara i okunnighet.

— rad 28—29: då den samma på visst sätt var en chikan. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — på o v i s s t sätt var en chikan.

Sid. 64, rad 22: invandrade tyskar. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: invand r a n d e tyskar.

Sid. 66, rad 16: hans forskande tanke. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: hans forskande a n d e.

Sid. 67, rad 11: det blacka gula. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: det b l a n k a gula.

Sid. 70, rad 15: nervfluidum. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: -flud i u m.

Sid. 72, rad 18: övade våld på andarne. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: övade våld på a n d r a.

— rad 25: Indioter. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: I d i oter.

Sid. 73, rad 25: Kristi guddom. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: Kristi gu d o m.

Sid. 74, rad 5: försommarhimmeln. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: -h i m l e n.

— rad 13: ner för. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6 (i ett ord): nerför. Så ock sid. 104, rad 4 samt sid. 180, rad 24.

Sid. 79, rad. 30—32: den lilla så civiliserade kornellen, kanske den enda svenska och den enda skärgårdsört. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — och den enda s o m skärgårdsört.

Sid. 81, rad 9: de vinlöv liknande bladen. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: de vinlövliknande bladen.

Sid. 82, rad. 1—2: befria sig från oron och få veta, vilken som störde honom. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: befria sig från oron a t t få veta etc.

Sid. 87, rad. 18—21: tyllgardiner — — hängande som ljusa sommarmoln ner ovanför balsaminer och geranier. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — f r a m f ö r balsaminer och geranier.

Sid. 88, rad 32: kampen om maktbiten. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: kampen om m a t biten.

Sid. 90, rad 3: det bullrade ute i vinden. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — å vinden.

— rad 33: skulle ha ådagalagt. Så uppl. 1, 3—6. I uppl. 2 är "ha" utelämnat.

Sid. 91, rad 4: kärngar. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: kä r i n gar.

Sid. 92, rad 10: Efter som. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6 (i ett ord): Eftersom.

Sid. 93, rad 15: skälberg. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: s ä l-berg. Så ock på alla andra ställen, här ej särskilt anmärkta.

— rad 17: kunde icke bliva tal om. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: kunde icke bliva p å tal om.

Sid. 95, rad 31: som alltid skulle ge. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: vilken alltid skulle ge.

Sid. 97, rad 11: han insåg. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6. hon insåg.

Sid. 97, rad 32—sid. 98, rad 1: förvända synen på dårarne, att de skulle inbilla sig vara etc. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — så att de skulle inbilla sig vara.

Sid. 99, rad 10: men utan att våga fråga. Så uppl. 1, 3—6. I uppl. 2 är "men" utelämnat.

— rad 12: pauvres honteux. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: pauvres honteuses.

Sid. 100, rad 2: fiskarne. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: fiskarena.

Sid. 102, rad 14: Efter "dagen förut" har uppl. 3—6 nytt stycke. Här lika med hskr. och uppl. 1—2.

Sid. 103, rad 33—sid. 104, rad 1: från öster till väster. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: från öster och väster.

Sid. 107, rad 3: satte sig framför flickan. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: satte sig så framför flickan.

Sid. 110, rad. 4—5: tog hon emot det nya och travade det ovanpå det gamla. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — ovanpå den gamla.

Sid. 112, rad 23: jag har inte kläder med mig. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: jag har inga kläder med mig.

Sid. 113, rad 3: därbortifrån. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6 (i två ord): där bortifrån.

— rad 4: allt för långt. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: alltför långt.

— rad. 7—8: skyddad för nordliga vinden. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: skyddad för nordliga vindar.

Sid 115, rad. 22—24: drivit ägaren ut på det moderna sökandet efter det ovanliga; samtidens rysliga trivialitet

och hat mot det originella. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: drivit ägaren ut på det moderna sökandet efter hat mot det originellla. "Lik".

Sid. 116, rad 1: ornament i bokbandsstil. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: ornament i bokh a n d s stil.

— —: borgfrun. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: b o r d frun.

— rad. 7—8: inseende det förmånliga. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: inseende d e förmånliga.

— rad. 10—11: flyttat in ett stycke kultur hitupp. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: flyttat in i ett stycke kultur hitupp.

Sid. 118, rad 10: urinnevånare. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: ur i n vånare.

— rad 13: Gud välsigna fisken! Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: Gud välsig n e fisken!

Sid. 121, rad 18: för att få första bemantlande ordet. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: för att få första bemant l a d e ordet.

Sid. 123, rad. 6—7: vilka bäras upp till deras plats. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: vilka bäras upp till s i n plats.

— rad. 17—19: så mycket mer som nattbullret, sången, skriket och klagomålen stört allt arbete och all vila. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — sången o c h skriket och s l a g s målen stört etc.

Sid. 125, rad. 20—21: Hör nu på vågornas brus. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: Hör n i på vågornas brus.

Sid. 126, rad 4: det där. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: det h ä r.

Sid. 129, rad 18: sedan han talat om. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: sedan han t a l t om.

Sid. 133, rad 18: timman. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: timm e n.

Sid. 136, rad 29: likasom. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: liksom.

Sid. 137, rad. 2—3: det första skulle framkalla ett verkligt fysiskt illabefinnande. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: det första skulle k a l l a etc.

— rad. 8—9: i så stor dos att verkliga konvulsioner skulle uppstå. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: i så stor dos att v e r k l i g e n konvulsioner skulle uppstå.

Sid. 138, rad 30—31: den inbillningssjukes. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: den inbillningssjuk a s.

Sid. 140, rad 25: sjöfågelsjakter. Så uppl. 1, 3—6: Uppl. 2: sjöfåg e l jakter.

Sid. 140, rad 32—sid. 141, rad 1: Cardebenedikt. [Cnicus benedictus.] Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: kar d o-benedikt.

Sid. 144, rad. 21—23: fatta om hans överarm, vars svällande muskel bildade en vulst under det mjuka klädet. Så uppl. 1. Uppl. 2: — — bildade en s v u l s t under det mjuka klädet. Uppl. 3—6: — — vars svällande musk l e r bildade en vulst under det mjuka klädet.

Sid. 147, rad 33—sid. 148, rad 1: smuts och elände, som jag skall ta uti. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: — — ta i t u.

Sid. 151, rad 23: han. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: hon.

Sid. 152, rad. 16—17: Men det roade honom. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: Men d e n roade honom.

— rad. 23—24: skyggande för ögonen. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: skygg a d e för ögonen.

Sid. 157, rad 29: — Inte se sig tillbaka! Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — Inte se d i g tillbaka!

Sid. 159, rad 26: som han ännu icke kände: inbillade sig. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6 har punkt i stället för kolon efter ”kände”.

Sid. 160, rad 9: att han konverserat en skolpojke. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: att han konverserat m e d en skolpojke.

Sid. 169, rad 14: vår Herra. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: vår Her r e.

Sid. 171, rad 31: nödankare. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: nödank a r.

Sid. 176, rad 17: s e c o n d s i g h t. Så uppl. 1, 3—6. I uppl. 2 ej spärrade.

Sid. 177, rad. 22—23: som om en spärrhake släppt tagen i hans hjärna. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: — — släppt taget i hans hjärna.

Sid. 178, rad 4: befriad från allt detta anpassningstvång. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — u p p-passningstvång.

Sid. 179, rad. 21—22: om en stackars flicka inte kan alltid följa med. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — inte alltid kan följa med.

Sid. 183, rad 13: i kärlek finns ingen äganderätt. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: i kärle k e n finns ingen äganderätt

Sid. 185, rad. 23—25: under det han med kännaremin granskade föremålet för hans fästmös beundran. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: för s i n fästmös beundran.

Sid. 186, rad 6: tvånglöst. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: tvång s löst.

Sid. 188, rad. 2—4: Nu såg han, huru assistenten skämtsamt lutade sig neråt, när klädningen for upp. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: Nu såg han, när klädningen for upp. "Lik".

Sid. 190, rad 6: den enkla mannen. Så uppl. 1. Uppl. 2—6: den enk l e mannen.

Sid. 194, rad. 21—22: Under de sista dagarne hade fiskarfolk börjat samlas. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — hade fiskarfol k e t börjat samlas.

Sid. 198, rad 12: hade de lägrat sig i stränderna. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: — — p å stränderna.

Sid. 198, rad 25: ut för. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6 (i ett ord): utför.

Sid. 201, rad 7: Trafiken vid handelsboden hade avstannat. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: Trafiken med handelsboden etc.

— rad 19: och han sökte orsaken. Så uppl. 1, 3—6. I uppl. 2 är "han" uteglömt.

Sid. 203, rad 19: Flickan svällde av berömmet, utdelande fiskarne. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: — — utdelade fiskarna.

— rad 30: När fisken var urtagen ur näten. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: När fisken var uttagen ur näten.

Sid. 206, rad 23: Landsortsleden. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: Landsort leden.

Sid. 214, rad. 15—16: ty liksom det på en slump på trädan fallna ensamma vetekornet. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: ty liksom det av en slump på trädan fallna ensamma vetekornet.

Sid. 226, rad. 5—6: latinförföljelse. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: latinföljelse.

Sid. 233, rad 31: sedan blev han stående. Så uppl. 1, 3—6. I uppl. 2 är "han" utelämnat.

Sid. 234, rad. 16—17: att nöjet få tala ut. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: att nöjet att få tala ut.

Sid. 234, rad 33—sid. 235, rad 1: yttrande sig i längtan att äga ett barn. Så uppl. 1—2. Uppl. 3—6: yttrande sig i längden att äga ett barn.

Sid. 235, rad. 7—8: På omvägar, för vilka hans finkänslighet för några månader skulle ha upprest sig. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: — — för några månader sedan skulle ha upprest sig.

— rad 10: en couveuse. Spärrat här enligt uppl. 1, 3—6. I uppl. 2 är ordet ej spärrat.

Sid. 237, rad. 16—17: men när predikanten, trogen sin vana, ville utdraga någon moralisk lärdom. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: — — trogen sin v a r a etc.

Sid. 239, rad 4: H o r r o r v a c u i. Spärrat här enligt uppl. 1, 3—6. I uppl. 2 äro orden ej spärrade.

— rad 31: där stenkumlet och korset stod. Så uppl. 1, 3—6. Uppl. 2: där stenkumlet och korset s t o d o.

JOHN LANDQUIST.
